İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ (BALIKLI MERYEM ANA RUM ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ) KORUMA PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike BOYACI

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Programı

TEMMUZ 2022

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ (BALIKLI MERYEM ANA RUM ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ) KORUMA PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike BOYACI
(502171211)

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Deniz MAZLUM

TEMMUZ 2022

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 502171211 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Melike BOYACI, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ (BALIKLI MERYEM ANA RUM ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ) KORUMA PROJESİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. Deniz MAZLUM** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Doç. Dr. Işıl POLAT PEKMEZCİ** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
	Prof. Dr. Evangelia ŞARLAK Işık Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : 02 Haziran 2022
Savunma Tarihi : 07 Temmuz 2022

Sevgili aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez hazırlık sürecim boyunca desteğini esirgemeyen, değerli fikir ve önerileri ile çalışmalarıma yön veren, ufkumu açan ve süreç boyunca bana güvenen çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Deniz MAZLUM'a teşekkürlerimi sunarım.

Teze konu olan yapıyı çalışmama fırsat veren, çalışmalarımda her türlü kolaylığı sağlayan ve yapı hakkında sahip oldukları bilgileri aktaran İnşaat Mühendisi Erol YÜMLÜ'ye ve başta Hristo BARBALONİS olmak üzere Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'nın tüm çalışanlarına,

İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü arşivinde yaptığım araştırma boyunca güler yüzle bana yardımcı olan Sanat Eserleri Arşiv Sorumlusu Elif YILMAZ'a,

Fener Rum Patrikhanesi kütüphanesinde yaptığım araştırma boyunca fikirlerini, bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen Nikolay MEYDAN'a,

Tez sürecimde devam etmekte olan meslek hayatım dolayısıyla, çalıştığım süre içerisinde her türlü yardımı ve kolaylığı sağlayan, bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyen, YD Mimarlık ailesine,

Çalışma hayatımın ilk yıllarında bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren, yüksek lisans eğitimim ve tez sürecim boyunca bilgileri ve motivasyonuyla destek olan sevgili arkadaşım Mimar Elif Tuğba GÜRKAN YILMAZ'a,

Yüksek lisans eğitimimin bana en değerli katkısı olan, üretkenliği ve kararlı duruşunu örnek aldığım, çalışmalarım esnasında yardımlarını esirgemeyen, sabır, motivasyon ve enerji kaynağım biricik arkadaşım Koruma Uzmanı Yüksek Mimar Selin DEMİRBAŞOĞLU'na,

Son olarak, hayatım boyunca yanımda olan ve bana her daim inanan annem Emine BOYACI'ya, bugünlere gelmemi borçlu olduğum, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen babam Ahmet BOYACI'ya ve yüksek lisans tezlerimizi eş zamanlı olarak teslim ettiğimiz, bu süreçte birbirimize moral verip destek olduğumuz kardeşim İnşaat Yüksek Mühendisi Büşra BOYACI'ya sonsuz teşekkür ederim.

Temmuz 2022

Melike BOYACI
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xxiii**
SUMMARY ..... **xxv**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Amacı 2
1.2 Tezin Kapsamı ve Çalışma Yöntemi 3
2. SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ'NİN BULUNDUĞU ÇEVRE **5**
2.1 Coğrafi Konumu ve Tarihsel Gelişimi 5
2.2 Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı 9
2.3 Silivrikapı'nın Yakın Çevresinde Bulunan Dinî Anıtsal Yapılar 11
3. SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ **17**
3.1 Bir Manastır Kilisesi Olarak Silivrikapı Panayia Kilisesi 17
3.2 Kilisenin Konumu 21
3.3 Kilisenin Tarihçesi ve Mülkiyet Durumu 24
3.4 Kilisenin Kitabeleri 29
3.5 Kilisenin Mimari Özellikleri 32
3.5.1 Plan özellikleri 33
3.5.1.1 Z01 Narteks 34
3.5.1.2 Z02 Naos 37
3.5.1.3 Z03 Bema 42
3.5.1.4 Z04 Apsis 44
3.5.1.5 G01 Galeri 44
3.5.2 Cephe özellikleri 46
3.5.2.1 Kuzey cephesi 46
3.5.2.2 Batı cephesi 49
3.5.2.3 Güney cephesi 52
3.5.2.4 Doğu cephesi 54
3.5.3 Yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri 56
3.5.3.1 Temeller 56
3.5.3.2 Duvarlar 57
3.5.3.3 Taşıyıcı sistem 58
3.5.3.4 Döşeme kaplamaları 58
3.5.3.5 Merdivenler 59
3.5.3.6 Örtü sistemi 60
3.5.4 Bozulmalar ve nedenleri 61
3.5.4.1 Strüktürel bozulmalar 61
3.5.4.2 Malzeme bozulmaları 62

3.5.4.3 Kullanıcı müdahalesi ile oluşan bozulmalar 64
4. RESTİTÜSYON 67
4.1 Restitüsyon Kararlarına Işık Tutan Bilgi ve Belgeler 72
4.2 Analoji Yoluyla Sağlanabilecek Veriler 94
4.3 Restitüsyon Sorunları 105
4.4 Restitüsyon Önerileri 107
5. RESTORASYON 109
5.1 Yapının Onarımına İlişkin Müdahale Önerileri 109
5.1.1 Strüktürel müdahaleler 109
5.1.1.1 Zemin ve temel güçlendirme 110
5.1.1.2 Sağlamlaştırma 110
5.1.1.3 Yenileme 111
5.1.2 Malzeme müdahaleleri 111
5.1.2.1 Niteliksiz eklerin kaldırılması 111
5.1.2.2 Temizleme 112
5.1.2.3 Sağlamlaştırma 113
5.1.2.4 Bütünleme 114
5.1.2.5 Yeniden yapım 114
5.2 Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler 116
6. SONUÇ 121
KAYNAKLAR 125
EKLER 129
ÖZGEÇMİŞ 327

KISALTMALAR

cm : Santimetre

km : Kilometre

KVKBK : Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

m : Metre

m^2 : Metrekare

MSB HGM : Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Kent sınırları, Van Millingen, A., 1899 (Url-1). **5**
Şekil 2.2 : Silivrikapı ve kilisenin konumu. **6**
Şekil 2.3 : Silivrikapı (Url-2). **7**
Şekil 2.4 : Silivrikapı, 2022. ..... **8**
Şekil 2.5 : 30.04.1938 tarihli Kurun Gazetesi (Url-3) ve 12.04.1939 tarihli Son Telgraf Gazetesi (Url-4). **10**
Şekil 2.6 : Silivrikapı'nın yakın çevresinde bulunan dinî anıtsal yapılar. **11**
Şekil 2.7 : Vezir Hadım İbrahim Paşa Camisi, 2022. ..... **12**
Şekil 2.8 : Seyyid Nizam Camisi, 2022. ..... **12**
Şekil 2.9 : Bala Süleyman Ağa Camisi, 2022. ..... **13**
Şekil 2.10 : Yenikapı Mevlevihanesi hava fotoğrafı (Url-5). **14**
Şekil 2.11 : Surp Sarkis Anıt Mezar Şapeli, 2022. ..... **15**
Şekil 2.12 : Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi Şapeli (Url-6). **15**
Şekil 2.13 : Silivrikapı Hagios Kharalampos Hastane Kilisesi, (Sönmez Pulat, 2020, s. 315). **16**
Şekil 2.14 : Silivrikapı Hagioi Anargyroi İhtiyarhane Kilisesi, (Sönmez Pulat, 2020, s. 316). **16**
Şekil 3.1 : Silivrikapı Panayia Kilisesi vaziyet planı. **22**
Şekil 3.2 : Silivrikapı Panayia Kilisesi zemin kat planı ve 1-1 kesiti. **34**
Şekil 3.3 : Silivrikapı Panayia Kilisesi galeri katı planı. **45**
Şekil 4.1 : Kronolojik analiz şeması. **67**
Şekil 4.2 : Kauffer Haritası, Silivrikapı Panayia Kilisesi, 1776 (Salt Araştırma Arşivi). **69**
Şekil 4.3 : Kronolojik analiz, zemin kat planı. **71**
Şekil 4.4 : Kronolojik analiz, batı cephesi. **71**
Şekil 4.5 : Kilisenin iç mekân gravürü, 1836 (Allom T., s. 28-29). **73**
Şekil 4.6 : Kilisenin batı cephesinin zemin katı, 1904 (İmerelogion, 1905, s.105). **74**
Şekil 4.7 : Kilisenin batı cephesinin zemin katı, 2022. ..... **75**
Şekil 4.8 : Kilisenin batı avlusundan ayazmaya bakış, 1904 (İmerelogion, 1905, s.103). **75**
Şekil 4.9 : Kilisenin batı avlusundan ayazmaya bakış, 2022. ..... **76**
Şekil 4.10 : 1918 tarihli Necib Bey Haritası (Salt Araştırma Arşivi). **76**
Şekil 4.11 : 1930-1935 tarihli Bakırköy Ciheti Haritası, Pafta 129 (Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). **77**
Şekil 4.12 : Kilisenin girişi ve ayazma, 1936 (Rum Patrikhanesi, 1952). **78**
Şekil 4.13 : Kilisenin girişi ve ayazma, 2019. ..... **78**
Şekil 4.14 : Yönetim biriminden ayazmaya bakış (Rum Patrikhanesi, 1952). **79**
Şekil 4.15 : Yönetim biriminden ayazmaya bakış, 2022. ..... **79**
Şekil 4.16 : Kiliseye kuzeybatıdan bakış (Rum Patrikhanesi, 1952). **80**
Şekil 4.17 : Hava fotoğrafında kilisenin kuzey ve batı cepheleri, 2022. ..... **80**
Şekil 4.18 : Manastır avlusuna giriş ve güvenlik birimi (Rum Patrikhanesi, 1952). **81**

Şekil 4.19 : Manastır avlusuna giriş ve güvenlik birimi, 2022. ..... **81**
Şekil 4.20 : Güvenlik ve yönetim birimleri ile kilisenin kuzey cephesi (Rum Patrikhanesi, 1952). **82**
Şekil 4.21 : Güvenlik ve yönetim birimleri ile kilisenin kuzey cephesi, 2019. ..... **82**
Şekil 4.22 : Kilisenin batı avlusuda bulunan mezarlar (Rum Patrikhanesi, 1952). ... **83**
Şekil 4.23 : Kilisenin batı avlusuda bulunan mezarlar, 2022. ..... **83**
Şekil 4.24 : Naos'un doğusunda bulunan mermer ikonostasion (Rum Patrikhanesi, 1952). **84**
Şekil 4.25 : Naos'un doğusunda bulunan mermer ikonostasion, 2022. ..... **84**
Şekil 4.26 : Kilise naos mekânından bir pencere (Rum Patrikhanesi, 1952) **85**
Şekil 4.27 : Kilise naos mekânından bir pencere, 2022. ..... **85**
Şekil 4.28 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin naosu-1, 1955 (Url-7). **86**
Şekil 4.29 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin naosu-2, 1955 (Url-8). **86**
Şekil 4.30 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-1, 1955 (Url-9). **87**
Şekil 4.31 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-2, 1955 (Url-10). **87**
Şekil 4.32 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-3, 1955 (Url-11). **88**
Şekil 4.33 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-4, 1955 (Url-12). **88**
Şekil 4.34 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-5, 1955 (Url-13). **89**
Şekil 4.35 : 01.11.1960 tarihli, Zeytinburnu, Merkezefendi, 509 pafta numaralı eski Kadastral pafta (IV Numaralı KTVKK). **91**
Şekil 4.36 : Manastır sınırları dışından manastırın doğusuna bakış, Schneider, A.M., (Alman Arkeoloji Fotoğraf Arşivi). **92**
Şekil 4.37 : Kilisenin batı avlusundan kuzeybatı köşesi, Berger, A., 1992 (Alman Arkeoloji Fotoğraf Arşivi). **93**
Şekil 4.38 : Kilisenin kuzeybatıdan perspektif çizimi, 1993 (ΜΗΛΛΑΣ, 1996, s.495). **93**
Şekil 4.39 : İstanbul'daki Rum Ortodoks Manastır Kiliseleri. **95**
Şekil 4.40 : Kınalıada Khristos Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.551). **96**
Şekil 4.41 : Kınalıada Khristos Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.551). **98**
Şekil 4.42 : Heybeliada Hagia Trias Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.541). **99**
Şekil 4.43 : Heybeliada Hagia Trias Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.541). **101**
Şekil 4.44 : Büyükada Khristos Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.541). **103**
Şekil 4.45 : Büyükada Khristos Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.531). **104**
Şekil 5.1 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlusuna tasarlanan şeffaf platform güzergahı ve şeffaf saçak. **116**
Şekil 5.2 : Tasarlanan şeffaf platform ve manastır girişi. **117**
Şekil 5.3 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-1. ..... **117**
Şekil 5.4 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-2. ..... **118**
Şekil 5.5 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-3. ..... **118**
Şekil 5.6 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-4. ..... **118**
Şekil 5.7 : Tasarlanan şeffaf platform. **119**
Şekil 5.8 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-5. ..... **119**
Şekil A.1 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na giriş kapısı, 2022. .. **130**
Şekil A.2 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı hava fotoğrafı, 2022.... **130**

Şekil A.3 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na kuzeybatıdan bakış, 2022. ..... **131**
Şekil A.4 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na güneybatıdan bakış, 2022. ..... **131**
Şekil A.5 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na güneydoğudan bakış, 2022. ..... **132**
Şekil A.6 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na kuzeydoğudan bakış, 2022. ..... **132**
Şekil A.7 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlusuna giriş ve güvenlik birimi, 2022. ..... **133**
Şekil A.8 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusu, 2022. ..... **133**
Şekil A.9 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşları-1, 2022. ..... **134**
Şekil A.10 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşları-2, 2019. ..... **134**
Şekil A.11 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşı örneği-1, 2019. ..... **135**
Şekil A.12 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşı örneği-2, 2019. ..... **135**
Şekil A.13 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezarlar, 2022. **136**
Şekil A.14 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezar örnekleri-2, 2022. ..... **136**
Şekil A.15 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezar örnekleri-1, 2022. ..... **137**
Şekil A.16 : Balıklı Ayazma'nın kuzey avludan görünüşü, 2022. ..... **137**
Şekil A.17 : Balıklı Ayazma ve Silivrikapı Panagia Kilisesi'ne kuzey avludan bakış, 2019. ..... **138**
Şekil A.18 : Balıklı Ayazma ve Silivrikapı Panagia Kilisesi girişlerinin ilişkisi ve yaşlı ağaç, 2019. ..... **138**
Şekil A.19 : Toplantı Salonu'na kuzey avludan bakış, 2022. ..... **139**
Şekil A.20 : Toplantı Salonu hava fotoğrafı, 2022. ..... **139**
Şekil A.21 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Güvenlik Birimi ve Toplantı Salonu ilişkisi, 2022. ..... **140**
Şekil A.22 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Balıklı Ayazma, Kadınlar Manastırı ve Yönetim Birimi ilişkisi-1, 2022. ..... **140**
Şekil A.23 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Balıklı Ayazma, Kadınlar Manastırı ve Yönetim Birimi ilişkisi-2, 2022. ..... **141**
Şekil A.24 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki selsebil, 2019. ..... **141**
Şekil A.25 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey cephesindeki mermer çeşme, 2019. ..... **142**
Şekil A.26 : 1.Kitabe, 2022. ..... **142**
Şekil A.27 : 2. Kitabe, 2022. ..... **143**
Şekil A.28 : 3. Kitabe, 2022. ..... **143**
Şekil A.29 : 4. Kitabe, 2022. ..... **144**
Şekil A.30 : Z01 Narteks mekanına güneybatıdan bakış, 2022. ..... **144**
Şekil A.31 : Z01 Narteks mekanına güneydoğudan bakış, 2022. ..... **145**
Şekil A.32 : Z01 Narteks mekânı döşemesinde bulunan mermer yazıt, 2022. ..... **145**
Şekil A.33 : Z01 Narteks mekanı döşemesinde bulunan mermer mezar taşı, 2022. **146**
Şekil A.34 : Z01 Narteks mekânı kuzey duvarında K01 kapısı, 2022. ..... **146**

Şekil A.35 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında K02 kapısı, 2022. ..... **147**
Şekil A.36 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında K03 kapısı, 2022. ..... **147**
Şekil A.37 : Z01 Narteks mekânı güney duvarında K08 kapısı, 2022. ..... **148**
Şekil A.38 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K07 kapısı ve 2. Kitabe, 2022.. **148**
Şekil A.39 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K04 kapısı ve 3. Kitabe, 2022.. **149**
Şekil A.40 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K05 ve K06 kapıları ile 1.Kitabe, 2022. ..... **149**
Şekil A.41 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P01 penceresi ve 4. Kitabe, 2022. ..... **150**
Şekil A.42 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P03 penceresi, 2022. ..... **150**
Şekil A.43 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P02 penceresi, 2022. ..... **151**
Şekil A.44 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında P04 penceresi, 2022. ..... **151**
Şekil A.45 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında P05 penceresi, 2022. ..... **152**
Şekil A.46 : Z01 Narteks mekânın çapraz tonozlarla örtülü tavanı, 2022. ..... **152**
Şekil A.47 : Z01 Narteks mekânı kuzeybatı köşesinde bulunan demir kenetler, 2022. ..... **153**
Şekil A.48 : Z02 Naos orta nefine batıdan bakış, 2022. ..... **153**
Şekil A.49 : Z02 Naos orta nefine doğudan bakış, 2022. ..... **154**
Şekil A.50 : Z02 Naos kuzey yan nefe orta neften bakış, 2022. ..... **154**
Şekil A.51 : Z02 Naos kuzey yan nefe batıdan bakış, 2022. ..... **155**
Şekil A.52 : Z02 Naos kuzey yan nefe doğudan bakış, 2022. ..... **155**
Şekil A.53 : Z02 Naos güney yan nefe orta neften bakış, 2022. ..... **156**
Şekil A.54 : Z02 Naos güney yan nefe batıdan bakış, 2022. ..... **156**
Şekil A.55 : Z02 Naos güney yan nefe doğudan bakış, 2022. ..... **157**
Şekil A.56 : Z02 Naos orta nef mermer kaplama döşemesi, 2022. ..... **157**
Şekil A.57 : Z02 Naos kuzey yan nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022. ..... **158**
Şekil A.58 : Z02 Naos kuzey orta nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022. ..... **158**
Şekil A.59 : Z02 Naos güney yan nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022. ..... **159**
Şekil A.60 : Z02 Naosta bulunan sütunlar-1, 2022. ..... **159**
Şekil A.61 : Z02 Naosta bulunan sütunlar-2, 2022. ..... **160**
Şekil A.62 : Z02 Naosta bulunan sütun başlıkları, 2022. ..... **160**
Şekil A.63 : Z02 Naosta bulunan sütun kaidesi, 2022. ..... **161**
Şekil A.64 : Z02 Naos batı duvarı üzerinde bulunan yarım sütun, 2022. ..... **161**
Şekil A.65 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan sütun biçimli pilastır örneği, 2022. ..... **162**
Şekil A.66 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan kör kemer örneği, 2022. ..... **162**
Şekil A.67 : Z02 Naos orta nef tavanına batıdan genel bakış, 2022. ..... **163**
Şekil A.68 : Z02 Naos orta nef tavanına doğudan genel bakış, 2022. ..... **163**
Şekil A.69 : Z02 Naos kuzey yan nef tavanı, 2022. ..... **164**
Şekil A.70 : Z02 Naos güney yan nef tavanı, 2022. ..... **164**
Şekil A.71 : Z02 Naos orta nef çapraz tonozu ve "Pantokrator İsa" tasviri, 2022.. **165**
Şekil A.72 : Z02 Naos batı duvarında K04 kapısı, 2022. ..... **165**
Şekil A.73 : Z02 Naos batı duvarında K06 kapısı, 2022. ..... **166**
Şekil A.74 : Z02 Naos batı duvarında K07 kapısı, 2022. ..... **166**
Şekil A.75 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında K10 kapısı, 2022. ..... **167**
Şekil A.76 : Z02 Naos batı duvarında P04 penceresi, 2022. ..... **167**
Şekil A.77 : Z02 Naos batı duvarında P05 penceresi, 2022. ..... **168**
Şekil A.78 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P06 penceresi, 2022. ..... **168**
Şekil A.79 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P07 penceresi, 2022. ..... **169**

Şekil A.80 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P08 penceresi, 2022. ..... **169**
Şekil A.81 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P09 penceresi, 2022. ..... **170**
Şekil A.82 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P13 pencresi, 2022. ..... **170**
Şekil A.83 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P14 pencresi, 2022. ..... **171**
Şekil A.84 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P15 pencresi, 2022. ..... **171**
Şekil A.85 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P16 pencresi, 2022. ..... **172**
Şekil A.86 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P17 pencresi, 2022. ..... **172**
Şekil A.87 : Z02 Naos kuzey yan nef duvarında bulunan duvar resmi, 2022. ..... **173**
Şekil A.88 : Z02 Naos güney yan nef duvarında bulunan duvar resmi, 2022. ..... **173**
Şekil A.89 : Z02 Naos orta nef ile kuzey yan nef arasında bulunan ahşap seperatör, 2022. ..... **174**
Şekil A.90 : Z02 Naos orta nef ile güney yan nef arasında bulunan ahşap seperatör, 2022. ..... **174**
Şekil A.91 : Z02 Naosta bulunan ambona güneyden bakış, 2022. ..... **175**
Şekil A.92 : Z02 Naosta bulunan ambona kuzeyden bakış, 2022. ..... **175**
Şekil A.93 : Z02 Naosta bulunan ambona doğudan bakış, 2022. ..... **176**
Şekil A.94 : Z02 Naosta bulunan despot koltuğuna kuzeyden bakış, 2022. ..... **176**
Şekil A.95 : Z02 Naosta bulunan despot koltuğu ve ahşap kürsüye kuzeydoğudan bakış, 2022. ..... **177**
Şekil A.96 : Z02 Naosta bulunan ahşap kürsüye kuzeyden bakış, 2022. ..... **177**
Şekil A.97 : Z02 Naosta bulunan ahşap kürsüye güneyden bakış, 2022. ..... **178**
Şekil A.98 : Z02 Naos orta nefte bulunan ahşap oturma elemanları-1, 2022. ..... **178**
Şekil A.99 : Z02 Naos orta nefte bulunan ahşap oturma elemanları-2, 2022. ..... **179**
Şekil A.100 : Z02 Naos kuzey yan nefte bulunan ahşap oturma elemanlarına doğudan bakış, 2022. ..... **179**
Şekil A.101 : Z02 Naos güney yan nefte bulunan ahşap oturma elemanlarına batıdan bakış, 2022. ..... **180**
Şekil A.102 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-1, 2022. ..... **180**
Şekil A.103 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-2, 2022. ..... **181**
Şekil A.104 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-3, 2022. ..... **181**
Şekil A.105 : Z02 Naos batı duvarında bulunan paye biçimli, yivli pilastır örneği, 2022. ..... **182**
Şekil A.106 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında bulunan mermer ikona panosu-1, 2022. ..... **182**
Şekil A.107 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında bulunan mermer ikona panosu-2, 2022. ..... **183**
Şekil A.108 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan mermer ikona panosu-1, 2022. ..... **183**
Şekil A.109 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan mermer ikona panosu-2, 2022. ..... **184**
Şekil A.110 : Z03 Bema kuzey duvarında bulunan el yıkama nişi ve P10 penceresi, 2022. ..... **184**
Şekil A.111 : Z03 Bema güney duvarında bulunan niş ve P12 penceresi, 2022. ..... **185**
Şekil A.112 : Z03 Bema doğu duvarında üstte P29, P30 ve P31 pencereleri, 2022. ..... **185**
Şekil A.113 : Z03 Bema doğu duvarında güney yan nef hizasındaki nişler, 2022. ..... **186**
Şekil A.114 : Z03 Bema doğu duvarında kuzey nef hizasındaki niş, 2022. ..... **186**
Şekil A.115 : Z03 Bema batı duvarına kuzeydoğudan bakış, 2022. ..... **187**
Şekil A.116 : Z03 Bema güneybatı köşesine bakış, 2022. ..... **187**
Şekil A.117 : Z03 Bema batı kuzeybatı köşesine bakış, 2022. ..... **188**
Şekil A.118 : Z03 Bemada bulunan ahşap altar ve Z04 Apsise bakış, 2022. ..... **188**

Şekil A.119 : Z03 Bema kuzey yan nef tavanı ve demir merdiven, 2022. ..... **189**
Şekil A.120 : Z03 Bema orta nef tavanı ve demir merdiven, 2022. ..... **189**
Şekil A.121 : Z03 Bema güney yan nef tavanı, 2022. ..... **190**
Şekil A.122 : Z03 Bema güneydoğu köşesindeki strüktürel çatlak, 2022. ..... **190**
Şekil A.123 : Z03 Bema mermer döşemedeki strüktürel çatlak, 2022. ..... **191**
Şekil A.124 : Z04 Apsiste bulunan ahşap synthronon, mermer kathedra ve P11 penceresi, 2022. ..... **191**
Şekil A.125 : G01 Galeri mekânı güney duvarına bakış, 2022. ..... **192**
Şekil A.126 : G01 Galeri mekânı kuzey duvarına bakış, 2022. ..... **192**
Şekil A.127 : G01 Galeri mekânı batı duvarına bakış, 2022. ..... **193**
Şekil A.128 : G01 Galeri mekânının doğusuna bakış, 2022. ..... **193**
Şekil A.129 : G01 Galeri mekânının mermer kaplama döşemesi ve K16 kapısı, 2022. ..... **194**
Şekil A.130 : G01 Galeri mekânının şap döşemesi, 2022. ..... **194**
Şekil A.131 : G01 Galeri mekânının mermer kaplama ve şap döşeme birleşimi, 2022. ..... **195**
Şekil A.132 : G01 Galeri mekânının doğusunda bulunan taş korkuluk ve ahşap oturma elemanları-1, 2022. ..... **195**
Şekil A.133 : G01 Galeri mekânının doğusunda bulunan taş korkuluk ve ahşap oturma elemanları-2, 2022. ..... **196**
Şekil A.134 : G01 Galeri mekânı kuzey duvarında bulunan K16 kapısı ve iki yanındaki basık kemerli niş, 2022. ..... **196**
Şekil A.135 : G01 Galeri doğu duvarında bulunan P25, P26 ve P27 pencereleri, 2022. ..... **197**
Şekil A.136 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P19 penceresi, 2022. ..... **197**
Şekil A.137 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P20 penceresi, 2022. ..... **198**
Şekil A.138 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P21 penceresi, 2022. ..... **198**
Şekil A.139 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P22 penceresi, 2022. ..... **199**
Şekil A.140 : G01 Galeri mekânı güney duvarında bulunan P24 penceresi ve iki yanındaki niş, 2022. ..... **199**
Şekil A.141 : G01 Galeri mekânı korkuluğunda bulunan sütunun ikinci başlığı, 2022. ..... **200**
Şekil A.142 : G01 Galeri mekânı orta nef hizasındaki yelken tonoz, 2022. ..... **200**
Şekil A.143 : G01 Galeri mekânı yan nef hizasındaki yarım çapraz ve yarım beşik tonoz örtü, 2019. ..... **201**
Şekil A.144 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlu duvarlarına sokaktan bakış, 2022. ..... **201**
Şekil A.145 : Kuzey cephesine kuzeydoğudan bakış-1, 2022. ..... **202**
Şekil A.146 : Kuzey cephesine kuzeybatıdan bakış-1, 2022. ..... **202**
Şekil A.147 : Kuzey cephesine kuzeybatıdan bakış-2, 2022. ..... **203**
Şekil A.148 : Kuzey cephesine kuzeyden bakış, 2019. ..... **203**
Şekil A.149 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene kuzeyden bakış, 2022. ..... **204**
Şekil A.150 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene kuzeydoğudan bakış, 2022. ..... **204**
Şekil A.151 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene doğudan bakış, 2022. ..... **205**
Şekil A.152 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene batıdan bakış ve taş korkuluktaki metal kenetler, 2022. ..... **205**
Şekil A.153 : Kuzey cephesinde bulunan merdivenin dayandığı duvardaki iz ve metal elemanlar-1, 2022. ..... **206**
Şekil A.154 : Kuzey cephesinde bulunan merdivenin dayandığı duvardaki iz ve metal elemanlar-2, 2022. ..... **206**

Şekil A.155 : Kuzey cephesinde Z01 Narteks ve G01 Galeri girişleri ilişkisi, 2019. ..... **207**
Şekil A.156 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan P18 penceresi, 2022... **207**
Şekil A.157 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan P18 penceresi ve K01 kapısı, 2022. ..... **208**
Şekil A.158 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan K15 kapısı, 2022..... **208**
Şekil A.159 : Kuzey cephesinde K10 kapısı, 2022. ..... **209**
Şekil A.160 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan K01 ve K15 kapıları, 2022. ..... **209**
Şekil A.161 : Kuzey cephesinde K16 kapısı, 2022. ..... **210**
Şekil A.162 : Kuzey cephesinde K10 kapısı ve P06 ve P07 pencereleri, 2022..... **210**
Şekil A.163 : Kuzey cephesinde P07 ve P08 pencereleri ve metal haç, 2022..... **211**
Şekil A.164 : Kuzey cephesinde P10 ve P09 pencereleri, 2022. ..... **211**
Şekil A.165 : Kuzey cephesi K16 kapı üzerinde bulunan metal haç ve muhdes aydınlatma elemanı ile kamera, 2022. ..... **212**
Şekil A.166 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine kuzeyden bakış, 2022. ..... **212**
Şekil A.167 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine kuzeydoğudan bakış, 2022. .. **213**
Şekil A.168 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine doğudan bakış, 2022. ..... **213**
Şekil A.169 : Batı avluda bulunan mermer mezarlar, 2022. ..... **214**
Şekil A.170 : Batı avludadan ayazmaya bakış, 2022. ..... **214**
Şekil A.171 : Batı avludan kadınlar manastırı ve ayazmaya bakış, 2022. ..... **215**
Şekil A.172 : Batı cephesi-1, 2022. ..... **215**
Şekil A.173 : Batı cephesi-2, 2022. ..... **216**
Şekil A.174 : Batı cephesine kuzeybatıdan bakış, 2022. ..... **216**
Şekil A.175 : Batı cephesine güneybatıdan bakış, 2022. ..... **217**
Şekil A.176 : Batı cephesindeki demir kenetler, 2022. ..... **217**
Şekil A.177 : Batı cephesinde K02 kapısı ve giriş saçağı, 2022. ..... **218**
Şekil A.178 : Batı cephesinde K02 kapısı, 2022. ..... **218**
Şekil A.179 : Batı cephesinde bulunan giriş saçağının mermer dikmesi, 2022. ..... **219**
Şekil A.180 : Batı cephesinde bulunan giriş saçağında malzeme kaybı, 2022..... **219**
Şekil A.181 : Batı cephesinde bulunan sundurmanın çatısı, 2022. ..... **220**
Şekil A.182 : Batı cephesinde K03 kapısı, 2022. ..... **220**
Şekil A.183 : Batı cephesinde mermer yazıt-1, 2022. ..... **221**
Şekil A.184 : Batı cephesinde mermer yazıt-2, 2022. ..... **221**
Şekil A.185 : Batı cephesinde mermer yazıt-3, 2022. ..... **222**
Şekil A.186 : Batı cephesinde P01 penceresi, 2022. ..... **222**
Şekil A.187 : Batı cephesinde P02 penceresi, 2022. ..... **223**
Şekil A.188 : Batı cephesinde P03 penceresi, 2022. ..... **223**
Şekil A.189 : Batı cephesinde demir kılıçlar, 2022. ..... **224**
Şekil A.190 : Batı cephesinde altta P19, P20, P21, P22, ve P23 pencereleri ile üstte P25 ,P26 ve P27 pencereleri, 2022. ..... **224**
Şekil A.191 : Metal çan kulesine batıdan bakış-1, 2022. ..... **225**
Şekil A.192 : Metal çan kulesine batıdan bakış-2, 2022. ..... **225**
Şekil A.193 : Metal çan kulesine çıkış, 2022. ..... **226**
Şekil A.194 : Batı cephesi ile taş duvar ilşkisi ve K17 kapısı, 2022. ..... **226**
Şekil A.195 : Batı cephesinde bulunan taş kabartma ve kazıma yazı, 2022. ..... **227**
Şekil A.196 : Kuzey cepheden batı cepheye devam eden merdiven üzerindeki iz, 2022. ..... **227**
Şekil A.197 : Güney cephesine güneydoğudan bakış, 2022. ..... **228**
Şekil A.198 : Güney cephesine güneybatıdan bakış, 2022. ..... **228**

Şekil A.199 : Güney cephesinde K09 kapısı, 2022. ..... **229**
Şekil A.200 : Güney cephesi ile beşik kemerli taş duvar ilişkisi ve K09 kapısı, 2022. ..... **229**
Şekil A.201 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-1, 2022. ..... **230**
Şekil A.202 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-2, 2022. ..... **230**
Şekil A.203 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-3, 2022. ..... **231**
Şekil A.204 : Güney cephesinde P12 penceresi, 2022. ..... **231**
Şekil A.205 : Güney cephesinde P13 penceresi, 2022. ..... **232**
Şekil A.206 : Güney cephesinde P14 penceresi, 2022. ..... **232**
Şekil A.207 : Güney cephesinde P15 penceresi, 2022. ..... **233**
Şekil A.208 : Güney cephesinde P16 penceresi, 2022. ..... **233**
Şekil A.209 : Güney cephesinde P17 penceresi, 2022. ..... **234**
Şekil A.210 : Güney cephesinde P17, P16 ve P15 pencereleri, 2022. ..... **234**
Şekil A.211 : Güney cephesinde bulunan demir kılıçlar-1, 2022. ..... **235**
Şekil A.212 : Güney cephesinde bulunan demir kılıçlar-2, 2022. ..... **235**
Şekil A.213 : Güney cephesinde bulunan devşirme taş ve demir kılıçlar, 2022. ..... **236**
Şekil A.214 : Güney cephesinde K09 kapısı, P24 penceresi ve demir kılıçlar, 2022. ..... **236**
Şekil A.215 : Güney cephesinde bulunan taş kabartma haç, 2022. ..... **237**
Şekil A.216 : Güney avluya batı avludan geçişi sağlayan beşik kemerli taş duvar ve K17 kapısı, 2022. ..... **237**
Şekil A.217 : Güney avluya doğu avludan geçişi sağlayan beşik kemerli taş duvardaki strüktürel çatlak ve K18 kapısı, 2022. ..... **238**
Şekil A.218 : Güney avluya doğudan bakış, 2022. ..... **238**
Şekil A.219 : Güney avluya batıdan bakış, 2022. ..... **239**
Şekil A.220 : Güney avluda K18 kapısı önündeki mermer adım taşları, 2022. ..... **239**
Şekil A.221 : Güney avluda şap döşeme, 2022. ..... **240**
Şekil A.222 : Güney avluda şap döşeme, toprak zemin ve mermer adım taşları, 2022. ..... **240**
Şekil A.223 : Doğu cephesi, 2022. ..... **241**
Şekil A.224 : Doğu cephesinde P11 penceresi ve K14 kapısı, 2022. ..... **241**
Şekil A.225 : Doğu cephesinde üçlü pencere grubu ve demir kılıçlar, 2022. ..... **242**
Şekil A.226 : Doğu cephesinde P11 penceresi, K14 kapısı ve üçlü pencere grubu, 2022. ..... **242**
Şekil A.227 : Apsis'in üst örtüsü, 2022. ..... **243**
Şekil A.228 : Doğu cephesine bitişik jeneratör birimi ve klima dış üniteleri-1, 2022. ..... **243**
Şekil A.229 : Doğu cephesine bitişik jeneratör birimi ve klima dış üniteleri-2, 2022. ..... **244**
Şekil A.230 : Doğu cephesinin güneyinde bulunan strüktürel çatlak-1, 2022. ..... **244**
Şekil A.231 : Doğu cephesinin güneyinde bulunan strüktürel çatlak-2, 2022. ..... **245**
Şekil A.232 : Doğu cephesine bitişik taş duvarın beşik kemerindeki strüktürel çatlak ve K18 kapısı, 2022. ..... **245**
Şekil A.233 : Doğu cephesi ile taş duvar birleşim ilişkisi, 2022. ..... **246**
Şekil B.1 : 1942 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **247**
Şekil B.2 : 1954 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **247**
Şekil B.3 : 1958 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **248**
Şekil B.4 : 1959 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **248**
Şekil B.5 : 1968 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **249**
Şekil B.6 : 1969 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **249**

Şekil B.7 : 1970 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **250**
Şekil B.8 : 1973 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **250**
Şekil B.9 : 1976 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **251**
Şekil B.10 : 1977 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **251**
Şekil B.11 : 1982 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **252**
Şekil B.12 : 1987 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **252**
Şekil B.13 : 1988 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **253**
Şekil B.14 : 1989 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **253**
Şekil B.15 : 1998 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi). **254**
Şekil B.16 : 1958 yılında Ali Saim Ülgen tarafından yazılan rapor (Salt Araştırma arşivi). **255**
Şekil B.17 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-1 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **256**
Şekil B.18 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-2 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **257**
Şekil B.19 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-3 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **258**
Şekil B.20 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-4 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **259**
Şekil B.21 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-5 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **260**
Şekil B.22 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-6 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **261**
Şekil B.23 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-7 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **262**
Şekil B.24 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-8 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **263**
Şekil B.25 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-9 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **264**
Şekil B.26 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-10 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **265**
Şekil B.27 : Kilisedeki dört adet avizenin onarımı hakkında yazılmış rapor, 1962, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **266**
Şekil B.28 : 1963 yılı narteks mekânı onarımına ait metraj cetveli-1, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **267**
Şekil B.29 : 1963 yılı narteks mekânı onarımına ait metraj cetveli-2, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi). **268**
Şekil C.1 : Rölöve: Vaziyet planı. **269**
Şekil C.2 : Rölöve: Zemin kat planı. **270**
Şekil C.3 : Rölöve: Galeri katı planı. **271**
Şekil C.4 : Rölöve: Zemin kat tavan planı. **272**
Şekil C.5 : Rölöve: Galeri katı tavan planı. **273**
Şekil C.6 : Rölöve: Çatı planı. **274**
Şekil C.7 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri. **275**
Şekil C.8 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri. **276**
Şekil C.9 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri. **277**
Şekil C.10 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri. **278**
Şekil C.11 : Rölöve: Zemin kat planı, malzeme analizi. **279**
Şekil C.12 : Rölöve: Galeri katı planı, malzeme analizi. **280**
Şekil C.13 : Rölöve: Zemin kat tavan planı, malzeme analizi. **281**

Şekil C.14 : Rölöve: Galeri katı tavan planı, malzeme analizi. **282**
Şekil C.15 : Rölöve: Çatı planı, malzeme analizi. **283**
Şekil C.16 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri, malzeme analizi. **284**
Şekil C.17 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, malzeme analizi. **285**
Şekil C.18 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri, malzeme analizi. **286**
Şekil C.19 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri, malzeme analizi. **287**
Şekil C.20 : Rölöve: Zemin kat planı, bozulma analizi. **288**
Şekil C.21 : Rölöve: Galeri katı planı, bozulma analizi. **289**
Şekil C.22 : Rölöve: Zemin kat tavan planı, bozulma analizi. **290**
Şekil C.23 : Rölöve: Galeri katı tavan planı, bozulma analizi. **291**
Şekil C.24 : Rölöve: Çatı planı, bozulma analizi. **292**
Şekil C.25 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri, bozulma analizi. **293**
Şekil C.26 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, bozulma analizi. **294**
Şekil C.27 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri, bozulma analizi. **295**
Şekil C.28 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri, bozulma analizi. **296**
Şekil C.29 : Restitüsyon: Vaziyet planı. **297**
Şekil C.30 : Restitüsyon: Zemin kat planı. **298**
Şekil C.31 : Restitüsyon: Galeri katı planı. **299**
Şekil C.32 : Restitüsyon: Zemin kat tavan planı. **300**
Şekil C.33 : Restitüsyon: Galeri katı tavan planı. **301**
Şekil C.34 : Restitüsyon: Çatı planı. **302**
Şekil C.35 : Restitüsyon: A-A ve B-B kesitleri. **303**
Şekil C.36 : Restitüsyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri. **304**
Şekil C.37 : Restitüsyon: Kuzey ve güney cepheleri. **305**
Şekil C.38 : Restitüsyon: Batı ve doğu cepheleri. **306**
Şekil C.39 : Restorasyon: Zemin kat planı, müdahale analizi. **307**
Şekil C.40 : Restorasyon: Galeri katı planı, müdahale analizi. **308**
Şekil C.41 : Restorasyon: Zemin kat tavan planı, müdahale analizi. **309**
Şekil C.42 : Restorasyon: Galeri katı tavan planı, müdahale analizi. **310**
Şekil C.43 : Restorasyon: Çatı planı, müdahale analizi. **311**
Şekil C.44 : Restorasyon: A-A ve B-B kesitleri, müdahale analizi. **312**
Şekil C.45 : Restorasyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, müdahale analizi. **313**
Şekil C.46 : Restorasyon: Kuzey ve güney cepheleri, müdahale analizi. **314**
Şekil C.47 : Restorasyon: Doğu ve batı cepheleri, müdahale analizi. **315**
Şekil C.48 : Restorasyon: Vaziyet planı. **316**
Şekil C.49 : Restorasyon: Zemin kat planı. **317**
Şekil C.50 : Restorasyon: Galeri katı planı. **318**
Şekil C.51 : Restorasyon: Zemin kat tavan planı. **319**
Şekil C.52 : Restorasyon: Galeri katı tavan planı. **320**
Şekil C.53 : Restorasyon: Çatı planı. **321**
Şekil C.54 : Restorasyon: A-A ve B-B kesitleri. **322**
Şekil C.55 : Restorasyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri. **323**
Şekil C.56 : Restorasyon: Kuzey ve güney cepheleri. **324**
Şekil C.57 : Restorasyon: Batı ve doğu cepheleri. **325**

SİLİRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
KORUMA PROJESİ

ÖZET

Tez kapsamında, İstanbul ili, Zeytinburnu ilçesi, Merkezefendi mahallesi, 509 pafta, 2977 ada, 1 parsel üzerinde yer alan Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı içerisinde bulunan Silivrikapı Panayia Kilisesi incelenmiş ve belgelenmiştir. Bir manastır kilisesi olan yapı, ayazma, kadınlar manastırı, toplantı salonu ve yönetim birimlerini içeren bir kompleksin avlusunda yer almaktadır.

19. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen Rum Ortodoks kiliseleri arasında varlığı 457 yılına dayanan, inşa edildiği ilk kiliseden sonra birçok kez yıkılıp aynı yerde farklı boyut ve mimari özelliklerde yeniden inşa edilen Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin bugünkü yapısı 1834 yılına tarihlenmektedir.

Çalışmanın içeriğinde, kilisenin tarihsel gelişim süreci, mevcut durumunun detaylı olarak belgelenmesi, mimari özelliklerinin tanımlanması, malzeme ve bozulmalarının saptanması, özgün durumunun tespiti için yapılan araştırmalar ve tüm bunların sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda yapının korunarak gelecek nesillere aktarılmasına yönelik müdahale önerileri bulunmaktadır.

Tez çalışması, Giriş; Silivrikapı Panayia Kilise'nin Bulunduğu Çevre; Silivrikapı Panayia Kilisesi; Restitüsyon; Restorasyon ve Sonuç olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde tezin amacı, kapsamı, tezin hazırlanma sürecinde kullanılan çalışma yöntemleri, alan çalışmalarında elde edilen verilerin işlenmesinde kullanılan araç ve teknikler açıklanmıştır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin Bulunduğu Çevre bölümünde, kilisenin idari olarak Zeytinburnu ilçe sınırlarında bulunmasına rağmen, manastır ile tarih boyunca yakın ilişki içerisinde olduğu ve manastır içerisindeki kiliseye adını verdiği için kara surları üzerinde bir kapı olan Silivrikapı ve yakın çevresinin, tarihsel gelişim süreci, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ile burada bulunan diğer dinî anıtsal yapılar incelenmiştir.

Silivrikapı Panayia Kilisesi bölümünde, bir manastır kilisesi olan yapıyı daha iyi anlayabilmek amacıyla ilk olarak manastır hareketinin doğuşu ve İstanbul'daki diğer Rum Ortodoks manastır kiliselerinin mimari özellikleri ile bu kiliseler içinde yapının yeri ve önemi açıklanmıştır. Kilisenin tarihsel gelişiminden bahsedilmiş, mevcut durumun belgelenmesi çalışmaları kapsamında hazırlanan çizimler doğrultusunda mimari özellikleri, malzeme ve yapım teknikleri ile zaman içerisinde meydana gelen bozulmalar fotoğraflarla desteklenerek aktarılmıştır.

Restitüsyon bölümünde, restitüsyona yönelik sorunlar tespit edilmiş, benzer yapılar ile karşılaştırılmış, yazılı ve görsel kaynaklar ile yapıdan gelen izler irdelenerek

restitüsyon önerileri hazırlanmıştır. Bulgular neticesinde yapının geçirdiği müdahale ve onarımları içeren iki dönem tespit edilmiştir. Birinci dönem; inşa edildiği tarih olan 1834 yılından 20. yüzyıl başına kadar, ikinci dönem ise 20. yüzyıl başından günümüze kadar olan dönemdir. Kilisenin birinci dönemine ait restitüsyon önerisi hazırlanmıştır.

Restorasyon bölümünde, bu aşamaya kadar elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen hasarlara uygun olacak şekilde yapının özgün karakteri ve plan kurgusunun korunarak geleceğe taşınması için koruma önerisi geliştirilmiştir. Aynı zamanda da, din ve kültür turizmi açısından önemli bir çekiciliği olan kilisede, ziyaretçilerden kaynaklanabilecek hasarların giderilmesine yönelik mimari çözümler aranmıştır.

Sonuç bölümünde, çalışmadan elde edilen veriler bir bütün olarak sunularak, bütüncül bir koruma yaklaşımıyla günümüze dek gelmiş yapının korunmasına ve kullanımına ilişkin önerilerin uygulanmasının ve Rum cemaatinin ibadet anlayışını yansıtan ve kültürel çeşitliliğe katkı sağlayan kilisenin korunup gelecek nesillere aktarılmasının önemi vurgulanmıştır.

THE CONSERVATION PROJECT OF SILIVRIKAPI PANAGIA CHURCH (BALIKLI VIRGIN MARY GREEK ORTHODOX MONASTERY'S CHURCH)

SUMMARY

Within the scope of this study, Silivrikapı Panagia Church, which is located in the Balıklı Virgin Mary Greek Orthodox Monastery has been examined and documented. Silivrikapı Panagia Church is known by different names in the literature and among the people. It is called "Panagia Topkapı" in the Smith List, "Balıklı, Zoodochos Pege Greek Orthodox Monastery Church" in the list prepared by the Greek Orthodox Patriarchate and it is known as Balıklı Church among the people. The marble inscription above the door to the courtyard of the church reads "Balıklı Meryem Ana Greek Orthodox Monastery". Since the name Silivrikapı Panagia Church is mentioned in academic publications such as thesis and articles, it was preferred to use this name in order to ensure continuity in the literature.

Silivrikapı Panagia Church, part of the Balıklı Virgin Mary Greek Orthodox Monastery, is located on 509 plot, 2977 block, 1 parcel in Merkezefendi Neighbourhood in the district of Zeytinburnu in Istanbul Province. The monastery complex also includes a holy spring, a women's monastery, a meeting hall and administrative units.

Balıklı holy spring is located in the same courtyard with the church. As the holy spring has been documented and analyzed in 1997 in Yıldız Technical University, Institute of Science, in the master's thesis by Aynur Öretmen titled "Istanbul's Holy Springs and Balıklı Holy Spring", the present study included only the church.

The church is one of the greek Orthodox Churches built in İstanbul in the 19th century. After the first church was constructed in 457, it has been destroyed many times and rebuilt in the same place with different dimensions and architectural features. The present church dates back to 1834.

The content of the study includes the historical development process of the church, the detailed documentation of its current situation, the identification of its architectural features, the determination of its materials and deterioration, the research carried out to determine its original condition, and the intervention decisions recommended for the conservation of the building and its transfer to future generations in line with the data obtained as a result of all these.

This thesis consists of six main chapters which are Introduction; The Historical Development of Silivrikapı and Surrounding Areas; Silivrikapı Panagia Church; Restitution; Restoration and Conclusion.

In the Introduction Chapter, the reasons for the selection of the topic are explained, the method used in the study and the scope of the work is presented. In the first phase of the documentation work carried out in December 2019, the entire church was scanned and measured with the Leica Scanstation C10 model 3D Laser Scanner

device. During the measurement, a survey was made by establishing stations at 83 different points in and around the church, and 1,266,164,534 measurement point data were obtained from these measurements. Every scan point was coupled to each other using Leica Cyclone software. After the merge and control, the data was cleaned and directed to a coordinate system to form a base for the drawing, and 2 mm/pixel orthographic images were produced. The church has about twenty different architectural details such as doors, windows, cupboards, niches and marble icon panels. These were measured in detail using traditional methods such as tape measure, laser meter and profile gauge. For details, plan, section and elevation sketches have been prepared on site.

In the Surrounding Areas of the Silivrikapı Panayia Church Chapter, the geographical context of the building is presented. While the surrounding area of Silivrikapı, which is a gate on the land walls, was an intensive residential area inside the city walls before the conquest, it was used as a farm, garden, orchard and recreation area with its natural beauties outside the city walls. There are many religious buildings belonging to Muslims, Greeks and Armenians in the neighborhood, as the place is distant from the crowd and noise of the city, is in suitable conditions for those who devote themselves to spirituality. Since the walls and gates lost their function after the conquest, this area, which is a transition zone between the urban and the rural, has changed over time, roads and new structures have been built in line with the emerging needs and the city has overflowed the city walls. The monastery and Silivrikapı have always been in close contact throughout history. While the church in the monastery got its name from this gate, the gate was named 'Porta Pege' after the holy spring inside the monastery.

In the Silivrikapı Panagia Church Chapter, in order to better understand a monastery church, monasteries were first researched. Of the 96 Greek Orthodox churches in Istanbul still active today, ten are monastic churches. While nine of these churches are located in the Prince’s Islands, the Silivrikapı Panagia Church is exceptional as the only example to be built in the city, but outside the city walls. As a result of the analogical studies, no similarity was found between the monastery churches in terms of architectural features. Silivrikapı Panagia Church has the architectural character of the Greek Orthodox community churches built in the same period in the city, rather than the monastic churches.

Also, the historical development of the church has been mentioned, and its architectural features, materials, construction techniques and the deteriorations are explained by supporting photographs, in line with the drawings prepared within the scope of the documentation of the current situation.

In the Restitution Chapter, problems regarding the restitution of the church have been identified. They have beencompared with similar structures and restitution proposals have been prepared by examining written and visual sources and traces from the building. The church has been rebuilt four times during its historical development. There is no relationship between the first three states of the church and the state of the present church, except that it was built on the foundations of the first church in the same plan. Within the scope of the thesis, restitution studies were carried out and two periods, including the interventions and repairs of the building, were identified based on the historical layers determined on the building in the survey study.

The research for the chronological analysis of the building; revealed only one engraving depicting the original state. The traces found on the building and the

limited data obtained from the literature research were also used to determine different periods of the building. As a result of the findings it isseen that; the first period corresponds to; the interval from 1834 to the beginning of the 20th century, and the second period is the period from the beginning of the 20th century to the present day. In the thesis the restitution project has been prepared for the first period.

In the Restoration Chapter, a conservation proposal has been developed in order to preserve the original character and plan scheme of the church and carry it into the future. Although it does not have a regular congregation, the church is important for the Greek community and attracts, both local and foreign visitors. Not only the church and the holy spring but olsa the northern courtyard where marble tombstones removed from nearby Greek cemetery have been laid on the groud 1933 is frequently visited. To prevent damage to this interesting paving and to protect the marble tombstones, a use proposal has also been prepared.

In the Conclusion Chapter, by presenting the data obtained from the studies as a whole, the importance of applying the suggestions regarding the conservation and use of the building that has survived to the present day with a holistic conservation approach, and the responsibility of preserving this cultural heritage, is emphasized.

1. GİRİŞ

Bu çalışma kapsamında Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı içerisinde yer alan Silivrikapı Panayia Kilisesi ele alınmıştır. Silivrikapı Panayia Kilisesi literatürde ve halk arasında farklı isimlerle anılmaktadır. Smith Listesinde "Panayia Topkapı", Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından hazırlanan listede "Balıklı, Zoodohos Pigi Rum Ortodoks Manastırı Kilisesi" ismi ile geçmekte, halk arasında ise Balıklı Kilise olarak bilinmektedir. Kilisenin avlusuna giriş yapılan kapının üzerindeki mermer kitabede "Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı" yazmaktadır (Şekil A.1). Daha önce hazırlanan tez, makale gibi akademik yayınlarda yapıdan Silivrikapı Panayia Kilisesi ismi ile bahsedildiği için literatürde devamlılığın sağlanması adına bu ismin kullanılması tercih edilmiştir.

Silivrikapı Panayia Kilisesi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü kayıtlarında 22975045 numaralı taşınmaz kimlik numarasına sahip olup; İstanbul ili, Zeytinburnu ilçesi, Merkezefendi mahallesi, 509 pafta, 2977 ada, 1 parsel üzerinde yer almaktadır. Balıklı Rum Hastanesi Vakfı mülkiyetindeki parsel tapu kayıtlarında toplam 3.111,00 m² alana sahiptir ve Balıklı Rum Kilisesi olarak tanımlanmıştır. Seyit Nizam ile Balıklı mevkileri arasında Balıklı Silivrikapı Sokağı üzerinde yer almaktadır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi bir manastır kilisesidir. Balıklı Ayazması, Kadınlar Manastırı, toplantı salonu ve yönetim birimlerini içeren bir yapı grubu ile aynı avlu içinde yer almaktadır. Ayazma 1997 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Rölöve-Restorasyon Bilim Dalı'nda, Aynur Öretmen tarafından hazırlanan "İstanbul'un Ayazmaları ve Balıklı Ayazma" başlıklı yüksek lisans tezinde belgelendiği ve incelendiği için bu tez kapsamında sadece kilise yapısı çalışılmıştır.

1.1 Tezin Amacı

İstanbul'daki Rum Ortodoks Kiliseleri incelendiğinde, bu yapıların benzer yapım teknikleri, plan tipolojisi ve cephe düzeni ile tasarlanmış oldukları görülmektedir. İstanbul'da günümüzde ibadete açık 96 adet Rum Ortodoks kilisesi bulunmaktadır. Bu kiliseler kullanım amaçlarına göre sınıflandırıldığında 10'u manastır, 11'i mezarlık, 2'si sosyal kurum kilisesi olarak farklılık göstermektedir (Karaca, 2018). Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı içerisinde bulunan Silivrikapı Panayia Kilisesi bir manastır kilisesidir. Doğrudan patrikhane sorumluluğunda olan tüm manastır kiliseleri arasında dokuz manastırın Adalar'da olması, teze konu olan manastırın ise şehirde olması bu yapıyı özel kılmaktadır. İstanbul'daki Rum Ortodoks manastır kiliselerinin mimari özellikleri ile bu kiliseler içinde yapının yerinin ve öneminin açıklanması amaçlanmıştır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi, 457 yılında inşa edilen ilk kiliseden 1834 yılında yeniden inşa edilen günümüzdeki kiliseye kadar uzanan süreçte birçok kez yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Teze konu olan kilise 1834 yılında yeniden yapılmış olan kilisedir ve inşa edildiği tarihten günümüze dek aralıksız olarak özgün işlevini devam ettirmiştir. İlk kiliselere ait herhangi bir kalıntı günümüze ulaşmamıştır.

Kilise, temizliğinden ve güvenliğinden sorumlu kişilerin olması, düzenli bakım ve onarımının yapılması sebebi ile mekânsal ve yapısal bütünlüğü büyük oranda korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Yapının tez konusu olarak belirlenmesinde öncelikli sebep izin sürecinin zorlayıcı olmamasıdır. Daha önce belgelenmemiş olan kilisenin güneydoğu köşesinde duvar ve döşemede bulunan, avlu istinat duvarına kadar ulaşan, günden güne büyüyen, aktif çatlak nedeniyle acilen belgelenmesi gerekmektedir. Çalışmanın temel amacı yapının özgün karakteri ve plan kurgusunun korunarak geleceğe taşınması için belirlenen hasarlara uygun müdahalelerin saptanması ve koruma önerisi geliştirmektir.

19. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen Rum Ortodoks Kiliseleri yapım tekniği, malzemesi ve plan tipolojisi konusunda katkı sağlayacak olan bu yapı özelinde herhangi bir akademik çalışma ve detaylı bir belgeleme yapılmamıştır. Kilise hakkında ulaşılabilecek, eski harita, fotoğraf, arşiv belgeleri ve çeşitli kütüphanelerden elde edilen verilerin derlendiği aydınlatıcı bir kaynak oluşturmak da hedeflenmiştir.

1.2 Tezin Kapsamı ve Çalışma Yöntemi

Yapı hakkında akademik çalışma yapabilmek için gerekli izinler yapının bağlı bulunduğu Balıklı Rum Hastanesi Vakfı'ndan alınmıştır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi koruma projesi kapsamında yapının rölöveleri ile restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Malzeme, hasar, dönem ve müdahale analizleri rölöve çalışması üzerinde, hazırlanan lejantlarda belirtilen renkler işlenerek aktarılmıştır.

Kilisenin günümüzde ibadete ve ziyarete açık olması mevcut durumunun tespiti için yapılacak olan alan çalışmasının kısıtlı sürede yapılmasını gerektirmiştir. Kilisenin boyutu ve zengin detaylı mimari elemanlara sahip olması dikkate alındığında zamanı verimli kullanabilmek adına çağdaş belgeleme yöntemi tercih edilmiştir.

2019 Aralık ayı içerisinde yapılan belgeleme çalışmalarının ilk aşamasında kilisenin tamamı, Leica Scanstation C10 model 3D Laser Scanner cihazı ile taranarak ölçülmüştür. Ölçüm sırasında kilise içerisinde ve çevresinde toplam 83 farklı noktada istasyon kurularak tarama yapılmış ve söz konusu ölçümlerden 1.266.164.534 adet ölçüm noktası verisi elde edilmiştir. Her tarama noktası birbirine Leica Cyclone yazılımı kullanılarak birleştirilmiştir. Birleştirme ve kontrol sonrasında veri temizlenerek çizime altlık teşkil edecek biçimde bir koordinat sistemine yöneltilmiş ve 2 mm/piksel ortografik görüntüler üretilmiştir.

2019 Aralık-2022 Temmuz ayları arasında aralıklarla yapılan alan çalışmalarında ise yapıya ait bütün mekânlar detaylı bir şekilde fotoğraflanmış, kiliseye ait mekânlar ve içerisinde bulunduğu parsel fotoğraf ve videolarla belgelenmiştir. Kilisenin kapı, pencere, dolap, niş, mermer ikona panoları vb. yaklaşık yirmi adet farklı mimari detaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu mimari elemanların geleneksel yöntemlerden de yararlanılarak, şerit metre, lazer metre ve profil tarağı kullanılarak detaylı ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Detaylar için plan, kesit ve görünüş krokileri çalışma alanında hazırlanmıştır.

Plan, kesit ve cephe ortofotoları ile yerinde alınan detaylar üzerinden hazırlanan rölöve çalışması sonucunda kilisenin mevcut durumu, plan ve cephe özellikleri, yapım tekniği, taşıyıcı sistemi, örtü sistemi, kapı-pencere açıklıkları, nişleri, litürjik ögeleri ile resim ve bezemeleri alt başlıklarda detaylı şekilde ele alınmıştır.

Mevcut durumu belgelemek için yapılan rölöve çalışmasında yapının konumu belediyeden alınan hâlihazır haritası üzerinden belirlenmiştir. Vaziyet planı 1/1000 ve 1/200, plan, kesit, görünüşler 1/50, detaylar ise 1/20, 1/10 ve 1/5 ölçekte çizilmiştir. Tespit edilen bozulmalar ise analitik rölöve çalışması içerisinde 1/50 ölçekte aktarılmıştır. Bu çizimler restitüsyon ve restorasyon projeleri için altlık oluşturmuştur.

Belgeleme çalışması ardından yapının dönem analizi gerçekleştirilmiş ve bunun sonucunda belirlenen ilk durumunu gösteren restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Bu aşamada detaylı literatür araştırmaları yapılmış tez, makale, kitap gibi bilimsel yayınlardan ve kamu kurumlarının arşivlerinden yararlanılmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi, İstanbul IV. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, Fener Rum Patrikhanesi Arşivi, Alman Arkeoloji Enstitüsü Fotoğraf Arşivi, Salt Araştırma Arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphanesi ve İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nden elde edilen resmî belge, eski fotoğraf ve harita gibi yapının tarihine ışık tutan verilerden yararlanılmış, dönem analizi ve restitüsyon çalışmalarına yol gösterici olması bakımından irdelenmiştir.

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin restitüsyon çalışması için yapılan literatür ve arşiv taramalarında bulunan bilgi ve belgeler ile yapıdan sağlanan veriler yeterli olmuştur. İstanbul'da yer alan Rum Ortodoks manastırı kiliselerini analoji için inceleme gereği olmamakla beraber manastır kiliselerinin mekân kurgusunu ve temel ihtiyaçlarını anlamak, ihtiyaç programlarını karşılaştırarak kavramak ve yapılacak çıkarımları restitüsyon önerisi geliştirirken kullanabilmek için İstanbul'da bulunan üç manastır kilisesi incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında hazırlanan restitüsyon projesinde vaziyet planı 1/200, plan, kesit, görünüşler 1/50 ölçekte çizilmiştir.

Yapıdan gelen veriler, analoji çalışmaları, dönem analizi ve tarihsel araştırmalar ile kilisenin geçmiş ve günümüzdeki durumu karşılaştırılıp müdahale kararları verilmiş ve bir koruma önerisi geliştirilmiştir.

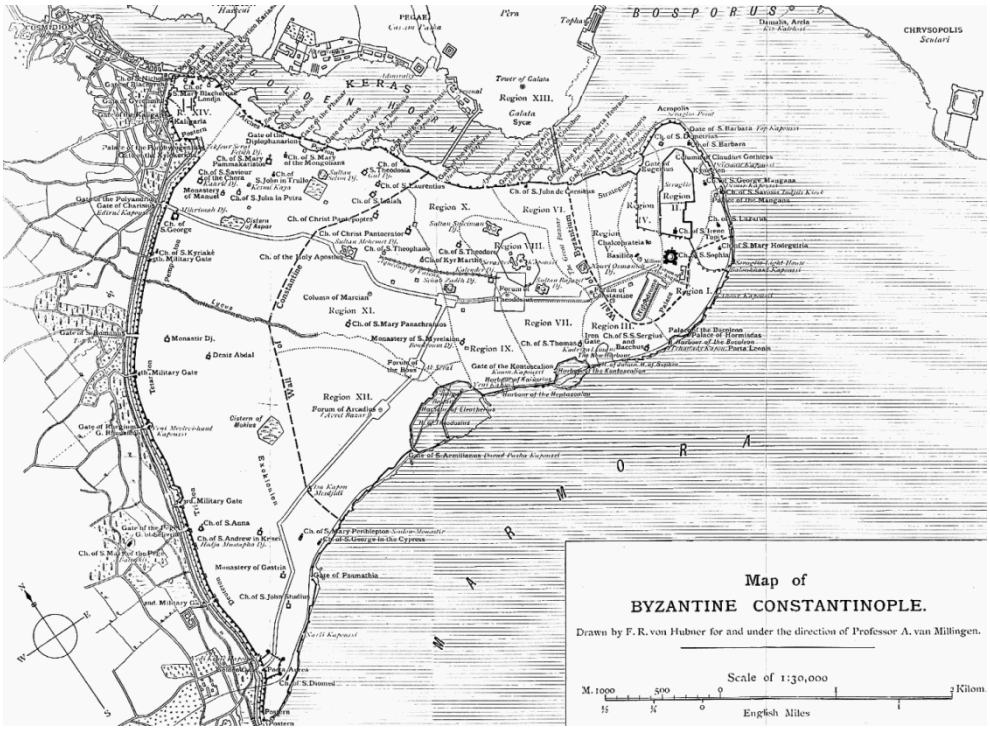
Detaylı olarak çalışılan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri için toplam 57 adet pafta hazırlanmıştır. Bu çizimlerden örnekler ilgili konu başlıklarında sunulmuştur.

2. SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ'NİN BULUNDUĞU ÇEVRE

2.1 Coğrafi Konumu ve Tarihsel Gelişimi

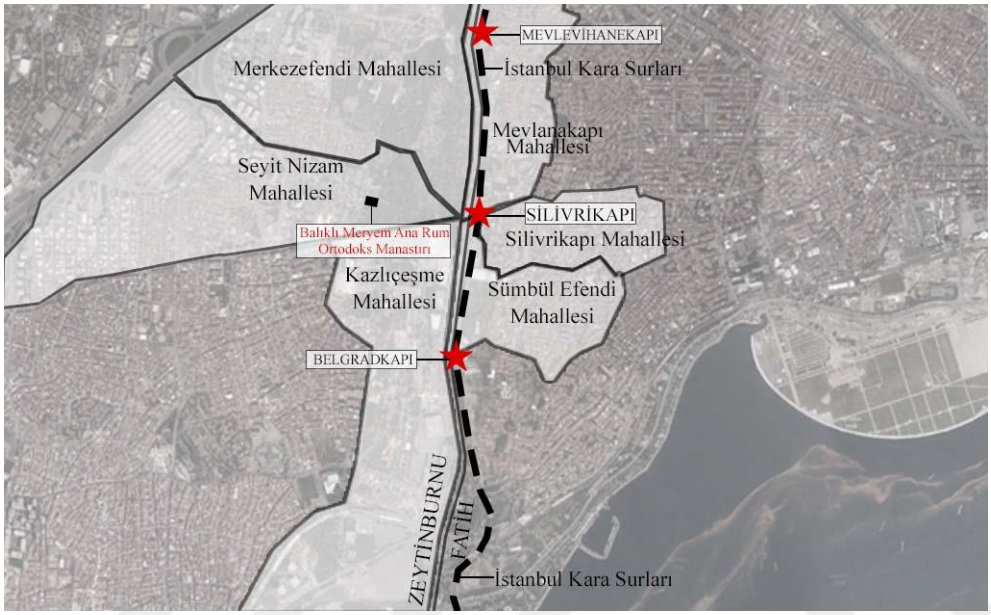
Kent surları; kentin sınırlarını belirleyerek, kenti hem doğal hem de insan kaynaklı tehditlere karşı korumak için inşa edilen savunma yapılarıdır. Kapalı bir duvar sistemi ve kapıları ile basit bir sisteme sahip olan kent surları, zamanla kent hendeği, kapı kulesi, sur kulesi ve ön sur duvarı gibi çeşitli elemanlarla geliştirilmiş, kent için bir güç simgesi olmaya başlamıştır (Arabacıoğlu, 2007).

İstanbul, stratejik bir yerleşim alanı olması sebebiyle antik dönemden itibaren tarih boyunca her zaman ilgi görmüştür. Antik dönemde Byzantion, ilk adı Doğu Roma olan Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul olarak tarihte kesintisiz olarak gelişim göstermiştir. Bu durum kenti dış etkilerden korumak ve savunmak için kent surları inşa etmeye hatta savunma mekanizmalarını geliştirmeye yöneltmiştir.

Map of
BYZANTINE CONSTANTINOPLE.
Drawn by F. R. von Hubner for and under the direction of Professor A. van Millingen.
Scale of 1:30,000
M. 1000 500 0 1 2 Kilom.
English Miles
BOSPORUS
CHRYSOPOLIS
Üsküdar
Pera
Galata
Region XIII.
Region X.
Region VI.
Region VIII.
Region XI.
Region VII.
Region IX.
Region XII.
Region III.
Region II.
Region IV.
Region I.
Region XIV.
Acropolis
Hippodrome
Column of Marcian
Monastery of Gastria
Gate of Psamathia
Ch. of S. Anna
Ch. of S. Diomed
Ch. of S. John Studius
Monastic Dj.
Deniz Abdal
Military Gate
Ch. of S. Mary Pammakaristos
Ch. of S. Mary Panachrantos
Ch. of S. Theodosia
Ch. of S. Laurentius
Ch. of S. Lazarus
Ch. of S. Mary Hodegetria
Ch. of S. Sophia
Ch. of S. Thomas
Ch. of S. Sergius and Bacchus
Ch. of S. George in the Cyprus
Ch. of S. Andrew in Krisei
Ch. of S. Mary Peribleptos
Ch. of S. George Mangana
Ch. of S. Saviour in the Chora
Ch. of S. John in Trullo
Ch. of S. John in Petra
Ch. of S. Lemlah
Ch. of Christ Pantocrator
Ch. of S. Theophano
Ch. of S. Theodore
Ch. of Kyr Martha
Ch. of the Holy Apostles
Ch. of S. George
Ch. of S. Kyriaki
Ch. of Christ Philanthropos
Ch. of S. John de Cernitza
Ch. of S. Barbara
Ch. of S. Demetrius
Chamber of Claudius Gothicus
Gate of Diplopharium
Gate of the Polyandrion
Gate of Charisius
Gate of the Romanus
Gate of the Kontoscalion
Gate of S. Aemilianus
Gate of the Pege
Gate of the Spring
Gate of the Harbour
Gate of the Porphyrogenitus
Gate of the Palace of Hormisdas
Gate of Pempton
Gate of Phanar
Gate of Xylokerkos
Gate of Blachernae
Gate of Charsias
Gate of Rhegium
Gate of Adrianople
Gate of Top Kapussi
Gate of Edirnè Kapussi
Gate of Silivri Kapussi
Gate of Yeni Mevlevihané Kapussi
Gate of Yedi Kule Kapussi
Gate of Karsi Kapussi
Gate of Egri Kapussi
Gate of Porta Lycus
Gate of Porta Rhesii
Gate of Porta Xylokerkos
Gate of Porta Caligaria
Gate of Porta Petri
Gate of Porta Blachernae
Gate of Porta Romani
Gate of Porta Charsias
Gate of Porta Rhegium
Gate of Porta Adrianople
Gate of Porta Pempton
Gate of Porta Phanar

İstanbul'da, Tarihi Yarımada içinde inşa edilen surlar, yapım yılına göre Byzantion Surları, Septimus Severus Suru, Konstantinus Suru, Theodosius Surları, Sur-i Sultani olarak sıralanabilir (Durusoy-Özmen, 2019).

Surların toplam uzunluğu 21 km'dir ve 50-75 metre aralıklarla sıralanan 407 burçtan (kule) oluşan sur duvarları üzerinde 90 adet giriş kapısı bulunmaktadır (Arabacıoğlu, 2007).

Şekil 2.2 : Silivrikapı ve kilisenin konumu.

Silivrikapı, İstanbul'un Avrupa Yakası'nda bulunan Fatih ve Zeytinburnu ilçeleri arasındaki idari sınırı belirleyen kara surları üzerinde Topkapı ile Belgradkapı arasında yer alan bir sur kapısıdır. Kapı aynı zamanda Fatih ilçesinin 57 mahallesinden birine de adını vermiştir. Silivrikapı, kuzeyinde Mevlanakapı ve Merkezefendi Mahalleleri, doğusunda Silivrikapı Mahallesi, güneyinde Sümbül Efendi ve Kazlıçeşme Mahalleleri, batısında ise Seyit Nizam Mahallesi ile komşudur. Tezin konusu olan Silivrikapı Panayia Kilisesi, Zeytinburnu ilçe sınırları içerisinde bulunan Seyit Nizam Mahallesi'nde yer almaktadır.

Silivrikapı'nın da dâhil olduğu İstanbul kara surları ile sur kapıları İmparator II. Theodosius döneminde (408-450) inşa edilmeye başlanmış ve dört yıl süren yapım süreci 25 Ağustos 413 tarihinde sona ermiştir (Çekin ve Kuruçay, 2020). Eremya Çelebi Kömürciyan, P.Ğ. İnciciyan ve Sarkis Sarraf Hovhannesyan'a göre toplam 26 sur kapısından 25.si olan Silivrikapı (Porta Selybria), Silivri'ye gitmek için kullanılan yola açıldığı için bu ismi almıştır (Kömürciyan, 1952, İnciciyan, 1956).

Kapının üzerinde bulunan 1433 ya da 1438 tarihli Rum harfleri ile yazılmış onarım kitabesinden kapının adının, Balıklı Ayazması'nın karşısında olması sebebiyle, Bizans döneminde "Porta Pighi" olduğu anlaşılmaktadır. Kitabede;

> Hayat verici Menba'nın, Allah tarafından muhafaza edilen bu kapısı, çok dindar hükümdarlar olan İoannis ve Maria Paleologos'ların hâkimiyetleri devrinde, 1438 (veya 1433) senesinin mayıs ayında, Manuel Bryennios Leontari'nin mesaisi ve masrafı ile tamir edilmiştir.

yazmaktadır (Kömürciyan, 1952, s.192).

Şekil 2.3 : Silivrikapı (Url-2).

Silivrikapı tarihte önemli olaylara da sahne olmuştur. 1261 yılında İmparator Mihail Paleologos'un generali Alexios Strategopulos ve yönetimindeki küçük bir birlik bu kapının yakınındaki bir dehlizden şehre girmiş ve Latin İmparatorluğu'na son vermiştir (Freely, 2009).

Sultan II. Murat 1422 yılında İstanbul'u kuşattığı zaman Silivrikapı karşısında yer alan tezin de konusu olan Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin alanında karargâh kurmuş ve kilisede kalmıştır. Fetih esnasında da Sultan II. Mehmet'in toplarından üç tanesi bu kapının etrafındaki surlara denk gelmiştir (Kömürciyan, 1952).

İstanbul kara surları inşa edildikleri dönemden günümüze kadar yaşanan doğal afet, savaş vb. hem doğal hem insan kaynaklı birçok sebepten hasar görmüş, tahrip edilmiş, yıkılmış hatta bazı bölümleri yok olmuştur. Savunma yapısı olarak kullanıldığı dönemlerde daha güçlü ve sağlam olması, bu işlevini kaybettiği

dönemlerde ise bir anıt eser olarak kent yaşamına katılabilmesi için restorasyon çalışmaları yapılmış, koruma imar planlarında konu edilmiştir.

Silivrikapı üzerinde 1585 tarihli Türkçe yazılı ikinci bir kitabe ve üstünde de Osmanlı gürzü bulunmaktadır. Kitabeden 1509 yılında, İstanbul'un fethinden sonra gerçekleşen ilk büyük felaket olan, halkın "kıyamet-i suğra" yani "küçük kıyamet" dedikleri, 45 gün boyunca devam eden deprem sonrası hasar gördüğü ve Sultan II. Beyazıd döneminde onarıldığı anlaşılmaktadır. Kitabede;

> 915 (1509) senesinde vuku'bulan şiddetli zelzeleden çok hasar gören kapı esaslı bir surette tamir edilmiştir.

yazmaktadır (Kömürciyan, 1952, s.192).

1551 yılında Silivrikapı karşısına Mimar Sinan tarafından yapılan Hadım İbrahim Paşa Külliyesi inşa edilirken, yakınındaki onarım gerektiren surlara da müdahalelerde bulunulduğu tahmin edilmektedir (Sarımeşe, 2018).

18-19 ve 20. yüzyıl boyunca çeşitli onarımlar geçirdiği bilinen Silivrikapı ile bitişiğindeki (Belgrad ve Mevlevihanekapı arasında kalan) sur duvarlarına yapılan onarımların tarihi, yapılma sebebi, yapan mimar ile harcanan bütçe gibi detaylı bilgilere Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerden ulaşılabilmektedir.

Şekil 2.4 : Silivrikapı, 2022.

Osmanlı döneminde moloz taş ve yer yer kesme taş ile yapılan onarımlar Bizans döneminde yapılan dört-beş sıra tuğla hatıllı taş duvar örgüsünden belirgin şekilde ayırt edilmektedir. Silivrikapı'nın günümüzdeki hali Bizans döneminden oldukça farklıdır. Kapının kente giriş yönü üzerinde konsollarla taşınan mermerlerin üzerinde

yer alan mazgallı çıkıntı, kapının üzerinde ayrı bir seyir mekânının olduğuna işarettir. Giriş bölümü taş ve tuğla malzemeden yapılmış sivri kemerin mermer bir söveye oturmasından oluşmaktadır. Bu uygulama Osmanlı devrinin müdahalesini göstermektedir. Girişin üzerinde yer alan kitabe panosu boştur.

Tarihi Yarımada 1985 yılında, Sultanahmet Arkeolojik Parkı (I. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Kentsel Arkeolojik Sit Alanı tamamı), Süleymaniye Camisi ve Çevresi Koruma Alanı, Zeyrek Kilise Camisi (Pantokrator) ve Çevresi Koruma Alanı ile İstanbul Kara Surları olarak dört farklı bölge ile UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girmiştir.

2003 tarihli Koruma İmar Planında Kaleiçi-Sulukule-Mevlanakapı-Silivrikapı-Yedikule hattındaki bostanların kamu yararına kullanılması ve tarımsal karakterinin korunabilmesi için kararlar alınmıştır (Fatih İlçesi 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, 2003).

10-14 Eylül 2003 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan EUROPA NOSTRA Bilimsel Kurulunun 39. toplantısında ve 6-11 Nisan 2006 tarihleri arasında UNESCO'dan bir heyetin İstanbul'da yaptığı incelemeler sonucunda hazırlanan raporlarda surların önemi vurgulanmış, çalışma yöntemleri ve uygulama şekilleri ile ilgili konularda öneriler verilmiştir (Arabacıoğlu, 2007).

Kapı günümüzde araç ve yaya trafiğine açıktır.

2.2 Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı

Silivrikapı'nın yakın çevresi, fetihten önce sur içinde yoğun bir yerleşim bölgesi iken sur dışında doğal güzellikleriyle çiftlik, bahçe, bostan ve mesire alanı olarak kullanılmıştır. Surlar ve kapıları fetihten sonra kenti koruma ve sınır belirleme işlevini kaybetmiştir. Kentsel ve kırsal bölge arasında bir geçiş alanı olan bu çevre, zaman içerisinde değişmiş, ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda yollar ve yeni yapılar inşa edilerek kent sur dışına taşmıştır.

Bizans döneminde sivil kapı olarak kullanılan Silivrikapı, Osmanlı döneminde ağırlıklı olarak tahıl ürünleri gibi ticari malların şehre alınmasında kullanılmış ve devlet için önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Göncüoğlu, 2013).

İstanbul'un fethinden sonra, çeşitli vilayetlerden İstanbul'a sürülenlerin iskânı sırasında Arnavut toplumunun Silivrikapı civarına yerleştirildikleri bilinmektedir (Göncüoğlu, 2013). İlerleyen zamanlarda Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen boyacı ailelerinin Silivrikapı ve Çırpıcı Çayırı'nın çevresindeki köylere yerleşerek ip, yün, çuha, yazma, pamuklu, kilim, keçe ve halı cinsinden kumaş ve dokumaları Çırpıcı deresinde yıkayıp parlattıktan sonra Silivrikapı'daki pazar yerlerinde sattıkları bilinmektedir (Candemir, 2005; akt. Göncüoğlu, 2013). 19. yüzyılda Osmanlı sanayileşmesi ile surdışında demir, çelik, mavzer-fişek, şimendifer, kimyahane ve dokuma fabrikaları kurulmuştur. Bu fabrikalara suriçinden ulaşımı sağlayabilmek için kara ve demir yolları inşa edilmiştir. Ekonomik canlılık surdışında yerleşim sayısının da kontrolsüz bir şekilde artmasına sebep olmuş, sosyo-iktisadi değişikliğe uğramıştır. Cumhuriyet döneminde de sanayi bölgesi olma özelliği devam eden bölge günümüzde daha çok ticari faaliyet ve hizmet alanları içermektedir.

5 — KURUN 30 NİSAN 1938

Balıklı panayırı

Senelerdenberi ilkdefa olarak çok sönük geçti

Dün Balıklı panayırının ilk günü idi. Asırlardanberi her panayır günü dolup taşan bu yer, bu sene en rağbetsiz gününü yaşadı.

Atlıkarıncalar, kayık salıncaklar bomboştu. Birkaç masada sekiz on kişi rakı içiyor, birkaç yaşlı kadın emekliyerek dolaşıyor ve tek bir masada üç dört plâklı bir gramofon çalıyordu.

Her sene mahşeri arabanın kalabalıkta avuç avuç para kazanması hatırlarından gelen kahveci:

— Hayret, diyordu; bilmem ne oldu. Bekli para gelirler.

Arkadaşı cevap verdi:

— Şimdi eğlence yeri çok.. Buraya kadar kimse gelmez artık..

Resim çekmek için kim bilir İstanbulun hangi semtinden gelen beşkol on beş seyyar fotoğrafçı yaptıkları yol masraflarını çıkarmasındıkları için üzülüyorlardı.

Balıklının tarihçesini düşündüm:

Bizans İmparatoru birinci Leon (457 - 474) buraya küçük bir âbide yaptırmıştı. Bir gün ava çıkmış olan İmparator Justinyen menbaın başında müthiş bir kadın kalabalığı görmüş ve sebebini sormuştu.

Kadınlardan biri:

— Burası şifa menbaıdır, cevabını vermiş.

Bunun üzerine Justiyen de Ayasofyadan artan malzeme ile menbaın üzerine süslü bir kilise yaptırmıştı.

İşte o günden sonra kıymetli kat kat artıran kilise sekizinci asırda imparatoriçe İren ile oğlu Kostantin, daha sonra da birinci Basil ve altıncı Leon tarafından zaman zaman tamir edildi.

Fakat bu kilise Bulgar kralı Simeonun Rum ordusunu mağlûp etmesinden sonra oradaki sarayla beraber harap edildi.

Tamir edilen kilise 1453 yılında tamamile yıkılmıştı. Şimdiki kilise 1833 te yapılmıştı.

Buraya balıklı denmesinin sebebi, Bizans devrinde havuzun içinde balıkların bulunması idi. Asıl adı Pigidir.

Rumlar, her sene Paskalyayı müteakip gelen cuma günü, yalnız Pigiye gelirlerdi. Hastalar Pigi Meryemini tebcil ederler; her derde şifa veren suyunu içerlerdi.

İşte halkı çekmek için pastak bir memleketten Pigi diye yavan bir halde idi. Bir ihtiyara sordum; fazla içtikleri için birbirlerinin yüzlerini boyamağa çalışan gençleri işaret etti:

— Ne çıkar, dedi. Onlar da geldiler, fakat su yerine rakı içip eğlenıyorlar.

İhtiyarın sözünden bir şey anlamadım. Buraya esasen herkes eğlenmeğe gelir, yer, içer, aynı zamanda bir bahar kutlanırdı.

İhtiyara:

— Hiç bir sene böyle olmuş mu idi? dedim.

Başını salladı:

— Hiç.. dedi ve ilâve etti:

— Galiba herkes iştahını plâjlara saklıyor.

N. A.

Balıklı Panayırında dün eğlenmeğe çalışanlar..

İstanbulun Hususiyetlerinden

Büyük Paskalyada Balıklı Panayırı

Burası Eskiden Bir Hızırilyas Sefası Manzarasını Arzederdi

Yazan: Ömer Cemal KAYGILI

Bir kır eğlencesinde oyuna o geçili hanımlar

Seyrüsefadaki büyük hanımın, a- partmanlarını, mağazalarını kapatıcaya, beşgüneri tatili ederdi.

4 — Makedonyalı Rumlar... Bunlar da en çok. Arnavutlar gibi klarinet, kemal ve lâvta ile çalıp söyler ve oynarlar. Fakat bunun bunlarda fazla ifadesi bir de arnavutlu hulûmet, oyunları da en çok Arnavudlarınkine benzerdi.

5 — Sakalı, Müftülü, Limanlı, Sumanlı, Bostancalı, Çarkçılık, Mürefteller... Bunları çalgı, türkü, oyun cihetile birbirlerinden ayırmak biraz güçtü. Lâkin bunda, hepsi de zaman galvarlı, başları siyah ve kısa kalpaklı olarak Sakalılar, Müftülüler, yani sakallar ihtiyarlar ihtiyarlardan ibaretlerdi. Bunların çalgıları mandalin, kitara, lâvta, armonik gibi şeylerdi. Hatta bazan bunların içinde tulûm çalarak oynayanlar bile vardı. Bunlara da en çok oyuncu, Makedonyalılara, ve arnavudlara oyunlarına benzeyen oyunlarda, Müzik kanlı, hora, kiçi gibi...

6 — İstanbul oyunları... Bunlar, kısmı kısmı ve çeşit çeşitdi. Meselâ bunlardan bir kısmı yarı kilâbın beyleri ki bunlar hep zurna, yahut klarnet ve gitmeğara ile ve hep alaturka kılıbıkeyi havalarla eğlenirlerdi. Bir kısmı da salı, lâvta ile ve alaturka Rum horo - larile çalıp, söyler, oynarlardı. Salı lâvtaya ile çalıp söyliyenlerin içinde bir de dansçılar vardı ki bunlar lâvtanın ile yalnız (yalıcı (polka) (hadrî) (mazurka) gibi şeyler çalıtmış kadın, erkek boyuna danslı güzlerini gün söylerdi.

7— İstanbul Rumları, tarafın -

(Devamı 7 inci sayfada)

Şekil 2.5 : 30.04.1938 tarihli Kurun Gazetesi (Url-3) ve 12.04.1939 tarihli Son Telgraf Gazetesi (Url-4).

İstanbul halkının civardaki mesire alanlarını hoş vakit geçirmek için tercih etmeleri ve Rumların Balıklı Panayırı'nı gerçekleştirdiği yerin yakınlarda olması nedeni ile çeşitli etnik gruplara eğlence amaçlı da ev sahipliği yaptığı bilinmektedir.

Hükümdarların ve devlet yetkililerinin özellikle bahar aylarını geçirdikleri ve sık sık ziyaret ettikleri Balıklı Ayazmanın burada olmsası bölgeye ekonomik öneminin yanı sıra dinî bir önem kazanmıştır. Çevrede oldukça fazla ve çeşitli dinlerin cemaatlerine ait dinî yer ve yapının bulunması bölgenin sürekli aktif kalmasına sebep olmuştur. 1950'lere kadar bayram günlerinin vazgeçilmez kapısı olan Silivrikapı, İstanbulluların bayram namazından hemen sonra sur içinde toplanıp, bayram dualarını ve ilk bayramlaşmalarını yaptıkları ve bu kapıdan çıkıp kabir ziyaretlerini gerçekleştirdikleri yerdir. Mezarlıkları, cami ve kiliseleri ile bu bölge halen dinî önemini devam ettirmektedir.

2.3 Silivrikapı'nın Yakın Çevresinde Bulunan Dinî Anıtsal Yapılar

Silivrikapı yakınlarında yer alan Müslüman, Rum ve Ermeni mezarlıkları tarihî açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu mezarlıklar civarında çok sayıda Müslüman, Rum Ortodoks ve Ermenilere ait dinî yapılar yer almaktadır.

Şekil 2.6 : Silivrikapı'nın yakın çevresinde bulunan dinî anıtsal yapılar.

Müslüman cemaati kullanımındaki Vezir Hadım İbrahim Paşa Camisi, Seyyid Nizam Tekkesi ve Camisi, Bala Süleyman Ağa Camisi, Yenikapı Mevlevihanesi; Ermeni cemaati kullanımındaki Surp Sarkis Mezar Şapeli, Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi

Şapeli; Rum Ortodoks cemaati kullanımındaki Silivrikapı Hagios Kharalampos Hastane Kilisesi ve Silivrikapı Hagioi Anargyroi İhtiyarhane Kilisesi halen aktiftir.

Şekil 2.7 : Vezir Hadım İbrahim Paşa Camisi, 2022.

Vezir Hadım İbrahim Paşa Camisi, suriçinde, Hadım İbrahim Paşa tarafından 1551-1556 yılları arasında Mimar Sinan'a inşa ettirilen külliyenin bir parçasıdır. Kare planlı ve kubbeli caminin içi yazılı çinilerle bezelidir. Cami 1648 ve 1754 depremlerinde hasar görmüş, duvarları çatlamış ve minaresinin bir kısmı yıkılmıştır. 1763-64 yıllarında bu sebeple tamirat gören cami 1933-34 yıllarında da kapsamlı bir onarım geçirmiştir. 2007 yılında tekrar onarım geçirerek 2008 yılında ibadete açılmıştır.

Şekil 2.8 : Seyyid Nizam Camisi, 2022.

Seyyid Nizam Tekkesi ve Camisi, surdışında, bulunduğu mahalleye, caddeye ve yola ismini veren Seyyid Nizam Tekkesi'nin halk arasındaki adı Balıklı Zaviye'dir. Banisi Nakşibendi şeyhi Seyyid Nizamettin Ahmet'tir. Yavuz Sultan Selim döneminde Bağdat'tan gelerek İstanbul'a yerleşmiş, 1550 yılında, 63 yaşında, vefat etmiş ve tekkesinin haziresine defnedilmiştir. Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen tekke 1872'de Osmanlı hareminden Ebrunigar Kalfa tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Cumhuriyet döneminde, 1925 yılında, tekkelerin kapatılmasından sonra cami olarak işlevini devam ettirmiştir. 1974 yılında avlu ve çevre duvarları yenilenmiş, 1980'lerde avluda yeni bir şadırvan inşa edilmiştir.

Şekil 2.9 : Bala Süleyman Ağa Camisi, 2022.

Bala Süleyman Ağa Camisi, suriçinde bulunan caminin banisi İstanbul'un fethi sırasında topçu kuvvetlerinden birini kumanda eden Süleyman Ağa'dır. Sekizgen planlı ve kubbeli cami Osmanlı döneminde birçok yenileme ve onarım geçirmiştir. Cumhuriyet döneminde ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1951-52, 1964, 1977-78 ve 2006 yıllarında onarılmıştır.

Yenikapı Mevlevihanesi[1], surdışında, 1597-98 yıllarında Yeniçeri Kâtibi Malkoç Mehmet Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. 1608'de 1 mescit, 1 semahane, 1 matbah,

[1] Bu bölüm İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı kapsamında Mimar Nesligül Ünal tarafından Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm Tanyeli danışmanlığında hazırlanan "Yenikapı Mevlevihanesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Harem Konağı'nın Restitüsyon Projesi" isimli tezinden derlenmiştir

1 somathane ve 24 adet derviş hücresi içerdiği bilinmektedir. Yapılış tarihi ile mevlevihaneler arasında Galata Mevlevihanesinden sonra ikinci sırada yer almaktadır ve kuruluşundan kapatılışına kadar mevlevi tarikatına hizmet etmiştir. Sultan II. Mahmut döneminde (1816-17 ve 1837-38) kapsamlı onarımlar geçirmiştir.

Şekil 2.10 : Yenikapı Mevlevihanesi hava fotoğrafı (Url-5).

1845 yılında Sultan Abdülmecit çevre duvarlarını ve harap halde olan müştemilatını tamir ettirmiştir. Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1879) Mısır valisi İsmail Paşa harem, dedegan hücreleri ve şeyh dairesinin yeniden yapılmasını ve semahanenin onarılmasını sağlamıştır. 1906 Kasım ayında çıkan büyük bir yangında dedegan hücreleri ve sair selamlık bölümleri yanarak kaybolmuştur. Ancak kısa sürede Mimar Kemaleddin'in hazırladığı projeler doğrultusunda 1910-1911 yıllarında yanan bölümlerin yeniden inşasına başlanmıştır. 1913 yılında tekrar bir yangın geçiren yapının onarımı hemen yapılmıştır. 9 Eylül 1961 yılında meydana gelen bir yangın sonucu kullanılmaz hale gelen yapı 2010 yılında restore edilmiştir. Günümüzde Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'ne bağlı Medeniyetler İttifaki Enstitüsü olarak hizmet vermektedir.

Surp Sarkis Anıt Mezar Şapeli, surdışında, Silivrikapı Panayia Kilisesi'ne en yakın dinî anıtsal yapı olan şapel Balıklı Ermeni Kilisesi olarak da bilinmektedir. Ermeni Kabristanı girişinde yer alan yapı, iş adamı Sarkis Gövderelioğlu tarafından annesi Atin Hanım adına yaptırılmıştır. 1985 yılında Mimar Yetvart Şahbaz tarafından tasarlanan kilise Türkiye'de inşa edilen son, modern mimariyle inşa edilen tek kilisedir.

Şekil 2.11 : Surp Sarkis Anıt Mezar Şapeli, 2022.

Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi Şapeli, surdışında bulunan kilise Azize Cuma Kilisesi olarak da bilinmektedir. Rivayete göre, İstanbul'un fethinde padişah bu kilise yakınında karargâh kurmuş, bazı devlet adamları kilisenin cuma namazı için camiye çevrilmesini teklif etmişlerdir. Sultan II. Mehmed bu teklifi reddederek yakınında bir namazgah yaptırmıştır. Fetihten sonra seçilen ilk patrik Gennadius, Fatih Sultan Mehmet'e duyduğu minneti pazar günü yapılan ayinleri cuma gününe çekerek göstermiştir. Rum nüfusu azalan bölgede, günümüzde sadece Paskalya bayramında ayin yapılmaktadır. Artık kullanılmayan bir ayazması da vardır.

Şekil 2.12 : Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi Şapeli (Url-6).

Silivrikapı Hagios Kharalampos Hastane Kilisesi, surdışında bulunan ve 1830'larda inşa edilen kilise Sultan II. Mahmut fermanı ile Balıklı Rum Hastanesi içinde, bazilikal plan şeması ile yapılmıştır. Günümüzde kısmî olarak kullanılmaktadır ve korunmuşluk açısından kötü durumdadır (Sönmez Pulat, 2020).

Şekil 2.13 : Silivrikapı Hagios Kharalampos Hastane Kilisesi, (Sönmez Pulat, 2020, s. 315).

Şekil 2.14 : Silivrikapı Hagioi Anargyroi İhtiyarhane Kilisesi, (Sönmez Pulat, 2020, s. 316).

Silivrikapı Hagioi Anargyroi İhtiyarhane Kilisesi, surdışında, 1852-1853 yıllarında Patrik IV. Germanos tarafından Balıklı Rum Hastanesi yakınında erkek çocuklar için yaptırılan bir yetimhanenin yanında inşa edilmiştir. Günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır ve korunmuşluk açısından kötü durumdadır (Sönmez Pulat, 2020).

3. SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ

3.1 Bir Manastır Kilisesi Olarak Silivrikapı Panayia Kilisesi

Manastır kelimesi, Yunanca "Monakos" (μοναζω), “tek başına yaşamak” fiilinden türemiştir (Ahunbay, 1997). Latinceye “Monasterium” olarak geçen manastır, dinsel yapılardan oluşan bir yapı grubunu tanımlamakla beraber köklü bir Hristiyanlık kültürünü de karşılamaktadır (Talbot, 1999).

Başlangıçta belli kurallara dayanmayan bu yaşam biçiminde, çöllere veya dağlara çekilerek münzevi bir hayat benimseyen kişiler mağaralarda sığınmış ve tek başlarına yaşamaya başlamışlardır. Zaman içerisinde bu kişilerin sayısındaki artış, insanlardan uzak, belli kurallara bağlı olmaksızın, birbirlerine yakın yerlerde küçük ve düzensiz gruplar halinde yaşayan bir topluluk oluşturmuştur (Özyıldırım ve Ünalan, 2011).

Erken Hristiyanlık döneminde manastır yaşamını tercih eden bir keşiş için dua etmek, çalışmak, yemek yemek ve uyumak için tek bir mekân yeterli olmuş, herhangi bir mimari yapıya ihtiyaç duyulmamıştır. İbadet ve dua etmek için kullanılan şapelin de aynı yapı içerisinde bulunma gereksinimi bulunmamaktadır (Brenk, 2003; akt. Yeğin, 2019).

Hristiyanlıkta manastır oluşumunun başlangıç tarihi net olarak bilinmemektedir (Baş, 2013). İmparator I. Konstantinus (274-337) döneminde, 313 yılında Mediolanum (Milano) Fermanı ile İmparatorluk içindeki Hristiyanlara inanç özgürlüğü tanınmıştır. Bunun sonucunda manastırcılık hareketi 4. yüzyılda Mısır merkezli olarak ortaya çıkmış, 4. yüzyıl sonlarına doğru ise hızlı bir şekilde, doğu Hristiyan dünyasına, özellikle Anadolu ve Suriye’ye yayılmıştır (Özyıldırım ve Ünalan, 2011). Bu dönem ayrıca Hristiyanlığın, Roma İmparatorluğu’nun resmi dinî olma sürecidir.

Manastırların asıl işlevi toplumdan uzaklaşarak kendilerini Tanrı’nın ibadetine adamış, kişisel mülkiyet, sosyal statü ve görevlerini terk ederek maneviyatları için ömür boyu süren, sert bir program ile bedenlerini disipline etmeye çalışan keşişlerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaktır (Weckman, 2004; akt. Yeğin, 2019).

Mısır'da doğan Aziz Pachomius, Hristiyan manastır yaşamını belli kurallar çerçevesinde ilk düzenleyen ve manastır oluşumunda yeni bir dönem başlatan kişi olarak kabul edilmektedir. Pachomius'a göre manastırlar, toplumdan oldukça uzak yerlerde, sur görevi gören yüksek duvarlarla çevrili, askerî bir karargâh düzeninde, keşişlerin tamamen dış dünyadan uzak kalmalarını sağlayan yapılardır (Özyıldırım ve Ünalan, 2011). Manastırlar, en az 300 keşiş ya da rahibenin kullandığı, bir ya da daha çok kilise, keşiş hücreleri, yemekhane ve yatakhaneler içermektedir. Burada kalan keşişler günlük yaşamın büyük bir bölümünü meslek ve zanaatlarına göre üretim yapıp geri kalan zamanı birlikte ibadet ederek geçirmektedirler (Mango, 2011). Kalabalık halde bulunan keşişlerin hücrelerinde yalnız yaşadıkları ve konakladıkları, sadece ibadet zamanı bir araya geldikleri topluluklardan oluşan bu manastırlar "Lavra" manastır sistemi olarak adlandırılmıştır (Ahunbay, 1997). Toplulukla değil, kişisel olarak hareket edilen, kuralları bulunmayan bu sistemde, merkezde kilise ve yemekhaneler, etrafında diğer yapı toplulukları bulunmaktadır (Talbot, 1999).

Gazze'de doğan ve Antonius'un öğrencisi olan Aziz Hilarius, Mısır'da ortaya çıkan manastır hareketinin Filistin ve Suriye'deki kurusucudur. Burada 4. yüzyıl ortalarında ortaya çıkan manastır anlayışı, Mısır'da Pachomius'un oluşturduğu manastır düzeni gibi mimari açıdan daha sistemlidir. Aralarındaki en önemli fark Suriye manastırlarındaki keşişlerin yoğun dinî eğitimlere ek olarak çiftçilik, hayvancılık gibi çeşitli ekonomik faaliyetlerde de bulunmaları ile kentlerin ekonomik kalkınmalarına, eğitime verdikleri önem ile de kültürel açıdan gelişime katkıda bulunmalarıdır (Pena, 1997; akt. Yeğin, 2019).

Kayseri'de doğan ve iyi bir eğitim almış olan Aziz Basileus ise manastır yaşamını Anadolu'da düzenleyen kişidir. Basileus manastırları, Aziz Pachomius manastırlarının aksine kentlere çok yakın, hatta kent içinde kurulmuşlardır. Bunun temel sebebi Basileus'un keşişlerle beraber, kentte yaşayan ve asıl kurtarılması gereken insanların da günahlardan uzak durmasında etkili olacağı düşüncesidir. Suriye manastırları gibi, keşişler tarım, ticaret ve zanaatla ilgilenerek, kentin ekonomik kalkınmasında rol oynamakta, manastırın gündelik ihtiyaçlarını da kolaylıkla karşılamaktadır. Manastır içerisindeki yaşama ilişkin kuralları açısından ise birbirlerine benzemektedirler (Yeğin, 2019).

Ayinlerin yanı sıra tarım ve zanaat işleri ile ilgilenerek ekonomik olarak bulundukları kente katkıda bulunan, dış dünyadan bir duvarla ayrılan fakat içlerinde belirli kurallar ile hiyerarşik düzene sahip topluluklardan oluşan bu manastırlar "Koinobion" (ortak yaşam) manastır sistemi olarak adlandırılmıştır. (Talbot, 1999, Mango, 2006). Suriye ve Anadolu'da kurulan manastırlar da bu sistemi benimsemiştir.

Konstantinopolis'deki manastırların varlığı, manastırların ilk ortaya çıkışından yaklaşık 300 yıl sonradır. Cyril Mango'ya göre manastırcılık hareketi, kehanette bulunarak "İmparator Valens'e Gotlar karşısında uğrayacağı yenilgiyi bildiren Süryani İsakios tarafından" Suriye üzerinden Konstantinopolis'e gelmiştir. I. Theodosius keşişlerin kentte olmalarını yasaklamış, kırsal kesimlerde insanlara ve hayvanlara yardım etmeleri ve buradaki Pagan kalıntılarını temizlemeleri gibi sebepler ile "çorak ve terk edilmiş yerlerin tenhalıklarına" yerleşmelerini emretmiştir. Bunun sonucu olarak Konstantinopolis'te kurulan ilk manastırlar surların dışındadır (Mango, 2006). İustinianos döneminde manastırlar erkekler ve kadınlar manastırı olarak ayrılmıştır (Mango, 2006). Manastırların zaman içerisinde büyümesi, bulundukları araziler için vergi alınmaması nedenleri ile İmparatorlar yeni manastırların kurulmasına engel olmuşlardır (Talbot, 1999).

Latin istilasından sonra hızlı bir gerileme sürecine giren Bizans toplumsal ve kentsel ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelmiştir. Her açıdan zengin manastırlar her sınıftan insanın ihtiyaçlarını karşılamış, kentleri dönüştürmüş, şehir dışındaki inziva yerlerinden kalabalık kent içerisine ulaşarak önemli kurumlara dönüşmüşlerdir (Talbot, 1999).

İstanbuldaki en eski manastır 382 yılında Suriyeli İsakios tarafından kurulduğu bilinen ama sonraki idarecisi Dalmatus'un adıyla anılan Dalmatu Manastırı'dır (Erdoğan, 2012). Suriyeli keşişler tarafından kurulan Uykusuzlar Manastırı, 9. yüzyıl başlarında inşa edilen Studios Manastırı, kiborion plan tipinde İstanbul'daki tek örnek olan Khora Manastırı ve Pantokrator Manastırı İstanbul'da bulunan en eski ve önemli manastırlardır.

Manastır Kiliselerinin Mimari Özellikleri

Manastırların bir yapı kompleksi olarak oluşumu doğudan batıya doğru yayılmıştır (McKinnon, 1994; akt. Yeğin, 2019). Manastır mimarisi ve plan tipolojisi 4.

yüzyıldan günümüze kadar devamlı değişmiştir. Bir yapı grubunu manastır olarak tanımlayabilmek için bazı ayırıcı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Manastırlar her zaman bulundukları bölgenin derin ormanlık alanları, ulaşılması zor dağ zirveleri, çöller ve kıyı bölgeleri gibi en etkileyici ve büyüleyici yerlerinde kurulmuşlardır. Bu yerlerin seçimindeki temel sebeplerden ilki, olası savaş ve tehditlerde doğal güvenlik özelliğine sahip olması, ikincisi ise toplumdan uzak olması ile keşişlerin kendini tanrıya adaması konusunda kolaylık sağlamasıdır.

Manastır kompleksleri kendi ihtiyaçlarını karşılayacak, dışarıdan herhangi bir şeye muhtaç olmayacak şekilde planlanmışlardır. Manastırlar yüksek avlu duvarları ile çevrili bir avlu içerisinde kilise, kilise önünde bir çeşme, rahip ve keşişlerin konaklaması için koğuş veya hücre biçiminde odalar, ortak yemek salonu, mutfak, kiler, çamaşırhane, depo, banyo-hamam, ortak tuvalet, hasta bakım odası, konukevi, kütüphane, işlikler, ahırlar ve ayazmanın olduğu bir yapı kompleksidir (Papaevangelu, 1990; akt. Yeğin, 2019).

Manastırların etkisi ile kiliselerin litürjisi de değişmiş, mimari özellikleri de etkilenmiştir (Akyürek, 1997). Cemaat ve piskoposluk kiliseleri yerlerini manastır kiliselerine bırakmıştır (Mango, 2006). Bizans manastır kiliseleri mimari özellikleri erken, orta ve geç Bizans dönemi kilise yapıları olarak üç alt başlıkta incelenmiştir.

Erken Bizans dönemi manastır kiliseleri; 4. ve 6. yüzyıl arasında inşa edilmiş Bizans manastır kiliseleridir ve bazilikal plan tipinde inşa edilmişlerdir. Manastır içerisinde kilisenin konumu, diğer dönemlerde olduğu gibi merkezde değil kenardadır (Mango, 2006). Günümüzde İmrahor Camisi olarak bilinen Studios Manastırı bir erken Bizans dönemi manastır kilisesi örneğidir.

Orta Bizans dönemi manastır kiliseleri; bu dönemde mahremiyet daha önemlidir ve bu durum daha küçük kiliseler yapılmasına sebep olmuştur (Mango, 2006). Piskopos ve cemaat kiliseleri yerlerini manastır kiliselerine, (Mango, 2006) beş yüzyıl boyunca Konstantinopolis ve imparatorluk içindeki ahşap çatılı ve galerili bazilika planlı kiliseler ise yerini merkezi kubbenin hâkim olduğu daha küçük kiliselere bırakmış, "Kapalı Yunan haçı" plan tipinde kiliseler egemen olmuştur (Eyice, 1963).

Kapalı Yunan haçı planlı kiliselerde merkezi kubbe dört ana taşıyıcı ayak ile yükselmekte, pandantifler ile desteklenmektedir. Kubbeyi yanlarda destekleyen haç planlı beşik tonozlar, köşelerde çapraz tonoz veya kubbe ile örtülü odalardır

(Akyürek, 1997). Haçın kolları naosta kesişmekte ve dışarıda kare plana ulaşmaktadır. Lips Manastırı (Molla Fenari İsa Camisi), Myrelaion Manastırı (Bodrum Mesih Paşa Camisi), Pantokrator Manastırı (Molla Zeyrek Camisi) orta dönem Bizans manastırlarına örnektir.

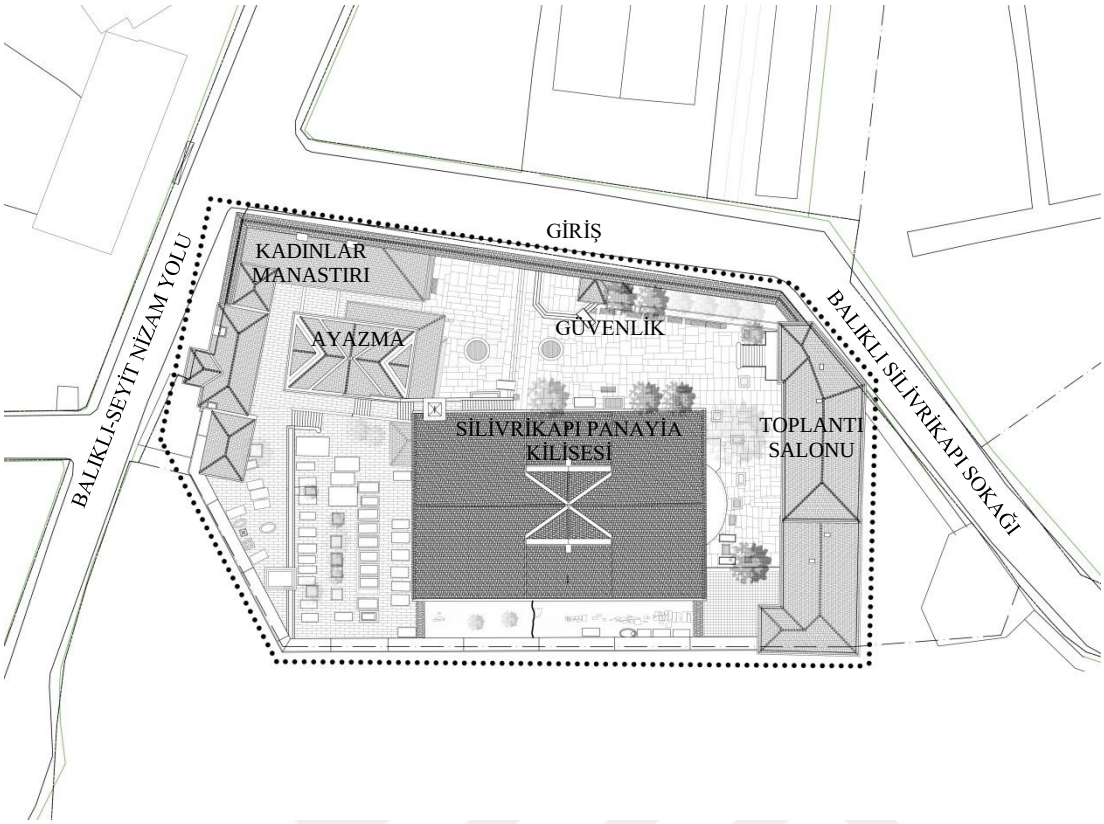
Geç Bizans dönemi manastır kiliseleri; inanç ve ritüeller, bu dönemde de orta Bizans döneminde olduğu gibi kiliselerin mimari özelliklerini değiştirmiştir. Bu dönemde yüksek bir kubbe ile örtülü naos ve naosu üç tarafından saran tonozlu dehlizlerden oluşan "dehlizli plan (ambulatoryum) tipi" ortaya çıkmıştır (Eyice, 1963).

Dehlizli plan (ambulatoryum) tipine sahip kiliselerde kubbe dört büyük ayak ve ayaklar arasında ikişer sütunun oluşturduğu arkadlar ile yükselen pandantiflerle desteklenmektedir. Naosta yer alan sütunlar arasından dehlizlere geçilmektedir (Mango, 2006). Kubbe kasnağının üç tarafındaki pencereler ile naos ışık almakta, dehlizler ışık almadığı için karanlık kalmaktadır. Bu plan tipinde kollar ve köşe hücreler; uzun, yelken tonozlu ve apsisle sonlanan şapellere dönüşmektedir (Eyice, 1963). Pammakaristos Manastırı (Fethiye Camisi) ve Khora Manastırı (Kariye Camisi) geç Bizans dönemi manastırlarına örnektir.

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin varlığı ise bir erken dönem Bizans manastırı kilisesine dayanmaktadır. Bu dönemin manastır kiliseleri gibi avlunun kenarında konumlanmıştır. Bizans'ın surdışı mimarisinin önemli örneklerinden biri olan kilise, 457 yılında inşa edilen ilk kiliseden sonra birçok kez onarılmış, yıkılmış ve aynı konumda, farklı boyutlarda ve mimari özelliklerde yeniden yapılmıştır. Sarris'e göre ilk kilise Meryem Ana'ya adanmış büyük kubbeli bir kilisedir ve manastır içinde Aziz Eustratios ve Azize Anna'ya adanmış şapeller ile Theometor'a adanmış ünlü bir sığınak bulunmaktadır (Sarris, 1960). Günümüzdeki kilise 1834 yılında yeniden yapılmış kilisedir.

3.2 Kilisenin Konumu

Silivrikapı Panayia Kilisesi İstanbul ili, Zeytinburnu ilçesi, Merkezefendi Mahallesi, 509 pafta, 2977 ada, 1 parsel üzerinde yer almaktadır. Balıklı Rum Hastanesi Vakfı mülkiyetindeki parsel tapu kayıtlarında toplam 3.111,00 m² alana sahiptir ve Balıklı Rum Kilisesi olarak tanımlanmıştır. Seyit Nizam ile Balıklı mevkileri arasında Balıklı Silivrikapı Sokağı üzerindedir.

Şekil 3.1 : Silivrikapı Panayia Kilisesi vaziyet planı.

Kilise, Balıklı Ayazması, Kadınlar Manastırı, toplantı salonu ve yönetim birimlerini içeren bir yapı grubu ile aynı avlu içinde yer almaktadır. Parselin tamamına yerleşmiş olan yapı grubu, doğu yönünde Balıklı Silivrikapı Sokağı ile ayrılmış Rum Mezarlığı (2976 ada, 1 parsel) ve İslam Kabristanı (2976 ada, 2 parsel), güney yönünde İslam Mezarlığı (2977 ada, 2 parsel), batı yönünde Balıklı-Seyit Nizam yolu ile ayrılmış Ermeni Kabristanı (2979 ada, 4 parsel ve 2978 ada, 1 parsel), kuzeyinde ise Balıklı Silivrikapı Sokağı ile ayrılmış 2976 ada, 3 parsel ile komşudur. Yapı grubu düz bir zemin üzerine oturmaktadır (Şekil A.2-Şekil A.6).

Kilise, etrafı yüksek taş duvarlarla çevrili geniş bir avlu içinde yer almaktadır. Avlu duvarı parsel sınırı boyunca devam etmekte ancak parsel sınırına dayalı ve sokaklara cepheli Kadınlar Manastırı, toplantı salonu ve yönetim birimleri ile ara ara kesintiye uğramaktadır. Üzeri sıvasız, moloz taş avlu duvarı kuzeyde yaklaşık 5,95 m yüksekliğinde olup doğuda kalan bölümünde bir kademe ile 4,90 m'ye inmektedir. Güneyde ise 7,70 m yüksekliğindedir. Duvar genişliği ise 1,25 ile 1,45 m arasında değişmektedir. Avlu duvarı üzeri kuzey, doğu ve kısmî olarak batı yönünde Marsilya kiremiti, güney ve batı bölümünün kalanında ise taş harpuşta ile örtülüdür. Parselin batı ve güneyindeki avlu duvarı üzerinde 1,50 m yüksekliğinde tel çit bulunmaktadır.

Avluya giriş sadece kuzeyde Balıklı Silivrikapı Sokağı üzerinde bulunan kapıdan yapılmaktadır. Taş kaplama kaldırımdan 10-10-15 cm rıht yüksekliğine sahip üç adet basamak ile +1.10 m kotundaki mermer kaplama giriş sahanlığına ulaşılmaktadır. Avluya girildiğinde ilk olarak, doğuda, güvenlik birimi ile karşılaşılmaktadır (Şekil A.7). Giriş sahanlığı ile aynı kotta bulunan güvenlik birimi avlu duvarına bitişik, tek katlı ve betonarme olarak inşa edilmiştir (Şekil A.8).

Üç basamak inilerek ulaşılan kilisenin ana avlusu iki kademelidir (Şekil A.9). Avlunun doğusu ile batısı üç basamak ile ayrılmaktadır. Batı bölümünün döşeme kotu +0.04 m, doğu bölümünün ise, +0.42 m'dir. Avlunun her iki kademesi de 1933'te yapılan onarımlarda yakındaki Rum Mezarlığı'ndan sökülen mermer mezar taşları ile kaplanmıştır. Mezar taşlarının yazılı yüzeylerinin altta kalacak şekilde döşenmesi istendiği halde, bazı taşlar işçilik hatası sonucu yazılar üstte kalıp okunacak şekilde yerleştirilmiştir (Sarris, 1960). Avlu döşemesini süsleyen bu mermer mezar taşları üzerinde, kazıma tekniğinde yazı ve şekiller mevcuttur. Yazıların büyük bir kısmı Yunan harfleriyle Türkçe yazılan Karamanlıca olup ölen kişi hakkında kısa bilgiler vermektedir. Mezar taşlarının çoğunun üzerinde bulunan şekiller ise ölen kişinin mesleğini simgeleyen bakkal ise terazi, terzi ise makas, mimar ise gönye ve pergel gibi resimlerdir (Şekil A.10-Şekil A.12).

Dikdörtgen planlı, doğuda yer alan apsisi yarım daire çıkıntılı Silivrikapı Panayia Kilisesi, avlunun güneyinde doğu-batı doğrultusunda yer almaktadır. Yaklaşık 587,25 m²'lik taban alanına sahip kilise iki katlı, kargir bir yapıdır. Kiliseye giriş ana avlunun +0.04 m kotlu bölümünden, galeri katına çıkış ise ana avlunun +0.42 m kotlu bölümünde bulunan, kilisenin kuzey cephesine bitişik olan taş merdivenden yapılmaktadır. Kilisenin batısında, +0.14 m kotundan +2.22 m kotuna ulaşımı sağlayan 12 adet mermer basamaklı merdiven ile çıkılan teras ve batı avlusunda 1841'den sonra İstanbul'da vefat eden patriklerin gömülü olduğu, 49 adet mermer mezarın bulunduğu küçük bir mezarlık yer almaktadır (Şekil A.13-Şekil A.15).

Avlunun batısında, kiliseye kuzeybatı köşesinden bitişen Balıklı Ayazma bulunmaktadır. Ayazmaya giriş kuzey ve batı avlusundan yapılmaktadır (Şekil A.16-Şekil A.18). Bu ayazma 1997 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Rölöve-Restorasyon Bilim Dalı'nda, Aynur Öretmen tarafından hazırlanan "İstanbul'un Ayazmaları ve Balıklı Ayazma" başlıklı

yüksek lisans tezinde belgelendiği ve incelendiği için bu tez kapsamında çalışılmamıştır.

Avlunun doğusunda toplantı salonu, batısında Kadınlar Manastırı ve kuzeybatısında yönetim birimleri yer almaktadır. Bu yapılar parsel sınırına dayalı, iki katlı ve betonarme olarak inşa edilmiştir (Şekil A.19-Şekil A.23).

Avlu içerisinde yer alan tüm yapıların çatıları Marsilya kiremiti ile örtülüdür (Şekil A.2).

Avlunun kuzey avlu duvarına bitişik bir mermer selsebil ile kilisenin kuzey duvarına bitişik bir mermer çeşme mevcuttur (Şekil A.24, Şekil A.25). Avlu içerisindeki ağaçlardan biri yaşlı olmasına rağmen tescilli değildir (Şekil A.18).

3.3 Kilisenin Tarihçesi ve Mülkiyet Durumu

Silivrikapı Panayia Kilisesi bir manastır kilisesidir. Meryem Ana'nın adına (Panayia) ithaf edilen ve Yunancası Panayia Zoodokhou Peges (Hayat Veren Kaynak) olan kilise ve bitişiğindeki ayazma tarih boyunca çeşitli dönemlerde işgal, istila, yağma, saldırı, deprem, yangın ve ihmalkârlık nedeniyle zarar görmüş ve çeşitli onarımlar geçirerek günümüze ulaşmıştır.

Ayazma ve kilise ilk olarak Bizans İmparatoru I. Leon (457-474) tarafından 457 yılında inşa ettirilmiştir. (Sarris, 1960, Janin, 1969). Neoklis Sarris'e göre ise kesin kanıtlar olmamakla beraber ayazmanın geçmişi, hristiyanlardan önceye, putpereslik zamanlarına dayanmaktadır. Sarris, buranın bir Hastane İbadethanesi (Asklepion Mabedi), hatta Sıhhat Mabedi (İyia Aid) olabileceğini iddia eder. 14. yüzyılda yaşamış tarihçi Kalistos oğlu Nikoforos'un verdiği bilgilerin ve bugün bile orada bir hastane bulunmasının bu iddianın doğruluğunu güçlendirdiğini söyler (Sarris, 1960).

Kilisenin ikinci banisi ise Tarihçi Prokopios'un anlatımına göre, 560 yılında I. İustinianus (527-565) olmuştur (Sarris, 1960). "Mucizevi" olduğu söylenen ayazmanın suyundan bir derdine şifa bulan I. İustinianus Ayasofya'dan artan malzemelerle ayazmayı yeniden inşa ettirmiş, yakınında bulunan kadınlar manastırına ise koğuşlar ve köşkler ekleterek genişletmiş, büyük ve güzel bir kiliseye dönüştürmüştür (Sarris, 1960, Kömürciyan 1988). Bu onarımın 560 yılında, Ayasofya'dan artan malzemelerle yapıldığı bilgilerine 11. yüzyılda yaşamış Tarihçi Kedrenos'un kayıtlarında da rastlanmaktadır (Janin, 1969).

Kilise ve ayazmanın İmparatoriçe Theodora, akrabası Glikera, İmparatoriçe İrini ve oğlu Kostandious gibi Bizanslı asiller tarafından bir sağlık merkezi olarak kullanıldığı söylenir. (Sarris, 1960).

705 yılında Bizans surlarına dayanan Bulgar-Slav ordusu tarafından kilise soyulmuş ve tahrip edilmiş, 26 Ekim 741 tarihinde meydana gelen büyük bir depremde ise büsbütün harap olmuştur. 787'de İmparatoriçe Eirene (797-802) tarafından restore ettirilen kilise yüz yıl geçmeden ikinci büyük bir depremde tekrar zarar görmüş, 869 yılında İmparator I. Basileios (867-886) tarafından tekrar restore ettirilmiştir (Sarris, 1960). Kevork Pamukciyan, I. Basileios'un her ilkbaharda dinlenmek için Balıklı Ayazması'na gittiğini belirterek şunları ekler:

> Uruc-ı İsa yortusunda imparator muhteşem bir alayla ayazma kilisesini ziyaret ederdi. İmparator bazen ata binmiş olduğu halde şehri boydan boya katederek Silivrikapısı'ndan ayazmaya gider, bazen de gemi ile Marmara sahilinde, Mermer Kule'nin yanında, bakıyesi hala mevcud bulunan rıhtıma yanaşır ve oradan ayazmaya kadar olan mesafeyi atla katederdi.

İmparator VI. Leon (886-912) ve eşi Teofano ayazma suyundan şifa buldukları için kiliseye bir narteks inşa ettirmişlerdir. Kardeşi Patrik Stefanos ise kutsal masaya çok değerli bir örtü hediye etmiştir (Sarris, 1960, s. 2017).

Onuncu yüzyılda Bulgarlar tarafından yakılan kilise İmparator Romanos Lakapenos (920-944) tarafından 924 yılında yeniden yaptırılmıştır (Janin, 1969). Bulgar kralı Simeon'un oğlu Petro ile Bizans prensesi Maria'nın nikâhları Balıklı'da kıyılmıştır (Sarris, 1960).

Tarihçi Nikita Honniatis'in anlatımaına dayanarak 1261 yılında İmparator Mihail Paleologos'un generali Alexios Strategopulos ve yönetimindeki birliğin Bizans'ı istilası (Latin İstilası, 1204-1261) sırasında ayazma ve kilise de işgal edilmiş ve zarar görmüştür. Bizans İmparatorluğunu yöneten son hanedan olan Paleologoslar, Latinleri kovduktan sonra ayazma ve kiliseye tarihî önemini iade etmişlerdir (Sarris, 1960).

Kilise İstanbul surları dışında olduğundan fetihten önce Osmanlıların eline geçmiştir. 1422 yılında Sultan II. Murat, İstanbul kuşatması sırasında Balıklı'da karargâh kurmuş ve kilisede kalmıştır (Kömürciyan, 1952). Bu dönemde oldukça harap olan kilise, İstanbul'un fethinden sonra ise yıkılmıştır. Tahrip olan ve yıkılan kiliseden

geriye sadece bodrum katta bulunan, merdivenle inilen, şapelin kaldığı bilinmektedir (İnciciyan, 1956).

Kilise ve ayazmanın İstanbul'a gelen bazı ziyaretçilerin kente dair tuttukları notlarında yer aldığı görülmektedir. Yapıya dair en erken tarihli bilgi 1546 yılında Petrus Gyllius[2] kayıtlarıdır. Balıklı'daki şifalı ayazmadan bahseden Gyllius, bu kaynağı "Altınkapı'ya yakın" olarak tarif etmiştir (Janin, 1969). Stephan Gerlach[3] ise kiliseyi isim günü olan 27 Nisan 1576 tarihinde ziyaret ettiğini belirterek, ayazmasını ve kiliseye gelen dindarları anlatmıştır (Gerlach, 1567; akt. Karaca, 2018).

1585 yılında İstanbul'a gelen Leoglaviuc ayazmadan başka diğer yapıların harap halde olduğunu aktarmıştır. Ancak rastlanılan 1648 tarihli bir mezar taşına göre ayazma harap da olsa metruk değildir (Sarris, 1960).

1587 yılında ise kilisenin temellerine kadar yıkık olduğu bilinmektedir (Kerameus 1904; akt. Karaca, 2018).

E. Hiereus, 1595-1596 yıllarına ait padişah fermanlarında Balıklı Kilise ve Ayazması'nın İstanbul'un fethinden itibaren Ortodoks Rumlara ait olduğunun kaydedildiğini söylemiştir (Kerameus, 1904; akt. Karaca, 2018).

1652 yılında İstanbul'a gelen Antakya Patriği ve kâtibi Paulus[4] kiliseden Topkapı'da Ortodoks Mezarlığı civarında bulunan Meryem'e ithaf edilmiş kilise ve ayazma olarak bahsetmiştir (Petrides, 1901; akt. Karaca, 2018).

Kilise 1669 yılında Thomas Smith tarafından hazırlanan "İstanbul'daki Kiliseler" başlıklı Smith Listesi[5]'nde, sıra numarası verilmiş toplam yirmi altı Rum Ortodoks

---

[2] Arkeolog, filolog ve zoolog olan Petrus Gyllius (1490-1555), 1544-1548 yılları arasında İstanbul'da şehrin tarihi ve eski eserleri üzerine araştırmalar yapmıştır. İstanbul'a 1550 yılında tekrar gelip 1551 yılında ayrılmıştır. İstanbul'da yaptığı araştırmalarını içeren, *De Topographia Constantinopoles et de İllius Antiquitatibus Libri Quatuor* adlı eseri *İstanbul'un Tarihi Eserleri* olarak Türkçe'ye çevrilmiştir (Karaca, 2018).

[3] Alman elçilik heyetinde rahip olan Stephan Gerlach (1546-1612), 1573-1578 yılları arasında İstanbul'da bulunmuştur. İstanbul'un fethinden sonra, şehirdeki Rum Ortodoks kiliseleri ile ilgli ilk ayrıntılı bilgileri, Gerlach'ın notlarından öğrenmekteyiz. Latince tutmuş olduğu notlar, 1674 yılında, *Stephan Gerlahs dess Aelteren Tage-Buch der von zween Glorwürdigsten römischen Kaysern Maximiliano und Rudolpho... an die Ottomanische Pforte zu Constantinopel abgefertigten... Gesandtschfft* adıyla yayınlanmıştır (Karaca, 2018).

[4] Kâtip Paulus'un notları S.Petrides tarafından *"Eglises Grecques de Constantinople en 1652"* isimli makaleyle, 1901 yılında *Echos d'Orient* dergisinde yayımlanmıştır (Karaca, 2018).

[5] "Smith Listesi", 1678 yılında Thomas Smith'in Londra'da basılan, *De Graecae ecclesiae hodierno statu epitola* adlı eserinde yayınlanmıştır. Eserin ikinci baskısı 1698 yılında yapılmıştır (Kerameus, 1904).

kilisesi içinde "Panayia Topkapı" ismi ile 10. sırada yer almaktadır (Kerameus, 1904; akt. Karaca, 2018).

1684 yılında Eremya Çelebi Kömürciyan[6], binlerce millettaşının defnedilmiş olduğu mezarlıklarla birlikte yakınında yer alan ve eski adı "Panaia" olan bir manastır ile Balıklı Ayazması'nın mucizelerini anlatmıştır (Kömürciyan, 1952).

1703-1704 yılları arasında Ermeniler ayazmayı ele geçirmek istemiş fakat bu girişimlerini Sultan III. Ahmet engellemiştir. Balıklı Ayazması'nın Rumlara ait olduğunu söyleyen Sultan III. Ahmet, Ayazma'yı himayesi altına almış, arazisini de Beyazıd Camisi vakıflarına katmıştır (Sarris, 1960).

1727 yılında Terkos Metropoliti Nikodimos, metropolitlik sınırları içerisinde kalan "Zoodohos Piyi Ayazmasını" onarmak için ev ev dolaşarak para toplatmış, toplanan para ile hem ayazmayı restore ettirmiş hem de küçük bir kilise ile keşişlerin ikameti için de dört koğuşluk bir manastır yaptırmıştır (Sarris, 1960).

1786 yılında Le Chevalier, Panayia Kilisesi'nin yerinde yeniden inşa edilen bu küçük kilisenin kısa sürede harap olduğunu belirtmiştir (Kerameus, 1904; akt. Karaca, 2018).

Sultan III. Selim döneminde (1789-1807), 1794-1795 yıllarında kilise yeniden inşa edilmiştir (Hovhannesyan, 1996). Hovhannesyan[7] kilisenin "Hrisopiyi" yani "Altın Çeşme" adıyla anıldığını aktarır. Yine aynı tarihlerde Terkos Metropolitliğinde patrik olan Yerasimos, halefi Makarios ile ayazma ve kiliseyi içeren yapı grubunu doğrudan patrikhaneye bağlamıştır (Sarris, 1960).

24 Mart 1821'de İstanbul'da meydana gelen "Yunan İsyanı" sırasında Balıklı Kilise ve Ayazma da yıkılmıştır. Bu olaydan 12 sene sonra 1833 yılında Sultan II. Mahmut'un (1808-1839) emri ile I. Konstandios'un patrikliği zamanında kilise ve ayazmanın yeniden inşa edilmesine izin verilmiştir (Sarris, 1960). Yeniden inşanın gerçekleşebilmesi için yardım toplama heyeti kurulmuş ve 26 Temmuz 1833

---

[6] Eremya Çelebi Kömürciyan'ın eserinin orijinal metni Kudüs Manastırı'ndadır. İlk baskısının birinci cildi 1913'te, ikinci cildi 1932'de, üçüncü cildi 1938'de Viyana'da yayımlanmıştır. Eserin Türkçe'ye çevirisini Hrand D. Andreasyan yapmıştır. İlk baskısı 1952 yılında yayımlanan kitabın ikinci baskısı Kevork Pamukciyan tarafından bazı notlar eklenerek 1988 yılında yayımlanmıştır.

[7] Eğitimci olan Balatlı Sarkis Tıbir Sarraf Hovhannesyan (1740-1805) Ermenice hazırladığı *Payitaht İstanbul'un Tarihçesi* adlı kitabını 1800 yılında tamamlamış, 1804 yılına kadar notlar halinde yeni ekler katmıştır. Kitabının sonundaki üç listeden ilki İstanbul'da surlar içindeki Rum Ortodoks kiliselerinin listesidir.

tarihinde Patrik ve Ayia Sinodos Meclisi İstanbul Rumlarına hitap etmek üzere bir beyanname yayınlamıştır. Rumca bilmeyen, türkçe konuşan ve çoğunluğunun Samatya'da yaşadığı Karamanlı Rumlar için Samatya Kilisesi'ne gönderilen bildiride şunlar yazmaktadır:

> Evloyimeni Hırıstiyanlar...
>
> Bu okuyan patrik Apodiksi'nin mevhumu budur ki şevketli, iyanetli, merhametli padişah-ı alempenah hazretleri Sultan Mahmud efendimiz bize ettiği türlü be türlü inayetlerden maada bu inayeti dahi ihsan eyledi ve Balıklı Ayazması'nın eklisesi yapılmaya nutku hümayun eyledi. Onun icin cümlenizin malumu olup Barii tealla Hazretlerine niyazlar ve dualar idesiz. Allah bir gününü bin eyliye, düşmanlarını kahreyleye. Âmin.
>
> Kaldı ki madem ki Balıklı Kilisesi kefş olundu (keşf olundu) ve birkac günden sonra başlanacak harc-ı külli olacak, cümlenizden ne ki virecek olursanız Fener semtinde naspolunan spitalia (hastane) mütevellilerinden muteber Hacı anesti, Hacı Anna fahri kimselere getirip onlara teslim eyliyesiz ve Balıklı'da götürmeye isteyen kimseler o tarafta naspolunan iki muteber kimselere Hacı Manolakiye ve İplikce Konstandiosa teslim eyleyesiz, boyle malumunuz olup işbu yardımınızı minval üzere idesiz ve patrik efendimizin duaları üzerinizde olsun (Sarris, 1960, s. 2019).

Sultan II. Mahmut'un 1727 yılının yapı şekil ve planlarına göre yapılmasına izin verdiği kilisenin temel kazısı sırasında Bizans Kilisesinin izlerine rastlanmıştır. Yapıyı, bu izlerden elde edilen veriler doğrultusunda, ölçü ve plan şekli korunarak, en eski kiliseye göre inşa etmek isteyen Rumlar II. Mahmut'a danışmış ve bu istekleri kabul edilmiştir. Yağcıoğlu Makri Kalfa ve hassa mimarlarından Hacı Nikola Kalfa, bu temel izlerine göre (32 x 22 arşın) plan çizmiş, ilk temel taşı da 14 Eylül 1833 tarihinde koyulmuştur. Kilisenin inşası 30 Aralık 1834 tarihinde tamamlanıp Patrik I. Konstantios ve 12 metropolit ile 2 Ocak 1835'te yapılan bir ayin ile açılmıştır (Sarris, 1960). Günümüzdeki kilise eski kilisenin temelleri üzerine, eski yapının kalıntıları kullanılarak inşa edilmiştir (Kömürciyan 1988). Grosvenor ise, yeniden yapılan kilisenin daha küçük, yüksek duvarlı, döşemesi mermer kaplı bir yapı olduğunu aktarmıştır (Grosvenor, 1899; akt. Karaca, 2018).

1894 tarihinde yaşanan depremde hasar görüp onarım geçiren kilisenin üçüncü kitabesinde ise Niğdeli Minas K. Maksimiadis'in katkılarıyla, 1933'te dekore edildiği yazmaktadır.

6-7 Eylül 1955'te yaşanan olaylarda kilise yanmış, 1960 yılında Türkiye Cumhuriyeti hükümeti desteğiyle restorasyonu yapılmıştır (Sarris, 1960).

Kilisenin dördüncü kitabesine göre Ekümenik Patrik Bartholomeos tarafından restore ettirilerek 28 Nisan 1995 tarihinde yeniden ibadete açılmıştır.

Kilise İstanbul IV numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.04.2005 tarih ve 601 sayılı genel kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiş, aynı kurulun 09.02.2022 tarih ve 8995 sayılı kararı ile ise koruma grubu I. Grup olarak belirlenmiştir.

Silivrikapı Panayia Kilisesi ve içinde bulunduğu parsel günümüzde Balıklı Rum Hastanesi Vakfı mülkiyetindedir. Yönetimi ise İstanbul Başepiskopusluğundadır.

3.4 Kilisenin Kitabeleri

1. Kitabe:

Narteksin doğu duvarında, naosa girişin sağlandığı kapılardan orta akstakinin üzerinde bulunan, 145 x 60 cm ölçülerinde beyaz mermer bir kitabedir. Enlemesine dikdörtgen kitabe üzerinde kazıma tekniği ile yazılmış iki bölüm halinde, solda sekiz, sağda on satırlık, Yunanca metin bulunmaktadır. Küçük harflerle yazılmış metinde harf yükseklikleri 3 cm, harfler ise siyaha boyalıdır (Şekil A.26).

Kitabe metni şöyledir:

> ‘ο ναός οὗτος Πηγή ὠνομασμένος,
> πάλαι μέν ήν γε φαιδρός, ἀλλά καί μέγας,
> νῦν δέ κελεύσει τοῦ ἀνωτάτου Κράτους,
> κάι Πατριάρχου, τοῦ σοφοῦ Κωνσταντίου,
> νασκεπασοείς, καί παλαιν τν βάυρων
> εκ γής ύορόντων ήχθη εις είδος τόδε,
> των τε προέδρων, καί έπόπτων 'εν0έων,
> και του Γένους άπαντος έν συνεργία.
> ν δή έκάστου του νομ έν βίβλω πολού
> γέγραπται ούτω, της καλής προϋμίας

Σύ δω άνασσα ύδρο ἀυματουργέ μοι,
σφζοις άπαντας ποικίλων έκ κινδύνων ,
σζοις δε και σοόν τον περίκλυτον δόμον ,
και τον διαμβίσαντα ταυτα λογάδην:
ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΝ

Kitabenin Türkçesi:

Adı Pege (Kaynak) olan bu kilise, eskiden neşeliydi, hem de büyüktü. Şimdi de yüce devletin ve bilge Patrik Konstantios'un buyruğuyla, yerden fışkıran eski temelleri üzerinde yeniden inşa edilerek, şu gördüğünüz biçime sokuldu, başkanların, inançlı mütevelli heyeti üyelerinin ve bütün soyun iş birliğiyle. Herbiyerinin adı gök defterine yazıldı, seve seve yaptığı katkılar için. Sen de, ey suyla mucize yaratan kraliçem, koru her türlü tehlikeden herkesi, koru şu dillere destan evini, şu dizeleri yazanı da. Temmuz 1834. (İ. Kuçuradi) (Karaca, 2018, s.220).

2. Kitabe:

Narteksin doğu duvarında, naosa girişin sağlandığı kapılardan güney nef aksındaki kapı üzerinde bulunan, 90 x 60 cm ölçülerinde beyaz mermer bir kitabedir. Madalyon biçimindeki kitabe üzerinde kazıma tekniği ile yazılmış on bir satırlık, Yunanca metin bulunmaktadır. Küçük harflerle yazılmış metinde harf yükseklikleri 2 cm, harfler ise siyaha boyalıdır (Şekil A.27).

Kitabe metni şöyledir:

Ο πάνσεπτος ούτος ναός ίδρυοείς έπί τν άνο
ρυχθεντων 'ερειπιων του ταλαιου περικλέους ναού κατά μήνα
Ιούλιον
του 1833, ' εγκαινιασύεϊς τη 2α Ιανουαρίου 1835 προτροπή
τν εντιμοτάτων του
Νοσοκομείου έφόρων του τε Χ Ανέστη Ίωάννου, Χ Μανολάκη
Καμαρά,
Κωνσταντίνου Ιωάννου Ιπλικτζή και Δημητρίου
Χαρκαπούλου, επιστασία δε
Χ Μανολάκη Καμαρά , Κωνσταντινου Ίωάννου Ιπλικτσή και
Γεωργίου Φωτιάδου

τν τε άρχιτεκτόνων Νικολάου Παγτόγλου και Μάρκη Κάλοα
Αλλά Πηγή χαρίτων άκένωτε Δέσποινα πέριφρουρει
και σκέπε και περισωζε τους συνδρομητας τουτερού σου
τούτου τεμένους δροσίζουσα άυτούς έκ τν τής άκεντου σου
Πηγής ναμάτων

Kitabenin Türkçesi:

Bu kutsal kilise, ünlü eski kilisenin ortaya çıkartılan kalıntıları üzerinde, Hastane mütevelli heyeti üyeleri sayın Hacıanesti İoannou, Hacımanolaki Kamara, Konstantinos İoannis İplikçi ve Dimitrios Harkaroulos'un teşvikleriyle; Hacımanolakis Kamaras, Konstantinos İoannou İplikçi ve Yeoryios Fotiadis ile mimar Nikolaos Pağcıolu ve mimar Marki Kalfa'nın gözetiminde Temmuz 1833'te inşa edildi ve açılışı 2 Ocak 1835'te yapıldı.

Ve tükenmeyen bağışların kaynağı sen Meryem, senin bu kutsal tapınağına katkı sağlayanları kolla, ört ve koru, onlara tükenmez kaynağından serinlik sağla. (İ. Kuçuradi) (Karaca, 2018, s.221).

3. Kitabe:

Narteksin doğu duvarında, naosa girişin sağlandığı kapılardan kuzey nef aksındaki kapı üzerinde bulunan, 90 x 60 cm ölçülerinde beyaz mermer bir kitabedir. Madalyon biçimindeki kitabe üzerinde kazıma tekniği ile yazılmış beş satırlık, Yunanca metin bulunmaktadır. Büyük harflerle yazılmış metinde harf yükseklikleri 4 cm, harfler ise altın yaldızlıdır (Şekil A.28).

Kitabe metni şöyledir:

Ο ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ ΕΞΩΡΑΙΣΘΗ
ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ
ΜΗΝΑ Κ. ΜΑΞΙΜΙΑΔΟΥ
ΕΚ ΝΙΓΔΗΣ
ΕΝ ΕΤΕΙ 1933

Kitabenin Türkçesi:

Bu kilise merhum Niğdeli Minas K. Maksimiadis'in katkılarıyla, 1933'te dekore edilmiştir. (İ. Kuçuradi) (Karaca, 2018, s.221).

4. Kitabe:

Narteksin batı duvarında, batı cephesinden nartekse girişin sağlandığı kapının doğusunda bulunan, 70 x 100 cm ölçülerinde beyaz mermer bir kitabedir. Dikine dikdörtgen kitabe üzerinde Patrikhane monogramının altında, kazıma tekniği ile yazılmış on dört satırlık, Yunanca metin bulunmaktadır. Büyük harflerle yazılmış metinde harf yükseklikleri 2,5 cm, harfler ise altın yaldızlıdır (Şekil A.29).

Kitabe metni şöyledir:

ΤΗΔΕ ΤΗ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝΗ
ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΒΛΥΖΟΥΣΗ ΝΑΜΑ
ΩΣ ΤΕ ΔΟΜΩ ΜΗΤΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ
ΛΟΥΣΜΑΤΙ ΔΕ ΤΕ ΠΑΛΑΙΓΕΝΕΙ
ΚΡΕΙΤΟΝΩΝ ΧΑΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ
ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΑΙΝΟΝ ΩΡΑΙΣΜΟΝ ΠΑΡΕΣΧΕΝ
ΕΙΣ ΜΝΗΣΤΙΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΓΕΡΑΡΑΝ
ΕΠΕΙ ΧΑΡΙΤΩΝ ΤΕ ΚΟΜΙΖΕΙ
ΑΙΓΛΗΝ ΑΕΙΔΙΝΗΤΟΝ ΘΕΙΑΝ
ΑΙΩΝΩΝ ΔΕ ΑΦΑΤΟΝ ΚΛΕΟΣ
ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ,αϡϛε' ΑΠΡΙΛΙΟΥ κη

Kitabenin Türkçesi:

> Bu kutsal manastırda, kurtarıcı suyun aktığı Bakire Ana'nın evinde, yeniden doğuş için suya girmek ilahi hediyelerin en büyüğüdür. Ekumenik Patrik Bartholomaios'un restorasyonu, şanlı ve ezelden beri var olan şöhrete, güzellik de katarak yüzyılların tarif edilemez ününe Tanrısal ebedi parlaklığını yeniden sağlamıştır. 28 Nisan 1995. (D. Anağnostopulos) (Karaca, 2018, s.221).

3.5 Kilisenin Mimari Özellikleri

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin bulunduğu yüksek duvarlarla çevrili parsele kuzey yönünde yer alan avlu kapısından girilmektedir (Şekil A.1). Parselin güney yönünde yer alan kilise tonozlu bazilikal plan tipindedir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen

planlı kilisenin doğu ekseninde apsis yarım daire bir çıkıntı yapmaktadır. 18,30 m x 30,25 m ölçüleri ile yaklaşık 587,25 m² taban oturum alanına sahip olan kilise İstanbul'da aynı dönemde inşa edilen Rum Ortodoks kiliseleri arasında büyük boyutludur. Kilise iki katlı olup zemin katında narteks, üç nefli naos, bema ve apsis mekânları ile birinci katında bulunan galeri mekânından oluşmaktadır.

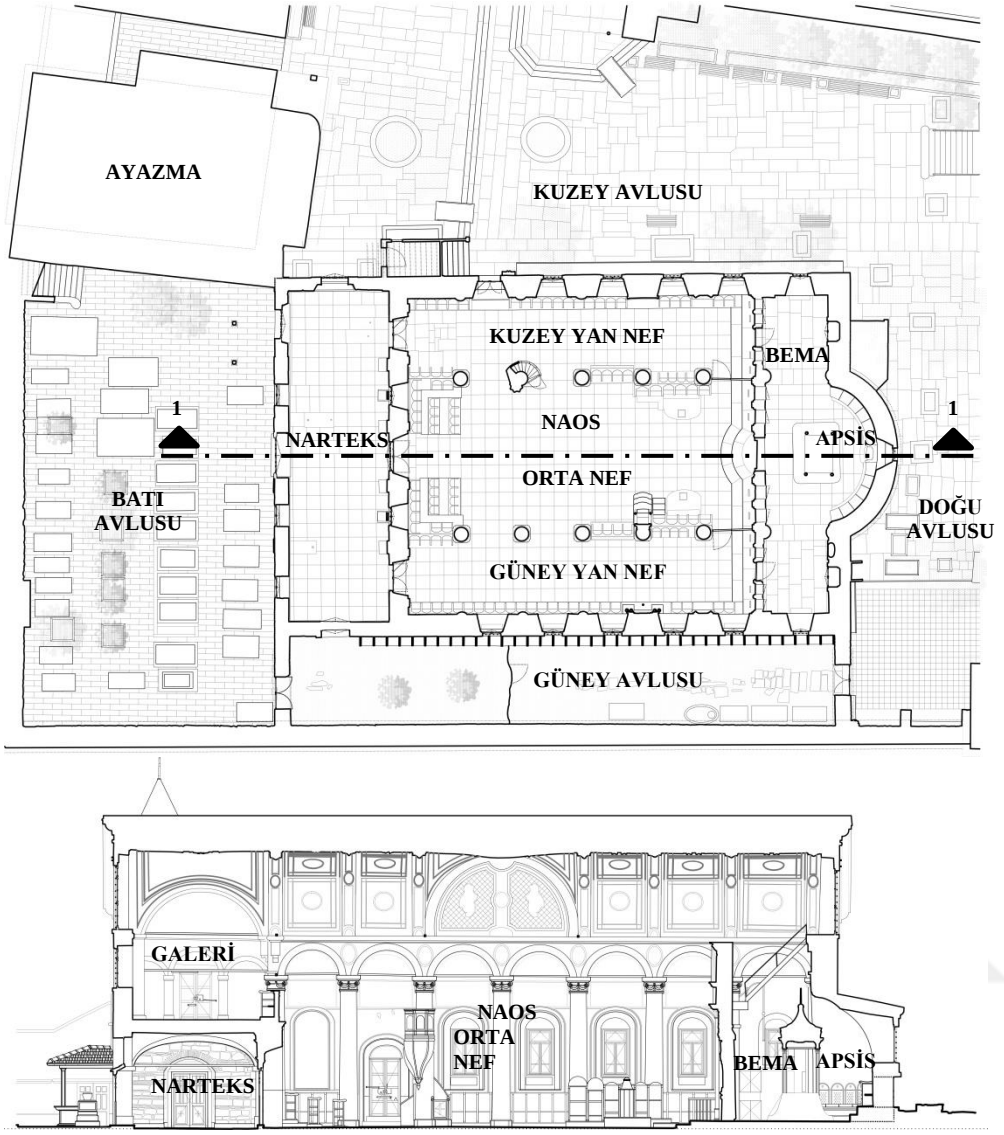
Kilisenin zemin katında, kuzey ve batı cephelerinde iki adet, güney ve doğu yönlerinde birer adet olmak üzere toplam altı farklı giriş kapısı bulunmaktadır. Kilisenin galeri katına, yapının kuzeybatı köşesinde yer alan mermer kaplama basamaklı merdivenle çıkılmakta ve kuzey cephesinde yer alan kapıdan giriş yapılmaktadır.

Sadece doğu cephesi kireç badanalıdır; diğer cepheler kesme taş duvar örgüsü ile yalın bir mimariye sahiptir. Kilise içeriden tonozlu, dışarıdan ise beşik çatı, apsis üzeri ise yarım konik formlu çatı ile örtülüdür. Mahya kotu değişkenlik göstermektedir ve ortalama +12.66 m'dir.

3.5.1 Plan özellikleri

Kilisenin sahip olduğu mekânlar ve mimari elemanlar işlevlerine göre adlandırılıp numaralandırılmıştır. Daha sistematik bir şekilde tanımlayabilmek için plan özellikleri proje üzerinde belirtilen isim ve numaraları kullanılarak detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Kilise zemin katta Z01 Narteks, Z02 Naos, Z03 Bema ve Z04 Apsis mekânları ile birinci katta G01 Galeri mekânından oluşmaktadır. Yapının kuzey cephesine, doğu-batı doğrultusunda bitişen, galeri katına ulaşımı sağlayan merdivenin altında yer alan mekâna girilemediği için belgelenememiştir.

Şekil 3.2 : Silivrikapı Panayia Kilisesi zemin kat planı ve 1-1 kesiti.

3.5.1.1 Z01 Narteks

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin batısında, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, kiliseye girişin sağlandığı mekândır. 0,75 x 0,75 m ölçülerinde kare kesitli payelerin taşıdığı beş adet basık kemerden oluşan, üç tarafı avlulara açılan revak düzenine sahip olan narteks günümüzde kapatılmıştır. Payeler mekânın doğu duvarı yüzeyinde de okunmaktadır. Yüksekliği 3,98 m olan hacim yaklaşık 5,28 x 17,36 m ölçüleriyle 91,74 m²'dir. Mermer kaplama döşemesinin kotu ±0.00 m'dir. Duvar yüzeyleri sıvasızdır ve mekânın malzemeleri ile yapım tekniği okunabilmektedir. Kilisenin batı cephesini zemin katta içine alan hacmin kuzeyi 0,68 m, güneyi 0,77 m kalınlığında taş-tuğla almaşık duvar tekniği ile örülmüştür. Düzgün kesme taş ile örülerek kapatılan mekânın batı duvarı ise 0,75 m kalınlığındadır. Mekânın

duvarlarını zeminde çevreleyen 21 cm yüksekliğinde mermer süpürgelik bulunmaktadır (Şekil A.30, Şekil A.31). Döşemenin kuzeydoğusunda yer alan bir mermer üzerinde yazıt bulunmaktadır (Şekil A.32). Nartekste döşeme altında olduğu söylenen mezarın üzerindeki mermer mezar taşında kazıma tekniği ile yazılmış yazı ve demir halka mevcuttur (Şekil A.33).

Narteksin kuzey ve güney yönlerinde birer, batı yönünde iki, doğu yönünde ise üç adet olmak üzere toplam yedi adet kapı açıklığı bulunmaktadır. Kuzey, batı ve güney yönlerindeki kapılar avlulardan nartekse girişi, doğu yönünde yer alan kapılar ise ibadet alanına girişi sağlamaktadır. Kuzeydeki kapı (K01) ana giriş kapısıdır (Şekil A.34). Çift kanatlı, ahşap doğramalı cam kapı 1,43 m genişliğinde, 2,18 m yüksekliğindedir. Kapının kanatlarının ahşap alt tablaları üzerinde metal Yunan haçı sembolü bulunmaktadır. Basık tuğla kemerli açıklık içindeki dikdörtgen kapının üzeri kemer karnına kadar ahşap ile kaplanmıştır. Avlu kotundan nartekse bu kapı önünde bulunan biri 6 cm diğeri 3 cm yüksekliğinde iki basamak ile inilmektedir. Batı yönünde yer alan kapıların eşiği narteks döşemesinden yaklaşık 0,13 m yukarıda olup ikisi (K03) mekânın ortasında, diğeri (K02) ise kuzey yönünde konumlanmaktadır. Ana giriş kapısı (K01) ile aynı boyut ve malzemeye sahip K02 ile batı yönündeki avludan nartekse giriş yapılmaktadır (Şekil A.35). Bu kapı önüne bir yönünde kilise batı cephesine diğer yönünde ayazma duvarına bitişik ve iki adet mermer dikmenin taşıdığı, üzeri Marsilya kiremiti ile kaplanmış giriş saçağı eklenmiştir. Batı duvarının ortasında yer alan kapı (K03) 2,37 x 2,10 m ölçüleri ve üzerindeki basık kemer yüksekliği boyunca ahşap doğramalı aydınlık penceresi olması ile nartekse avludan girişlerin sağlandığı diğer üç kapıdan farklı fakat çift kanatlı, ahşap doğramalı ve camlı olması ile K01 ve K02 ile benzerdir (Şekil A.36). Narteksin güneyinde yer alan, avlunun güneyine geçişi sağlayan kapı (K08) 1,61 x 2,50 m ölçülerinde, çift kanatlı, ahşap doğramalı, ahşap tablalı bir kapıdır. Kapının eşiği narteks döşemesinden 0,15 m yukarıdadır (Şekil A.37). K08 ve K09 günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır.

Narteksten ibadet alanında yer alan neflere girişi sağlayan kapılar, mekânın doğu duvarındadır. Bu duvar üzerinde yer alan kapıların tümü mermer söveli, mermer lento ve silmelidir. Eşikleri narteks döşemesinden yaklaşık 14 cm yukarıdadır. Duvarın güney yönünde yer alan kapı (K07) ile güney yan nefe (Şekil A.38), kuzeydeki (K04) ile ise kuzey yan nefe (Şekil A.39) geçilmektedir. Kapılar 1,35 x

2,40 m ölçülerinde, çift kanatlı, kırmızıya boyalı, demir doğramalı, demir kayıtlıdır. Kanatları üzerinde altın yaldızlı perde motifleri yer almaktadır. Mermer lentoları yüzeyinde altın yaldızlı, üç adet çiçek, iki adet perde motifi kabartması bulunmaktadır. Mermer silmelerin üzerinde ise 90 x 60 cm ölçülerinde madalyon biçimli mermer kitabeler bulunmaktadır. Mermer kitabelerin arkasındaki duvar yüzeyleri güçlendirme amacıyla yapıldığı düşünülen dolgu tuğladır. Duvarın ortasında, orta nefe geçişi sağlayan ardışık iki adet kapı bulunmaktadır (Şekil A.40). Bunlardan narteks tarafındaki (K05) kapı 1,52 x 2,33 m ölçülerinde, çift kanatlı, ahşap doğramalı ve camlı bir kapı olması ile avludan nartekse girişi sağlayan kapılar ile benzemektedir. Mermer lento yüzeyinin ortasında siyah arka fon üzerinde altın yaldızlı haç ve bunun ekseninde simetrik olarak iki adet altın yaldızlı çiçek ve perde motifi kabartması bulunmaktadır. Üzerindeki mermer iki silme arasında ise 1,45 x 0,60 m ölçülerinde dikdörtgen mermer bir kitabe bulunmaktadır. İçeride, orta nef yönündeki kapı (K06) 1,65 x 2,40 m ölçülerinde K04 ve K07 ile aynı malzemedendir.

Narteksin batı duvarında üç adet, doğu duvarında ise iki adet olmak üzere mekânda toplam beş adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarı yüzeyinde, dikdörtgen nişler içerisinde yer alan ahşap doğramalı, çift kanatlı, mermer denizlikli pencereler 1,13 x 1,54 m ölçüleri ile hem malzeme hem de boyut olarak aynıdır. P01 (Şekil A.41) ve P03 (Şekil A.42) pencere nişlerinin tavanında bir adet, P02 (Şekil A.43) pencere nişi tavanında ise iki sıra 6,5 cm kalınlığında demir lento bulunmaktadır. Doğu duvarı üzerinde yer alan pencereler ise duvarın orta aksında bulunan kapıya göre simetriktir. Ahşap doğramalı, çift kanatlı, demir parmaklıklı pencerelerden güneyde yer alan (P04) 0,94 x 1,53 m (Şekil A.44), kuzeyde bulunan (P05) ise 0,93 x 1,49 m (Şekil A.45) ölçülerindedir. Nartekste, dört köşesinde altın yaldızlı çiçek motifi bulunan mermer dikdörtgen çerçeve içinde görülen pencereler neoklasik üslubu yansıtmaktadır.

Mekânın batısında bulunan kare kesitli payeler, doğu duvarına basık kemerler ile bağlanmaktadır. Basık kemerler ile beş bölüme ayrılan mekânda her bir bölümün üzeri çapraz tonozla örtülmüştür (Şekil A.46). Kuzey, güney ve batı duvar yüzeylerinin tonoz ile birleştiği noktalarda tuğla basık kemerler görülmektedir (Şekil A.34-Şekil A.35, Şekil A.37, Şekil A.41-Şekil A.43). Kemerlerin üzengi taşı

seviyesinde, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, 6,5 x 6,5 cm boyutlarında demir kemer gergileri yer almaktadır. İki tonozda bir avize bulunmaktadır.

Narteksin güney duvarı hem malzeme hem de yapısal olarak en hasarlı duvarıdır. Güneybatı köşesinde, paye başlıkları hizasında bir adet, güney ve batı duvarlarında farklı kotlarda ikişer adet olmak üzere toplamda beş adet demir kenet bulunmaktadır (Şekil A.47).

Narteksin doğu duvarının, kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerinde taşınabilir metal şamdan, duvarın ortasında yer alan kapının (K05) iki yanında içi kum dolu taşınabilir metal mumluklar bulunmaktadır. Doğu duvarı üzerinde yer alan pencerelerin önünde birer tane "Proskynetarion" olarak adlandırılan, üzeri eğimli mermer ikona sehpaları yer almaktadır. Payeler üzerinde ikonalar, 0,55 x 0,65 x 0,26 m ölçülerindeki mermer paye kaideleri üzerinde mermer saksılar bulunmaktadır. Pencerelerin yanlarında paye başlıkları hizasında iki adet muhdes hoparlör mevcuttur (Şekil A.30, Şekil A.31).

3.5.1.2 Z02 Naos

Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı naos 16,58 m genişliğinde, 18,22 m uzunluğunda ve 302,83 m²'dir. Mekânın kuzey ve güney duvarı 1,15 m, batı duvarı ise 1,00 m kalınlığındadır. Duvar yüzeyleri sıva üzeri kalemişi bezemeli olan naosun duvar örgüsü algılanmamaktadır. Doğuda ilk sütunlar hizasında bulunan mermer ikonostasion ile ayrılan naos, batıda Z01 Narteks ve üzerinde bulunan G01 Galeri mekânları ile sınırlanmaktadır. Üç nefli olarak düzenlenen naosta mekân düzeni simetriktir ve nef ayrımı altışar sütun sıraları ile yapılmıştır. Orta nef doğuda eksendeki apsisle sonlanmaktadır ve yan neflerden daha geniştir. Yan nefler yaklaşık 4,20 m, orta nef ise 8,15 m genişliğindedir (Şekil A.48-Şekil A.55). Naosta zemin düzdür, nefler arasında kot farkı yoktur. 0,70 x 0,70 m ölçülerinde mermer kaplı zemin döşemesinin kotu +0.05 m'dir (Şekil A.56). Kuzey ve güney duvarları boyunca 0,65 m genişliğinde yaklaşık 0,10 m yüksekliğinde üzerinde ahşap oturma elemanlarının bulunduğu ahşap basamaklar yer almaktadır. Doğuda yer alan Z03 Bema ise neflerden iki basamak yukarıdadır (Şekil A.57-Şekil A.59). İç mekân yüksekliği naos zemini ile orta nefin çapraz tonozunun tepe noktası arasında 11,35 m, yan neflerde zemin ile beşik tonoz tepe noktası arasında 9,95 m'dir.

Naosta altışar tane, iki sıra, nefleri sınırlayan yuvarlak kesitli taşıyıcı bulunmaktadır. Köşeleri pahlı, 90 x 90 cm ölçülerinde kare kesitli mermer kaidelere oturan sütunlar

yaklaşık 78 cm çap kalınlığı ile yükseldikçe daralarak sütun başlığı altında 67 cm ile sonlanmaktadır. Sütunların kaide ile birleştiği noktada bir, sütun başlığı ile birleştiği noktada iki sıra sütun bileziği bulunmaktadır. Sütunların aralığı ortalama 3,20 m'dir. Sütunlar üstü geniş, altı daha dar olan, kare kesitli, stilize edilmiş dor üslubunu yansıtan başlıklıdır. Başlıklar altında sütun bilezikleri arasında köşelerde volütlüdür ve araları halat motiflidir. Süslemeler alçıdandır (Şekil A.60-Şekil A.63). Batı duvarında galeri korkuluğu hizasında kısa iki sütun daha bulunmaktadır. Sütun galeri ile narteks döşeme ayrımını vurgulayan silmeye kadar uzanmaktadır ve yüksekliği yaklaşık 2,00 m'dir (Şekil A.64). Sütunların gövdeleri mermer görüntüsü verecek şekilde, kaideleri ve başlıkları yeşil, süslemeleri ise altın yaldızlıdır. Nefler arasında yer alan taşıyıcı sistem mekânın kuzey, güney ve batı duvarlarına aynı yükseklikte ve hizalarda yarım daire pilastırlar şeklinde yansıtılmıştır (Şekil A.65).

Sütunlar birbirine basık kemerler ile bağlanmıştır (Şekil A.50, Şekil A.53). Kemerler doğuda (Z03 Bema) duvardaki pilastır hizalarında yapının beden duvarına oturmaktadır. Naosta, kemerlerin karnında, tepe noktasında bir adet altın yaldızlı çiçek desenli alçı işi göbek bulunmaktadır. Nefler arasında yer alan bağlayıcı sistem de mekânın kuzey ve güney duvarlarına aynı ölçülerde ve hizalarda kör kemer olarak yansıtılmıştır (Şekil A.66). Bağlayıcı ve kör kemerlerin orta nefe bakan yüzlerinde, kemerlerin aralarında, sütunlar hizasında Havarilerin portrelerini yansıtan tasvirlerin yer aldığı düşey eliptik formlu madalyonlar bulunmaktadır. Kemerlerin yüzeyleri geometrik motiflerle kaplıdır (Şekil A.50, Şekil A.53).

Sütunlar üzerine oturan basık kemerler orta ve yan neflerde beşik tonozları taşımaktadır. Yan neflerde beşik tonozlar sütunlar hizasında bulunan takviye kemerleri ile altı parçaya ayrılmıştır (Şekil A.67-Şekil A.70). Orta nefte ise beş parçaya ayrılan beşik tonozun, ortadaki iki sütun arasında kalan bölümü, tonoza dik yöndeki iki beşik tonoz ile birleşerek çapraz tonoza dönüştürülmüştür. Tonozun ortasında bulunan yuvarlak formlu madalyon içerisinde 'Pantokrator İsa' tasviri, çevresinde ise yaldızlı yıldız motifleri yer almaktadır (Şekil A.71). Parçalara ayrılan beşik tonozlarda her bir bölümün içerisi beş adet dörtgen pano içerecek şekilde düzenlenmiştir. Ortalarında kabartma tekniğinde altın varaklı alçı işi rozetler bulunan dörtgen panolar haç motifiyle bezelidir (Şekil A.67-Şekil A.70).

Naos'a giriş üçü Z01 Narteksten, biri kuzey avludan olmak üzere toplam dört kapıdan sağlanmaktadır. Kapıların tümü basık kemerli dikdörtgen açıklıklardır.

Narteksten neflere girişin sağlandığı kapılar naosun batı duvarı üzerindedir. Eşikleri ise naos döşemesinden 10 cm yukarıdadır. Mekânın batı yönünde yer alan kapılar "3.5.1.1 Z01 Narteks" başlığında detaylı olarak anlatılmıştır (Şekil A.72-Şekil A.74). Naosta kuzey yan nefe girişi sağlayan kapı (K10) ise naosta batıdan birinci ve ikinci sütunların orta aksında yer almaktadır (Şekil A.75). 1,15 x 2,35 m ölçülerindeki kapı K04, K06 ve K07 ile aynı malzemedendir. Kapıya naos döşemesinden 10-18-18 cm rıht yükseklikli üç basamak ile ulaşılmaktadır. Bu kapı günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır.

Naosun zemin katında, batı duvarında iki, kuzey duvarında dört, güney duvarında beş olmak üzere mekânı aydınlatan toplam on bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencerelerin tümü basık kemerli nişler içerisinde dikdörtgen açıklıklardır. Batı duvarı üzerinde yer alan pencereler kapıların arasında konumlandırılmıştır (Şekil A.76, Şekil A.77). Ahşap doğramalı, çift kanatlı, kırmızıya boyalı demir kepenkleri olan bu pencerelerin kepenkleri 1,01 x 1,54 m ölçülerindedir. Naosta +1.63 m kotunda kuzey yan nefte dört adet (Şekil A.78 - Şekil A.81), +1.66 m kotunda güney yan nefte beş adet pencere (Şekil A.82-Şekil A.86) bulunmaktadır. Yaklaşık aynı hizada karşılıklı ve eş aralıklı olan pencereler ahşap doğramalı ve çift kanatlı, 1,05 x 1,52 m ölçülerindedir. Nişler içerisinde pencerelerin altında klima iç üniteleri bulunmaktadır. Bu pencerelerin üstündeki kör kemerlerin altına kadar olan bölümlerinde dikdörtgen ve yarım daire panolar içerisinde, kuzeyde İncil, güneyde Tevrat'ta tasvir edilen sahneler bulunmaktadır. Naos birinci katta doğuda Z03 Bema ve batıda G01 Galeri mahallerinde bulunan pencereler ile de aydınlanmaktadır. Naosta kapı ve pencere açıklıklarının bulunduğu nişlerin iç duvarları sıva üstü tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle bezelidir. Açıklıkların etrafı filetolar ile çevrelenmiştir.

Naos'un doğusunda, doğudaki ilk sütunlar hizasında, üç nefi de kapsayan naosa bakan yüzü ikonalarla kaplı mermer ikonostasion bulunmaktadır (Şekil A.57-Şekil A.59). İkonostasion naos döşemesinden iki basamak yukarıdadır. Orta nef hizasında dairesel çıkıntı yapan mermer basamakların rıht yüksekliği 16 cm'dir. Yan neflerden orta nefe geçişte ikonostasion önünde kontrol sağlamak için mermer sütunlar hizasında, ikonostasion duvarına kadar 1,25 m yüksekliğinde ahşap separatör bulunmaktadır (Şekil A.89, Şekil A.90). Üç bölümden oluşan ikonostasion orta nefte daha geniş ve daha yüksektir. Yan neflerde 4,35 x 4,85 m orta nefte 8,20 x 7,35 m

ölçülerinde olan ikonostasion'un her bir bölümü üstte üçgen alınlıklıdır. Cephe yüzeyi yatayda bir silme ile iki, düşeyde paye biçimli pilastırlar ile beş parçaya ayrılmıştır. Üçgen alın ile silme arasındaki bölümde yan neflerde dokuz adet, orta nefte ise 15 adet basık kemerli ikona panoları bulunmaktadır. Düşeyde pilastırlar ile ayrılan beş bölüm, üstte rozetler ve perde motifleri, altta basık kemer formlu çeşitli dinî tasvirlerin bulunduğu panolar, panolar altında da dikdörtgen çerçeveler ortasında çiçek motifli rozetler içeren bir düzende kurgulanmıştır. Bu bölümlerden ortadakiler Z03 Bema'ya girişin sağlandığı kapılardır. Kuzey yan ve güney yan neflerdeki ikonostasionların orta hizasında bulunan basık kemerli ahşap kapılar 0,95 x 2,70 m ölçülerindedir. Kuzey yan nef hizasındakinin (K11) üzerinde "Başmelek Mikhael" tasviri, güney yan nef hizasındakinin (K13) üzerinde "İyi Çoban İsa"nın omzunda taşıdığı "Kaybolan Kuzu"yla tasvir edildiği sahne bulunmaktadır. Orta nef hizasındaki ahşap, çift kanatlı kapı (K12) 1,75 x 1,60 m ölçülerindedir. "Güzel Kapı" olarak isimlendirilen kapı arkasındaki kırmızı perde üzerinde "Meryem'e Müjde" tasviri ve ışın demeti yer almaktadır.

Orta nef hizasındaki bölümün üçgen alınlığı içerisinde "Son Akşam Yemeği" sahnesi, kuzey yan nef hizasındakinde "Âdem ve Havva'nın Cennetten Kovuluşu", güney yan nef hizasındakinde ise "İsa'nın Vaftizi" sahneleri yer almaktadır. Altta iki silme arasında yer alan basık kemerli çerçeveler içerisinde orta nef hizasındakinde, bir kısmı kabartma tekniğinde, doğrudan mermer zemine uygulanan, İncil'den bayram sahneleri yer almaktadır. Kuzey yan nef hizasındaki basık kemerli çerçeveler içinde dinî portreler, güney yan nef hizasındakilerde İsa'nın yaşamından sahneler yer almaktadır. Pilastırlar ile ayrılan düşey bölümlerde yer alan basık kemerli dikdörtgen çerçeveler içerisinde orta nefte solda sırayla Panayia Zoodokhos Pege, Meryem ve Çocuk İsa, İsa ve İoannes Prodromos tasvirleri; kuzey yan nefte, Hagia Theodora, Hagios Demetrios, Hagios Elephterios ve kabartma tekniği ile gümüşten yapılmış Hagios Basileos tasvirleri, güney yan nefte Hagios Nikolaos, Hagios Konstantinos ve Hagia Helene, Meryem ve Çocuk İsa, Başmelekler Mikhael ve Gabriel tasvirleri bulunmaktadır. İkonostasion hem malzeme hem de bezeme biçimi ile neoklasik üslup özelliklerini yansıtan önemli bir örnektir (Karaca, 2018).

İkonostasion üçgen alınlıkları üzerinde kuzey yan nef ve orta nef hizasında beş, güney yan nef hizası üzerinde üç adet kaide üzerinde litürjik ögeler ile ikonostasion

önünde çift sıra demir üzerinde ikona tabloları yer almaktadır (Şekil A.57-Şekil C.59).

Naosun kuzeyinde yer alan sütun sırasından, batıdan ikincisi üzerinde tek parça mermerden yapılmış ambon bulunmaktadır (Şekil A.91-Şekil A.93). Çeşitli motifler ve altın yaldız uygulanarak bezenen ambon teknik, malzeme ve bezeme özellikleri olarak ikonostasion ile benzerlik göstermektedir. Orta nefe bakan ambona orta neften kuzey yan nef yönüne doğru sütuna dolanarak yükselen bir merdiven ile çıkılmaktadır. Sütun kaidesi benzeri mermer bir kaide üzerinde başlayan merdivenin ilk basamağı önünde, üzerinde Yunan haçı sembolü olan tek kanatlı ahşap doğramalı bir kapı bulunmaktadır. Ortalama 27 cm rıht yükseklikli 13 basamak ile çıkılan ambon döşemesi +3.95 m kotundadır. Köşeleri profilli, çokgen formlu bir plana sahip olan ambon beş yüzlüdür. Bu yüzler üzerinde yer alan basık kemerli çerçeveler içerisinde orta eksende İsa, sağ ve sol yanlarında dört İncil yazarına ait tasvirler yer almaktadır. Ambon'un ortasındaki yüzün üzerinde "Tanrısal Söz"ün kutsallığını simgeleyen kanatları açık ve altın yaldızlı, ahşaptan yapılmış bir güvercin bulunmaktadır.

Naosun güneyinde yer alan sütun sırasından, doğudan üçüncü sütunun önünde mermer despot koltuğu yer almaktadır (Şekil A.94, Şekil A.95). İkonostasion ve ambon ile malzeme, teknik ve bezeme özellikleri bakımından benzerlik göstermektedir. Orta nefe bakan despot koltuğuna beş adet mermer basamak ile çıkılmaktadır. Despot koltuğunun üstü dört adet dairesel kesitli, üzerinde kabartma tekniğinde bitkisel motifler bulunan sütunçelerin taşıdığı, oyma teknik ile yapılmış geometrik desenli baldaken tipinde mermer siboryum ile örtülüdür. Despot koltuğunun arkasındaki resimde kral giysileriyle bir tahtta oturan İsa tasviri bulunmaktadır.

Batı duvarı önündeki koltuklar giriş kapıları arasında üç sıra iki grup şeklindedir. Naos'un kuzey ve güney duvarları önüne, arkası duvara bitişik durumda ahşap koltuklar yerleştirilmiştir. Bütün ahşap koltuklar naos zemininden bir basamak yukarıdadır. Yunanca "stasidion" kelimesinin karşılığı olan ahşap koltuklar oturma işlevinden daha çok koltuk altlarından destek alarak ayakta kalmaya yardımcı olduğu için normalden daha yüksektir (Şekil A.96-Şekil A.101).

Mekânın batısında bulunan G01 Galeri mekânı korkuluğunun naosa bakan yüzeyinde dikdörtgen panolar bulunmaktadır (Şekil A.102-Şekil A.104). Ortadaki pano içerisinde "İsa ve ağ atan balıkçılar" tasviri mevcuttur. Galeri katı döşemesi ile narteks döşemesi profilli bir silme ile vurgulanmıştır. Profiller altında, kapı ve pencere açıklıkları arasında yivli dörtgen pilastırlar yer almaktadır (Şekil A.105).

Naos'un kuzey ve güney duvarlarındaki, batıdan dördüncü ve beşinci pilastırlar önünde mermer ikona panoları bulunmaktadır (Şekil A.106-Şekil A.109). Naos'un doğusunda, orta nef hizasındaki ikonostasion önünde iki adet taşınabilir metal şamdan, batısındaki ilk sütunlar hizasında birer adet içi kum dolu taşınabilir mumluk ve birer adet üzeri eğimli mermer ikona sehpası yer almaktadır.

Taşıyıcı sütunları bağlayan basık kemerlerin üzengi seviyesinde, kemerler arasında, doğu-batı doğrultusunda ve yan neflerden beden duvarlarına, kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş 6,5 x 7,5 cm boyutlarında demir kemer gergileri bulunmaktadır. Nefleri örten beşik tonozu destekleyen takviye kemerlerinin üzengi taşı seviyesinde üç nefte de kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış 6,5 x 7,5 cm boyutlarında demir tonoz gergileri bulunmaktadır.

3.5.1.3 Z03 Bema

Z02 Naos'un doğusunda, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, kilisenin sahip olduğu kutsal ögelerin bulundurulduğu, cemaate kapalı mekândır. Bema batıda ikonostasion ile Z02 Naos'tan ayrılmakta, doğuda ise Z04 Apsis ile sınırlanmaktadır. Z03 Bema neflerden iki basamak yukarıdadır. 3,45 x 16,67 m ölçülerindeki Bema 55,91 m²'dir. Mekânın kuzey, güney ve doğu duvarları yaklaşık 1,15 m kalınlığındadır. Duvar yüzeyleri sıvalı ve beyaza boyalı olan bemanın taş duvar örgüsü algılanmamaktadır. Mermer kaplama zemin döşemesinin kotu +0.32 m'dir. İç mekân yüksekliği zemin ile beşik tonozunun tepe noktası arasında 11,16 m'dir.

Z03 Bema'ya giriş mekânın batısında yer alan İkonostasion üzerinde bulunan üç adet kapıdan sağlanmaktadır. Eşikleri naos döşemesinden 27 cm yukarıda olan kapılardan yan nefler hizasındakiler (K11 ve K13) ahşap doğramalı, basık kemerli, tek kanatlı ve 0,95 x 2,70 m ölçülerindedir. "Güzel Kapı" olarak isimlendirilen orta nef hizasındaki (K12) çift kanatlı, kemerli çarpma kapı ise 1,75 x 1,60 m ölçülerindedir.

Bema'nın zemin katında, kuzey ve güney duvarlarında birer adet olmak üzere toplam iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey ve güney duvarları ortasında yer alan

pencereler aynı hizada karşılıklıdır ve her ikisi de basık kemerli nişler içerisinde dikdörtgen açıklıklardır. Ahşap doğramalı, çift kanatlı, açık yeşile boyalı bu pencerelerden kuzey duvarındaki (P10) 0,92 x 1,54 m (Şekil A.110), güney duvarındaki (P12) 0,98 x 1,54 m (Şekil A.111) ölçülerindedir. Nişlerin altında klima iç üniteleri bulunmaktadır. Bema'nın doğu duvarında, birinci kat seviyesinde orta nef hizasında üç adet, yan nef hizalarında iki adet olmak üzere toplamda beş adet pencere açıklığı daha bulunmaktadır. Pencerelerin hepsi ahşap doğramalı, çift kanatlıdır. Ortadaki üçlü pencere grubu (P29, P30 ve P31) içinde ortada bulunan, 1,15 x 2,65 m ölçüleri ile simetriğindeki iki pencereden 40 cm daha yüksektir (Şekil A.112). Yan nefler hizasında bulunan pencereler (P28 ve P32) ise 1,15 x 1,10 m ölçüleri ile diğerlerinden daha küçüktür.

Bemanın kuzey ve güney duvarlarında pencereler altında, karşılıklı aynı konum ve boyutlarda birer niş bulunmaktadır (Şekil A.110, Şekil A.111). Doğu duvarında ise yan nefler hizasında, apsis ekseninde simetrik, aynı malzeme ve boyutlarda birer büyük niş, güney yan nef hizasındaki büyük nişin yanında küçük bir niş daha bulunmaktadır. Nişler basık kemerli, ahşap doğramalı ve alçı bezemeli sövelidir (Şekil A.113-Şekil A.114).

Bemanın batı duvarında, ikonostasion'un naosa bakan yüzünde yer alan büyük boyutlu tasvirlerin hizasında 12 adet basık kemerli ahşap kapaklı dolap bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi kör dolaptır (Şekil A.115-Şekil A.117).

Bemanın doğusunda, ortada, apsis önünde, Altar yer almaktadır. Mermer bir kaide üzerine yerleştirilen ahşap altar, dört köşesinde bulunan yivli ahşap sütunçeler üzerinde, altın yaldızlı bitkisel ve geometrik desenler ile bezeli baldaken tipinde ahşap siboryum ile örtülüdür. Altın yaldızlı bitkisel ve geometrik desenler ile bezelidir (Şekil A.118).

Bemanın kuzeyinde, ikonostasionun arkasında yer alan sütunun güneyinde +5.30 m kotundan, +8.07 m kotundaki üçlü pencere grubunun bulunduğu nişe ulaşımı sağlayan 10 basamaklı metal bir merdiven bulunmaktadır (Şekil A.119, Şekil A.120).

Bemanın güneydoğu köşesi duvar ve döşemesinde strüktürel çatlak mevcuttur (Şekil A.122, Şekil A.123).

3.5.1.4 Z04 Apsis

Z04 Apsis orta nef hizasında, doğu yönünde dairesel çıkıntı yapmaktadır. Mekânın yarım daire planlı doğu duvarı 1,00 m kalınlığındadır. Duvar yüzeyleri sıvalı ve beyaza boyalı olan apsisin duvar örgüsü algılanmamaktadır. Apsis batıda Altar ile sınırlanmaktadır. Yarım daire planlı bölümün açıklığı 7,07 m, derinliği 2,60 m'dir ve yaklaşık 14,30 m²'dir. Z03 Bema ile aynı kotta (+0.32 m) olan apsisin döşemesi mermer kaplamadır. Apsisin örtüsü içte yarım kubbe biçimindedir. İç mekân yüksekliği zemin ile kubbe tepe noktası arasında 5,18 m'dir.

Sırtları apsisin dairesel duvar yüzeyine bitişik, apsis döşemesinden bir basamak yukarıda yarım daire bir sıra ahşap koltuk bulunmaktadır. Bunlardan ortadaki mermer, iki yanındaki altışar koltuk ise ahşaptır (Şekil A.124).

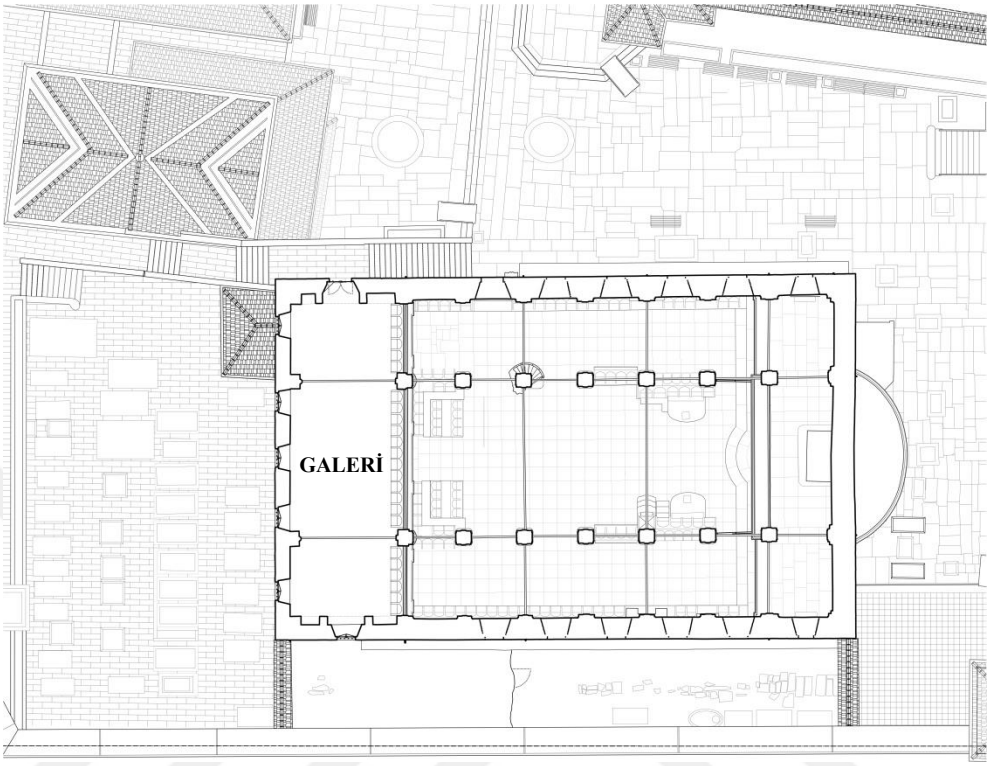
Apsise geçiş içeride, batıda, Z03 Bema'dan doğrudan sağlanmaktadır. Doğu cephesi üzerinde bulunan, apsise geçişi dışarıdan sağlayan 0,67 x 1,25 m ölçülerindeki, demir doğramalı, tek kanatlı kapı (K14), doğu duvarında yer alan koltuk sırasının arkasında kaldığı için içeriden görülmemektedir (Şekil A.124).

Z04 Apsis'in doğu duvarının ortasında, +2.75 m kotunda, bir adet, 0,66 x 1,50 m ölçülerinde düz atkılı, ahşap doğramalı, tek kanatlı, pencere (P11) bulunmaktadır (Şekil A.118, Şekil A.124) Dikdörtgen pencerenin ahşap kanadının üst kısmı basık kemer profillidir. Yarım kubbeli niş içerisinde yer alan pencerenin kubbesinde sıva üzerine boyama tekniği ile elips formlu çerçeve içerisinde Yunan haçı motifi mevcuttur.

3.5.1.5 G01 Galeri

G01 Galeri mekânı, kilisenin kuzey cephesine bitişik merdiven kullanılarak çıkılan birinci katta bulunan tek mekândır. Z01 Narteks üzerinde, narteks ile aynı ölçülerde ve aynı plandadır. Kuzey-güney doğrultusunda konumlanan 5,88 x 16,27 m ölçüleriyle dikdörtgen planlı mekân 94,65 m²'dir. Mekânı çevreleyen kuzey, batı ve güney duvarları yaklaşık 80 cm kalınlığındadır (Şekil A.125-Şekil A.127). Galeri doğusunda 1,20 m yüksekliğindeki taş korkuluk ile sonlanmaktadır (Şekil A.128). Döşemesi giriş kapısının önündeki küçük bir bölümde mermer, kalanında şaptır (Şekil A.129, Şekil A.131). Mermer bölümün döşeme kotu +4.47, şap döşemenin kotu ise +4.53 m'dir. Taş korkuluk boyunca, galeri döşemesinden yaklaşık 12 cm yükselen bir basamak üzerinde, sırtları korkuluğa bitişik olacak şekilde ahşap

koltuklar bulunmaktadır (Şekil A.132, Şekil A.133). Yüksekliği 6,93 m olan galerinin duvar yüzeyleri sıva üzeri bezemeli olduğu için taş örgüsü algılanmamaktadır.

Şekil 3.3 : Silivrikapı Panayia Kilisesi galeri katı planı.

Galerinin kuzey duvarı üzerinde, basık kemerli niş içerisinde yer alan 1,17 x 2,00 m ölçülerinde, düz atkılı, demir doğramalı, çift kanatlı, içeriden griye, dışarıdan kırmızıya boyalı kapı (K16) mekâna girişin sağlandığı tek kapıdır. Mermer eşiği galeri döşemesinden 8 cm yukarıda olan kapının her iki yanında basık kemerli niş bulunmaktadır. Kapı nişi ve batı yönündeki nişin iç kemer yüzeylerinde çimento esaslı niteliksiz onarımlar mevcuttur (Şekil A.134).

Galerinin batı duvarı üzerinde üstte yer alan ahşap doğramalı, çift kanatlı, üçlü pencere grubundan (P25, P26 ve P27) ortadaki 1,15 x 2,65 m ölçüleri ile simetriğindeki iki pencereden 40 cm daha daha yüksektir (Şekil A.135). Bu üçlü pencere kompozisyonunun altında, zemin katta bulunan kapı ve pencere açıklıkları ile aynı hizada, bir sıra, benzer boyut ve aynı malzemeden beş adet pencere (P19, P20, P21, P22 ve P23) daha bulunmaktadır. Ahşap doğramalı, çift kanatlı pencereler 1,00 x 1,63 m ölçülerindedir (Şekil A.136-Şekil A139). Güney duvarı üzerinde, kuzey duvarındaki kapı ile aynı hizada, karşılıklı bir pencere (P24) daha yer

almaktadır (Şekil A.140). Batı duvarı alt sırasında bulunan pencereler ile aynı malzeme ve boyuttadır. Pencerelerde renkli cam kullanılmıştır.

Naosta sütunlar üzerine kuzey-güney doğrultusunda oturan basık kemerler orta ve yan neflerde beşik tonozları taşımaktadır. Galeri mekânında ise bu örtü sistemi değişmektedir. Basık kemerler taş korkuluk üzerinde bulunan kısa sütunların üzerinde yükselen ikinci bir sütun başlığına ve yapının batı beden duvarına oturmaktadır (Şekil A.141). Kemerler üzerinde ise orta nef hizasında kare planı örten, dört yanının birer kemer düzlemiyle kesilmesinden oluşan yelken tonoz, yan nefler hizasında ise orta nefe bitişik kenarlarından tepe noktasına kadar yarım çapraz, yan neflere doğru ise beşik tonoz düzenindedir (Şekil A.142- Şekil A.143).

3.5.2 Cephe özellikleri

Silivrikapı Panayia Kilisesi doğu-batı doğrultusunda konumlanmış, 32,70 x 18,80 m boyutlarında dikdörtgen planlı, doğuda, apsis ekseninde yarım daire çıkıntılıdır. Kuzey, batı, güney ve doğu olmak üzere toplam dört cephesi bulunmaktadır. Yapının uzun cepheleri olan kuzey ve güney ile kısa cepheleri olan doğu ve batı cepheleri aralarında benzer mimari özellikler göstermektedir. Yaklaşık 12,90 m yüksekliğinde olan kilise beşik çatı, apsis ise yarım konik çatı ile örtülüdür. Yüksek avlu duvarları içinde kalan kilisenin cepheleri sokaktan algılanmamaktadır (Şekil A.144).

3.5.2.1 Kuzey cephesi

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin kuzey cephesi, yapının Balıklı Silivrikapı Sokağı üzerinde bulunan kapıdan avluya girildiğinde karşılaşılan ve kiliseye hem zemin kattan hem de galeri katından girişlerin sağlandığı cephedir. Cephe batıda Ayazma ile doğuda ise cemaatin ayin öncesi ve sonrasında toplanma alanı olarak kullandıkları toplantı salonu ile komşudur. Toplam 32,70 m uzunluğundaki cephenin 6,00 m'si Z01 Narteks ve üzerinde aynı plan ölçülerinde G01 Galeri, 19,20 m'si Z02 Naos, 6,00 m'si Z03 Bema ve 2,50 m'si ise Z04 Apsis mekânıdır. Düzgün kesme taş malzeme kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilen ve oldukça sade olan cephenin duvar yüzeyi sıvasızdır. Pencere ve kapı açıklıklarının dikdörtgen çerçeve şeklindeki söve ve lentoları taştır. Yapının iç mekân düzenlemesi cepheye yansıtılmamış, zemin ve galeri katı ayrımı vurgulanmamıştır (Şekil A.145-Şekil C.148).

Galeri katına çıkışı sağlayan merdiven cepheye doğusunda, doğu-batı doğrultusunda bitişiktir. Yaklaşık 5,40 m uzunluğunda, 1,75 m genişliğinde olan merdivenin basamakları, korkuluk ve küpeştesi taş, basamak kaplaması ve süpürgelikleri ise mermerdir. Rıht yükseklikleri yaklaşık 18 cm olan 21 basamaklı merdivenin korkuluğu basamakların üzerine oturmaktadır ve yaklaşık 95 cm yüksekliğindedir (Şekil A.149-Şekil A.152). Merdivenin bitişik olduğu duvar yüzeyinde, merdiven eğimini takip eden bir iz ve beş adet 'L' biçimli metal eleman bulunmaktadır (Şekil A.153, Şekil A.154). 15. basamak hizasına kadar düzgün kesme taş ile örülerek kapatılan merdiven altı depo olarak kullanılmaktadır ve belgeleme çalışmaları sırasında bu mekâna girilememiştir (Şekil A.155). Bu duvar üzerinde depo mekânını aydınlatan 0,57 x 0,82 m boyutlarında düşey konumlandırılmış elips formlu, içinde metal profillerle yapılmış haç sembolü bulunan, metal doğramalı sabit bir pencere (P18) yer almaktadır. Pencerenin batısında 0,34 x 0,46 m ölçülerinde bir mermer levha mevcuttur (Şekil A.156). Merdiven sahanlık altı basık kemer formundadır. Kemer açıklığı +3,82 m kotuna kadar sabit pencere ile kapatılarak gerisinde yarı açık bir geçiş holü düzenlenmiştir. Düşeyde beş, yatayda iki metal kayıt ile bölünmüş bu aydınlık penceresi metal doğramalı ve kırmızıya boyalıdır (Şekil A.157). Depoya giriş bu holde, merdivenin kısa kenarında bulunan 0,98 x 1,70 m ölçülerinde, metal doğramalı, tek kanatlı, kırmızıya boyalı kapıdan sağlanmaktadır. Kapı açıklığı basık kemerlidir (Şekil A.158).

Zemin katta kiliseye giriş biri nartekse diğeri naosa açılan iki adet kapıdan yapılmaktadır. Naosta kuzey yan nefe girişi sağlayan 1,10 x 1,25 m ölçülerindeki demir doğramalı, çift kanatlı kapı (K10) merdivenin başlangıcına yakın konumdadır (Şekil A.159). Kapının mermer eşiği avlu döşemesinden 7 cm yukarıdadır. Kırmızıya boyalı kapının kanatlarında altın yaldızlı perde kabartma motifi bulunmaktadır. Bu kapı günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır. Nartekse girişi sağlayan kapı (K01) ana giriş kapısıdır (Şekil A.160). Merdiven altındaki geçiş holünde bulunan çift kanatlı, ahşap doğramalı, cam kapı 1,43 x 2,18 m ölçülerindedir. Kapının ahşap alt tablaları üzerinde metal Yunan haçı sembolü bulunmaktadır.

Cephenin galeri katı seviyesinde merdiven sahanlığında yer alan, G01 Galeri mekânına geçişi sağlayan 1,17 x 2,00 m ölçülerinde, demir doğramalı, çift kanatlı kapıdan (K16) başka herhangi bir açıklık bulunmamaktadır (Şekil A.161). Kapının

mermer eşiği merdiven sahanlık döşemesinden 4 cm yukarıdadır. Kırmızıya boyalı kapının kanatlarında altın yaldızlı perde motifi bulunmaktadır.

Cephenin zemin katına bitişik, 17,15 m uzunluğunda 65 cm genişliğinde, zeminden yaklaşık 65 cm yüksekliğinde kuzey yüzeyi üzerinde mermer çiçek motifi kabartmalı panolar ile kaplanmış bir set bulunmaktadır. Bu setin üzeri 10 cm yüksekliğinde yüzeyden 5 cm çıkma yapan %8 eğimli taş ile kapatılmıştır. Set üzerinde küçük boyutlu, çeşitli tarihî eserler, önünde ise sütun parçaları ve heykeller sergilenmektedir. Setin önünde mermer bir lahit bulunmaktadır (Şekil A.162).

Cephede, zemin kat pencere denizlikleri hizasında, yaklaşık +2.02 m ile +2.12 m kotları arasında 20 cm yüksekliğinde düz taş silme bulunmaktadır. Taş silmenin altında 35 cm yüksekliğinde silme boyunca devam eden klima tesisat hattı yer almaktadır. Taş silme üzerinde naosu aydınlatan tek sıra beş adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır (Şekil A.162-Şekil A.164). Pencereler iç mekânda sütunların ortasına denk gelecek şekilde eş aralıklarla konumlandırılmıştır. Ahşap doğramalı ve çift kanatlı olan pencerelerin demir parmaklıkları kırmızıya boyalıdır. Z03 Kuzey Yan Nef'e bakan dört pencere (P06, P07, P08 ve P09) 1,05 x 1,52 m ölçülerinde, Z05 Bema'ya bakan bir adet pencere (P10) ise 0,92 x 1,54 m ölçülerindedir. Pencerelerin lentolarında, kırmızıya boyalı demir kepenk menteşeleri bulunmaktadır. Pencerelerden doğudakinin (P06) yanında mermer ayna ve mermer kurnalı bir çeşme bulunmaktadır (Şekil A.159).

Mesnet noktaları ortalama +6.35 m kotunda, iç mekânda sütunları bağlayan basık kemerlerin üzengi taşı hizalarına denk gelen, yükseklikleri 1,14 m ve 1,38 m arasında değişen beş adet düz, klasik demir kılıç bulunmaktadır. Mesnet noktası ortalama +8,02 m kotunda, iç mekânda kemer ile tonoz birleşim noktaları hizalarına denk gelen, yükseklikleri 1,15 ve 2,04 m arasında değişen altı adet daha düz, klasik demir kılıç bulunmaktadır. Bu kottaki kılıçlardan cephenin batısında bulunan iki tanesi birbirine çok yakındır (Şekil A.162-Şekil A.164).

Oldukça sade olan cephe yüzeyinin ortasında +7.03 m kotunda bulunan 0,55 x 1,06 m ölçülerinde üzerinde siyaha boyalı metal latin haç sembolü olan taş bir pano (Şekil A.162) ve G01 Galeri mekânına ulaşımı sağlayan kapının üzerindeki +8,24 kotunda bulunan mermer levha içerisinde siyah boyalı metal latin haçı (Şekil A.165) bezeme anlayışı kapsamında değerlendirilebilir.

8,85 m yüksekliğindeki cephe yüzeyi iki düz silme arasında bir dış bükey silmeden oluşan üç kademeli bir sıra taş silme ile son bulmaktadır. Saçak altında yer alan, yapının beden duvarından yaklaşık 48 cm dışarı çıkan silme 65 cm yüksekliğindedir. Üst kottaki düz silme üzerinde cephe uzunluğu boyunca sabitlenen çinko yağmur oluğunda toplanan su, iki noktadan, alt kottaki düz silme üzerinde yer alan PVC yağmur borusu ile batı cephesinden avluya tahliye edilmektedir (Şekil A.162).

2,40 x 2,40 m ölçülerinde kare planlı metal çan kulesi cephenin batısında, çatı üzerinde yer almaktadır. Tepe noktası +15,45 m yüksekliğinde olan çan kulesi merdiven sahanlığının üzerinde konumlandırılmıştır. İki kollu metal merdiven ile çıkılan kulede farklı büyüklüklerde üç adet çan bulunmaktadır (Şekil A.166-Şekil C.168).

Cephenin batısında, yarım daire şeklinde çıkıntı yapan Z06 Apsis duvarı ve bitişiğindeki jeneratör birimi ile klima dış üniteleri yer almaktadır. Üzerinde herhangi bir açıklık bulunmayan apsis duvarında kuzey cephesi üzerinde pencere denizlikleri seviyesinde yer alan düz taş silme devam etmektedir.

Cephe yüzeyine sabitlenmiş üç adet muhdes aydınlatma elemanı ve kabloları mevcuttur.

Çatı arasına girilemediği için çatı sistemi hakkında bir bilgi elde edilememiştir. Cephe, kuzey ve güney yönüne eğimli, mahya kotu ortalama +12.66 m olan üzeri Marsilya kiremiti kaplı beşik çatı ile sonlanmaktadır. Çatının ortasında, iç mekânda orta nef üzerinde, çapraz tonoz elde etmek için beşik tonoza dik şekilde konumlandırılan tonozun üzeri boyalı yüzeyi ve kurşun kaplama üçgen alınlığı görülmektedir. Tonoz çıkıntısının sağ ve sol yanında, saçak altı silmesi üzerinde yer alan çinko yağmur oluğu ile birleşen iki adet çinko oluk daha bulunmaktadır.

Cephe önünde, yükseklikleri galeri katı seviyesine ulaşan altı adet ağaç bulunmaktadır.

3.5.2.2 Batı cephesi

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin batı cephesi, yapının batısındaki avluda yer alan 1841'den sonra İstanbul'da vefat eden patriklerin gömülü olduğu küçük mezarlığa ve 12 mermer basamaklı merdiven ile ulaşılan terasta bulunan rahibelerin konakladığı yapıya bakan cephesidir. Cephe kuzeyde ayazma ile kuzey avlusundan batı avlusuna

geçişi sağlayan merdiven ve terasla, güneyinde ise batı ile güney avlusu arasında sınır olan taş duvarla bitişiktir (Şekil A.169-Şekil A.171). 18,80 m genişliğindeki batı cephesi zemin katta Z01 Narteks, birinci katta ise G01 Galeri mekânlarını içermektedir. Düzgün kesme taş kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilen duvar yüzeyi sıvasızdır. Taşlar arasında 4-9 cm arasında değişen kalınlıklarda çimento esaslı koyu renk ve kireç esaslı açık renk harçla oluşturulmuş derzler cephede rahatça okunmaktadır. Yapının iç mekân düzenlemesi cepheye yansıtılmamış, Z01 Narteks ile G01 Galeri katı ayrımı vurgulanmamıştır (Şekil A.172-Şekil A.175).

Cephe subasman seviyesinde, zeminden yaklaşık 55 cm yüksekliğe kadar mermer ile kaplanmıştır. Mermer kaplamanın üzerinde 5 cm yüksekliğinde, yüzeyden 3 cm dışarı çıkan mermer harpuşta bulunmaktadır. Batı cephesi zemin katta 0,75 x 0,75 m ölçülerinde kare kesitli payeler ve üzerlerindeki basık kemerler ile beş bölümden oluşan revak düzenindedir. Düzgün kesme taş ile örülü olan kemer açıklıklarından doğu ve batıdaki diğerlerinden daha geniştir. Taş kemerler ve kapatılan açıklıkları, galeri katı cephe yüzeyinden yaklaşık 5 cm geride olup kilit taşları ise kemer sırtlarından çıkıntı yapmaktadır. Payelerin başlıklarında 'U' biçimli kırmızıya boyalı demir kenetler bulunmaktadır. Cephenin doğusunda yer alan payenin başlığı ile beraber gövdesinde de +1.19 ve +2.16 kotlarında olmak üzere iki adet demir kenet mevcuttur (Şekil A.176).

Cephe orta nef ve kuzey yan nef hizalarında kapılar, güney yan nef hizası ile kapılar arasında pencereler biçiminde düzenlenmiştir. Narteks ile batı avlusu arasında geçişin sağlandığı, cephenin kuzey yan nef hizasında bulunan (K02) çift kanatlı, ahşap doğramalı camlı kapı, 1,52 m genişliğinde, 2,18 m yüksekliğindedir. Kapının mermer eşiği avlu döşemesinden 2 cm yukarıdadır (Şekil A.177, Şekil A.178). Bu kapı önünde bir yönünde kilise batı cephesine diğer yönünde ayazma duvarına bitişik olan, 0,18 x 0,18 m ölçülerinde köşeleri pahlı kare kesitli iki adet mermer dikmenin taşıdığı giriş saçağı bulunmaktadır (Şekil A.177-Şekil A.179-Şekil A.180). Üzeri üç yöne eğimli kırma çatı ile örtülü saçak Marsilya kiremiti ile kaplanmıştır. Çatı kenarında çepeçevre çinko yağmur oluğu yer almaktadır (Şekil A.181). Cephenin ortasındaki kapı (K03) 2,37 x 2,10 m ölçüleri ile iki yanındaki payeler arasını; kapı üzerindeki, kemerin kilit taşına kadar olan aydınlık penceresi ise kemer açıklığını kapatmaktadır. Çift kanatlı, ahşap doğramalı, cam tablalı kapı ile ahşap doğramalı, üç

dikey kayıtlı, sabit aydınlık penceresi arasında, payelerin başlıkları hizasında, %40 eğimli, üzeri alüminyum kaplamalı saçak bulunmaktadır (Şekil A.182). Kapının her iki yanındaki taş payeler üzerinde, avlu içerisinde mezarları bulunan kişilerin isimleri ve defin tarihleri yazılı, 0,71 x 1,32 m boyutlarında mermer yazıtlar bulunmaktadır. Yazıtlar payelere metal elemanlar ile sabitlenmiştir (Şekil A.183-Şekil A.185). Cephenin zemin kat duvar yüzeyinde yer alan üç adet ahşap doğramalı, çift kanatlı, taş denizlikli pencereler (P01 ve P03) 1,13 x 1,54 m ölçüleri ile hem malzeme hem de boyut olarak aynıdır (Şekil A.186-Şekil A.188).

Kemerlerin üzengi taşlarının birleştiği hizalarda, mesnet noktası yaklaşık +4.35 m kotunda, galeri katı döşeme seviyesinde olan, yükseklikleri 1,80 m ile 2,35 m arasında değişen düz, klasik demir kılıçlar bulunmaktadır (Şekil A.189).

Galeri katında G01 Galeri mekânını aydınlatan benzer boyut ve aynı malzemeden bir sıra beş adet düz atkılı dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler zemin katta bulunan kapı ve pencere açıklıkları ile aynı hizadadır. Yaklaşık 1,00 m genişliğinde 1,63 m yüksekliğindeki, ahşap doğramalı, çift kanatlı, demir parmaklıklı pencerelerin çerçeve biçimindeki lento ve söveleri ile denizlikleri ise taştır. Pencereler arasında iki adet muhdes aydınlatma elemanı mevcuttur. Bu pencere sırası ile demir kılıçlar arasında cephe genişliği boyunca 4 cm çapında PVC yağmur borusu ile aydınlatma elemanlarının kabloları geçmektedir. Galeri katı üst kotunda, orta nef hizasında yer alan üçlü pencereden ortadaki 1,15 x 2,65 m ölçüleri ile simetriğindeki iki pencereden daha yüksektir. Taş denizlikleri birleşik olan üçlü pencere grubu ahşap doğramalı, çift kanatlı, demir parmaklıklıdır. Pencere grubunun her iki yanında, +8.18 m kotunda mesnet noktası iç mekânda sütun başlıkları üzerine basan kemerlerin üzengi taşı hizasına denk gelen, 1,30 m yüksekliğinde düz, klasik iki adet demir kılıç bulunmaktadır. Demir kılıçlar üzerinde ve orta akstaki pencere üzerinde, iç mekânda tonoz üst kotları hizasında üç adet kılıç daha bulunmaktadır. Bunlar diğer düz, klasik kılıçlardan farklıdır. Dört düz kılıcın birleşmesiyle yıldız biçimini alan süslü kılıçlarda, orta kılıç aşağı yönde uzayarak iki çatala ayrılmış ve kıvrılarak kalp şeklini almıştır (Şekil A.190).

12,75 m yüksekliğindeki cephe yüzeyinin kalkan duvarı beşik çatı eğimini takip eden eteksiz üçgen alınlık bulunmaktadır. İki düz silme arasında bir dış bükey silmeden oluşan üç kademeli bir sıra taş silme 65 cm yüksekliğindedir ve yapının beden duvarından yaklaşık 46 cm dışarı çıkmaktadır.

Kuzey ve güney yönüne eğimli beşik çatı ile örtülü yapının batı kenarında, çatı saçağından yaklaşık 20 cm geride, çatı eğimini takip eden mahya kiremiti mevcuttur. Batı cephesi, saçak ucunda bulunan Marsilya kiremiti ve arkasında yer alan mahya kiremiti ile sonlanmaktadır.

Yapının kuzey ve güney cephesi saçak altı silmesi üzerine sabitlenmiş yağmur oluklarında biriken sular batı cephesinin kuzeyinde bulunan PVC yağmur suyu iniş borusu ile batı avlusuna, güneyinde bulunan boru ile ise avlu döşeme altına tahliye edilmektedir.

2,40 x 2,40 ölçülerinde kare planlı metal çan kulesi cephenin batısında, çatı üzerinde yer almaktadır (Şekil A.191-Şekil A.193). Batı cephesine güneyden bitişen ve batı ile güney avlusu arasında sınır olan taş duvar 4,75 m genişliğinde, 5,80 m yüksekliğindedir. Duvar üzerinde 1,70 x 4,35 m ölçülerinde tuğla basık kemerli açıklık bulunmaktadır. Avlular arası geçiş, kemer içerisinde yer alan 1,70 x 2,05 m ölçülerindeki metal, çift kanatlı kapı (K17) ile sağlanmaktadır. Taş duvar üzerinde doğu-batı yönünde eğimli, Marsilya kiremiti ile kaplı harpuşta bulunmaktadır (Şekil A.194).

Batı cephesi yüzeyini oluşturan taş bloklardan birinin üzerinde Yunanca kabartma ve kazıma tekniği ile yazılmış “Kayserili Hacı Anastas, bu kilisenin imarını finanse etmiştir.” metni bulunmaktadır. (Şekil A.195).

Kuzey cephesinde bulunan merdivenin dayandığı duvarda merdiven eğimini takip eden izin batı cephesine kadar devam ettiği görülmektedir (Şekil A.196).

3.5.2.3 Güney cephesi

Silivrikapı Panayia Kilisesi’nin güney cephesi, komşu parseldeki İslam Mezarlığı ile sınırı belirleyen yüksek avlu duvarına bakan cephesidir. Cephe doğuda apsis çıkıntısı ile toplam 32,70 m uzunluğundadır. Cephenin batıdan 6,00 m’si Z01 Narteks ve üzerinde aynı plan ölçülerinde G01 Galeri, 19,20 m’si Z03 Güney Yan Nef, 5,00 m’si Z05 Bema ve 2,50 m’si ise Z06 Apsis mekânıdır. Düzgün kesme taş malzeme kullanılarak yığma yapım tekniği ile inşa edilen ve oldukça sade olan duvar yüzeyi sıvasızdır. Taşlar arasında 4-10 cm arasında değişen kalınlıklarda çimento esaslı koyu renk ve kireç esaslı açık renk harçla oluşturulmuş derzler bulunmaktadır. Pencere ve kapı açıklıklarının dikdörtgen çerçeve şeklindeki söve ve lentoları taştır.

Yapının iç mekân düzenlemesi cepheye yansıtılmamış, zemin ve galeri katı ayrımı vurgulanmamıştır (Şekil A.197, Şekil A.198).

Zemin katta kiliseye girişin sağlandığı ardışık iki adet kapı bulunmaktadır. Nartekse girişi sağlayan bu kapılardan cepheden görünen kapı (K09) çift kanatlı, ahşap doğramalı, ahşap tablalı, griye boyalı ve 1,50 x 2,60 m ölçülerindedir. Kapının eşiği güney avlu döşemesi ile aynı kottadır. Kapının bulunduğu duvar narteksin kapatılması ile sonradan yapılan duvardır ve yapının en hasarlı duvarıdır. Kapının sövelerinde, lento seviyesinde ve üzerindeki kemerde çimento esaslı malzeme ile yapılmış niteliksiz onarımlar mevcuttur. Bu kapı günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır (Şekil A.199, Şekil A.200).

Cephenin zemin katına bitişik, 24,95 m uzunluğunda 50 cm genişliğinde, zeminden yaklaşık 1,00 m yüksekliğinde güney yüzeyi kesme taştan yapılmış bir set bulunmaktadır. Set üzerinde zemin kat pencere denizlikleri hizasına, +2.32 m, kadar harman tuğlası ile yapılmış üç sıra bölme bulunmaktadır. Setin üzerinde pencere alt hizalarına, kotuna kadar yükselen, tuğla ile yapılmış depolama alanı bulunmaktadır. Marsilya kiremiti depolanan bu bölümün üzerinde 10 cm yüksekliğinde yüzeyden 20 cm çıkma yapan %26 eğimli harpuşta bulunmaktadır (Şekil A.201-Şekil A.203).

Cephenin zemin katında naosu aydınlatan tek sıra altı adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler iç mekânda sütunların ortasına denk gelecek şekilde eş aralıklarla konumlandırılmıştır. Ahşap doğramalı, çift kanatlı ve demir parmaklıklı pencerelerden Güney Yan Nef'e bakan beş pencere 1,05 x 1,52 m ölçülerinde, Z03 Bema'ya bakan bir adet pencere ise 0,98 x 1,54 m ölçülerindedir. P13ve P15'in taş lentolarında parça kopmaları bulunmaktadır. Pencereler arasında klima dış üniteleri mevcuttur (Şekil A.204-Şekil A.210). Galeri katında ise sadece G01 Galeri mekanını aydınlatan 1,00 x 1,63 m ölçülerinde bir adet ahşap doğramalı, çift kanatlı, demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır. Pencerenin önünden yağmur borusu geçmektedir (Şekil A.214).

Mesnet noktaları yaklaşık +6.41 m kotunda, iç mekânda sütun başlıkları üzerine basan kemerlerin üzengi taşlarının birleştiği noktalara denk gelen, yükseklikleri yaklaşık 1,15 m olan beş adet düz, klasik demir kılıç bulunmaktadır. Mesnet noktası yaklaşık +8.11 m kotunda, iç mekânda kemer ile tonoz birleşim noktaları hizalarına denk gelen yükseklikleri yaklaşık 1,15 m olan altı adet düz, klasik demir kılıç

bulunmaktadır. Bu kottaki kılıçlardan cephenin doğusunda bulunan iki tanesi birbirine çok yakın ve diğerlerinden daha uzundur. Batısında bulunan ise daha süslüdür (Şekil A.211-Şekil A.214).

8,75 m yüksekliğindeki cephe yüzeyi iki düz silme arasında bir dış bükey silmeden oluşan üç kademeli bir sıra taş silme ile son bulmaktadır. Saçak altında yer alan, yapının beden duvarından yaklaşık 45 cm dışarı çıkan silme 65 cm yüksekliğindedir. Üst kottaki düz silme üzerinde cephe uzunluğu boyunca sabitlenen çinko yağmur oluğunda toplanan su, iki noktadan inen PVC yağmur iniş boruları ile +7.49 m ve +7.32 m kotundan +7.03 m kotuna inen, cephe yüzeyine sabitlenmiş PVC yağmur borusu ile batı cephesinden avluya tahliye edilmektedir.

Cephenin doğusunda, yarım daire şeklinde çıkıntı yapan Z06 Apsis duvarı yer almaktadır. Üzerinde herhangi bir açıklık bulunmayan apsis duvarında pencere denizlikleri seviyesinde yer alan düz taş silme devam etmektedir.

Cephe kuzey ve güney yönüne eğimli, mahya kotu +12.87 m olan üzeri Marsilya kiremiti ile kaplı beşik çatı ile sonlanmaktadır. Çatının ortasında, iç mekânda orta nef üzerinde, çapraz tonoz elde etmek için beşik tonoza dik şekilde konumlandırılan tonozun ahşap kaplı yüzeyi ve taş üçgen alınlığı görülmektedir. Tonoz çıkıntısının sağ ve sol yanında, saçak altı silmesi üzerinde yer alan çinko yağmur oluğu ile birleşen iki adet çinko oluk daha bulunmaktadır.

3.5.2.4 Doğu cephesi

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin doğu cephesi, yapının doğusunda yer alan Toplantı Salonu'na bakan cephesidir. Doğu cephesinin güneyinde doğu ile güney avlusu arasında sınır olan taş duvar bulunmaktadır. 19,00 m genişliğindeki doğu cephesi zemin katta ortada Z04 Apsis, apsisin sağ ve sol yanı ile birinci katta Z03 Bema mekânlarını içermektedir. Taş saçak altı silmesi de dâhil olmak üzere bütün cephe yüzeyi kireç badanalıdır. Diğer cephelerde sıvasız olduğu için oldukça rahat okunan taş duvar örgüsü bu cephede sıva altından iz olarak algılanmaktadır (Şekil A.223-Şekil A.226).

Cephenin zemin katı orta aksında Z06 Apsis mekânı, yapının beden duvarından yarım daire şeklinde 2,50 m çıkıntı yapmaktadır. 8,63 m çapındaki apsis zeminden yaklaşık 1,45 m yükseklikte yer alan 21 cm kalınlığındaki düz taş silme ile ikiye ayrılmıştır. Taş silmenin altında, apsisin orta aksında, Z06 Apsis mekânına geçişi

sağlayan 0,67 x 1,25 m ölçülerinde demir doğramalı, tek kanatlı bir kapı (K14) bulunmaktadır. Kapının taş eşiği avlu döşemesinden 21 cm yukarıdadır. Taş silmenin üzerinde ise Z06 Apsis mekânını aydınlatan bir adet, 0,66 x 1,50 m ölçülerinde düz atkılı, ahşap doğramalı, tek kanatlı, demir parmaklıklı pencere (P11) bulunmaktadır. Dikdörtgen pencerenin ahşap kanadının üst kısmı basık kemer profillidir. Pencerenin her iki yanında +4.30 m kotunda 0,13 x 0.21 m ölçülerinde haç kabartmaları yer almaktadır. 3,90 m yüksekliğindeki dairesel duvar yüzeyinin üst bölümünde üç düz silme ve bir dış bükey silmeden oluşan dört kademeli bir sıra taş silme bulunmaktadır. Apsis duvarından 20 cm çıkma yapan taş silme 45 cm yüksekliğindedir ve üzerinde çeşitli yerlerde haç işareti, dış bükey olan kademesi üzerinde ise kabartma tekniğinde 1933 yazılıdır (Şekil A.224- Şekil A.226). Apsis çıkıntısı üzeri çimento esaslı bir malzeme ile sıvanmış yarım konik çatı ile örtülüdür (Şekil A.227). Apsis çıkıntısının her iki yanında muhdes aydınlatma elemanları mevcuttur.

Apsisin dairesel duvarı üzerinde yer alan düz silme, yapının zemin katında da devam etmektedir. Zemin kat seviyesinde başka bir açıklık bulunmayan cephe yüzeyinin doğusunda beş adet klima dış ünitesi ve jeneratör birimi mevcuttur (Şekil A.228, Şekil A.229). Cephenin batısında zemin seviyesinden 2,80 m yüksekliğe kadar çıkan yapısal çatlak bulunmaktadır (Şekil A.230-Şekil A.233).

Mesnet noktası +6.35 ve +6.43 m kotlarında, iç mekânda, sütun başlıkları üzerine basan kemerlerin üzengi taşlarının birleştiği hizalara denk gelen, 1,21 m ve 1,16 m yüksekliğinde iki adet düz, klasik demir kılıç bulunmaktadır (Şekil A.223).

Galeri katı seviyesinde, naosa bakan, orta nef hizasında üç adet, yan nef hizalarında iki adet olmak üzere toplamda beş adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencerelerin hepsi ahşap doğramalı, çift kanatlı, taş denizlikli ve demir parmaklıklıdır. Ortada taş denizlikleri birleşik olan üçlü pencere grubu (P29, P30 ve P31) içinde ortada bulunan 1,15x2,65 m ölçüleri ile simetriğindeki iki pencereden 0,40 m daha yüksektir. Yan nefler hizasında bulunan pencereler (P28 ve P32) ise 1,15x1,10 m ölçüleri ile diğerlerinden daha küçüktür (Şekil A.223).

Mesnet noktası +7.95 ve +8.06 m kotunda, iç mekânda kemer ile tonoz birleşim noktaları hizalarına denk gelen 1,25 ve 1,42 m yüksekliğinde iki adet düz, klasik demir kılıç bulunmaktadır. Demir kılıçlar üzerinde ve orta akstaki pencere üzerinde,

iç mekânda tonoz üst kotları hizasında üç adet kılıçlama daha bulunmaktadır. Bunlar diğer düz, klasik kılıçlardan farklı olarak dört adet kılıcın mesnet noktalarından birleşerek yıldız biçiminde, ortadakinin aşağı yönde uzayarak iki çatala ayrılıp kıvrılarak kalp şeklini aldığı daha süslü kılıçlardır (Şekil A.223).

11,32 m yüksekliğindeki cephe yüzeyinin kalkan duvarı beşik çatı eğimini takip eden eteksiz üçgen alınlık ile son bulunmaktadır. İki düz silme arasında bir dış bükey silmeden oluşan üç kademeli bir sıra taş silme 57 cm yüksekliğindedir ve yapının beden duvarından yaklaşık 49 cm dışarı çıkmaktadır.

Doğu cephesi, saçak ucunda bulunan Marsilya kiremiti ve arkasında yer alan mahya kiremiti ile sonlanmaktadır (Şekil A.227).

Yapının kuzeybatı köşesinde yer alan kare planlı metal çan kulesi cephenin kuzeyinden algılanmaktadır. Doğu cephesine güneyden bitişik doğu ile güney avlusu arasında sınır olan taş duvar 4,72 m genişliğinde, 5,06 m yüksekliğindedir. Duvar üzerinde 1,60 x 3,71 m ölçülerinde tuğla kemerli açıklık bulunmaktadır. Tuğla kemerin kilit taşı seviyesinden batı yönüne doğru ilerleyen, açıklığı 6 cm'yi bulan yapısal çatlak mevcuttur. Avlular arası geçiş, kemer içerisinde yer alan 1,46 x 1,84 m ölçülerindeki metal, çift kanatlı kapı (K18) ile sağlanmaktadır. Taş duvar üzerinde doğu-batı yönünde eğimli, Marsilya kiremiti ile kaplı harpuşta bulunmaktadır. Duvar doğu cephesinden yaklaşık 9 cm ayrılmıştır (Şekil A.233).

3.5.3 Yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri

Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı kilise iki katlı bir yapıdır. Yanaşık derzli düzgün kesme taş duvar örgü tekniği ile yığma sistemde inşa edilen kilisenin taşıyıcı beden duvarları üzerinde ahşap çatı strüktürü bulunmaktadır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin strüktür özellikleri; temeller, duvarlar, taşıyıcı sistem, döşeme ve merdivenler, örtü sistemi olmak üzere altı başlık altında detaylandırılmıştır.

3.5.3.1 Temeller

24 Mart 1821'de "Yunan İsyanı" sırasında yıkılan Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin tekrar inşasında Bizans Kilisesi'nin temel kalıntılarına rastlanmıştır. Sarris'e göre, bu kalıntıların ölçülerinde yeniden plan çizilmiş (32 x 22 arşın) ilk temel taşı da 14 Eylül 1833 tarihinde konulmuştur (Sarris, 1960). Günümüzdeki kilise eski kilisenin

temelleri üzerine, eski yapının kalıntıları kullanılarak inşa edilmiştir (Kömürciyan 1988). Fakat temellerinin boyutları ve malzemesine ait kesin bir bilgi edinilememiştir. Restorasyon uygulaması sırasında muayene çukuru açılarak, kazı ve sondaj çalışmaları yapılıp detaylı bilgi edinilmesi gerekmektedir.

3.5.3.2 Duvarlar

Silivrikapı Panayia Kilisesi içte sıvalı ve sadece doğu cephesinde kireç badanalı olduğu için malzeme ve teknik tespitleri sıvasız olan Z01 Narteks mekânı ile kuzey, güney ve batı cepheleri incelenerek yapılabilmektedir. Kilise beden duvarları yanaşık derzli düzgün kesme taş duvar örgü tekniği ile inşa edilmiştir ve bu özelliği ile genelde kaba yonu ve moloz taşla inşa edilen çağdaşı İstanbul kiliseleri arasında tek örnektir (Karaca, 2018). Düzgün ve dik açılı taş blokların birbirlerine aradaki harç görülmeyecek kadar sıkı bir yanaşık düzende örüldüğü yanaşık derzli düzgün kesme taş duvar örgü tekniği sadece kuzey cephesinde bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Güney ve batı cephelerinde taşlar arasında değişen kalınlıklarda çimento esaslı koyu renk ve alçı esaslı açık renk harçla oluşturulmuş derzler ile yapılmış niteliksiz müdahaleler bulunmaktadır. Doğu cephesinde bütün cephe yüzeyi kireç badanalıdır. Diğer cephelerde sıvasız olduğu için oldukça rahat okunan taş duvar örgüsü bu cephede sıva altından iz olarak algılanmaktadır. Taşları veya tuğlaları bir arada tutan harcın niteliği gerekli deneyler yapılamadığı için net olarak bilinememektedir.

Özgününde üç tarafı avlulara açılan revak düzenine sahip Z01 Narteks mekânının doğu, kuzey ve güney duvarları günümüzde kapatılmıştır. Sıvasız duvar yüzeylerinden bir-iki sıra taş, iki sıra tuğla şeklinde uygulanan taş-tuğla almaşık duvar tekniği görülmektedir. Kuzey duvarı 70 cm, güney duvarı 75 cm kalınlığındadır. Doğu duvarı ise yanaşık derzli düzgün kesme taş ile örülü ve 75 cm kalınlığındadır. Batı duvarında yer alan kapıların üzerindeki kitabelerin çevresinde harman tuğlası ile yapılmış yakın dönem müdahaleleri görülmektedir. Narteks mekânının tüm duvarlarında derz boşalması gözlenmiştir.

Duvar yüzeyleri sıvalı ve boyalı olan Z02 Naos'un kuzey ve güney duvarı 1,15 m, batı duvarı ise 1,00 m kalınlığında, Z03 Bema mekânın kuzey, güney ve doğu duvarları 1,15 m kalınlığındadır. Z04 Apsis mekânının yarım daire planlı, sıvalı ve beyaza boyalı doğu duvarı ise 1,00 m kalınlığındadır. G01 Galeri mekânının kuzey, batı ve güney duvarları 80 cm kalınlığındadır.

Duvarlar üzerinde yer alan kapı, pencere ve nişlerin konumları, boyutları ve malzemeleri "3.5.1 Plan Özellikleri" bölümündeki ilgili alt başlıklarda detaylı şekilde anlatılmıştır.

3.5.3.3 Taşıyıcı sistem

Üç nefli olarak düzenlenen naosta nef ayrımı iki sıra, altışar dairesel kesitli taşıyıcı ile yapılmıştır. Üzeri mermer izlenimi verecek şekilde boyalı olan taşıyıcı elemanların ana malzemesinin örtü sisteminin tekniği ile de uyumlu olacağı düşünülerek ahşap olduğu tahmin edilmektedir. Sütun formunu elde etmek için yapılan uygulama hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat İstanbul'da bulunan çağdaşı kiliselerin taşıyıcılarında olduğu gibi ahşap gövdenin üzeri kalın halat, harç, alçı, tuğla vb. dolgu malzemeleri kullanılarak ya da bağdadi teknikle örülerek, sütun formuna dönüştürülmüş, üzerleri ise mermer izlenimi verecek şekilde boyanmış (Karaca, 2018) olabileceği düşünülmektedir. Köşeleri pahlı, 0,90 x 0,90 m ölçülerinde üzeri boyalı kare kesitli kaidelere oturan sütunlar yaklaşık 78 cm çap kalınlığı ile yükseldikçe daralarak sütun başlığı altında 67 cm ile sonlanmaktadır. Sütunların aralığı ortalama 2,80 m'dir. Batıda, galeri korkuluğu üzerinden yapının beden duvarına oturan iki adet sütun daha bulunmaktadır ve yükseklikleri yaklaşık 1,30 m'dir. Sütunlar birbirine basık kemerler ile bağlanmıştır. Sütunlar üzerine oturan basık kemerler ise orta ve yan neflerde beşik tonozları taşımaktadır.

Naostaki bu taşıyıcı ve bağlayıcı sistem duvarlarda aynı yükseklikte ve hizalarda pilastırlar şeklinde yansıtılmıştır.

3.5.3.4 Döşeme kaplamaları

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin kuzey avlusu ile doğu avlusunun bir bölümü yakındaki Rum Mezarlığı'ndan sökülen mermer mezar taşları ile kaplanmıştır. Avlu döşemesini süsleyen bu mermer mezar taşları üzerinde Yunan harfleriyle Türkçe yazılan Karamanlıca dilinde ölen kişi hakkında kısa bilgiler bulunmaktadır. Batı avlusu 30 cm eninde, çeşitli boylarda Marmara mermeri ile doğu avlusunun güney bölümü ise 30 x 30 cm boyutlarında karo mozaik ile kaplanmıştır. Güney avlusu zemini yer yer şap ve toprak olup, yürümeyi kolaylaştırmak için avluya geçişi sağlayan kapıların önüne adım taşları yerleştirilmiştir.

Z01 Narteks döşemesi çoğunluğu 0,73 x 0,73 m boyutlarında mermer kaplamadır. Nartekste döşeme altında olduğu söylenen mezarlar, üzerlerindeki kazıma tekniği ile yazılmış yazı ve demir halkalar bulunan mermer mezar taşları ile ayırt edilmektedir. Mekânın duvarlarını zeminde çevreleyen 24 cm yüksekliğinde mermer süpürgelik bulunmaktadır.

Z02 Naosun döşemesi 0,70 x 0,70 m boyutlarında mermer kaplama olup, sadece K04 kapı önünde mermer boyutları çeşitlidir. Mekânın sadece batı duvarında yaklaşık 15 cm yüksekliğinde mermer süpürgelik bulunmaktadır. Z03 Bema ve Z04 Apsis mekânlarının döşemeleri de çeşitli boyutlarda mermer kaplamadır.

G01 Galeri mekânının döşemesi K16 kapı önünde mermer kaplama olup geri kalan bölümde ise şaptır.

3.5.3.5 Merdivenler

Avlu giriş kapısı kotundan, dört basamaklı merdiven ile inilerek ulaşılan kilisenin ana avlusu iki kademelidir. Avlunun doğusu ile batısı 13,5 m uzunluğunda üç basamak ile ayrılmaktadır. Mermer kaplı bu merdivenlerin rıht yükseklikleri yaklaşık 20 cm'dir.

Batı avlusunda, ayazma duvarına doğu-batı doğrultusunda bitişik 12 basamaklı bir merdiven bulunmaktadır. Bu merdiven ile patriklerin gömülü olduğu küçük mezarlıktan rahibelerin konakladığı yapının bulunduğu terasa geçilmektedir. Yaklaşık 3,25 m uzunluğunda, 1,60 m genişliğinde olan merdivenin basamakları, korkuluk ve küpeştesi mermer kaplamadır. Rıht yükseklikleri ortalama 16,15 cm olan merdivenin korkuluğu zemine oturmaktadır. +2.22 m kotundaki terastan +4.50 m kotundaki galeri katı girişine ulaşımı sağlayan, ayazma duvarına doğu-batı doğrultusunda bitişik, biri altı diğeri yedi basamaklı iki adet merdiven bulunmaktadır. Merdivenler arasında 2,90 m uzunluğunda bir sahanlık mevcuttur. Korkuluk ve küpeşteleri taş, basamak kaplaması ve süpürgelikleri mermerdir. Basamakların genişlikleri 1,85 m, rıht yükseklikleri yaklaşık 17,50 cm, korkuluk yüksekliği ise 70 cm'dir.

İkonostasion naos döşemesinden iki basamak yukarıdadır. Orta nef hizasında dairesel çıkıntı yapan mermer basamakların rıht yüksekliği 16 cm'dir.

Z02 Naosun kuzey ve güney duvarları boyunca 65 cm genişliğinde yaklaşık 15 cm yüksekliğinde, üzerinde ahşap oturma elemanlarının bulunduğu ahşap basamaklar yer almaktadır. Z02 Naos ile Z03 Bema arasında, orta nef hizasında dairesel çıkıntı yapan, rıht yükseklikleri 16 cm olan iki basamaklı merdiven bulunmaktadır.

Galeri katına çıkışı sağlayan merdiven kuzey cephesinin batısında, doğu-batı doğrultusunda bitişiktir. Yaklaşık 6,55 m uzunluğunda, 1,75 m genişliğinde olan merdivenin basamakları, korkuluk ve küpeştesi taş, basamak kaplaması ve süpürgelikleri ise mermerdir. Rıht yükseklikleri ortalama 18 cm olan 21 basamaklı merdivenin korkuluğu basamakların üzerine oturmaktadır ve yaklaşık 95 cm yüksekliğindedir. 15. basamak hizasına kadar düzgün kesme taş ile örülerek kapatılan merdiven altı Z05 Depo mekânı olarak kullanılmaktadır.

3.5.3.6 Örtü sistemi

Silivrikapı Panayia Kilisesi dışta beşik çatı, içte naosta, orta nef ve yan neflerde beşik tonoz ile örtülüdür. Kuzey ve güney yönüne eğimli, mahya kotu +12.66 m olan çatı Marsilya kiremiti kaplıdır. Kuzey ve güney cephesinden, beşik çatının ortasında, iç mekânda orta nef üzerinde, çapraz tonoz elde etmek için beşik tonoza dik şekilde konumlandırılan tonozun ahşap kaplı üçgen yüzeyleri görülmektedir. Çatı arasına girilemediği için çatı sistemi hakkında bir bilgi elde edilememiştir. Karaca'ya göre kilisenin örtü sistemi, bağdadi tekniğindedir. Örtü içte horasan kaplama ve sıvalıdır (Karaca, 2018).

Z01 Narteks mekânında basık kemerler ile beş bölüme ayrılan tavanın her bir bölümünün üzeri çapraz tonozlarla örtülmüştür. Kemerlerin üzengi taşı seviyesinde, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, 6,5 x 6,5 cm boyutlarında demir kemer gergileri yer almaktadır.

Z02 Naos mekânında orta ve yan neflerde beşik tonoz örtü mevcuttur. Yan neflerde beşik tonozlar sütunlar hizasında bulunan takviye kemerleri ile altı parçaya ayrılmıştır. Orta nefte ise beş parçaya ayrılan beşik tonozun, ortadaki iki sütun arasında kalan bölümü, tonoza dik yöndeki iki beşik tonoz ile birleşerek çapraz tonoza dönüştürülmüştür. Dönemin kiliselerinde az rastlanan bu durum kubbeye duyulan özlem olarak değerlendirilmektedir (Karaca, 2018). Tonozun ortasında bulunan yuvarlak formlu madalyon içerisinde 'Pantokrator İsa' tasvirine yer verilmiştir.

Naosta orta ve yan neflerdeki beşik tonoz örtü sistemi galeri mekânında değişmektedir. Basık kemerler üzerinde orta nef hizasında yelken tonoz, yan nefler hizasında ise orta nefe bitişik kenarlarından tepe noktasına kadar yarım çapraz, yan neflere doğru ise beşik tonoz düzenindedir.

Z04 Apsisin örtüsü yarım konik çatıdır ve içte sıva üzeri boyalıdır.

3.5.4 Bozulmalar ve nedenleri

Silivrikapı Panayia Kilisesi inşa edildiği tarihten günümüze dek aralıksız olarak özgün işlevini devam ettirmiştir. Kilisenin bağlı olduğu Balıklı Rum Hastanesi Vakfı tarafından düzenli bakım ve onarımının yapılması, temizliğinden ve güvenliğinden sorumlu kişilerin olması sebebiyle mekânsal ve yapısal bütünlüğü büyük oranda korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır.

Yapıya ait bozulmalar makroskopik gözlemlerle tespit edilmiştir ve strüktürel bozulmalar, malzeme bozulmaları ve kullanıcı müdahalesi ile oluşan bozulmalar başlıkları altında değerlendirilmiştir. Saptanan bozulmalar, rölöve çalışması üzerinden, plan, kesit ve görünüşlerde renk ve tarama farklılıkları ile işlenerek hasar analizleri hazırlanmıştır.

3.5.4.1 Strüktürel bozulmalar

Yapıda ciddi bir strüktürel bozulma bulunmamakla beraber kısa zamanda önlem alınmazsa ciddi sorunlara sebep olabilecek bir çatlak bulunmaktadır. Kilisede içte Z03 Bema mekânı doğu duvarında ve döşemesinde (Şekil A122, Şekil A.123), dışta ise doğu cephesi duvarının güneyinde (Şekil A.230, Şekil A.231) yapısal bir çatlak mevcuttur. Yapının taşıyıcı sisteminin bir parçası olan kargir beden duvarındaki bu çatlak günden güne döşeme seviyesinden yukarı ve beden duvarları birleşim köşesine (güneydoğu) doğru ilerlemektedir. Doğu cephesine, güneyinde bitişik olan taş duvarın tuğla kemerinde, kilit taşı seviyesinden güney yönüne doğru ilerleyen, açıklığı 6 cm'yi bulan yapısal çatlak mevcuttur (Şekil A.232). Duvar yapının doğu cephesinden de yaklaşık 9 cm ayrılmıştır (Şekil A.233).

Güney cephesinde Z01 Narteks mekânına ulaşımı sağlayan kapının yer aldığı duvar yapının en hasarlı yeridir. Z01 Narteks mekânının güneybatı köşesinde bulunan, taşıyıcı ayak başlıkları hizasında bir adet, güney ve batı duvarlarında farklı kotlarda

ikişer adet olmak üzere toplamda beş adet demir kenetin bu duvarı güçlendirmek için kullanıldığı tahmin edilmektedir (Şekil A.47, Şekil A.194).

Z01 Narteks ve Z02 Naos mekânlarının mermer zemin kaplamalarında görülen çatlakların yapının zemininden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Yapıdaki demir kılıç ve kenet gibi taşıyıcı sistemin bir parçası olan özgün demir elemanlarda korozyon görülmektedir.

Çatı arasına girilemediği için çatı sistemindeki ahşap taşıyıcıların durumu hakkında bir bilgi elde edilememiştir.

3.5.4.2 Malzeme bozulmaları

Yapıda tespit edilen malzeme bozulmalarının, hava, sıcaklık, rüzgâr, su ve nem gibi doğrudan yapı malzemesi üzerinde etkili olan doğal faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir.

Malzeme kaybı

Yapıda tespit edilen malzeme kayıpları, taşlarda parça kopmaları, yüzey kaybı, aşınma ve gözeneklenme, kesme taş ve taş-tuğla almaşık duvarlarda derz boşalması, içeride sıva ve boya kaybı ile mimari elemanlarda parça kopması gibi bozulmalardır.

Yapının cephelerini oluşturan taşlarda malzeme kayıpları çeşitli biçimlerde olmuştur. Tüm taşlarda farklı ölçeklerde aşınma, güney duvarının batısındaki taşlarda ise parça kopması görülmektedir. Batı ve güney cepheleri üzerindeki bazı taşlarda 5 cm'den küçük yüzey kayıpları mevcuttur. Kayıp yüzeylerin altında özgün taş renginden daha koyu bir yüzey açığa çıkmıştır. Boyutları farklılık gösteren oyuklar halindeki gözeneklenme ise yer yer görülmektedir.

Z01 Narteks mekânının sonradan kapatılan duvarlarında içte taş ve tuğla, dışta ise kesme taşlar arasında derz boşalmaları oluşmuştur.

Z02 Naos mekânında, kuzey ve güney duvarlarına bitişik ahşap oturma sıralarının arkasında zeminden yükselen nem, boya kabarmaları ile sıva ve boya dökülmelerine sebep olmuştur. Nemin dış duvarlardaki etkisi, bu hizalarda bulunan taş setlerden dolayı gözlemlenememiştir.

Yapının iç duvarlarında nem sebepli sıva ve boya dökülmeleri görülmektedir. Z02 Naos ve G01 Galeri mekânlarının sıva üzeri kalem işi desenleri ile kaplı duvar ve tonozlarındaki boya dökülmeleri yer yer desen kayıplarına sebep olmuştur. Z04

Apsisin yarım daire planlı duvarlarında da boya dökülmeleri mevcuttur. Ahşap otuma elemanlarının boyalarında da ahşabın bozulmasından kaynaklı boya dökülmeleri gözlemlenmektedir.

Pencere nişleri içerisindeki mermer denizliklerde küçük parçalar halinde malzeme kayıpları mevcuttur. Galeri korkuluğu üzerindeki kısa sütunlardan kuzeydekinin sütun başlığında halat motifinin bir kısmı ve galeri ile zemin katı arasındaki yatay pilastırda parça kopması görülmektedir.

Yüzey çatlakları

Yapıda tespit edilen strüktürel çatlaklardan başka, pencerelerin taş denizlik ve lentolarında, duvar ve tonoz ile taşıyıcı sütunların sıvalarında çeşitli biçimlerde çatlaklar bulunmaktadır. Bu kılcal çatlakların yapının taşıyıcı sistemi ile ilişkisi yoktur.

Renk değişimi ve katman oluşumu

Z01 Narteks, Z02 Naos, Z03 Bema ve Z04 Apsis mekânlarının mermer zemin kaplamaları üzerinde yüzey kirlilikleri görülmektedir. Yapının tüm iç duvar ve tonoz yüzeylerinde de bakımsızlıktan dolayı oluşan yüzey kirlilikleri mevcuttur.

Yapının taş cephelerinde hava kirliliğine bağlı olarak oluşan gri ince kir tabakası dikkati çekmektedir. Ancak kuzey, güney ve batı cephelerinde taş saçak altı silmeleri, kuzey cephesi pencere denizliklerinin altında yer alan düz taş silme, pencere denizliklerinin alt bölümleri ile kuzey cephesine bitişik taş merdivenin küpeştesi ve korkuluk ile birleşim yerleri gibi yapının yağmur suyuyla yıkanan yüzeylerinde siyah ve genellikle süreksiz ince tabakalar halinde görülen hava kirliliğine bağlı oluşumlar da vardır.

Cephelerde bulunan ve hava şartlarına açık durumda olan özgün tüm demir yüzeylerde korozyon meydana gelmiştir. Özellikle cephelerdeki demir kılıçlarda, pencerelerin demir parmaklıkları ve demir doğramalı kapılarda görülen korozyonun yağmur suyuyla beraber akmasıyla cephelerin taş yüzeylerinde pas lekelenmeleri oluşmuştur.

Biyolojik oluşumlar

Biyolojik oluşumlara sadece yapının doğu cephesinde rastlanmıştır. Kireç badanalı doğu cephesinin zemine yakın bölgelerindeki yer yer yeşil biyolojik oluşumlar görülmektedir.

3.5.4.3 Kullanıcı müdahalesi ile oluşan bozulmalar

Kilisenin aralıksız aktif olarak kullanılması, bakım ve onarımının düzenli yapılmasının yanında, zaman içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda bazı yanlış müdahaleler gerçekleştirilmesine de sebep olmuştur. Tespit edilen bu müdahaleler hakkında yapının ilgili koruma kurulu dosyasında herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Muhtemelen basit onarım kapsamında değerlendirilerek izin alınmadan yapıldıkları düşünülen bütün uygulamalar kullanıcı müdahalesi ile oluşan bozulmalar olarak incelenmiştir.

Niteliksiz onarımlar

Yapıda yer yer çimento ile yapılan niteliksiz müdahalelere rastlanmaktadır. Bu müdahalelerden en önemlisi, yapının cephelerinde, özellikle batı ve güney cephelerinde derzlerde, pencere sövelerinde ve denizliklerinde, yapının güney cephesinde Z01 Narteks mekânına girişi sağlayan kapının sövesinde ve yakın çevresinde çimento esaslı harç ile yapılan niteliksiz onarımlardır. Apsisin yarım daire çıkıntısının üzerinde, G01 Galeri katı döşemesinin neredeyse tamamında ve güney avlusunun döşemesinde çimento şap uygulaması yapılmıştır. Şap döşeme yüzeyinde birçok çatlak mevcuttur.

Kilisenin güney cephesinde yer alan pencerelerin lento taşlarının üst ortalarında boşluklar bulunmaktadır. Aynı boyutlarda ve hemen hemen aynı konumlarda yer alan boşlukların niteliksiz bir onarım sonucunda kaldığı tahmin edilmektedir. Malzeme kaybı olarak da değerlendirilebilecek olan bu bozulma doğal değil kullanıcı kaynaklı bir sorun olduğu için bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Yapının bütün cepheleri sıvasız iken doğu cephesinde bütün cephe yüzeyi kireç badanalıdır.

Yapının tüm pencerelerine yeni ahşap doğramalar takılmıştır. Zemin katı seviyesinde, kuzey ve güney duvarlarında yer alan pencereler ile birinci kat seviyesinde doğu ve batı cephesinde bulunan üçlü pencere gruplarının doğramalarının malzeme, kayıt bölümlenmesi ve açılış biçimleri açısından özgün detaylarda yenilendiği, diğer pencerelerin ise muhdes olduğu düşünülmektedir. İçeride ve dışarıda boyalı olan ahşap doğramalarda yer yer boya dökülmesi ve yüzey kirliliği gözlemlenmektedir. Doğu cephesinde, apsisin orta ekseninde yer alan

pencerenin demir parmaklığı, kırmızıya boyalı olması ile diğer demir parmaklıklardan farklıdır.

Z01 Nartekste, avlulara ve Z02 Naosa geçişlerde kullanılan ahşap doğramalı kapılar da muhdestir.

Z03 Bemada, orta nef hizasındaki tonozun güney yan nefe yakın alt bölümünde, sıva üzerine yapılan kalemişi motifleri özgün desenlere benzetilmeye çalışarak niteliksiz bir onarımla yenilenmiştir.

Kiliseye kuzey cephesinde bitişik olan taş merdivenin basamakları, batı avlusunun ve terasının döşemesi ile burada bulunan merdivenlerin basamaklarının Marmara mermeri kaplaması ve yapının kuzey, batı ve güney cephelerinde bulunan PVC yağmur boruları da niteliksiz onarım olarak değerlendirilmiştir.

Niteliksiz ekler

Kilisenin kuzey ve güney cephelerine bitişik düzgün kesme taş ile yapılmış set ve güneydekinin üzerinde zemin kat pencere denizlikleri hizasına kadar uzanan harman tuğlası ile yapılmış üç sıra bölmeli depo alanı niteliksiz ek olarak değerlendirilmiştir.

Kilisede içeride zemin kat pencere nişlerinin içinde yer alan klima iç üniteleri, dışarıda doğu ve güney cephelerine sabitlenen klima dış üniteleri ve kuzey cephesinde taş silme altında bulunan üzeri PVC ile kapatılmış klima tesisat hattı, elektrik kabloları, prizler, aydınlatma elemanları, elektrik panosu, hoparlörler ve ahşap dolaplar muhdestir.

Mimari eleman kaybı

Yapının kuzey cephesine bitişik taş merdivenin üzerinde bir sundurmanın varlığı, merdiven eğimini takip eden beş adet ‘L’ biçimli metal eleman ve taş duvar üzerinde bu elemanların duvara sabitlenme hizasını takip eden izden anlaşılmaktadır. Metal elemanların ve duvar üzerindeki izin, sonradan kaldırılmış sundurma ile bağlantılı olduğu tahmin edilmektedir.

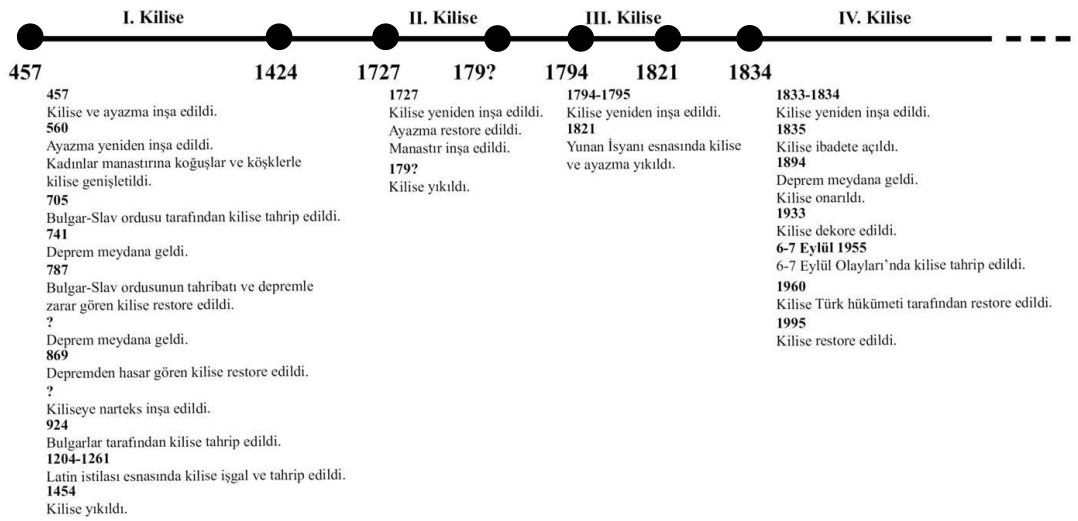
Yapının kuzey cephesinde yer alan pencerelerin sağ ve sol üst köşelerinde bulunan demir elemanın pencere kepenklerine ait kalıntılar olduğu düşünülmektedir. Sadece bu cephedeki pencerelerde bulunduğu çıkarımı yapılan demir kepenkler günümüze ulaşamamıştır.

İç mekânda orta nef tonozunun üzerindeki iki adet alçı göbek yerinde değildir.

4. RESTİTÜSYON

Silivrikapı Panayia Kilisesi, 457 yılında inşa edilen ilk kiliseden 1834 yılında yeniden inşa edilen günümüzdeki kiliseye kadar uzanan süreçte birçok kez yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Yapılan tarihsel araştırmalar doğrultusunda günümüzdeki kilise ile aynı konumda, aynı isimde ancak farklı boyut ve mimari özelliklerde üç kilise daha yapıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan dördüncüsü tez kapsamında incelenen kilisedir ve ilk üçünden herhangi bir kalıntı günümüze ulaşamamıştır.

Kilise hakkında yapılan literatür araştırmaları ve yapı üzerinde tespit edilen izlerden elde edilen bulgular neticesinde, yapının yıllar içerisinde geçirmiş olduğu onarım ve mühaleleler analiz edilmiş ve yapının iki restitüsyon dönemi olduğu saptanmıştır. Birinci dönem; inşa edildiği tarih 1834 yılından 20. yüzyıl başına kadar olan dönem, ikinci dönem ise 20. yüzyıl başından günümüze kadar olan dönemdir. Kilisenin birinci dönemine dair restitüsyon çalışmaları hazırlanmıştır.

Şekil 4.1 : Kronolojik analiz şeması.

1.Kilise; 457 yılında İmparator I. Leon tarafından inşa edilen kilisedir (Sarris, 1960, Janin, 1969). Tarihçi Nikephoros Kallistos da kilisenin I. Leon tarafından yapıldığını söylerken, Tarihçi Prokopios bu kiliseden İmparator I. İustinianus'un yaptırdığı yapılar arasında bahsetmiş, Kedrenos da kiliseyi I.İustinianus'un otuz üçüncü

saltanat yılında yaptırdığını anlatmıştır. Yine bir XIV. yüzyıl yazarı olan Kodinos ise I. İustinianus'un ava giderken orada bulunan küçük bir dua yeri ile ayazmanın büyük bir kalabalık tarafından ziyaret edildiğini fark ettiğini ve Ayasofya'dan artan malzemelerle görkemli bir kilise inşa ettirdiğinden bahsetmektedir (Özbayoğlu, 2006). Sarris ve Kömürciyan 560 yılında I. İustinianus tarafından Ayasofya'dan artan malzemeler ile sadece ayazmanın yeniden inşa ettirildiğini, kadınlar manastırına koğuşlar ve köşkler eklenerek kilisenin genişletildiğini söylemektedirler (Sarris, 1960, Kömürciyan 1988).

Nikephoros Kallistos eserinde I. Leon'un yaptırdığı kiliseyi detaylıca betimlemiştir. Aktarılanlara göre ilk kilisenin toprak altındaki bölümü ile toprak üstündeki bölümleri eş yükseklikte, uzunluğu ise genişliğinden fazladır. Uzunlukta eksen hesabına uyarak, çeyrek oranını izlemektedir. Toprak altında aynen devam eden duvarlar toprak üstüne çıktığında dört stoa oluşturmaktadır. Bunlardan doğu ve batıdakilerin üstleri açıktır, kuzey ve güneydekiler ise en yakın duvara dayanarak destek almaktadır. Kilise, aralarında eşit aralıklar bulunan sütunlarla desteklenen kemer ve tonozlar ile taşınmaktadır. İntercolumnia gibi düzenlenen aralıklar sayesinde kaynağa bol ışık girmektedir. Yapının üzeri kubbe ile örtülüdür. Her iki yanda 25 basamaklı merdiven ile kaynağa kolayca ulaşılmaktadır (Ecclesiasticae Historiae, PG CXLVII; akt. Özbayoğlu, 2006).

İstanbul Ansiklopedisi'nde, Neoklis Sarris tarafından yazılmış, Balıklı (Zoodohos Piyi) Ayazması ve Rum Ortodoks Kilisesi maddesinde ise bu kilise ve ayazma şöyle anlatılmaktadır; Meryem Ana'ya ithaf edilmiş kiliseden başka ayazmanın etrafında dört adet yan kilise (pare klisi) daha bulunur. Bunlardan birincisi, İmparator IV. Leon'un Matheos adında bir keşiş için yaptırdığı Ayia Anna Kilisesi, ikincisi Magistra Artabastu'nun karısı Eleni için yaptırdığı Panayia Kilisesi, üçüncüsü Mihail Kilisesi, dördüncüsü ise Efstratios (Strati) Kilisesi'dir. Son iki kilisenin banileri bilinmemektedir (Sarris, 1960).

705 yılında Bulgar-Slav ordusu tarafından tahrip edilen ve 26 Ekim 741 günü meydana gelen büyük depremde tamamen harap olan olan bu kilise 787 yılında İmparatoriçe Eirene tarafından restore ettirilmiştir. Ancak kısa bir süre sonra tekrar yaşanan ikinci büyük deprem sonucu kilise ciddi hasar görmüş ve 869 yılında İmparator I. Basileios tarafından tekrar restore ettirilmiştir (Sarris, 1960). İmparator IV. Leon (886-912) ve eşi Teofano kiliseye bir narteks inşa ettirmişlerdir (Sarris,

1960). 9 Eylül 924 tarihinde Bulgarlar tarafından yakılarak tahrip edilen kilise 924 yılında, İmparator Romanos Lakapenos tarafından onarılmıştır (Janin, 1969). 13. yüzyıl başlarına kadar sağlam kalan kilise Latin İstilası (1204-1261) sırasında işgal edilmiş ve zarar görmüştür. Surdışında bulunduğundan fetihten önce Osmanlıların eline geçen birinci kilise İstanbul'un fethinden sonra, 1454 yılında, yıkılmıştır (Schneider, 1967). 1585'te İstanbul'a gelen Leoglaviuc, ayazma ve manastır içerisindeki diğer binaların harap halde olduğunu aktarmıştır. 1648 tarihli bir mezar taşının varlığı harap da olsa alanın metruk olmadığını göstermektedir (Sarris, 1960).

2. Kilise; 1727 yılında Terkos Metropoliti Nikodimos'un topladığı para ile eskisinden daha küçük boyutlarda yeniden yaptırılan kilisedir. Bu sırada ayazma restore ettirilmiş, keşişlerin ikameti için de dört koğuşluk bir manastır yaptırılmıştır. (Sarris, 1960). 1776 yılında François Kauffer tarafından çizilen ve 1786 yılında revize edilerek yeniden düzenlenen İstanbul'un ilk ölçekli haritasında, kilise ve ayazma beraber, "L" formunda bir yapı kütlesi olarak görülmektedir. 1786 yılında Le Chevalier, Panayia Kilisesi'nin yerinde inşa edilen bu ikinci kilisenin kısa sürede harap olduğunu belirtmiştir (Kerameus, 1904; akt. Karaca, 2018).

3. Kilise; 1794-1795 yıllarında Sultan III. Selim döneminde yeniden inşa edilen kilisedir (Hovhannesyan, 1996). 24 Mart 1821'de İstanbul'da meydana gelen "Yunan İsyanı" sırasında kilise ve ayazma yıkılmıştır (Sarris, 1960).

Şekil 4.2 : Kauffer Haritası, Silivrikapı Panayia Kilisesi, 1776 (Salt Araştırma Arşivi).

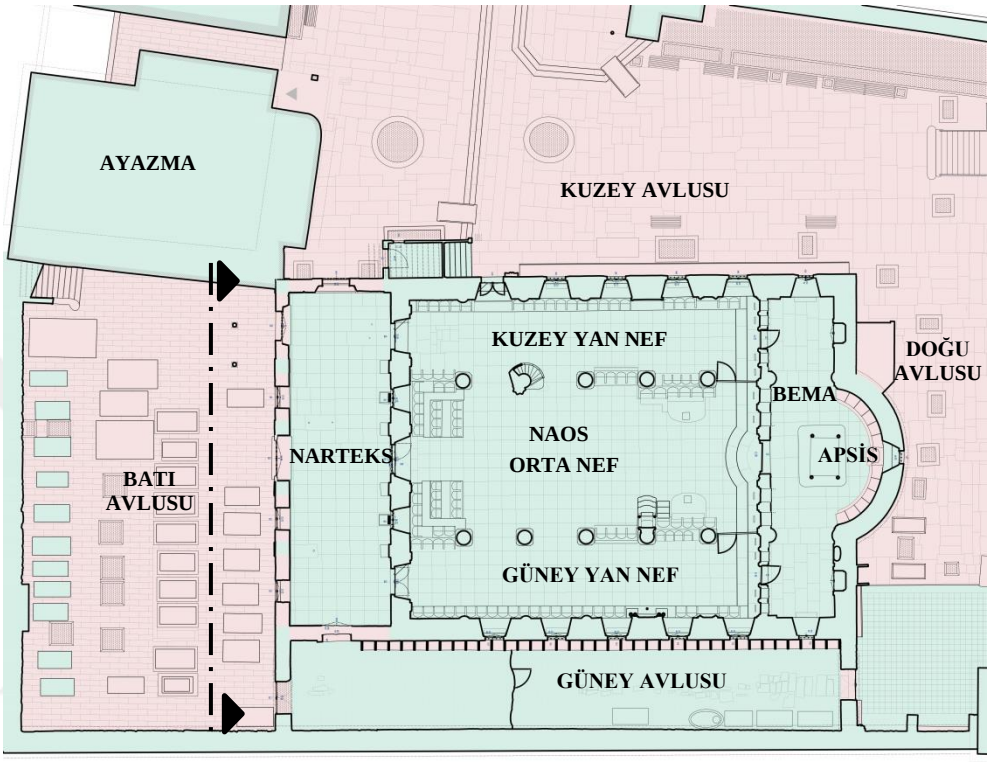
4. Kilise; günümüze ulaşan kilisedir. 3. Kilisenin yıkılışından 12 sene sonra, Patrik I. Konstantios ve Sultan II. Mahmut döneminde 1833 yılında inşa edilmiştir. Sultan II. Mahmut'un 1727 yılında inşa edilen 2. Kilise'nin yapı şekil ve planlarına göre yapılmasına izin verdiği kilisenin kazısı sırasında Bizans kilisesinin (1. Kilise) izlerine rastlanmıştır. Yapıyı, bu izlerden elde edilen veriler doğrultusunda, ölçü ve plan şekli korunarak, en eski kiliseye göre inşa etmek isteyen Rumlar Sultan II. Mahmut'a danışmış ve bu istekleri kabul edilmiştir. Yağcıoğlu Makri Kalfa ve hassa mimarlarından Hacı Nikola Kalfa, bu temel izlerine göre (32 x 22 arşın) plan çizmiş, ilk temel taşı da 14 Eylül 1833 tarihinde koyulmuştur. Kilisenin inşası 30 Aralık 1834 tarihinde tamamlanıp Patrik I. Konstantios ve 12 metropolit ile 2 Ocak 1835'te yapılan bir ayin ile açılmıştır (Sarris, 1960). Günümüzdeki kilise eski kilisenin temelleri üzerine, eski yapının kalıntıları kullanılarak inşa edilmiştir (Kömürciyan 1988). Grosvenor ise, yeniden yapılan kilisenin daha küçük, yüksek duvarlı, döşemesi mermer kaplı bir yapı olduğunu aktarmıştır (Grosvenor, 1899; akt. Karaca, 2018).

Kilise 1894 tarihinde yaşanan depremde hasar görüp onarım geçirmiştir. 1933 yılında Niğdeli Minas K. Maksimiadis'in katkılarıyla dekore ettirilmiştir. 6-7 Eylül 1955'te yaşanan olaylarda kilise hasar görmüş, 1960 yılında Türk hükümeti tarafından restorasyonu yapılmıştır (Sarris, 1960). 28 Nisan 1995 tarihinde tekrar restore ettirilerek yeniden ibadete açılmıştır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi son inşa edildiği tarih olan 1834 yılından günümüze dek varlığını sürdürmüş ve aktif olarak özgün işlevini devam ettirmiştir. Kilisenin temizliğinden ve güvenliğinden sorumlu kişilerin olması, düzenli bakım ve onarımının yapılması sebebi ile mekânsal ve yapısal bütünlüğü büyük oranda korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır.

Tarihsel gelişimi boyunca dört kez yeniden inşa edilmiş kilisenin ilk üç hali ile günümüzdeki kilisenin özgün durumu arasında 1. Kilise'nin temelleri üzerinde aynı plan ölçüsünde inşa edilmiş olması haricinde herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Tez kapsamında 1834 yılında inşa edilen, günümüzde ayakta olan yapının restitüsyon araştırmaları yapılmış ve rölöve çalışmasında yapı üzerinde saptanan tarihsel katmanlardan yola çıkılarak yapının geçirdiği müdahale ve onarımları içeren iki dönem tespit edilmiştir.

Yapının dönem analizi yapılırken ilk inşa edildiği dönemdeki özgün haline dair sadece bir gravüre ulaşılmış, bu sebepten öncelikle yapılan rölöve çalışmasından yararlanılmıştır. Yapı üzerinde tespit edilen izler ile arşiv ve kütüphane araştırmalarında elde edilen kısıtlı veriler kullanılarak kronolojik analiz yapılmıştır (Şekil 4.3, Şekil 4.4).

Şekil 4.3 : Kronolojik analiz, zemin kat planı.

Şekil 4.4 : Kronolojik analiz, batı cephesi.

Bulgular neticesinde birinci dönem; inşa edildiği tarih 1834 yılından 20. yüzyıl başlarına kadar olan dönem, ikinci dönem ise 20. yüzyıl başlarından günümüze kadar olan dönemdir. Bu incelemeler sonucunda kilisenin birinci dönemine dair restitüsyon çalışmaları hazırlanmıştır.

4.1 Restitüsyon Kararlarına Işık Tutan Bilgi ve Belgeler

Restitüsyon kararları alınırken detaylı literatür araştırmaları yapılmış, tez, makale, kitap gibi bilimsel yayınlardan ve kamu kurumlarının arşivlerinden yararlanılmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, T.C. Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü Hava Fotoğrafı Arşivi, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi, İstanbul IV. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, Fener Rum Patrikhanesi Arşivi, Alman Arkeoloji Enstitüsü Fotoğraf Arşivi, Salt Araştırma Arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphanesi ve İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nden elde edilen resmî belge, eski fotoğraf ve harita gibi yapının tarihine ışık tutan verilerden yararlanılmış, dönem analizi ve restitüsyon çalışmalarına yol gösterici olması bakımından irdelenmiştir.

Yapının tescil durumu, eski fotoğrafları, harita, proje, kroki gibi önem arz edecek evrakları araştırmak için ilk olarak İstanbul IV. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'ndaki dosyası incelenmiştir. Ancak bu dosyada yapıya ait tescil ve tescil grubu kararları hariç aydınlatıcı herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.

Arşiv ve kütüphane araştırmalarında bulunan tüm belge, harita, fotoğraf ve bilgiler yapının ikinci dönemi hakkındadır. Önemli yapısal müdahaleler geçirmeyen kilisede birinci ve ikinci dönem ayrımında etken olan tek bir müdahale vardır. Bu müdahale, yarı açık revak düzenindeki Z01 Narteks mekânının kemer boşluklarının kesme taş ile örülerek kapatılmasıdır. Yalnızca yapı üzerindeki izlerden anlaşılan bu değişikliğin tarihi bilinmemektedir. Yapıya ait ulaşılabilen en eski görsel 1904 yılına aittir ve bu fotoğrafta narteksin kapalı olduğu görülmektedir. Narteksin kapatıldığı tarih ile ilgili net bir bilgiye erişilemediği için birinci dönem 1834 ve 20. yüzyıl başı aralığında irdelenmiştir.

I. Dönem: 1834-20. yüzyıl başı

Kilisenin ilk inşa edildiği tarih 1834 ile 20. yüzyıl başına kadar olan tarih aralığında narteksin kare kesitli payeleri ile üzerlerindeki basık kemerlerin arasının açık ve üç tarafı avlulara açılan revak düzeninde olduğu düşünülmektedir. Mekânda duvar yüzeyleri sıvasız olduğu için rahatça okunan malzeme ile yapım tekniğindeki farklılıklar ve yapı üzerindeki izler de bu çıkarımı destekler niteliktedir. Kilise beden duvarları kesme taş ile yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Nartekste kapatılan duvarların dışarıda kesme taş içeride kesme taş ve tuğla ile almaşık düzende örüldüğü görülmektedir. Yalnızca yapı üzerindeki izlerden anlaşılan bu müdahelenin tarihi net olarak bilinmemektedir. Araştırmalar sonucunda kilisenin birinci dönemine ait sadece iç mekânı tasvir eden bir gravüre ulaşılmıştır (Şekil 4.5). Ulaşılabilen en eski görsel olan 1904 yılına ait bir fotoğrafta narteksin kapalı olduğu görüldüğü için bu müdahalenin 1904'ten önce yapılmış olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 4.5 : Kilisenin iç mekân gravürü, 1836 (Allom T., s. 28-29).

İngiliz mimar ve ressam Thomas Allom'un çelik gravürleri ve İngiliz elçiliği rahibi Robert Walsh'ın açıklamalı metinleri ile hazırlanan "Constantinople and the Scenery of The Seven Churches of Asia Minor (İstanbul ve Küçük Asya'nın Yedi Kilisesinden Manzaralar)" adlı kitabında Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin 1836 yılında yapılmış bir tasviri bulunmaktadır (Şekil 4.5). Kilisenin inşa edilmesinden çok kısa bir süre sonra yapılan bu çizim kilisenin naosunun doğusunda bulunan mermer ikonostasion ve kuzey yan nefin görüldüğü bir perspektiften yapılmıştır. İç mekânının günümüzdeki hali ile neredeyse aynı olması yapının yaklaşık 185 yıldır

bozulmadan günümüze ulaştığının bir kanıtıdır. Mermer ikonostasion mevcut durum ile birebir aynıdır. Ancak ambon'un merdiven korkuluğu üzerinde yer alan ve içinde ikona tasvirleri bulunan kemerli çerçeveler bugün yoktur. Despot koltuğunun üzerindeki külahın da sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

II. Dönem: 20. yüzyıl başı-...

MSB HGM arşivinde 1942, 1954, 1958 ve 1959, 1968, 1969, 1970, 1973, 1976, 1977, 1982, 1987, 1988, 1989 ve 1998 tarihli hava fotoğraflarına ulaşılmıştır. Bu fotoğraflardan kilisenin ve manastır sınırları içerisinde yer alan diğer yapıların plan düzleminde bir değişiklik geçirmediği bilgisi çıkarılmaktadır (Şekil B.1-Şekil B.15).

Yapıyla ilgili en eski görsellere Fener Rum Patrikhanesi Kütüphanesi'nde bulunan "İmerelogion 1905" kitabı içerisinde rastlanmıştır. 1904 yılına tarihlenen bu fotoğrafların biri kilisenin batı avlusunda yapılan bir tören esnasında çekilmiştir ve batı cephesi üzerindeki kapı ile pencereler kısmî olarak görülmektedir. Fotoğraftan pencere doğramalarının günümüzdeki doğramalardan farklı olduğu, ahşap pencerelerin açılış biçimlerinin aynı olmadığı seçilmiştir. 1904 tarihli görselden ahşap doğramaların orta eksende bir pencere kasası ile ayrıldığı hem altta hem üstte bağımsız olarak açılabilen çift kanatlı pencereler olduğu görülmektedir. Günümüzdeki doğramalar ise ortada ara kayıtlı, çift kanatlı pencerelerdir. Batı cephesinin ortasındaki kapının üzerinde yer alan üç düşey, iki yatay bölümden oluşan aydınlık penceresi de mevcut durumda sadece üç düşey bölüme sahiptir (Şekil 4.6).

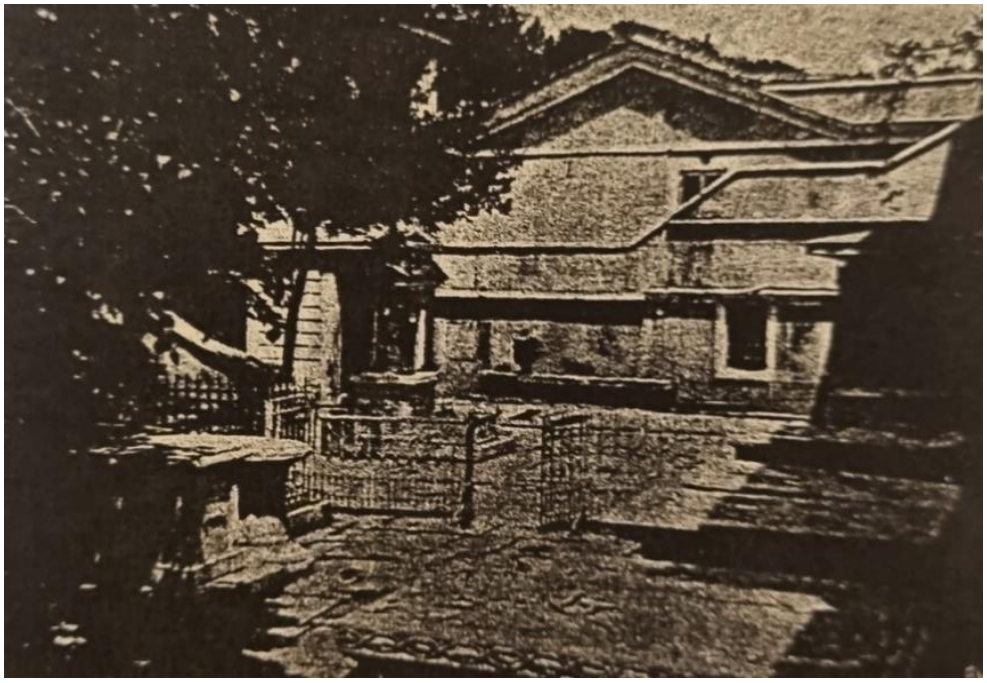

Şekil 4.6 : Kilisenin batı cephesinin zemin katı, 1904 (İmerelogion, 1905, s.105).

Şekil 4.7 : Kilisenin batı cephesinin zemin katı, 2022.

1904 yılına ait başka bir fotoğrafta ise batı avlusu ve ayazma görülmektedir. Fotoğraftan batı avlusunun düzeninin günümüzdeki durumundan farklı olduğu anlaşılmaktadır. Avlunun yaklaşık ortasında yer alan demir bir separatör ile kuzey-güney yönlerinde bölündüğü seçilmektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8 : Kilisenin batı avlusundan ayazmaya bakış, 1904 (İmerelogion, 1905, s.103).

Şekil 4.9 : Kilisenin batı avlusundan ayazmaya bakış, 2022.

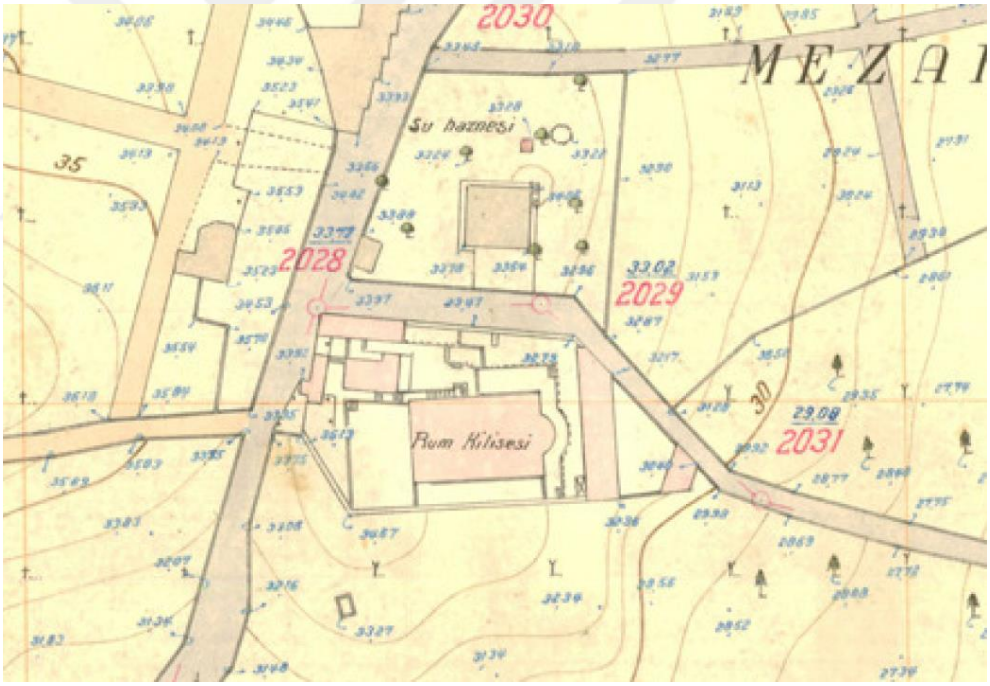
Şekil 4.10 : 1918 tarihli Necib Bey Haritası (Salt Araştırma Arşivi).

1918 tarihli Necib Bey Haritası'nda kilise ve kilisenin kuzeybatı köşesinde yer alan ayazmanın üst örtülerinin "L" biçiminde bir kütle olarak tarandığı görülmektedir. Günümüzde var olan yarım daire planlı apsis şeması haritada gösterilmemiştir. Üst örtü formları açısından 1776 yılında Kauffer tarafından hazırlanan haritada belirtilen 18. yüzyıl kilisesi (2. Kilise) ile benzerlik göstermektedir. Ancak batı avlusu üzerinde belirtilen örtü ya da yapıya dair kilisenin batı cephesi üzerinde veya avlu zemininde bir ize rastlanmadığı için bu haritadaki durumu bir dönem olarak kabul

edilmemiştir. Batı avlusundan çekilmiş 1904 yılına fotoğraflardan da anlaşıldığı gibi avlunun üzeri açıktır. Haritaya güvenilirlik açısından şüpheyle yaklaşılmıştır fakat restorasyon aşamasında zemin etüdü yapılarak kontrol edilmesi önerilmektedir.

Haritada doğuda yer alan "L" formlu kütle, günümüzde toplantı salonu ve konaklama birimlerini içeren yapıdır. Kuzeyde yer alan kare formlu kütle ise bugünkü güvenlik ve karşılama birimine denk gelmektedir. Harita üzerinde bu kütlelerin 1918 tarihindeki işlevleri ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı, 1930-1935 yılları arasında hazırlanan Bakırköy Ciheti Haritasının 129. paftasında detaylı şekilde işlenmiştir. Manastır içerisindeki yapıların konumları, plan ölçüleri ve avlu düzeni günümüzdeki hali ile neredeyse aynıdır. Plan üzerinde manastır içerisindeki diğer yapıların işlevleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde kadınlar manastırı olarak kullanılan yapının plan ölçülerinin bu tarihte daha küçük olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4.11 : 1930-1935 tarihli Bakırköy Ciheti Haritası, Pafta 129 (Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Yapı üzerinde yer alan ve üçüncü kitabe olarak adlandırılan kitabede 1933 yılında dekore edildiği bilgisi mevcuttur. Bu tarihte yapılan işlerin niceliği ve niteliği hakkında herhangi bir bilgiye erişilememiştir.

Rum Patrikhanesi tarafından 1952 yılında bastırılan "To İeron Ayiasma Tis Zoodohu Piyis Balıklı" kitabının içerisinde tarihi belirtilmemiş, 1952 yılına veya daha

öncesine ait olabilecek fotoğraflar bulunmuştur (Şekil 4.12, Şekil 4.14, Şekil 4.16, Şekil 4.18, Şekil 4.20, Şekil 4.22, Şekil 4.24, Şekil 4.26).

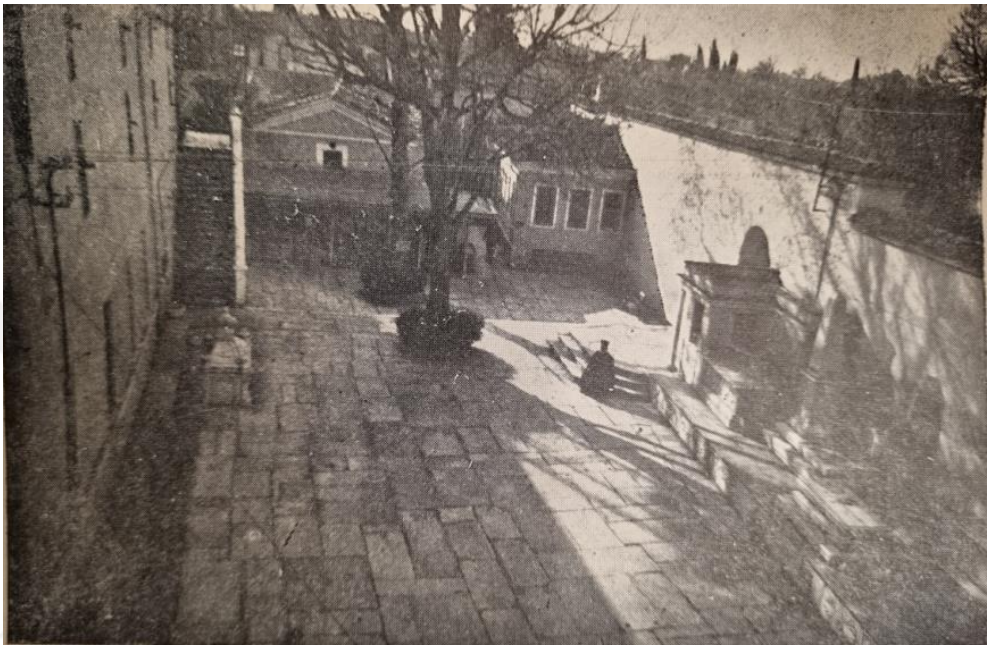
Şekil 4.12 : Kilisenin girişi ve ayazma, 1936 (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.13 : Kilisenin girişi ve ayazma, 2019.

Bahsi geçen kitapta el yazısı ile 1936 notu düşülmüş fotoğrafta kilise ile ayazmanın girişi, galeri katına ulaşımı sağlayan taş merdiven, metal çan kulesi ve kısmî olarak kuzey avlusu görülmektedir (Şekil 4.12). Cephe düzeni, malzeme ve avlu

kademelenmesi, günümüzdeki durumla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Fotoğrafta galeri mekânına girişin sağlandığı kapının üst bölümünün, camlı ve metal çan kulesinin alt bölümünün çatı saçak hizasına kadar kapalı olduğu seçilmektedir. Ayazmanın sundurma altındaki bölümünün taşıyıcı dikmeler hizasına kadar kapatılarak zemin katının genişletildiği ve bu esnada dikmelerden birinin de kaldırıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.14 : Yönetim biriminden ayazmaya bakış (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.15 : Yönetim biriminden ayazmaya bakış, 2022.

Fotoğrafta güvenlik birimi, ayazma, yönetim yapısı ve kısmî olarak kilisenin kuzey cephesi ve merdiveni görülmektedir (Şekil 4.14). Kilisenin cephe düzeni ve taş merdiven mevcut durum ile aynı olmakla beraber günümüzde cepheye zemin katında bitişik, üzerinde tarihî eserlerin sergilendiği setin bu tarihte olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.16 : Kiliseye kuzeybatıdan bakış (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.17 : Hava fotoğrafında kilisenin kuzey ve batı cepheleri, 2022.

Batı ve kuzey cephesi görülen fotoğraftan, kilisenin cephe düzeninin ve çatısının günümüzdeki durumu ile birebir aynı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.16). Batı cephesi üzerinde bulunan izin bu tarihte cephe yüzeyine sabitlenmiş bir elemana ait olduğu görülmektedir.

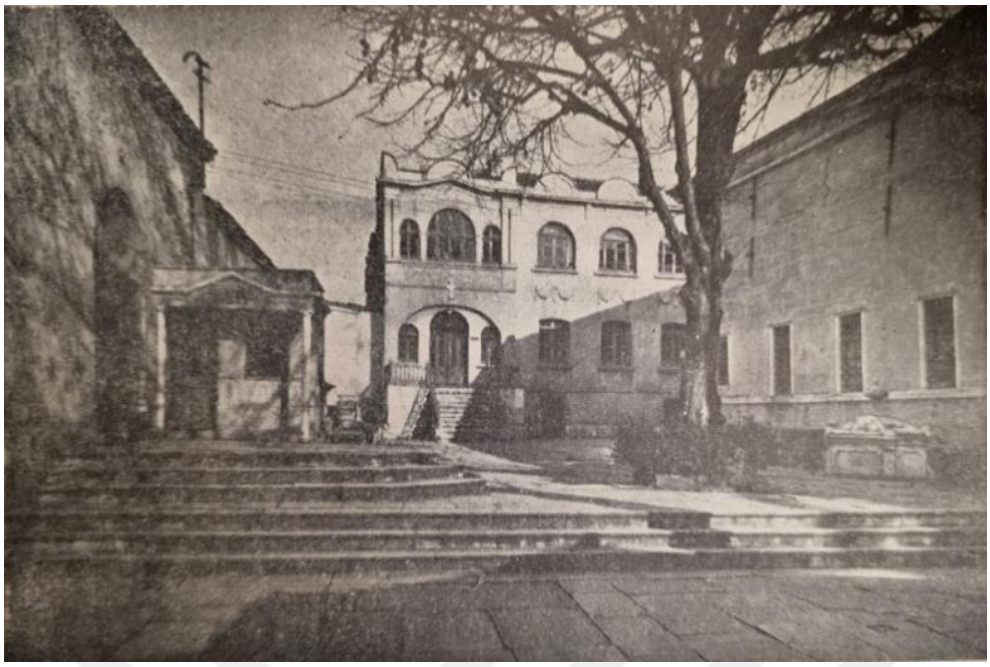

Şekil 4.18 : Manastır avlusuna giriş ve güvenlik birimi (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.19 : Manastır avlusuna giriş ve güvenlik birimi, 2022.

Fotoğrafta güvenlik birimi, toplantı salonu ve kısmî olarak kilisenin kuzey cephesi görülmektedir (Şekil 4.18). Kilisenin cephe düzeni mevcut durum ile aynıdır. Toplantı salonunun kapı-pencere açıklıklarının ölçüleri ve formları korunmuşken, doğramalarının değiştiği, cephe yüzeyindeki süslemelerin ve çatı saçağı üstündeki dairesel biçimli parapet duvarlarının günümüzde olmadığı dikkati çekmektedir.

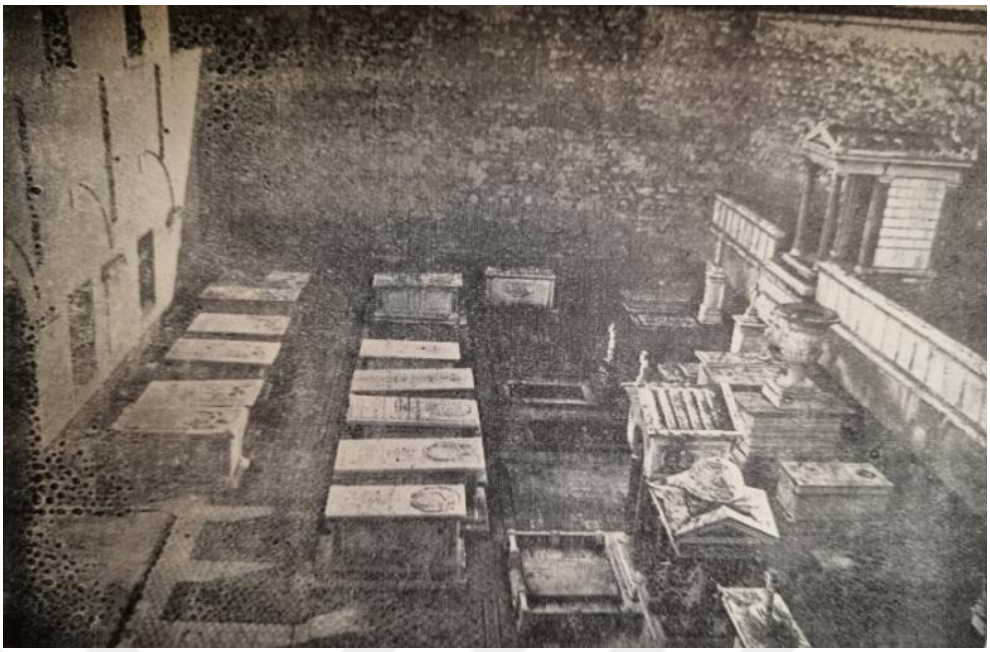

Şekil 4.20 : Güvenlik ve yönetim birimleri ile kilisenin kuzey cephesi (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.21 : Güvenlik ve yönetim birimleri ile kilisenin kuzey cephesi, 2019.

Kilisenin batı avlusunda yer alan mezarların görüldüğü fotoğrafta kısmî olarak batı cephesi de algılanmaktadır (Şekil 4.20). Avlu duvarları, avlu düzeni ve batı cephesinin mevcut durumu ile birebir benzerlik gösterdiği seçilmektedir.

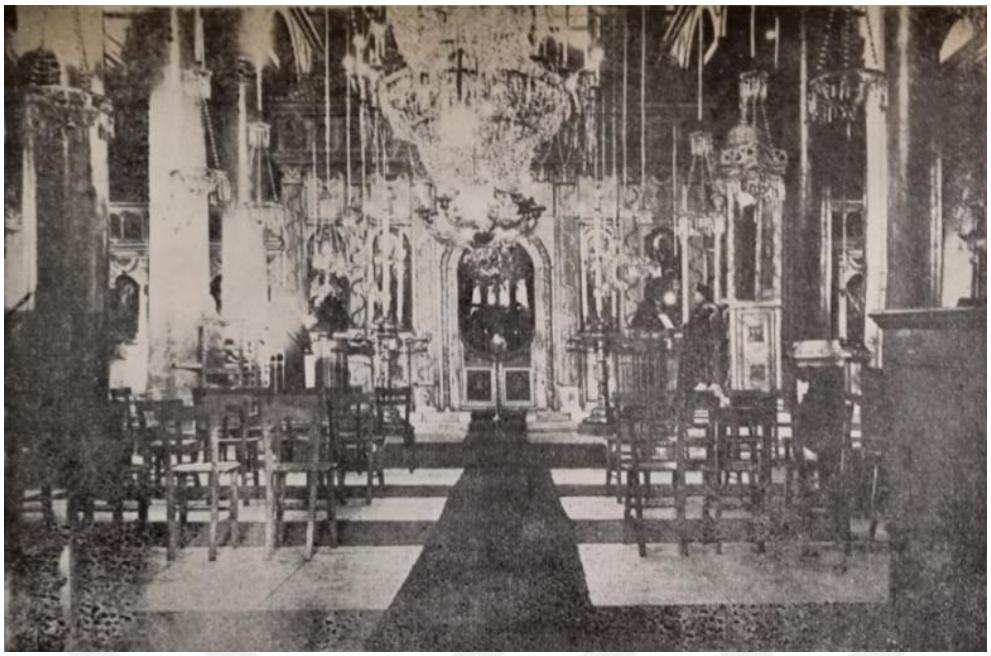

Şekil 4.22 : Kilisenin batı avlusuda bulunan mezarlar (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.23 : Kilisenin batı avlusuda bulunan mezarlar, 2022.

Naos'un doğusundaki ikonostasion'un görüldüğü fotoğraf 1952 yılına ait iç mekânı gösteren fotoğraftır (Şekil 4.22). Fotoğraftan döşeme kaplama malzemesi algılanamamıştır. Ancak genel olarak iç mekân düzeninin, malzeme ve yapı elemanlarının günümüzdeki hali ile aynı olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Şekil 4.24 : Naos'un doğusunda bulunan mermer ikonostasion (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.25 : Naos'un doğusunda bulunan mermer ikonostasion, 2022.

İç mekânı gösteren diğer fotoğrafta yan neflerden birindeki pencere kısmî olarak görülmektedir (Şekil 4.24). Ahşap pencere doğramanın ve kemerli pencere nişi içerisi ile etrafındaki kalemişi motiflerinin günümüzdeki durumu ile aynı olduğu görülmektedir.

Şekil 4.26 : Kilise naos mekânından bir pencere (Rum Patrikhanesi, 1952).

Şekil 4.27 : Kilise naos mekânından bir pencere, 2022.

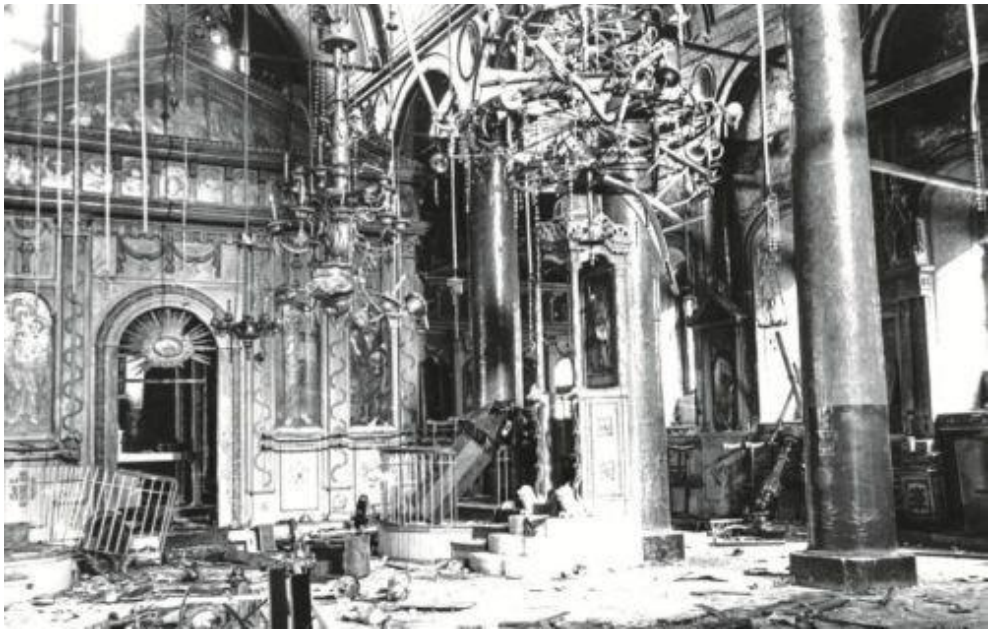
6-7 Eylül 1955 olaylarında toplum psikolojisi çerçevesinde büyüyen birçok yağmalama, tahrip, hırsızlık ve yaralanma olayları olmuştur. Saldırılarda kiliselere de zarar verilmiş, haçlar, ikonalar ve diğer kutsal eşyalar tahrip edilmiş, hatta bazı kiliselerin tamamı ateşe verilmiştir. Türk hükümeti daha sonra yaşanan olaylardan üzüntü duyduğunu belirterek özür dilemiş ve zarara uğrayanların lehine, vergi kolaylığı, ucuz inşaat malzemesine erişim olanağı, cam ithalatı, banka borcu olanlara geri ödeme ve banka kredisi alma gibi konularda kolaylıklar sağlamaya çalışmış olsa

da 6-7 Eylül olayları Cumhuriyet tarihimizin en utanç verici sayfaları arasında yerini almıştır.

Balıklı Rum Ortodoks Manastırının kilisesi ve diğer yapıları da 6-7 Eylül olaylarında yağmalanan, hatta yakılarak tahrip edilen yapılar arasındadır. Manastır avlusunda bulunan mezarlar parçalanmıştır. Patriklik Fotoğrafçısı Dimitrios Kalumenos yaşanan olayların İstanbul'da bıraktığı izleri fotoğraflamış, objektifine Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin olaylardan sonraki durumu da yansımıştır (Şekil 4.28-Şekil 4.34).

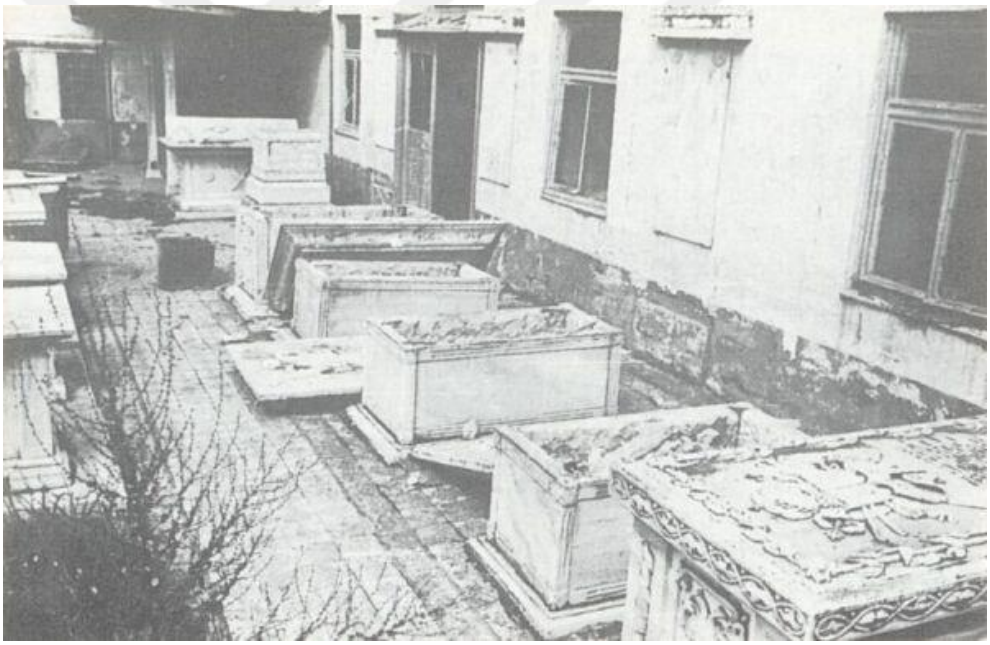
Şekil 4.28 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin naosu-1, 1955 (Url-7).

Şekil 4.29 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin naosu-2, 1955 (Url-8).

Şekil 4.30 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-1, 1955 (Url-9).

Şekil 4.31 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-2, 1955 (Url-10).

Bu fotoğraflardan kilise batı avlusu döşemesinin günümüzdeki mermer kaplamadan farklı olarak karo doğal taş kaplama olduğu anlaşılmaktadır. Batı cephesi doğramaları hem 1904 yılına ait fotoğraftaki biçiminden hem de mevcut durumdakinden farklı olduğu görülmektedir. Üstte dikdörtgen sabit, altta açılan çift kanatlı pencereler günümüzde kilisenin kuzey ve güney cephelerinde yer alan pencerelere benzemektedir.

Şekil 4.32 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-3, 1955 (Url-11).

Şekil 4.33 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-4, 1955 (Url-12).

Verilen zararın ciddiyeti ve yapıların durumu 1958 yılında Y.Mimar Ali Saim Ülgen tarafından yazılan raporda da aktarılmış, ivedilikle tadilat yapılması gerektiği belirtilmiştir (Şekil B.16).

Şekil 4.34 : 6-7 Eylül 1955 olaylarından sonra kilisenin batı avlusu-5, 1955 (Url-13).

T.C. İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Şubesi içerisinde oluşturulan "6-7 Eylül hadiseleri dolayısile Kilise ve Müessesatı Hayriyede vukua gelen hasarların tamir ve telafisi için teşkil edilmiş Hey'et" kontrolünde ve takibinde, alınan kararlar doğrultusunda Balıklı Meryem Ana Rum Manastırı içerisindeki kilise ve müştemilatları olarak adlandırılan yapıları kapsamlı bir onarım geçirmiştir.

Yapının Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan dosyasında, 1959-1963 yılları arasında geçirdiği onarımlara ait keşif, metraj, kesin kabul ve hakediş cetvellerinde, yapılan işlerin niteliği ve niceliği hakkında ayrıntılı tanımlamalar yapılmıştır. Ancak proje ya da kroki gibi bir belgeye ulaşılamamıştır.

1959 yılında bir keşif yapılmış, tamire ihtiyaç duyulan işler madde madde detaylı şekilde tanımlanmıştır. 1960 yılında ise müteahhit Minas Konstantinidis tarafından keşifte tespit edilen hasarların onarımlarına başlanmıştır. Bunlar yapısal onarımlar olmayıp sadece yapı malzemesi ve yapı elemanları ölçeğinde basit onarımlardır (Şekil B.17-Şekil B.26). Yetmiş dört maddede ölçüleri ve adetleri de belirtilerek detaylı olarak açıklanan işler şunlardır:

Kabarmış sıvalar sökülmüş, 225 kg dozlu takviyeli iç kaba sıva yapılmıştır. 3,5 cm kalınlığında alçı harçlı düz sıva, sıvada alçıdan 3, 6 ve 8 cm genişliğinde silmeler yapılmıştır. Yarım daire kabartma kolonlar (güney ve kuzey yan nef duvarlarında yer

alan yarım daire pilastırlar) 350 doz çimento harç ile tamamlanmıştır. Naosta yer alan sütunlar ise alçı harçlı düz sıva ile sıvanmıştır.

Kırık olan döşeme mermerleri sökülmüş yerlerine 3 cm kalınlığında yeni mermer döşeme kaplaması yapılmıştır. Yerinden oynayan mevcut mermerler yerine yerleştirilmiş, eski döşeme mermerleri perdahlanarak silinmiştir. Mermer veya beton üzerine 5 x 8 cm latalı ahşap döşeme kaplaması yapılmıştır. Oynamış basamaklar yerine yerleştirilmiştir.

Ahşap ve demir elemanlar üzerindeki eski boyalar yakılarak raspa edilmiştir. Ahşap elemanlar tekrar üç kat boyanmış, demirler ise bir kat sülyenden sonra iki kat boyanmıştır.

Kırılan camlar temizlenmiş, macunla renkli cam takılmıştır. Pencere, camekân, kapı, bölme gibi rendeli imalatlar çıralı çamdan imal edilmiş ve üç kat boya ile boyanmıştır. Pencerelere çıralı çamdan profilli pervaz yapılmıştır.

Apsisin güneyinde yer alan nişe sert ağaçtan camekân yapılmış, mermer kısımları silinmiş ve cilalanmış ve profille alçıdan kabartma motif yapılmıştır. Bemada çıralı çamdan sabit dolap imal edilmiştir.

Demir kapı tamir edilmiş, yine demirden kapı motifleri ve kapı kolları yapılmıştır.

Narteks doğu duvarında güneyde bulunan pencerenin kırılmış olan mermer sövesi ve motifli köşe mermer taşları değiştirilmiştir. Yine doğu duvarında bulunan kapıların mermer söveleri silinmiş ve cilalanmıştır. Nartekste mevcut duvar yüzündeki ve duvar ile taşıyıcı ayak arasındaki kaplamalar eskisi gibi tamamlanmış, taşıyıcı ayaklara mermer kaide yapılmıştır. Bu mekânda yer alan kitabelerin mermer kornişleri de tamir edilmiştir.

Mermer ikonostasion tamamlanmış, kırılmış olan mermer kısımlar ve pirinç parmaklık değiştirilmiştir. Eksik olan motifler tamamlanmış ve ikonostasion silinerek cilalanmıştır. Orta nef hizasındaki ikonostasionun ortasında sim ile işlemeli kısa Vimothira kapısı ve üzerindeki güneş ışını tamir edilmiştir.

Ambon tamir edilmiş, eksik olan kısımları tamamlanmış, silinmiş ve cilalanlanmıştır. Üzerine sert ağaçtan ambon kuşu ve iki adet melek heykeli yaldızlanarak koyulmuştur.

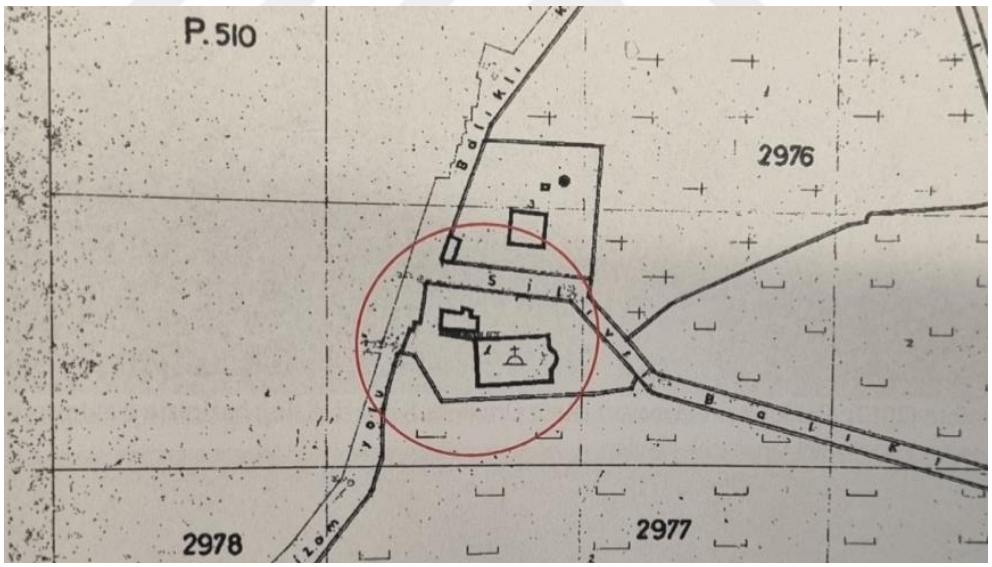
Mermer despot koltuğu tamamlanmış ve silinmiştir. Altar'ın ahşabı tamamlanmış, mevcut boya yakılarak raspa edilmiş ve yeniden boyanmış, etrafındaki ahşap döşeme tamir edilmiştir. Apsiste yer alan mermer koltuk tamir edilmiş ve eksikleri tamamlanmıştır.

Yeni oturma sıraları ve okuma sehpaları yapılmıştır. Onarılabilecek durumda olan oturma sıraları tamir edilmiş, boyaları bozulmuş arka tablalı ve arka tablasız sıraların boyaları yakılarak raspa edilmiş ve tekrar üç kat boyanmıştır. Okuma yerlerinde demir parmaklıklar tamir edilmiş ve küpeşte yapılmıştır.

Meryem Ana ve Haç üzerindeki İsa heykeli tamir edilmiştir. Sabit ve aynalı Aya Evangelistria ikona templosu tamamlanmıştır. Azizlerin mermer kornişleri silinmiş ve cilalanmıştır.

Çatıda mevcut çıtalar üzerine bağdadi sıva yapılmış, kiremitler yenilenmiştir. 15 cm üst açıklıklı asma yağmur oluğu ve 8 cm çapında düşey yağmur borusu yapılmıştır.

Kilisenin elektrik tesisatı yenilenmiş ve kilisede genel temizlik yapılmıştır.

Şekil 4.35 : 01.11.1960 tarihli, Zeytinburnu, Merkezefendi, 509 pafta numaralı eski Kadastral pafta (IV Numaralı KTVKK).

Yapının IV Numaralı KTVKK'nda bulunan dosyası içerisinde 1960 tarihli eski kadastral pafta bulunmaktadır (Şekil 4.35). Paftada manastır sınırları içerisindeki kilise ve ayazma temsili olarak işlenmiş diğer yapı grupları gösterilmemiştir.

1963 yılında, 6-7 Eylül olaylarında tahrip edilen dört adet avize, halen kilisede asılı bulunan kırık ve bozuk avize iskeletleri ile kilisede muhafaza edilen avize hurdaları ve kristalleri de kullanılarak tamir ettirilmiştir. İstanbul Vakıflar Abide ve Yapı İşleri

Şubesi Şefliği tarafından yaptırılan bu tamiratın yapılmasına, yabancı turistlerin daimi ziyaret ettikleri bir yer olması ve avizelerin 6-7 Eylül olaylarını hatırlatacak ve canlandıracak şekilde kırık dökük bırakılmasının turistler üzerinde olumsuz etki bırakacağı düşüncesiyle karar verilmiştir (Şekil B.27).

Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan dosyasında 1963 yılına ait bir metraj cetveline göre; narteks mekânının tavan ve duvarlarında yanmış ve kabarmış yağlı boyalar raspa edildikten sonra aynı yüzeylere üç kat yağlı boya yapılmıştır. Narteks duvarlarının 1960 yılında yapılan onarımlarında ise ahşap ile kaplandığı belirtilmiştir (Şekil B.28, Şekil B.29). Günümüzde ise duvar yüzeyleri sıvasızdır.

1964 yılında ise manasır içerisindeki 22 adet mermer mezar onarılmıştır.

Şekil 4.36 : Manastır sınırları dışından manastırın doğusuna bakış, Schneider, A.M., (Alman Arkeoloji Fotoğraf Arşivi).

Manastırın avlusu dışından çekilen ve tarihi bilinmeyen bir fotoğrafta yapının doğu cephesi kısmî olarak algılanmaktadır (Şekil 4.36).

1992 yılına ait bir fotoğrafta batı avlusunun mermer döşeme kaplaması, sundurma, batı cephesi yüzeyindeki taşlar arasına uygulanan niteliksiz derz onarımları gibi malzeme ve yapı elemanlarının günümüzdeki hali ile aynı, yağmur iniş borularının konumları ve yağmur suyunun tahliye edildiği noktaların ise farklı olduğu görülmektedir (Şekil 4.37).

Şekil 4.37 : Kilisenin batı avlusundan kuzeybatı köşesi, Berger, A., 1992 (Alman Arkeoloji Fotoğraf Arşivi).

Şekil 4.38 : Kilisenin kuzeybatıdan perspektif çizimi, 1993 (ΜΗΛΛΑΣ, 1996, s.495).

ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΕΝΟΡΙΕΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ isimli kitapta yer alan perspektif çiziminin üzerine 1993 tarihi not düşülmüştür (Şekil 4.38). Metal çan kulesinin alt bölümümün kapalı olması ve toplantı salonu yapısının çatısında bulunan parapet duvarlarının Şekil 4.20'deki durumuna benzemesinden dolayı bu çizimin 1952 öncesindeki halinin 1993 yılında yapılmış bir tasviri olduğu düşünülmektedir. Kuzey cephesi zemin kat yüzeyinde yer alan pencerelerin kemerli çizilmesi de çizime güvenilirlik açısından şüpheyle yaklaşılmasına sebep olmuştur. Çünkü kuzey cephesindeki bu pencerelerin kemerli olduğuna dair literatür araştırmalarında bir bilgi bulunamadığı gibi yapı üzerinde de böyle bir ize rastlanmamıştır.

4.2 Analoji Yoluyla Sağlanabilecek Veriler

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin restitüsyon projesinin hazırlanması aşamasında analoji yoluyla sağlanabilecek verilerin kullanılacağı bir restitüsyon sorunu bulunmamaktadır. Kilise radikal müdahaleler geçirmemiştir ve onarımlar yapı üzerindeki izlerden okunmaktadır. Yapılan literatür ve arşiv taramalarında bulunan bilgi ve belgeler restitüsyon projesinin hazırlanması için yeterli olmuştur. İstanbul'da yer alan Rum Ortodoks Manastırı Kiliselerini analoji için inceleme gereği olmamakla beraber manastır kiliselerinin mekân kurgusunu ve temel ihtiyaçlarını anlamak, nasıl bir ihtiyaç programı üzerinden yapıldıklarını karşılaştırarak kavramak ve yapılacak çıkarımları restitüsyon önerisi geliştirirken kullanabilmek için İstanbul'da bulunan üç manastır kilisesi incelenmiştir.

Manastır kiliseleri İstanbul'da bulunan Rum Ortodoks Manastırı Kiliseleri ile sınırlandırılarak irdelenmiştir. İstanbul'da, günümüzde ibadete açık 96 adet Rum Ortodoks kilisesinden 10 adedi manastır kilisesidir. Bunlar; Silivrikapı Panayia Kilisesi, Büyükada Khristos Kilisesi, Büyükada Hagios Georgios Kilisesi, Büyükada Hagios Nikolaos Kilisesi, Heybeliada Hagia Trias Kilisesi, Heybeliada Khristos Kilisesi, Heybeliada Hagios Spyridon Kilisesi, Burgazada Khristos Kilisesi, Burgazada Hagios Georgios Kilisesi ve Kınalıada Khristos Kilisesi'dir (Karaca, 2018). Bunlardan sadece teze konu olan Silivrikapı Panayia Kilisesi şehirde iken diğerleri Adalar'dadır (Şekil 4.39).

Tespit edilen dokuz adet Rum Ortodoks manastır kilisesinden üçü analojik çalışma içerisinde değerlendirilmiştir. Seçilen kiliseler yapılış tarihlerine göre, kronolojik

olarak alt başlıklarda irdelenmiştir. Bunlar; Kınalıada Khristos Kilisesi (1785), Heybeliada Hagia Trias Kilisesi (1844), Büyükada Khristos Kilisesi'dir (1856?).

Şekil 4.39 : İstanbul'daki Rum Ortodoks Manastır Kiliseleri.

Analojik çalışma kapsamında değerlendirilen kiliseler tanımlanırken sırasıyla; konumu, bilinen isimleri, yönetimi, tarihçesi ve mimari özellikleri aktarılmıştır. Tarihçesi içerisinde geçirdiği yapım ve onarım faaliyetleri, mimari özellikleri içerisinde ise boyutları, plan tipleri, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri, taşıyıcı sistemleri, kapı-pencere açıklıkları, nişleri, litürjik elemanları, tasvir ve bezeme unsurları ile örtü sistemleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

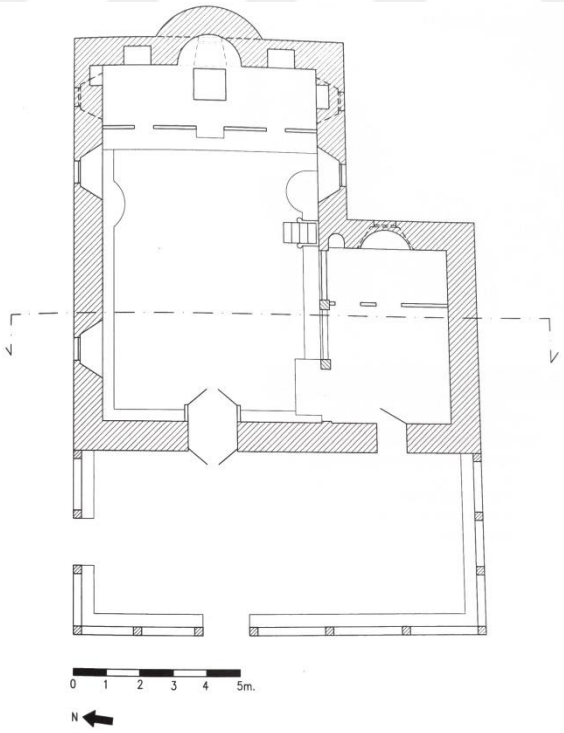
Kınalıada Khristos Kilisesi

İstanbul, Kınalıada, Tepe Mahallesi'nde bulunan ve İsa'nın Dönüşümü'ne (Khristos Metamorphosis) ithaf edilmiş, Khristos Manastırı içinde yer almaktadır. Kilise, manastır yapıları ile çevrelenen geniş bir avlunun doğusunda konumlanmıştır. Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından hazırlanan listede adı Kınalıada, Hristos Rum Ortodoks Manastırı Kilisesi olarak geçmekte, halk arasında ise Yukarı Manastır Kilisesi olarak bilinmektedir. Yönetimi İstanbul Başepiskoposluğuna bağlıdır.

Geçmişi Bizans dönemine kadar izlenebilen aynı isimli manastırın tarihine ilişkin bilgilerden en eskisi Ermeni İmparatoru V. Leon'un (813-820) manastırda gömüldüğüne dair aktarılanlardır. 9. yüzyıl ortalarında var olduğu bilinen bu manastır Bizans döneminde, Bizans imparatorları Romanos Lakapenos (920-944) ve IV. Romanos Diogenes'in (1068-1071) de içinde olduğu birçok kişiye sürgün yeri

olmuştur. 1204-1261 yılları arasında gerçekleşen Latin İstilasından Kınalıada, dolayısıyla Khristos Manastırı da önemli ölçüde etkilenmiştir. Kilise, kitabelerinden birinin üzerindeki bilgilere göre 1720 yılında restore edilmiştir. Diğerinden ise 1722 yılında yeniden temelden inşa edilmeye başlandığı ve 10 Mayıs 1724'te tamamlandığı bilgisine ulaşılmaktadır. 1770 yılında bir onarım daha geçiren kilise 1785 yılında Keşiş İoakim tarafından kendi imkânları ile yeniden restore edilmiştir. 1807 yılında Kınalıada önlerinde İngiliz filosunun açtığı bir bombardıman ateşinde yapı hasar görmüş, 1864 yılında Başpapaz Neofitos öncülüğünde toplanan paralar ile onarılmıştır. Khristos Kilisesi'nin son onarımı 1906 yılında yapılmıştır.

Kınalıada Khristos Kilisesi doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, güneyde dikdörtgen planlı parekklesion ve doğuda orta nef hizasında yarım daire apsis çıkıntılıdır. Dıştan boyu 13,93 m, eni 8,50 m ve 14,00 m ölçülerinde olan kilisede Parekklesion batıda kilise ile aynı hizada, doğuda kilisenin yarı hizasındadır. Köşelerinde düzgün kesme taş kullanıldığı gözlemlenen kilise içte ve dışta tamamen sıvalıdır. Yaklaşık 14,00 m yüksekliğindeki kilisenin üst örtüsü beşik çatıdır. Yapının saçak altında üstte dar, altta geniş ikişer sıra düz silme dolanır.

Şekil 4.40 : Kınalıada Khristos Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.551).

Bazilikal plan şemasına sahip kilise narteks, tek nefli naos, bema, apsis ve parekklesion mahallerini içermektedir. Galeri mekânı ise bulunmamaktadır. Narteks

kilisenin batısında, güneydeki parekklesionu da kapsayacak şekilde kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olup kare kesitli ahşap dikmeler ile revaklı tiptedir. Ahşap dikmeler, ahşap kirişler ile birbirine bağlanmıştır.

Parekklesion kilisenin ek yapısıdır ve Hagia Paraskevi'ye ithaf edilmiştir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mahal, doğuda içte yarım daire apsisle sınırlanmaktadır. Apsis önünde bema bulunmaktadır. Naos ve parekklesion iki adet kare kesitli ahşap taşıyıcı sırası ile birbirinden ayrılmıştır. Düz renk boyalı taşıyıcı elemanlar basık kemerler ile bağlanmaktadır. Tek nefli naosun döşemesi karosiman kaplamadır. Doğuda bulunan bema ve güneybatıda bulunan parekklesion naostan bir basamak yukarıdadır.

Zeminden yükseltilmiş revaklı nartekse giriş, batı ve kuzey cephelerinde birer adet olmak üzere toplamda iki adet, önünde basamakları bulunan açıklık ile yapılmaktadır. Naosa ve parekklesiona giriş ise narteks mekânından sağlanmaktadır. Narteksin doğu duvarında, orta eksende bulunan basık kemerli, dikdörtgen açıklık içindeki ardışık iki adet, demir doğramalı, çift kanatlı kapı ile naosa, doğu duvarında batıda bulunan, demir doğramalı, tek kanatlı kapı ile parekklesiona girilmektedir.

Zemin kat seviyesinde naosun kuzey duvarında iki adet, güney duvarında bir adet olmak üzere toplamda üç pencere bulunmaktadır. Doğudakilerin karşılıklı konumlandığı bu pencereler, dikdörtgen nişler içerisinde, aynı yükseklikte ve aynı boyutlardadır. Üstte ise bemanın kuzey ve güney duvarlarında birer adet karşılıklı, doğu duvarında orta eksende bir adet ve parekklesionda üstte orta eksende bir adet olmak üzere toplamda dört küçük, dikdörtgen açıklıklı pencere bulunmaktadır. Pencerelerin tamamı demir parmaklıklıdır.

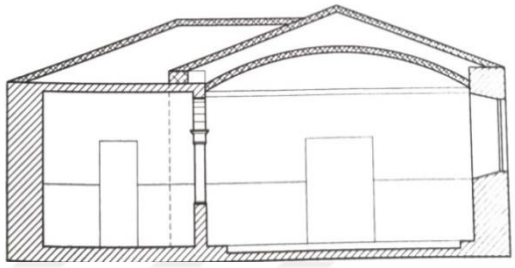
Bemanın doğu duvarının doğu ve batısında apsise simetrik birer niş bulunmaktadır. Aynı boyut ve malzemelerdeki nişler basık kemerlidir. Bemanın kuzey ve güney duvarında ise farklı büyüklüklerde birer niş daha bulunmaktadır. Parekklesionda, bemanın doğu duvarı, kuzey yönünde yarım daire bir niş mevcuttur.

Naosun doğusunda, oyma ve kabartma tekniği ile yapılmış, bitkisel ve geometrik desenler ile yoğun şekilde bezeli ve ikonalarla kaplı ahşap ikonostasion bulunmaktadır. İkonostasion nef boyunca aynı yüksekliktedir ve altın yaldızlıdır. Parekklesionun doğusunda ortada yükseltilerek vurgulanan ikonostasion ise oldukça sadedir.

Naosta ambon bulunmamaktadır. Ahşap despot koltuğu naosun güney duvarının ortasında, naos ile parekklesion duvarının birleştiği köşede yer almaktadır. Despot koltuğu ikonostasion ile benzer tarz bezeme özelliklerinde ve koyu renk boyalıdır. Bemada, apsis önünde düz, dikdörtgen masa görülümünde bir ahşap altar mevcuttur.

Oldukça sade bir bezeme düzeni olan kilisede, apsiste yarım kubbede "Platitera Meryem" tasviri bulunmaktadır. Naosu örten tonozun üzeri ahşap pasalar ile ızgara biçiminde hareketlendirilmiş, küçük boyutlu haç motifleri ile bezenmiştir. Naosta duvar ve pencere nişlerinde altın yaldızlı haç motifleri yer almaktadır. Cephe düzenlemesinde ise sadece batı cephesi yüzeyinde bulunan kitabeler ile hareketlilik kazandırılmıştır.

Naosun örtüsü basık tonoz, parekklesion örtüsü ise düz tavan, apsis ise yarım kubbe ile örtülüdür. Kilisenin üst örtüsü ahşaptır. İçte ahşap kaplama ve boyalıdır.

Şekil 4.41 : Kınalıada Khristos Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.551).

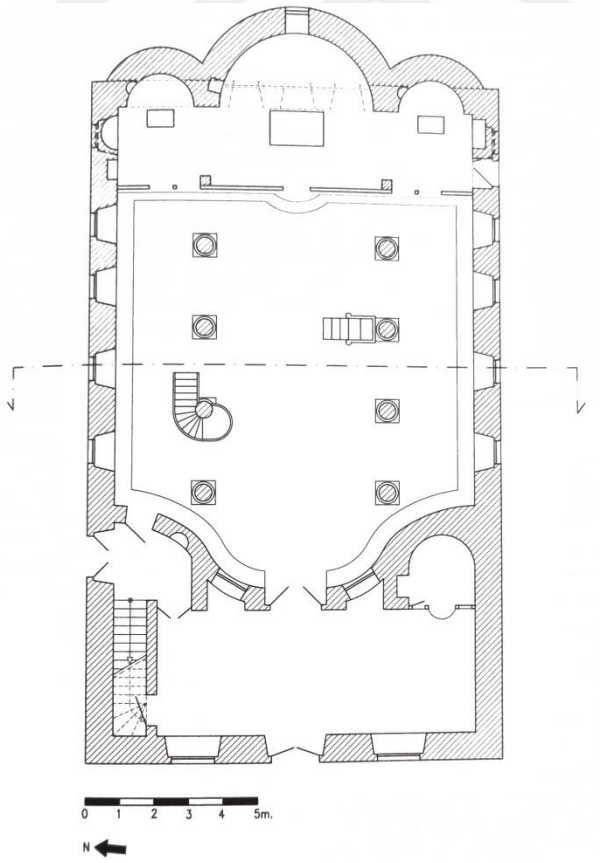
Heybeliada Hagia Trias Kilisesi

İstanbul, Heybeliada, Ümit Tepesi'nde bulunan, Kutsal Üçleme'ye (Hagia Trias) ithaf edilmiş Aya Trias Manastırı içinde yer almaktadır. Kilise, Ruhban Okulu ve manastır yapılarının da bulunduğu geniş bir avlunun doğusunda konumlanmıştır. Patrikhane Listesi'nde adı Heybeliada, Aya Triada Rum Ortodoks Manastırı Kilisesi olarak geçmekte, halk arasında ise Ruhban Okulu Kilisesi olarak bilinmektedir. Yönetimi İstanbul Başepiskoposluğuna bağlıdır.

Bizans döneminden beri varlığı bilinen aynı isimli manastırın tarihine ilişkin bilgiler ışığında, kilise ve diğer yapı grubunun oluşturduğu manastır ile aynı yerde Sina Manastırı'na bağlı yapı topluluğunun bulunduğu aktarılmaktadır. 809 yılında kurulduğu bilinen bu manastır 9. yüzyılda Rusya'dan gelen korsanların saldırıları ile harap hale gelmiş ve Patrik Fotios zamanında yeniden inşa edilmiştir. 1182'de ve Latin İstilası sırasında yağmalanmış fakat Osmanlı döneminde, 1540 yılında, Keşiş Mytrophanis öncülüğünde onarılmıştır. 1569 yılında Patrik III. Metrophanis ve 1781

yılında Patrik IV. Gabriil döneminde Sen Sinod meclisinden kilisenin restorasyonu konusunda kararların çıkarıldığı bilinmektedir. 1821 de meydana gelen bir yangında yanan kilise, Sultan Abdülmecit döneminde, Patrik IV. Germanos'un patrikliği sırasında (1842-1845), yeniden inşa edilerek 27 Mayıs 1844'te ibadete açılmıştır. Yapının mimarı Hacı Stefanis Gaitanakis'tir. 15 Eylül 1844 tarihinde tamamlanan onarım çalışmaları sonrasında Rum Ortodoks din adamlarının yükseköğrenim görmeleri için kurulan Ruhban Okulu eğitimi de başlamıştır.

Heybeliada Hagia Trias Kilisesi doğu-batı doğrultusunda, dıştan 22,54 x 12,20 m ölçülerinde dikdörtgen planlı, doğuda nefler hizasında üç adet yarım yuvarlak apsis çıkıntılıdır. Kaba yonu taş ile yığma yapım tekniğinde inşa edilen yapının köşelerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yapı köşeleri, başlık kısmı silmeler ile vurgulanan payeler biçiminde vurgulanmıştır. Yaklaşık 9,00 m yüksekliğindeki kilisenin üst örtüsü beşik çatı, apsisin üst örtüsü yarım konik çatıdır. Yapının saçak altında, iki sıra düz silme arasında yer alan bir dış bükey silme dolanır. Apsiste ise dışbükey bir silme mevcuttur. Yapı içte ve dışta tamamen sıvalıdır.

Şekil 4.42 : Heybeliada Hagia Trias Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.541).

Bazilikal plan şemasına sahip kilise narteks, üç nefli naos, bema, apsis ve galeri mahallerini içermektedir. Naos'un batı duvarı yan neflerde kıvrımlanarak orta nef hizasında, narteks yönünde yarım daire çıkıntı yapmaktadır. Nartekste, naos duvarındaki eğrisel forma uygun olacak şekilde güney ve kuzey köşelerde simetrik iki mekân oluşturulmuştur. Kuzeydeki mekân avlu, narteks, naos ve galeri mahalleri için bir geçiş holü olarak düzenlenmiştir. Güneydeki mekân ise Hagios Germanos'a ithaf edilien bir ibadet mahalli olarak kullanılmaktadır. Bemanın yan nefler hizasındaki bölümleri de farklı ibadet mekânları olarak ayrılmıştır. Kuzeydeki mekân Panayia'ya, güneydeki ise Prophetis Elias'a ithaf edilmiştir. Galeri mekânına, narteksin kuzeyindeki geçiş holünde yer alan merdiven kullanılarak ulaşılmaktadır. Narteksin üzerinde olan galeri narteks plan düzenindeki eğriselliği takip ederek batıdan ikinci sütunlara kadar uzanmaktadır.

Naosta nef ayrımı beş adet sütunun bulunduğu iki sıra ile sağlanmıştır. Kare planlı kaideler üzerinde yükselen sütunların üzeri mermer izlenimi verecek biçimde boyanmıştır. Ahşap sütun başlıkları dor üslubundadır. Nefler arasında döşemede yükseklik farkı yoktur fakat doğuda ilk sütunlar hizasında bulunan ikonostasion ile ayrılan bema neflerden iki basamak yukarıdadır. Naosta döşeme mermer kaplamadır.

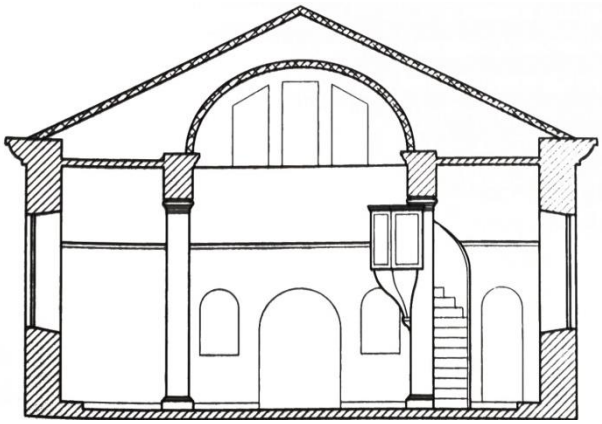
Batı, kuzey ve güney cephelerinde birer adet olmak üzere toplamda üç adet kapı ile kiliseye giriş yapılmaktadır. Bunlardan batı ve kuzey yönündekiler ile nartekse, güney yönündeki ile bemaya giriş sağlanmaktadır. Kilisenin batısında yer alan narteks mekânının batı duvarında bulunan kapı yapının ana giriş kapısıdır. Neflerin orta ekseninde bulunan kapılardan orta nef hizasında bir adet, nartekste bölünerek geçiş holü olarak düzenlenen mekânda bir adet olmak üzere toplamda iki kapı ile naosa sadece narteks mekânından geçilmektedir. Naos, bema ve geçiş holü mekânlarının girişleri basık kemerli açıklıklar olup narteksin girişi ise basık kemerli dikdörtgen açıklıktır. Demir doğramalı kapılardan geçiş holünden naosa girişin sağlandığı kapı hariç diğerleri çift kanatlıdır. Nartekste, mekânın kuzey ve güney yönlerindeki bölümlere girişlerin yapıldığı kapılar basık kemerli ve çift kanatlı kapılardır.

Zemin kat seviyesinde naosta on, nartekste iki, bemada iki, apsiste ise bir adet pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesinde ise naosu ve bemayı aydınlatan pencereler kilisenin kuzey ve güney duvarlarında, taşıyıcı elemanların aralarında karşılıklı aynı hizalarda konumlanmış, aynı boyutlardadır. Naos ile narteksi ayıran

duvar üzerinde de zemine kadar inen basık kemerli nişler içerisinde yer alan basık kemerli iki pencere mevcuttur. Apsisteki pencere ise orta eksende, dikdörtgen, ahşap doğramalıdır. Birinci kat seviyesinde doğu ve batı cephelerinde orta nef hizasında ortadakinin dikdörtgen, iki yandakilerin yarım kemerli açıklıklı üçlü pencere grubu bulunmaktadır. Bemanın kuzey duvarında iki adet, güney duvarında bir adet, her apsisin kuzey duvarında ise birer adet niş bulunmaktadır. Nişler basık kemerlidir. Yapının tüm pencereleri ahşap doğramalı ve demir parmaklıklıdır.

Naos'un doğusunda, doğudaki ilk sütunlar hizasında, üç nefi de kapsayan, oyma ve kabartma tekniği ile yapılmış, bitkisel ve geometrik desenler ile yoğun şekilde bezeli ve ikonalarla kaplı ahşap ikonostasion bulunmaktadır. İkonostasion üç nef boyunca aynı yüksekliktedir ve altın yaldızlıdır.

Naosta kuzeyde bulunan taşıyıcı sırasında doğudan dördüncü sütuna oturan ahşap ambon bulunmaktadır. Çokgen forma sahip ambonun orta nefe bakan yüzeylerinde ortada İsa, her iki yanında ise dört İncil Yazarı'na ait tasvirler yer almaktadır. Naosta güneyde bulunan taşıyıcı sırasında, doğudan üçüncü sütunun önünde ahşap despot koltuğu bulunmaktadır. Ambon ve despot koltuğu ikonostasion ile benzer tarz ve bezeme özelliklerindedir. Bemada, apsisler önünde birer adet düz, dikdörtgen masa görülümünde ahşap altar mevcuttur. Bunlardan orta nef hizasındaki diğerlerinden daha büyüktür.

Şekil 4.43 : Heybeliada Hagia Trias Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.541).

Orta nefin üzeri beşik tonoz, yan nefler ile narteks düz tavan, apsis ise yarım kubbe ile örtülüdür. Tonoz taşıyıcı sütunlar hizasında takviye kemerleri ile dilimlenmiştir. Kilisenin üst örtüsü içte horasan sıvalı, bağdadi tekniğindedir.

Oldukça sade bir bezeme düzeni olan kilisede orta nefin ortasındaki madalyon içerisinde "Pantokrator İsa" tasviri, arşitravın orta nefe bakan yüzeylerinde madalyonlar içerisinde Havarilerin portrelerini yansıtan tasvirler, madalyonlar arasındaki panolarda da İncil'den sahneler içeren tasvirler bulunmaktadır.

Büyükada Khristos Kilisesi

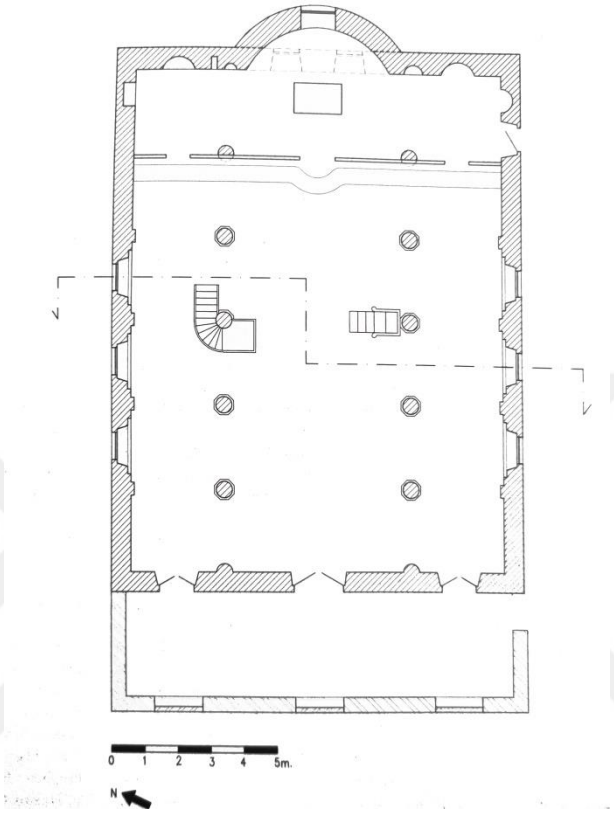
İstanbul Adalar, Nizam Mahallesi'nde bulunan, İsa Tepe'de, İsa'nın Dönüşümü'ne (Khristos Metamorphosis) ithaf edilmiş Khristos Manastırı içinde yer almaktadır. Kilise, kuzeyde ve doğuda duvarlarla sınırlandırılmış, diğer manastır yapılarının da bulunduğu avlunun kuzeydoğusundadır. Patrikhane Listesi'nde adı Büyükada, Hristos Rum Ortodoks Manastırı Kilisesi olarak geçmektedir ve yönetimi İstanbul Başepiskoposluğuna bağlıdır.

Kilisenin yapımına dair bilgi veren bir kitabesi bulunmadığı için mimari özellikleri değerlendirilerek yaklaşık 19. yüzyıl ortasına tarihlendirilmiştir (Karaca, 2018). Varlığı Bizans dönemine ulaşan aynı isimli manastırın tarihine ilişkin bilgiler ışığında, 1597 yılında patrik I. Meletios öncülüğünde iki keşişin yardımı ile yeniden inşa edildiği bilinmektedir. (Schlumberger, 1925, Mamboury 1943). Kilisede bulunan bir kitabe üzerindeki bilgilere göre 22 Haziran 1869'da, Patrik VI. Gregorios'un ikinci patriklik döneminde (1867-1871), başlayan yenileme çalışmaları 7 Eylül'de tamamlanmış, yapılan onarım ve eklerle bugünkü şeklini almıştır. Günümüzde aktif olarak kullanılmadığı için kiliseye girilememiştir.

Büyükada Khristos Kilisesi doğu-batı doğrultusunda, dıştan 17,85 x 12,70 m ölçülerinde dikdörtgen planlı, doğuda orta eksende yarım yuvarlak apsis çıkıntılıdır. Bazilikal plan şemasına sahip kilise narteks, üç nefli naos, bema ve apsis mahallerini içermektedir. Mimari özellikleri ve yapım tekniği incelendiğinde narteksin sonradan eklendiği çıkarımı yapılabilmektedir. Galeri mahalli ise bulunmamaktadır. Yaklaşık 9,10 m yüksekliğindeki kilisenin üst örtüsü tonoz çatıdır. Narteksin çatısı tek yöne eğimli sundurma çatı, apsisin üst örtüsü ise yarım konik çatıdır. Yapı içte ve dışta tamamen sıvalıdır.

Naosta nef ayrımı beş adet sütunun bulunduğu iki sıra ile sağlanmıştır. Nefler arasında döşemede yükseklik farkı yoktur fakat doğuda ilk sütunlar hizasında bulunan ikonostasion ile ayrılan bema neflerden iki basamak yukarıdadır. Döşemeler mermer kaplamadır.

Sekizgen kaide üzerinde yükselen sütunların üzeri mermer izlenimi verecek biçimde boyanmıştır. Sütun başlıkları dor üslubundadır. Taşıyıcı elemanlar naosun kuzey ve güney duvarlarına dörtgen, doğu ve batı duvarlarına yarım daire biçimli pilastırlar şeklinde yansıtılmıştır.

Şekil 4.44 : Büyükada Khristos Kilisesi plan şeması (Karaca, 2018, s.541).

Kiliseye avludan giriş yapının güney cephesinde bulunan iki kapıdan sağlanmaktadır. Kilisenin batısında bulunan narteks mekânının güney duvarında bulunan kapı yapının ana giriş kapısıdır. Diğeri ise kilisenin doğusunda bulunan bemanın güney duvarı üzerinde yer almaktadır. Naosa girişin sağlandığı üç kapı da narteks mekânındadır ve orta nef hizasındaki kapı diğerlerinden daha büyüktür. Basık kemerli dikdörtgen açıklıklar içerisindeki kapılar demir doğramalıdır. Bemaya girişin sağlandığı kapı hariç diğerleri çift kanatlıdır.

Zemin kat seviyesinde naosun kuzey ve güney duvarlarında aynı yükseklikte, aynı hizada, eş aralıklı ve eş boyutlarda karşılıklı üçer pencere, apsiste orta eksende bir adet pencere mevcuttur. Bu pencereler basık kemerli açıklıklardır. Birinci kat seviyesinde ise doğuda orta nef hizasında simetrik ikili pencere düzeni yer almaktadır. Bu pencereler yarım kemerlidir. Batıda ise orta nef hizasında kendi

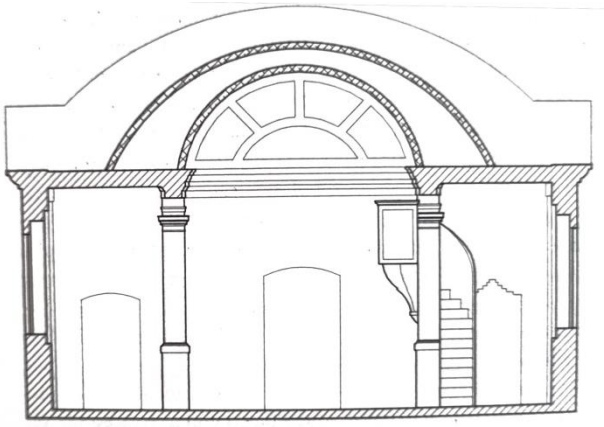
içinde dilimlenmiş basık kemerli açıklık bulunmaktadır. Tüm pencereler dışarıdan demir parmaklıklıdır.

Bemanın doğu duvarında, yan nefler hizasında orta nefe simetrik ikişer niş bulunmaktadır. Nişler yarım daire planlı olup aynı hizada fakat farklı büyüklüktedirler.

Naos ile bema mekânlarını ayıran ve üç nefi de kapsayan ikonostasion ahşaptandır.

Naosta kuzeyde bulunan taşıyıcı sırasının doğudan üçüncü sütununa dolanan ahşap ambon bulunmaktadır. Kübik forma sahip ambonun orta nefe bakan yüzeylerinde bitkisel motiflerle bezeli panolar yer almaktadır. Naosta, güneydeki taşıyıcı sırasında doğudan üçüncü sütunun önünde bulunan ahşap despot koltuğu bitkisel motiflerle bezeli ve siyaha boyalıdır. Bemada, apsis önünde dikdörtgen masa görülümünde ahşap altar mevcuttur.

Oldukça sade bir bezeme düzeni olan kilisede orta nefin ortasındaki madalyon içerisinde "Pantokrator İsa" tasviri, tonoz başlangıcında, sütunlar hizasında, orta nefe bakan yüzeylerindeki madalyonlarda Havarilerin portrelerini yansıtan tasvirler bulunmaktadır. Orta nefin tonozu ve yan neflerin tavanında sütunlar hizasında, orta nefin tonozundaki takviye kemerleri bezeme kuşakları ile kaplıdır. Kemerlerin arasındaki bordürler ve ortalarındaki panolarda bitkisel ve geometrik desenler yer almaktadır. Yan neflerin tavanları silmeler ile bölünmüş, her bölümün iç köşelerinde bitkisel motifli kabartmalar kullanılmıştır. Duvarlar yarı yüksekliğe kadar düz renkte, üstte ve sütunlarda ise mermer izlenimi verecek şekilde boyalıdır.

Şekil 4.45 : Büyükada Khristos Kilisesi kesiti (Karaca, 2018, s.531).

Orta nefin üzeri yüksek basık tonoz, yan nefler ise düz tavan ile örtülüdür. Yan neflerin tavanı, orta nef tonozunun üzengi taşı seviyesindedir. Tonoz taşıyıcı sütunlar

hizasında takviye kemerleri ile dilimlenmiştir. Kilisenin üst örtüsü içte horasan sıvalı, bağdadi tekniğindedir.

İstanbul'da bulunan manastır kiliselerinin tamamı incelenemediği için genel bir çıkarım yapılamamıştır. Seçilen manastır kiliseleri arasında mimari özellikleri açısından bir benzerlik bulunmamaktadır. Ancak fikir vermesi için kısaca anlatılmıştır. Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin manastır kiliselerinden ziyade şehirde bulunan Yeniköy Panayia Kilisesi ve Büyükdere Aya Paraskevi Kilisesi gibi aynı dönemde yapılmış Rum Ortodoks cemaat kiliselerinin mimari özelliklerini taşıdığı gözlemlenmiştir.

4.3 Restitüsyon Sorunları

Yapılan literatür araştırmaları sonucu bulunan veriler ve yapı üzerindeki izler değerlendirildiğinde kilisede önemli restitüsyon problemleri olmadığı ve günümüze oldukça iyi korunmuş olarak ulaştığı anlaşılmaktadır. Mekânsal kurgusunda bir sorun olmayan yapının plan şemasına yapılan tek müdahale narteksin kapatılmasıdır. Yapı elemanı ve malzemesi ölçeğinde ise zamana ve niteliksiz onarımlara bağlı olarak gelişen bozulmalar tespit edilmiştir.

Saptanan restitüsyon sorunları mekansal sorunlar, yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar ve malzemelere ilişkin sorunlar olarak sınıflandırılmıştır.

Mekânsal sorun; kilisenin Z01 Narteks mekânının sonradan kapatılmasıdır. Narteksin plan kurgusunun üç tarafı avluya açılan revak düzeninde olduğu, kapatılan duvarların dışarıda kesme taş, içeride kesme taş ve tuğla ile almaşık düzende örülmesinden anlaşılmaktadır. Kilise beden duvarları kesme taş ile yığma yapım tekniğinde inşa edildiği için bu duvarların farklı dönemde yapıldığı düşünülmektedir. Bu durumda, narteksin batı duvarının kuzeyinde yer alan ve batı avlusuna ulaşımı sağlayan kapının önündeki sundurma da sonradan yapılmış olmalıdır.

Yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar; yapı üzerindeki ahşap kapı ve pencere doğramalarının tümünün değiştirilmiş olmasıdır. Batı cephesi zemin kat seviyesinde yer alan pencerelerin doğramalarının farklı olduğu 1904 yılına ait fotoğraftan anlaşılmaktadır (Şekil 4.6). Görsele göre ahşap doğramalar orta eksende bir pencere kasası ile ayrılmaktadır. Altta ve üstte bağımsız olarak açılabilen çift kanatlı pencereler, birinci kat seviyesindeki üçlü pencere gruplarının günümüzdeki

doğramalarına benzemektedir. Sonradan kapatıldığı düşünülen narteks cephesi üzerinden yola çıkarak tespit edilen bu müdahale, bahsedilen benzerlikten ötürü özgün pencere biçimlenişinin fotoğraftaki gibi olduğunu düşündürtmektedir. Yine aynı fotoğraftan cephenin ortasındaki kapının üzerindeki aydınlık penceresinin kayıt düzeninin de farklı olduğu görülmektedir. Galeri mekânına girişin sağlandığı kapının üst bölümünün camlı ve ahşap doğramalı olduğu algılanmaktadır. (Şekil 4.12).

Yapının kuzey cephesinde yer alan pencerelerin lentolarında kırmızıya boyalı demir kepenk menteşeleri bulunmaktadır. Sadece bu cephedeki pencerelerde var olduğu düşünülen kepenklerin, günümüzde P04 ve P05 kodlu pencerelerin naosa bakan yüzeylerindeki kepenkler ile benzer olduğu düşünülmektedir.

1836 yılına ait gravürde ambon'un formu günümüzdeki ile birebir aynı iken merdiven korkuluğu üzerinde yer alan ve içinde ikona tasvirleri bulunan kemerli çerçeveler bugün yoktur. Despot koltuğunun üzerindeki külahın da sonradan eklendiği, yapının birinci döneminde olmadığı söylenebilir (Şekil 4.5).

Kuzey cephesinde merdivenin bitişik olduğu bölümün yüzeyinde, merdiven eğimini takip eden beş adet 'L' biçimli sabit metal eleman ve üzerinde bir iz bulunmaktadır (Şekil A.154). Bu elemanların merdiven üzerini kötü hava koşullarına karşı korumak için yapılan bir sundurmanın varlığı ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Metal elemanların sundurmanın taşınması ile bağlantılı olabileceği ve bu elemanların duvara sabitlenme hizasını takip eden izin de sundurmanın duvar ile birleştiği yer olabileceği düşünülmüştür. Ancak kuzey cephesine ait 1936 yılında çekilmiş, ulaşılabilen en eski fotoğrafta da bu metal elemanlar görülmekte ancak sundurma bulunmamaktadır (Şekil 4.12).

Metal çan kulesinin 1928 yılında eklendiği kulenin üzerindeki levhada yazmaktadır. 1936 yılına ait fotoğrafta metal çan kulesinin günümüzden farklı olarak alt bölümünün çatı saçak hizasına kadar ahşap ile kapalı olduğu görülmektedir (Şekil 4.12, Şekil 4.16). Çan kulesinin ileriki dönemlerde geçirdiği bir müdahale ile bu bölümünün açılarak daha şeffaf bir duruma getirildiği anlaşılmaktadır.

Yapı malzemesi ölçeğindeki restitüsyon sorunlar; Z01 Narteks mekânının iç duvarlarının günümüzde sıvasız olmasıdır. Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan dosyasındaki 1960 onarımlarına ait metraj cetvelinde, narteks iç duvarlarının mevcut duvar yüzündeki ve duvar ile taşıyıcı ayak arasındaki ahşap

kaplamaların eskisi gibi tamamlandığı belirtilmiştir. Günümüzde mekânın batı duvarında, çeşitli konumlarda yer alan, yaklaşık 3 x 3 cm boyutlarındaki ahşap kalıntıların, bu ahşap kaplamalar ile ilişkili olabileceği akla gelmektedir. Yapının 1962 yılına ait bir metraj cetvelinde ise narteks mekânının tavan ve duvarlarında yanmış ve kabarmış yağlı boyaların raspa edildikten sonra aynı yüzeylere tekrar üç kat yağlı boya yapıldığı aktarılmıştır. Bu bilgilerden yapının ikinci döneminde Z01 Narteks mekânının iç duvarlarının ahşap kaplama yapıldıktan sonra üzerinin sıvanıp boyandığı düşünülmektedir.

Niteliksiz onarımlar sonucu oratya çıkan restitüsyon sorunları; yapının kuzey ve güney cephelerine bitişik, cephe boyunca eklenen muhdes setlerdir. Kuzey cephesinde üzerinde tarihi eserlerin sergilendiği set ile güney cephesinde zemin kat pencere alt kotlarına kadar yükselen ve kiremit depolamak için kullanılan bu eklerin sonradan yapıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Yapının yarım daire apsis çıkıntısı üzeri çimento esaslı bir malzeme ile kaplanmıştır. Özgününde yapılan analojik çalışmalar sonucunda alaturka kiremit kaplı olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmalar sonucunda yapının G01 Galeri mekânı ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Mekânın şap döşemesi sadece galeri mekânının giriş kapısı önündeki küçük bir bölümde mermer kaplamadır (Şekil A.129).

Batı avlusu döşemesi karo doğal taş kaplama iken mermer kaplama ile değiştirilmiştir.

4.4 Restitüsyon Önerileri

Tez kapsamında yapıdan gelen veriler ve yapılan literatür araştırmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda yapının birinci dönem restitüsyon projesi hazırlanmış, tespit edilen restitüsyon sorunlarından yola çıkılarak restitüsyon önerileri geliştirilmiştir. Bunlar;

1.Günümüzde kapalı olan narteks plan kurgusunun üç tarafı avluya açılan revak düzenine getirilmesi için kare kesitli payeler ile üzerlerindeki basık kemerlerin arasında sonradan örülen duvarlar kaldırılmıştır.

2. Narteksin batı duvarının kuzeyinde yer alan ve batı avlusuna ulaşımı sağlayan kapının önündeki sundurma kaldırılmıştır.

3.Kilisenin batı cephesinde bulunan pencereleri orta eksende bir pencere kasası ile ayrılarak altta ve üstte bağımsız olarak açılabilen çift kanatlı ahşap doğramalar ile değiştirilmiştir.

4.Galeri mekânına girişin sağlandığı kapı üst tablaları camlı, ahşap doğrama ile değiştirilmiştir.

5.1836 yılına ait gravürdeki gibi ambon merdiven korkuluğu üzerine içinde ikona tasvirleri bulunan kemerli çerçeveler eklenmiştir.

6.1836 yılına ait gravürdeki gibi despot koltuğunun üzerinde günümüzde bulunan külah kaldırılmıştır.

7.Kuzey cephesine bitişik merdivenin üzerine, merdiven eğimini takip edecek şekilde, duvardaki izin hizasında üzeri Marsilya kiremiti ile örtülü saçak eklenmiştir.

8.Metal çan kulesi 1928 yılında eklendiği için kaldırılmıştır.

9.G01 Galeri mekânı döşemesi naos mekânındaki mermerlerin ölçülerinde mermer ile kaplanmıştır.

10. Batı avlusunun mermer döşeme kaplaması karo doğal taş ile değiştirilmiştir.

5. RESTORASYON

Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin korunmasına yönelik öneri ve müdahale yöntemlerini belirleyebilmek için öncelikle kilisenin ayrıntılı belgeleme çalışmaları yapılmış, malzeme ve bozulma analizleri ile yapı tanınmış, yapının yıllar içinde geçirdiği müdahale ve onarımlar tespit edilerek dönem analizi ve restitüsyon çizimleri hazırlanmıştır. Yapının onarımına ilişkin müdahale kararları alınırken kilisenin ikinci dönem restitüsyonu referans alınarak, özgün niteliklerinin korunmasına yönelik müdahale kararları verilmiştir.

Kilise olarak inşa edilen ve inşa edildiği tarihten günümüze dek işlevini aralıksız olarak devam ettiren yapı işlevini sürdürecektir. Restorasyon projesinde, 1933 yılında yapılan onarımlarda yakındaki Rum Mezarlığı'ndan sökülerek kuzey avlusu zemin döşemesine yerleştirilen mermer mezar taşlarının korunması için bir kullanım önerisi geliştirilmiştir.

Restorasyona yönelik öneriler, yapının onarımına ilişkin müdahale önerileri ve yapının kullanımına ilişkin öneriler başlıkları altında anlatılmıştır.

5.1 Yapının Onarımına İlişkin Müdahale Önerileri

Silivrikapı Panayia Kilisesi mekânsal ve yapısal bütünlüğünü büyük oranda korumuş olsa da taşıyıcı sistemi, yapı elemanları ve malzemeleri hem doğal etkenlerden hem de kullanıcıların yanlış müdahaleleri sonucunda hasar görmüştür. Kilisede tespit edilen strüktürel bozulmalar ile yapı elemanı ve yapı malzemesi ölçeğinde oluşan bozulmalar gibi yapıyı olumsuz etkileyen unsurları ortadan kaldırabilmek için müdahale önerileri geliştirilmiş, öneriler de strüktür ve malzeme ölçeğinde ayrı ayrı incelenmiştir.

5.1.1 Strüktürel müdahaleler

Müdahale önerileri belirlenirken, yapının mevcudiyetini koruyabilmesi için, taşıyıcı sistemine etki eden bozulmaların onarımına yönelik müdahalelere öncelik verilmiştir. Bozulma analizinde tespit edilen, zemin veya temelden kaynaklı olabileceği

düşünülen sorunlar, ahşap çatıda sudan kaynaklı olabilecek bozulmalar, strüktürel çatlak, taşıyıcı sistemin bir parçası olan demir kılıçlardaki korozyon gibi bozulmalar müdahele gerektirmektedir. Bu müdahaleleler zemin ve temel güçlendirme, sağlamlaştırma ve yenileme başlıkları altında değerlendirilmiştir.

5.1.1.1 Zemin ve temel güçlendirme

"3.5.4.1 Strüktürel bozulmalar" başlığı altında detaylı olarak ele alınan kilisenin güneydoğu ve güneybatı köşesindeki strüktürel hasarların yapının zemini ya da temeli ile ilişkilendirilebilecek bir sorun olduğu düşünülmektedir. Her iki sorunun da aynı yönde olması sebebi ile restorasyon uygulaması aşamasında özellikle yapının güneyinde zemin etüdü için araştırma kazıları yapılmalı, yapım sistemi ve zemin davranışı anlaşılmalıdır. Yapıda tespit edilen strüktürel bozulmalardan başka, mekânların mermer zemin kaplamalarında görülen çatlakların da yapının zemininden kaynaklı olabileceği düşünüldüğü için zemin sağlamlığının zemin mekaniği konusunda uzman bir ekip tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılacak çalışmalar sonucunda ortaya çıkan verilere göre, yapısal sorunların sebebi zemin ise zeminde, temeller ise temelde güçlendirme yapılmalıdır.

5.1.1.2 Sağlamlaştırma

Kilisede içte Z03 Bema mekânı doğu duvarında ve döşemesinde, dışta ise doğu cephesi duvarının güneyinde görülen yapısal çatlak, duvarın içerisine dolgu harcı enjekte edilerek doldurulmalıdır. Öncelikle içte ve dışta mevcut sıva raspa edilmeli, çatlak tam olarak ortaya çıkarılmalıdır. Dolgu harcı olarak yapının özgün malzemesi ile hem fiziksel hem kimyasal açıdan uyuşarak bir bütün olarak çalışabilecek bir malzeme seçilmelidir. Yapının taşıyıcı kargir beden duvarında bulunan çatlak enjeksiyonu ile duvar taşıyıcılık kapasitesine ulaştırılmalıdır.

Doğu cephesine, güneyinde bitişik olan taş duvarın tuğla kemerinde, kilit taşı seviyesinden güney yönüne doğru ilerleyen, açıklığı 6 cm'yi bulan yapısal çatlak dikiş yöntemi ile onarılmalıdır. Tuğla kemerde ve duvarda çatlağın bulunduğu yer ve yakın çevresi çürütülerek çıkarılmalı, boşluk özgün malzeme ile yeniden örülmelidir. Örgü sırasında metal kenetler ile eski ve yeni malzemeler arasında bağlantı yapılmalıdır.

Yapıda korozyona uğrayan demir kılıç, kenet gibi yapının taşıyıcı sistemini etkileyecek özgün demir elemanların yüzeylerindeki pas tabakası temizlenmeli, temizlikten başka bir müdahale yöntemi gerekmiyorsa yüzeylerine koruyucu kimyasal uygulanarak ömürleri uzatılmalıdır. Ancak temizlenen metal elemanlarda ihtiyaç duyulursa boyama, dolgu, kaynak gibi yöntemlerle sağlamlaştırılma yapılmalıdır.

5.1.1.3 Yenileme

Çatı arasına girilemediği için çatı sistemindeki ahşap taşıyıcıların durumu hakkında bir bilgi elde edilememiştir. Ancak restorasyon uygulaması esnasında çatı incelenmeli eğer ahşap elemanlarda çürüme tespit edilirse çürüyen kısımlar bütünlenmeli veya yenilenmelidir. İncelemenin ardından verilecek karara göre aynı cins, aynı kesit boyutları ve detaylarda, emprenye edilmiş ahşap kullanılmalıdır.

5.1.2 Malzeme müdahaleleri

Yapıda tespit edilen malzeme bozulmalarına yönelik, niteliksiz eklerin kaldırılması, temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme ve yeniden yapım önerileri geliştirilmiştir.

5.1.2.1 Niteliksiz eklerin kaldırılması

Kilisenin özgün plan şeması, cephe düzeni ve malzemelerinin açığa çıkarılması için tespit edilen niteliksiz ekler kaldırılmalıdır.

Doğu cephesindeki kireç badana dikkatlice, altındaki özgün malzemeye kalıcı zarar vermeyecek şekilde raspa edilmelidir. Yapının cephelerinde, çimento esaslı harç ile yapılmış duvar derzleri ve duvar örgüsü içinde kalan yatak derzleri raspa yapılarak kaldırılmalıdır. Düzgün ve dik açılı taş blokların birbirlerine aradaki harç görülmeyecek kadar sıkı bir yanaşık düzende örüldüğü yanaşık derzli düzgün kesme taş duvar örgü tekniğinde yeni yapılacak derzler görülmeyecek şekilde olmalıdır.

Yapının güney cephesinde Z01 Narteks mekânına girişi sağlayan kapının sövesi ve yakın çevresinde gözlemlenen çimento malzeme ile yapılmış niteliksiz müdahaleler raspa yapılarak yapıdan uzaklaştırılmalıdır. Apsisin yarım konik biçimli örtüsündeki çimento şap ile G01 Galeri katı döşemesindeki çimento şap dikkatlice kaldırılmalı, altındaki özgün kaplamalar ortaya çıkarılmalıdır.

Yapının batı cephesinde zemin katında bulunan pencereler ile doğu cephesinde apsisin orta ekseninde yer alan ahşap doğramalı muhdes pencere ve Z01 Narteks mekânında yer alan avlulara ve Z02 Naosa geçişlerde kullanılan ahşap doğramalı muhdes kapılar kaldırılmalıdır.

Kilisenin kuzey ve güney cephelerine subasman seviyesinde bitişik olan ve düzgün kesme taşla yapılmış setler, güneydekinin üzerinde zemin kat pencere denizlikleri hizasına kadar uzanan harman tuğlası ile yapılmış üç sıra bölmeli depo alanı ile batı cephesinde pencere alt hizalarına kadar yapılmış mermer kaplamada kaldırılmaladır.

Kilisede içeride zemin kat pencere nişlerinin içinde yer alan klima iç üniteleri, dışarıda doğu ve güney cephelerine sabitlenen klima dış üniteleri, kuzey cephesinde taş silme altında bulunan üzeri PVC ile kapatılmış klima tesisat hattı ile elektrik kabloları, prizler, aydınlatma elemanları, elektrik panosu, hoparlörler ve ahşap dolaplar ile yapının kuzey, batı ve güney cephelerinde yer alan PVC yağmur boruları gibi niteliksiz ekler yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Kiliseye kuzey cephesinde bitişik olan taş merdivenin basamaklarında, batı avlusunun ve terasının döşemesi ile burada bulunan merdivenlerin basamaklarında bulunan Marmara mermeri kaplamalar da gerekli yerlerde özgün malzeme ile değiştirilmelidir.

5.1.2.2 Temizleme

Yapının tüm iç duvar ve tonozlarının kalem işi bezemeli yüzeylerinde bakımsızlıktan dolayı oluşan yüzey kirlilikleri bu konularda yetişmiş uzmanlar tarafından temizlenmelidir.

Yapının iç duvar ve tonoz yüzeylerinde görülen sıva ve boya dökülmeleri ile boya kabarmalarının tespit edildiği yerlerde zemin ve çatıdan gelen suyun yapıdan uzaklaştırılması ile ilgili bir sorun olduğu düşünülmektedir. Bu bozulmalar mekanik müdahaleler ile temizlenmelidir. Yapının doğu cephesinin zemine yakın bölgelerinde görülen yeşil biyolojik oluşumlar spatula ile kaldırılarak, yumuşak kıl veya plastik fırça ile temizlendikten sonra, uzaklaştırılamayan mikroorganizmalara biyosit uygulaması yapılmalıdır. Restorasyon uygulaması aşamasında bu oluşumlara sebep olan nemin kaynağı bulunarak tekrarlanmaması için önlem alınmalıdır.

Yapının cephelerinde hava kirliliğine bağlı olarak oluşan gri ince kir tabakası ile yağmur suyuyla yıkanan yüzeylerinde oluşan siyah ve genellikle süreksiz ince tabakalar halinde görülen katmanlar mekanik (kumlama) temizlik ile kaldırılmalıdır. Aşındırıcı kumun düşük basınçla püskürtülmesiyle kir tabakası yapıdan uzaklaştırılmalı, taş yüzeyde temizleme esnasında sadece kirin kaldırılmasına, taş yüzeyin tahrip edilmemesine dikkat edilmelidir. Çatı arasına girilemediği için durum tespiti yapılamamıştır ancak nem ve onun ortaya çıkardığı yüzey kirliliklerinin suyun çatıdan uzaklaştırılamamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu kirliliklerin sadece temizlenmesi yeterli değildir. Restorasyon uygulaması esnasında nedeninin bulunup tekrarlanmaması için sorunun ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Yapıda korozyona uğrayan pencere parmaklıkları, demir doğramalı kapılar ve çan kulesinde yer alan üç adet çan gibi özgün metal yüzeylerde boya raspası yapılmalı, pas tabakası mekanik müdahaleler ile temizlenmeli, antipas uygulamasının ardından seçilen renkte tekrar boyanmalıdır.

Z01 Narteks, Z02 Naos, Z03 Bema ve Z04 Apsis mekânlarının mermer zemin yüzeylerinde jel ile yapılacak temizlik işlemi sonrasında yüzeyler su ile yıkanıp durulanmalıdır.

Kuzey cephesine bitişik, galeri katına ulaşımı sağlayan merdivenin üzerinde bulunan sarmaşıklar mevsime bağlı larak azalıp çoğlamaktadır. Cephe mazemelerine ve estetik olarak cephe düzenine zarar vermediği düşünüldüğü için bir müdahale önerilmemiştir.

5.1.2.3 Sağlamlaştırma

Yapıda tespit edilen strüktürel çatlaklardan başka duvar ve tonoz ile taşıyıcı sütunların çimento esaslı sıvalarında çeşitli biçimlerde kılcal çatlaklar bulunmaktadır. Bu kılcal çatlakların yapının taşıyıcı sistemi ile ilişkisi yoktur. Kılcal çatlaklara nano malzemelerin enjeksiyonu ile zayıflayan malzeme bağlarının artırılması önerilmektedir.

Yapının kuzey ve güney cephelerinde yer alan pencereler ile doğu ve batı cephelerinde yer alan üçlü pencere gruplarındaki ahşap doğramalar ve ahşap oturma elemanları üzerlerindeki boya katmanları kaldırılmalı, ahşaplar incelenmeli, çürüyen kısımlar bütünlenmeli ve yenilenmelidir. Bütünleme ve yenileme esnasında aynı cins, aynı kesit boyutları ve detaylarda, emprenye edilmiş ahşap kullanılmalıdır.

Yapının cephelerinde taş aralarındaki çimento harçların temizlenmesi sonucu açığa çıkan derzler ile Z01 Narteks mekanının sonradan kapatılan duvarlarında içte taş ve tuğla, dışta ise kesme taşlar arasında derz boşalmaları görülen yerlerde elemanı taşıyıcı kapasitesine ulaştırmaya yönelik onarım yapılmalıdır. Öncelikle derzler temizlenmeli ve açılan derzler fiziksel ve kimyasal açıdan özgün örgü malzemesi ve harçla uyumlu olacak uygun dolgu harcı ile doldurulmalıdır.

5.1.2.4 Bütünleme

Z02 Naos ve G01 Galeri mekânlarının sıva üzeri kalemişi desenleri ile kaplı duvar ve tonozlarındaki boya dökülmeleri yer yer desen kayıplarına sebep olmuştur. Yapının belgelenmesi esnasında iskele kurulmadığı için sadece fotoğraflardan tespit edilen desen kayıpları kapsamlı bir restorasyon yapılacağı zaman iskele kurulup daha ayrıntılı incelendikten sonra konservasyonlar eşliğinde bütünlenmelidir. Bu bölümlerde özgün tekniklerde ve özgün malzemeler kullanılarak desenler bütünlenmeli, yapının iç mekân bezeme programında süreklilik sağlanmalıdır.

Yapıda pencere nişleri içerisindeki mermer denizliklerde küçük parçalar halindeki malzeme kopmaları, galeri ile zemin katı arasında yer alan yatay pilastırdaki parça kopması ve galeri korkuluğu üzerindeki kısa sütunlardan, kuzeydekinin sütun başlığındaki eksik olan halat motifi, mekânın görsel bütünlüğünün sağlanması için özgün malzemeleri ile uyumlu bir şekilde bütünlenmelidir.

Kilisenin güney cephesinde yer alan pencerelerin lento taşlarının üst ortalarında bulunan parça kopmaları, yapının beden duvarlarının taşıyıcılığını etkilemektedir. Yapının güvenliğini sağlamak için boşluklar özgün malzeme ile uyumlu bir şekilde bütünlenmelidir.

Yapının cephelerini oluşturan taşlarda, farklı ölçeklerde aşınma, parça kopmaları ve 5 cm'den küçük yüzey kayıpları gibi çeşitli hasarlar bulunmaktadır. Taşların farklı ayrışabilirlik özelliklerine bağlı olarak çeşitlenen bu hasarlar için plastik onarım yapılmalıdır.

5.1.2.5 Yeniden yapım

Apsisin yarım konik biçimli üst örtüsündeki ve G01 Galeri mekânı zemin döşemesindeki çimento şap kaldırıldıktan sonra altlarından çıkan özgün kaplama malzemeleri ile yeniden kaplanmalıdır. Eğer özgün malzeme bulunmuyor ise G01

Galeri mekânının zeminini mekâna giriş kapısı önünde kısmî olarak görülen mermer kaplama ile benzer boyutlarda mermer ile kaplanmalıdır. Apsisin üzeri ise yapı ile benzer dönemde inşa edilmiş kiliselerin çoğunda olduğu gibi alaturka kiremit ile kaplanmalıdır.

Yapıda bulunan ahşap mimari elemanlar restorasyon uygulaması esnasında uzmanlar atrafından incelenmelidir. Kullanılamayacak durumda olduğu tespit edilen ahşap elemanlar yenilenmelidir. Yeni ahşap elemanlar, özgün niteliklere ve boyutlara uygun üretilmelidi. Yeni kullanılacak ahşap elemanların tamamının püskürtme veya sürme yöntemi ile emprenye edilmesi önerilmektedir.

İç mekânda orta nef tonozunun üzerinde günümüze ulaşamamış olan iki adet alçı tavan göbeği, yerinde mevcut olan izlerin boyutlarında, benzeri diğer tavan göbeklerinin malzeme ve desenlerinde yeniden yapılmalıdır.

Z04 Apsisin yarım daire planlı duvarlarındaki boya dökülmeleri temizlenerek yeniden boyanmalıdır.

Yapının kuzey cephesinde yer alan pencerelerde varlığı tahmin edilen demir kepenkler hasar analizinde malzeme kaybı olarak değerlendirilmiş olsa da yeniden yapılmaları önerilmemektedir. Venedik Tüzüğü'nün 11. maddesinde "Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarım amacı üslup birliği değildir…" denilmektedir. Bu madde doğrultusunda, özgün durumunda var olduğu düşünülen demir kepenklerin, çok uzun süredir yerlerinde olmaması, bu halininin belleklerde yeri olmaması sebebi ile yeniden yapılmaması daha uygun bulunmuştur.

Yapıda nartekste bulunan almaşık duvarlardaki tuğlalar ile güney avluya geçişin sağlandığı duvarlardaki hatıllarlar ve kemerlerin tuğlaları uzmanlar tarafından incelenmelidir. Kullanılamayacak durumda olduğu tespit edilen tuğlaların yerine özgün niteliklere ve boyutlara uygun üretilen yeni tuğlalar kullanılmalıdır.

Kilisenin iç ve dış yüzeylerinde yer alan ve niteliksiz ek olarak değerlendirilip kaldırılması önerilen klima iç ve dış üniteleri, elektrik kabloları, prizler, aydınlatma elemanları, elektrik panosu, hoparlörler ve ahşap dolaplar ve PVC yağmur boruları yapıya zarar vermeyecek şekilde ve bir bütünlük içerisinde yeniden düzenlenmelidir.

5.2 Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler

Kilise olarak inşa edilen ve inşa edildiği tarihten günümüze dek işlevini aralıksız ve aktif olarak devam ettiren kilise özgün işlevini sürdürecektir. Manastır, kilise ve ayazması ile kültür ve inanç turizminde önemli bir yere sahiptir. 1841'den itibaren İstanbul'da vefat eden bütün patrikler kilisenin arka avlusuna defnedilmesinden dolayı yapı Hıristiyan âlemi için önemli bir yapıdır. Ancak yerli ve yabancı turistlerin önemli bir kısmı manastırın kuzey avlusunun zemin döşemesinde yer alan Rum Mezarlığı'ndan sökülen mermer mezar taşlarını ziyaret etmektedir. Üzerine basılan mermer mezar taşlarından bazılarının üzerindeki yazılar süreç içerisinde okunamayacak şekilde aşınmış, bazıları tamamen silinmiştir. Bu tespit nedeniyle, dış koşullara açık olan taşların, doğal koşullardan ve ziyaretçilerden kaynaklanan bozulmalarını önlemek ve ömrünü uzatmak için bir kullanım önerisi geliştirilmiştir. Buna göre zemindeki taşlarla doğrudan temas kurmadan sirkülasyonu sağlayacak şeffaf bir platform tasarlanmış, olumsuz bir görsel etkiye yol açmadan zeminin korunması sağlanmıştır.

Şekil 5.1 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlusuna tasarlanan şeffaf platform güzergahı ve şeffaf saçak.

Tasarlanan platformun güzergâhında manastır içerisindeki yapıların girişleri belirleyici olmuştur. 1,50 m genişliğindeki çelik taşıyıcılı cam platform mermer döşemeden 20 cm yükseltilmiştir. Çelik ayakların mermer mezar taşları ile temas ettiği yüzeylerde oluşabilecek aşınmaları engelleyebilmek için silikon tabanlar düşünülmüştür. Platformun çevresine yapılan ip halat korkuluklar ile de açık hava müzesi izlenimi verilmiştir.

Şekil 5.2 : Tasarlanan şeffaf platform ve manastır girişi.

Yapılan platformun üzerinde gezilecek alanı azaltması sebebi ile ziyarete gelen rehberli grupların toplanacağı alan olarak manastırın girişindeki çokgen planlı merdiven düşünülmüştür. Buraya yerleştirilen bilgilendirme levhası, broşürler vb. ile rehbersiz gelen yerli ve yabancı ziyaretçilerin de hemen girişte yapı hakkında bilgilendirilmesi hedeflenmiştir.

Şekil 5.3 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-1.

Yapı üzerindeki izlerden varlığı tahmin edilen saçağın, merdiven üzerinin olumsuz hava şartlarına açık olması sebebiyle, ihtiyaç gereği, yeniden yapılmasına karar verilmiştir. Avluya tasarlanan şeffaf platformun tasarım kararları ile benzer şekilde şeffaf bir saçak önerilmiştir. Mevcut metal elemanların eğimi ve konumu referans alınarak yapılan cam saçak, yapıya, yapı üzerindeki iz hizasına çelik halatlar ile sabitlenmiştir.

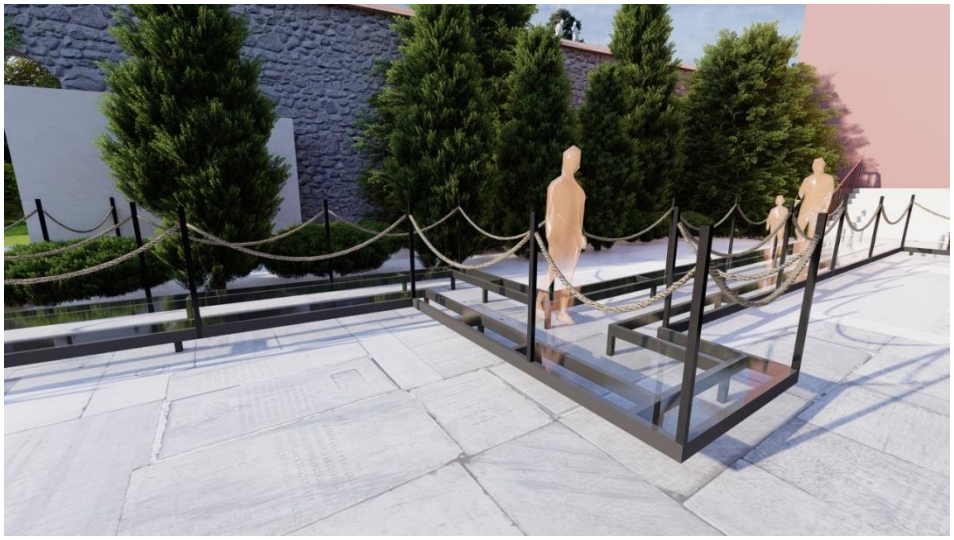
Şekil 5.4 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-2.

Şekil 5.5 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-3.

Şekil 5.6 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-4.

Şekil 5.7 : Tasarlanan şeffaf platform.

Şekil 5.8 : Tasarlanan şeffaf platform ve saçak-5.

Uygulama aşamasında çağdaş kullanımın gerektirdiği donanımlar (yangın ihbar/uyarı/söndürme /müdahale sistemleri, iklimlendirme sistemi vb), katmanlar (ısı, su, ses yalıtımı vb.), ve elektrik-mekanik tesisat sistemine yönelik elemanlar, yapının özgün plan şeması, cephe düzeni ve malzemelerini kapatmayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

6. SONUÇ

Bizans İmparatorluğu'nun 4. yüzyılın başlarında Hristiyanlığı resmî din olarak kabul ettiği süreç sonucunda birçok kilise inşa edilmiştir. Manastırcılık hareketi de 4. yüzyılda Hristiyanlara inanç özgürlüğü tanınması sonucunda ortaya çıkmıştır. Mısır merkezli doğan ve 4. yüzyıl sonlarına doğru hızlı bir şekilde, doğu Hristiyan dünyasına, özellikle Anadolu ve Suriye'ye yayılan manastırcılık hareketi Konstantinopolis'e ise yaklaşık 300 yıl sonra ulaşmıştır.

Manastırlar kişisel mülkiyet, sosyal statü ve görevlerini terk ederek toplumdan uzaklaşan, kendilerini Tanrı'nın ibadetine adayarak maneviyatları için ömür boyu süren sert bir program ile bedenlerini disipline etmeye çalışan keşişlerin ve rahibelerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşıladıkları yapılardır.

İmparator I. Theodosius keşişlerin kentte olmalarını yasaklamış, kırsal kesimlerde insanlara ve hayvanlara yardım etmeleri gibi sebepler ile "çorak ve terk edilmiş yerlerin tenhalıklarına" yerleşmelerini emretmiştir. Bunun sonucunda Konstantinopolis'te ilk manastırlar surların dışında kurulmuştur.

İstanbul'da günümüzde ibadete açık 96 adet Rum Ortodoks kilisesinden 10'u manastır kilisesidir. Tezin konusu olan Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı içerisinde bulunan Silivrikapı Panayia Kilisesi de bir manastır kilisesidir. Kilise, Balıklı Ayazması, kadınlar manastırı, toplantı salonu ve yönetim birimlerini içeren bir kompleksin avlusunda yer almaktadır. Tüm manastır kiliseleri Adalar'da iken teze konu olan yapı şehirde, surdışında olması ile İstanbul'daki Rum Ortodoks manastır kiliseleri arasında özeldir. Yapılan araştırma manastır kiliseleri arasında mimari özellikler açısından benzerlik bulunmadığını ortaya koymuş, Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin manastır kiliselerinden ziyade şehirde bulunan aynı dönemde yapılmış Rum Ortodoks cemaat kiliselerinin mimari özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir.

Kara surları üzerinde bir kapı olan Silivrikapı, yakın çevresi fetihten önce sur içinde yoğun bir yerleşim bölgesi iken sur dışında doğal güzellikleriyle çiftlik, bahçe,

bostan ve mesire alanı olarak kullanılmıştır. Şehrin kalabalığı ve gürültüsünden uzak, daha sakin bir yer olan surdışı, kendini maneviyata adayanlar için uygun şartlarda olduğundan civarda çok sayıda Müslüman, Rum ve Ermenilere ait dinî yapı yer almaktadır. Surlar ve sur kapıları fetihten sonra işlevini kaybettiği için kentsel ve kırsal bölge arasında bir geçiş alanı olan bu çevre zaman içerisinde değişmiş, ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda yollar ve yeni yapılar inşa edilerek kent sur dışına taşmıştır. Manastır ile Silivrikapı tarih boyunca sürekli yakın ilişki içerisinde olmuştur. Manastır içerisindeki kilise adını bu kapıdan alırken, kapı da 'Porta Pege' adını manastır içerisindeki ayazmadan almıştır.

Özgünlüğünü ve bütünlüğünü büyük ölçüde koruyan manastır yapılarının 1985 yılından beri UNESCO Dünya Mirası statüsünde bulunan İstanbul Kara Surları'na olan komşuluğu, bu yapı grubunun kültür mirası değerini de artırmaktadır.

Silivrikapı Panayia Kilisesi, 457 yılında inşa edilen ilk kiliseden 1834 yılında yeniden inşa edilen günümüzdeki kiliseye kadar uzanan süreçte birçok kez yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Bizans'ın inşa ettiği kilisenin temelleri üzerinde yükselen, Osmanlı'nın şekillendirdiği mimari ile günümüze kadar ulaşan kilise İstanbul'da 19. yüzyılda inşa edilmiş Rum Ortodoks kiliseleri arasında, zamana karşı büyük oranda korunmuş olarak varlığını ve önemini halen sürdüren bir yapıdır.

19. yüzyılda İstanbul'da inşa edilen Rum Ortodoks kiliselerinin yapım tekniği, malzemesi ve plan tipolojisi açısından önemli bir örneği olan kilisenin temizliğinden ve güvenliğinden sorumlu kişilerin olması, düzenli bakım ve onarımının yapılması sebebi ile kilise mekânsal ve yapısal bütünlüğü büyük oranda korunmuş olarak günümüze ulaşmış olsa da kilisede kullanıcılar tarafından yapılan müdahaleler ve kısa sürede önlem alınmazsa ciddi sorunlara yol açabilecek strüktürel problemler olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda yapının yıllar içerisinde geçirmiş olduğu onarım ve müdahaleler analiz edilmiş, elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen hasarlara da uygun olacak şekilde yapının sahip olduğu özgün karakteri ve plan kurgusunun korunarak geleceğe taşınması için bir koruma önerisi geliştirilmiştir.

Manastır, kilise ve ayazması ile kültür ve inanç turizminde önemli bir yere sahiptir. Ancak yerli ve yabancı turistlerin önemli bir kısmı, kilise ve ayazmanın yanı sıra, Rum Mezarlığı'ından sökülerek manastırın kuzey avlusu zeminine döşenen mermer

mezar taşlarını ziyaret etmektedir. Çalışmalar esnasında mezar taşları üzerinde yazılı olan ‘Allah’ kelimesi gibi Müslümanlarca üzerine basılması doğru bulunmayan ancak Hristiyanlarca basılmasında bir sakınca görülmeyen yazılar için Müslüman toplumdan birçok şikâyet geldiği fark edilmiştir. Yoğun ilgiden kaynaklı bozulmaların önüne geçmek ve dinî hassasiyetlere saygı göstermek amacıyla, restorasyon projesi kapsamında, oluşturulacak şeffaf bir platform ile zemindeki taşların üzerine basmadan ziyareti sağlayacak bir kullanım önerisi geliştirilmiştir.

İstanbul’un anıtsal yapılarının ve sivil mimarlık örneklerinin, bütüncül bir koruma yaklaşımıyla günümüze dek gelmiş olması önemli ve değerlidir. Rum Ortodoks yapılarının da, sahip oldukları kültür varlığı değerleri göz önünde bulundurularak gerekli koruma önlemleriyle yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Bu tez çalışmasının, Silivrikapı Panayia Kilisesi’nin korunmasına ve geliştirilen önerilerin uygulanmasından sonra düzenli aralıklarla bakımı yapılarak, yaşatılmasına katkıda bulunması içten dileğimizdir.

KAYNAKLAR

Ahunbay, M. (1997). "*Manastır*", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, c.2, ss. 1159-1164.

Akyürek, E. (1997). *Bir Ortaçağ Sanatı Olarak Bizans Sanatı. Sanatın Ortaçağı Türk, Bizans ve Batı Sanatı Üzerine Yazılar*. ss.71-88. Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Allom, T. & Walsh, R. (1838). *Constantinople and the scenery of the seven churches of Asia Minor-Second series*. Illustrated in a series of drawings from nature by Thomas Allom with an historical account of Constatinople, and descriptions of the plates, by the Rev. Robert Walsh, LL. D. London: Fisher, Son & Co.

Alman Arkeoloji Enstitüsü Fotoğraf Arşivi.

Arabacıoğlu, F. P. (2007). *Sur-Kent İlişkisinin Çevre Düzenleme Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bakırköy Ciheti Haritası. (1930-2935). Pafta 129.

Çekin, M. D., ve Yaldız, N. (2020). *Zeytinburnu Rehberi*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları-19, İstanbul.

Durusoy-Özmen, E. (2019). *Değer Olarak Mekânsal Boşluk ve Korunmasına Yönelik Bir Yöntem Önerisi: İtanbul Kara Surları Dünya Miras Alanı Örneği*. (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1997). Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Erdoğan, E. G. (2012). *"Bizans Manastırlarının Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Konstantinopolis Örneği"*. Batman Üniversitesi Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu, Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss.433-441.

Evren, B. (2006). *Surların Öte Yanı*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları: 9, İstanbul: Euromat.

Eyice, S. (1963). *Son Devir Bizans Mimarisi İstanbul'da Palaiologoslar Devri Anıtları,* Baha Matbaası, İstanbul.

Freely, J. (2009). *Saltanat Şehri İstanbul*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Göncüoğlu, S. F. (2013). *Zeytinburnu Yollar ve Kapılar*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, Yayın No:30, Aryan Basım Tanıtım ve Matbaa Hiz. San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul.

Hovhannesyan, S. S. (1997). *Payitaht İstanbul'un Tarihçesi*. Çeviren: Elmon Hançer, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

İmerelogion. (1905). ss.100-108. İstanbul.

İnciciyan, P. Ğ. (1956). *18.Asırda İstanbul*. Çeviren Hrand D. Andreasyan, İstanbul Matbaası, İstanbul.

İstanbul 1. Bölge Vakıflar Müdürlüğü Arşivi.

İstanbul 4. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Bölge Müdürlüğü Arşivi.

Janin, R. (1969). *La Géographie Ecclésiastique De L'Empire Byzantin; Les Églises et Les Monastères, La Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantin*. 2, ss.224-310.

Kauffer, F. (1819). İstanbul Haritası.

Karaca, Z. (2018). *İstanbul'da Tanzimat Öncesi Rum Ortodoks Kiliseleri*. Yapı Kredi Yayınları.

Koçu, R. E. (1960). *Balıklı (Zoodohos Piyi) Ayazması ve Rum Ortodoks Kilisesi* (Sarris, N). İstanbul Ansiklopedisi (4. Cilt), Nurgök ve Hüsnütabiat Matbaaları, ss.2016-2021, İstanbul.

Kömürciyan, E. Ç. (1952). *İstanbul Tarihi 17. Asırda İstanbul*. Çev. Hrand D. Andreasyan, Kutulmuş Basımevi, İstanbul.

Mango, C. (2006). *Bizans Mimarisi*. Rekmay Ltd. Şti., Ankara.

Mango, C. (2011). *Bizans: Yeni Roma İmparatorluğu*. Çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü arşivi.

Necib Bey Haritası, (1918). İstanbul Haritası.

Özbayoğlu, E. (2006). *Bizans Döneminde Zeytinburnu, Surların Öte Yanı*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları: 9, s.14-37, İstanbul: Euromat.

Özyıldırım, M. Ünalan, S. (2011). *Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı*. Seleucia ad Calycadnum, I, Olba Kazısı Yayınları, 147- 166.

Özvar, E. (2005). *Osmanlılar Zamanında Zeytinburnu, Surların Öte Yanı*. İstabul, ss.44-45.

Salt Araştırma Arşivi.

Sarımeşe, F. (2018). *18. ve 19. Yüzyıl Surlarında İnşa ve Onarımlar.* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Sönmez Pulat, E. (2020). *19. Yüzyıl İstanbul Mimarlık Ortamında Rum Ortodoks Kiliselerinin Yapım ve Onarım Süreçleri*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sönmez Pulat, E. ve Mazlum, D. (2020). *Restoration of the Greek Orthodox Churches at the End of the 19th Century in Istanbul: Case of Galatasaray Panayia Church.* ICONARP International Journal of Architecture and Planning, 8 (1), ss.357-382. Konya.

Rum Patrikhanesi, (1952). *To İeron Ayiasma Tis Zoodohu Piyis Balıklı*. İstanbul: V. Vasiliadis Matbaası.

Talbot, A. M., (1999). Bizans Manastır Sistemine Giriş, *Cogito Bizans*. ss.161- 176, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Ünal, Nesligül, (2007). *Yenikapı Mevlevihane'sinin Tarihsel Gelişimi ve Harem Konağı'nın Restitüsyon Projesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Venedik Tüzüğü, (1964).

Yeğin, Y., (2019). *Olba Manastırı*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

(2003), "Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Plan Açıklama Raporu", İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Daire Başkanlığı, İstanbul.

(2006), "İstanbul Dünya Mirası Sit Alanı", ICOMOS/UNESCO Ortak Uzman Heyeti İnceleme Raporu, TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul.

Url-1 < *t.ly/qRqF* >, erişim tarihi 28.05.2022

Url-2 *https://primo.getty.edu/primo-explore/fulldisplay?vid=GRI&docid=GETTY_ ROSETTAIE2904690&context=L,* erişim tarihi 28.05.2022

Url-3 <*t.ly/BMqO*>, erişim tarihi: 28.05.2022.

Url-4 < *t.ly/VzEe*>, erişim tarihi: 28.05.2022

Url-5 <*https://semazen.net/yenikapi-mevlevihanesi/*>, erişim tarihi: 28.05.2022.

Url-6 <*https://kulturvadisi.com/lokasyon/aya-paraskevi-kilisesi*>, erişim tarihi 28.05.2022.

Url-7 <*http://www.postseyyah.com/spbgallery/dimitrios-kalumenosun-objektifinden-67-eylul-olaylari/*>, erişim tarihi 29.05.2022.

Url-8 <*https://m.bianet.org/biamag/print/178416-kalumenos-un-objektifinden-6-7-eylul-hem-malinizi-hem-caninizi*>, erişim tarihi 29.05.2022.

Url-9 <*https://www.kulturservisi.com/p/6-7-eylulun-utanc-goruntuleri-gun-yuzunde/i*>,erişim tarihi 29.05.2022.

Url-10 <*http://www.greece.org/genocide/quotes/p-he-cons-destr-cem-tombs.html*>, erişim tarihi 29.05.2022.

Url-11 <*t.ly/5OQb*>, erişim tarihi 29.05.2022.

Url-12 <*https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/189832-tugluk-un-cenazesine-saldiri-6-7-eylul-de-sisli-mezarligi-nda-yasananlari-animsatiyo*r>, erişim tarihi 29.05.2022.

Url-13 <*http://www.postseyyah.com/spbgallery/dimitrios-kalumenosun-objektifinden-67-eylul-olaylari/*>, erişim tarihi 29.05.2022.

EKLER

EK A: Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin ve yakın çevresinin günümüzdeki durumunu belgeleyen fotoğraflar.

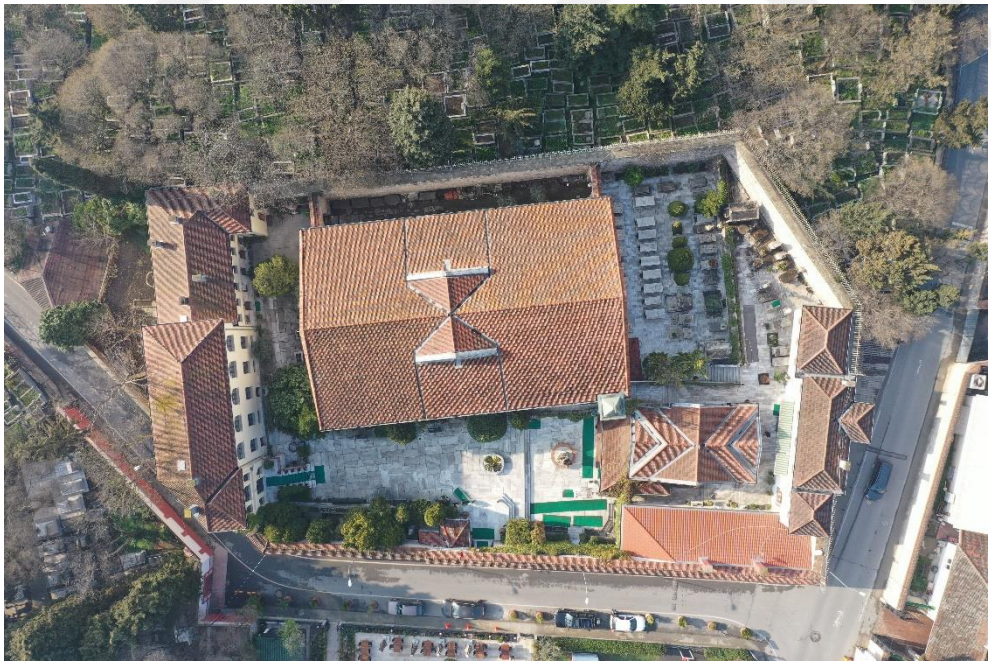
EK B: Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin ve yakın çevresinin geçmiş yıllara ait arşiv belgeleri, hava fotoğrafları ve eski fotoğrafları.

EK C: Silivrikapı Panayia Kilisesi'nin rölöve, restitüsyon ve restorasyon çizimleri.

EK A

Şekil A.1 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na giriş kapısı, 2022.

Şekil A.2 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı hava fotoğrafı, 2022.

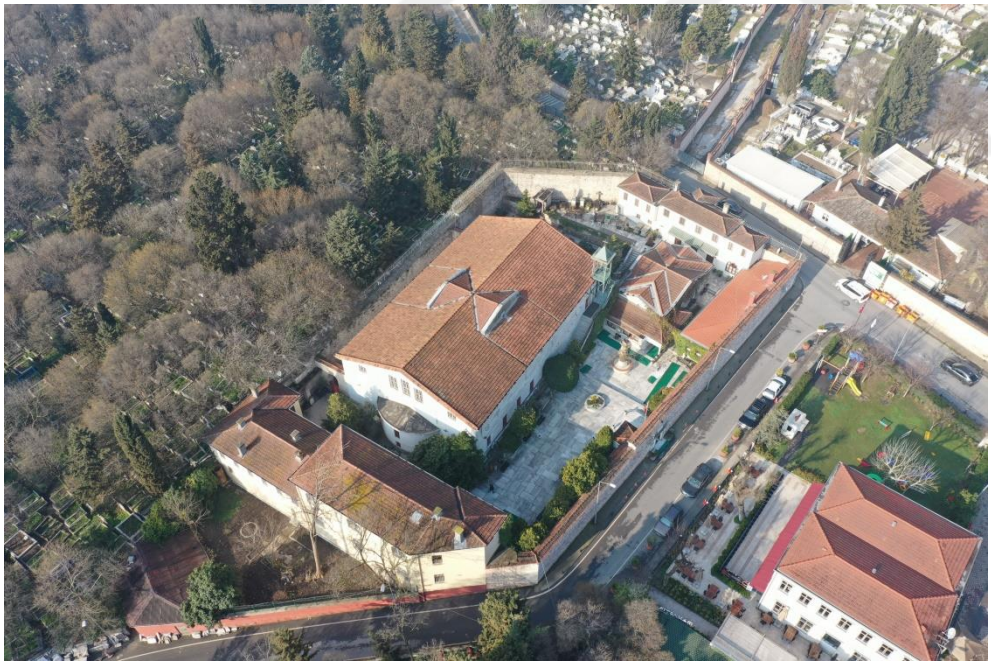
Şekil A.3 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na kuzeybatıdan bakış, 2022.

Şekil A.4 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na güneybatıdan bakış, 2022.

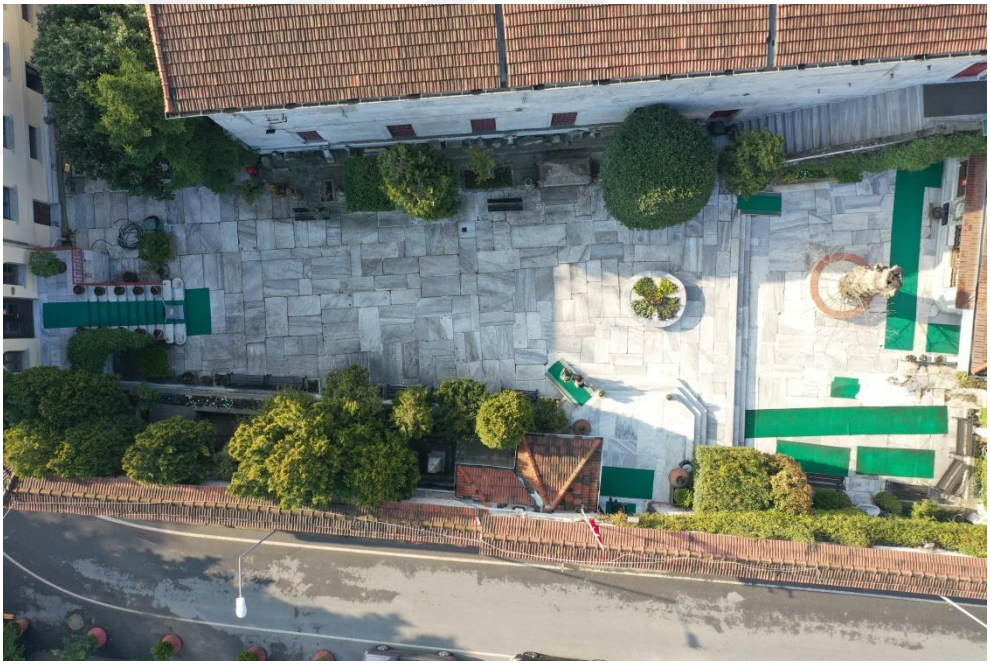
Şekil A.5 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na güneydoğudan bakış, 2022.

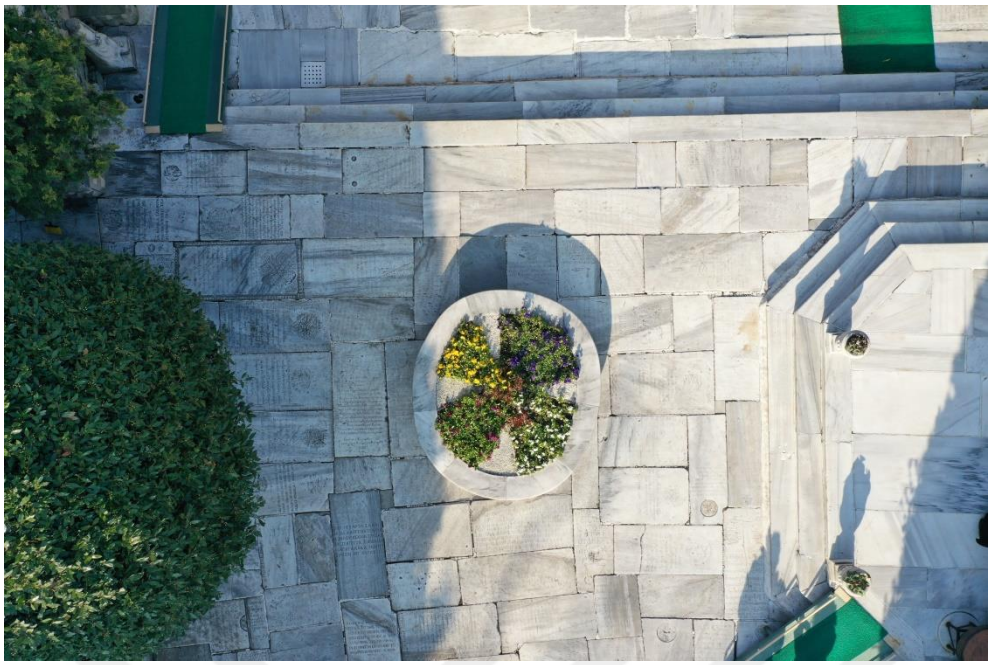
Şekil A.6 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı'na kuzeydoğudan bakış, 2022.

Şekil A.7 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlusuna giriş ve güvenlik birimi, 2022.

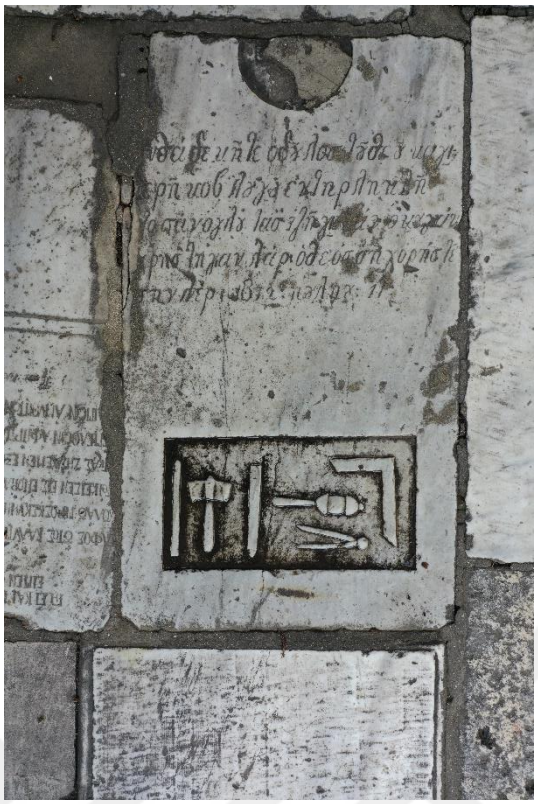
Şekil A.8 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusu, 2022.

Şekil A.9 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşları-1, 2022.

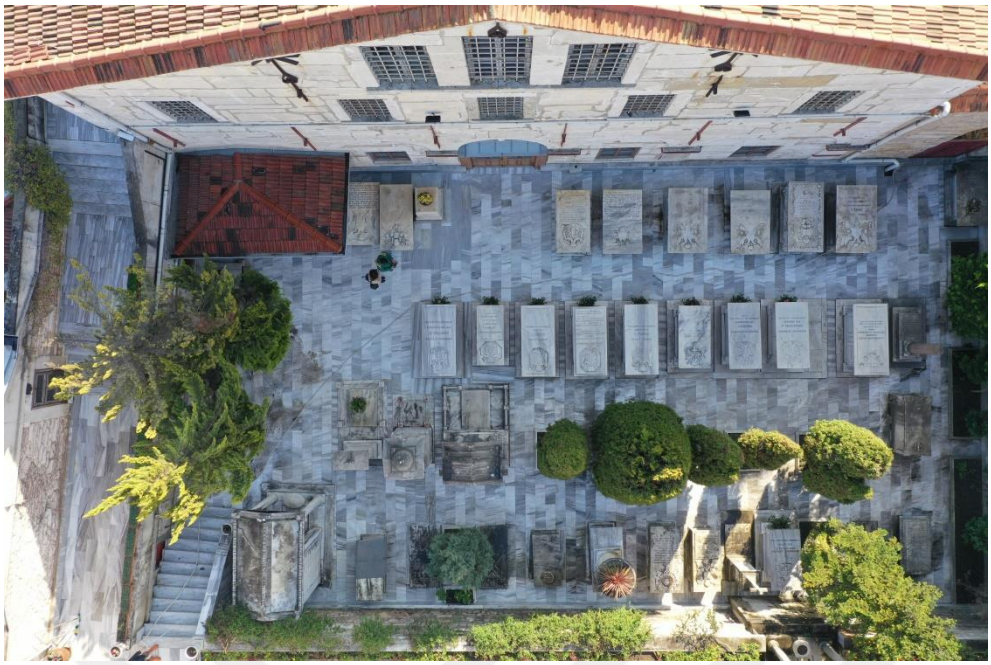
Şekil A.10 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşları-2, 2019.

Şekil A.11 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşı örneği-1, 2019.

Şekil A.12 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki mermer mezar taşı örneği-2, 2019.

Şekil A.13 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezarlar, 2022.

Şekil A.14 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezar örnekleri-2, 2022.

Şekil A.15 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, batı avlusunda bulunan mezar örnekleri-1, 2022.

Şekil A.16 : Balıklı Ayazma'nın kuzey avludan görünüşü, 2022.

Şekil A.17 : Balıklı Ayazma ve Silivrikapı Panagia Kilisesi'ne kuzey avludan bakış, 2019.

Şekil A.18 : Balıklı Ayazma ve Silivrikapı Panagia Kilisesi girişlerinin ilişkisi ve yaşlı ağaç, 2019.

Şekil A.19 : Toplantı Salonu'na kuzey avludan bakış, 2022.

Şekil A.20 : Toplantı Salonu hava fotoğrafı, 2022.

Şekil A.21 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Güvenlik Birimi ve Toplantı Salonu ilişkisi, 2022.

Şekil A.22 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Balıklı Ayazma, Kadınlar Manastırı ve Yönetim Birimi ilişkisi-1, 2022.

Şekil A.23 : Silivrikapı Panagia Kilisesi, Balıklı Ayazma, Kadınlar Manastırı ve Yönetim Birimi ilişkisi-2, 2022.

Şekil A.24 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey avlusundaki selsebil, 2019.

Şekil A.25 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı kuzey cephesindeki mermer çeşme, 2019.

Şekil A.26 : 1.Kitabe, 2022.

Şekil A.27 : 2. Kitabe, 2022.

Şekil A.28 : 3. Kitabe, 2022.

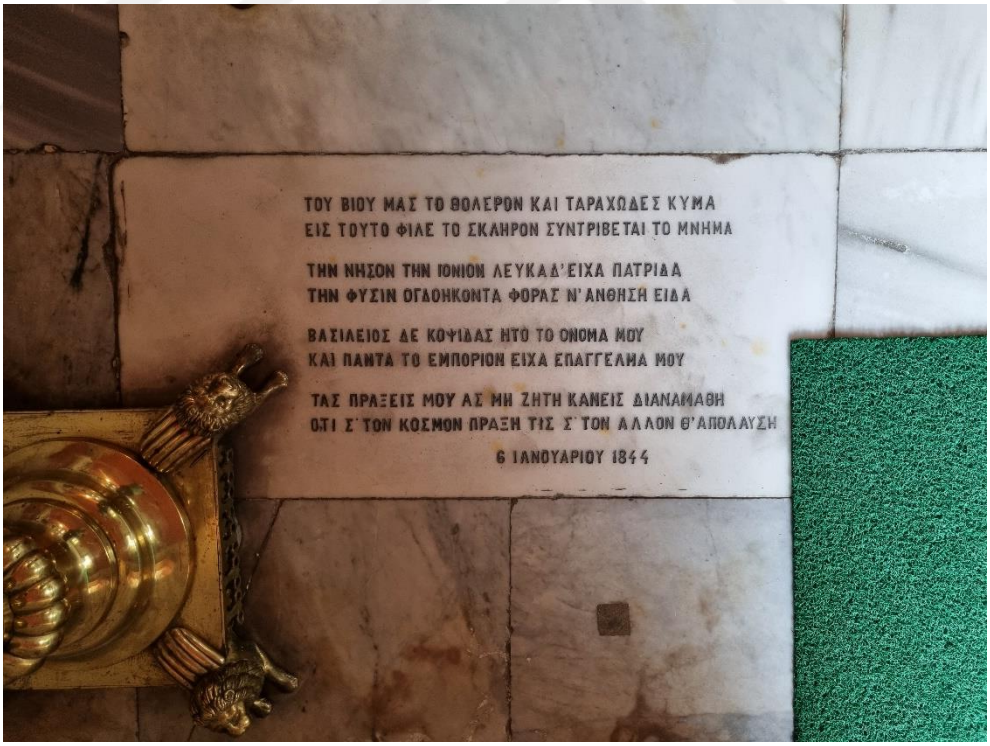
Şekil A.29 : 4. Kitabe, 2022.

Şekil A.30 : Z01 Narteks mekanına güneybatıdan bakış, 2022.

Şekil A.31 : Z01 Narteks mekanına güneydoğudan bakış, 2022.

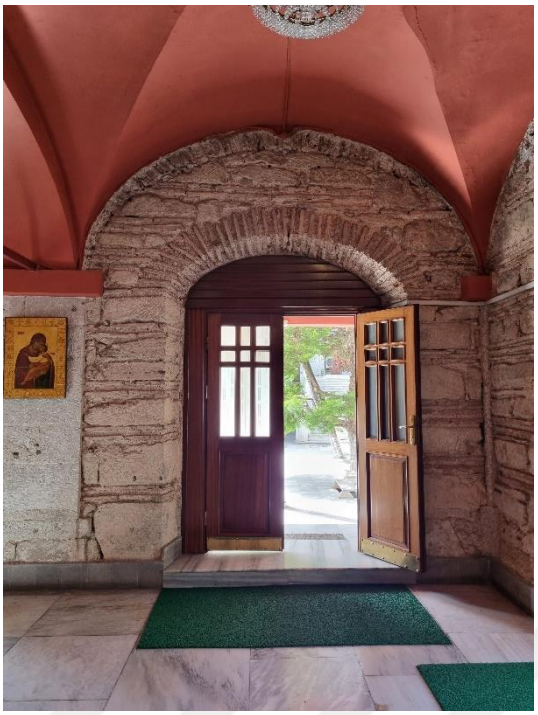
Şekil A.32 : Z01 Narteks mekânı döşemesinde bulunan mermer yazıt, 2022.

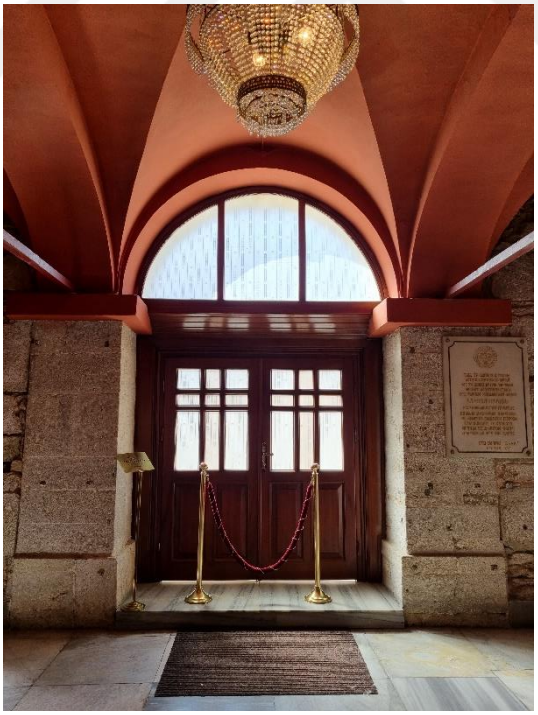
Şekil A.33 : Z01 Narteks mekanı döşemesinde bulunan mermer mezar taşı, 2022.

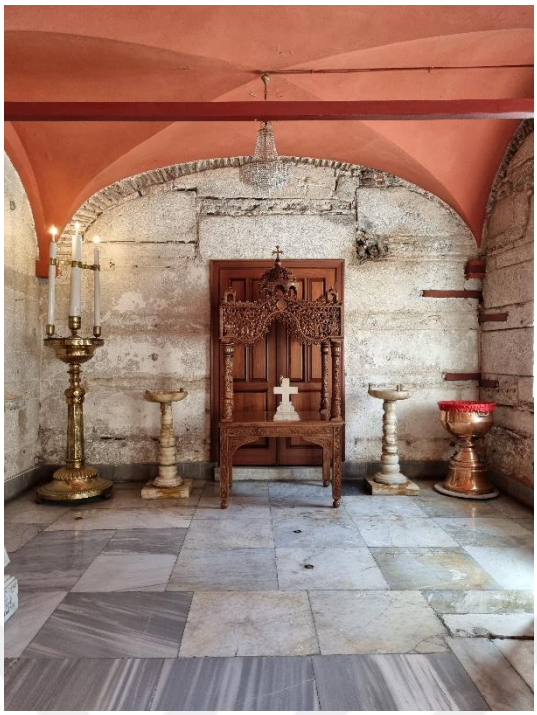
Şekil A.34 : Z01 Narteks mekânı kuzey duvarında K01 kapısı, 2022.

Şekil A.35 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında K02 kapısı, 2022.

Şekil A.36 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında K03 kapısı, 2022.

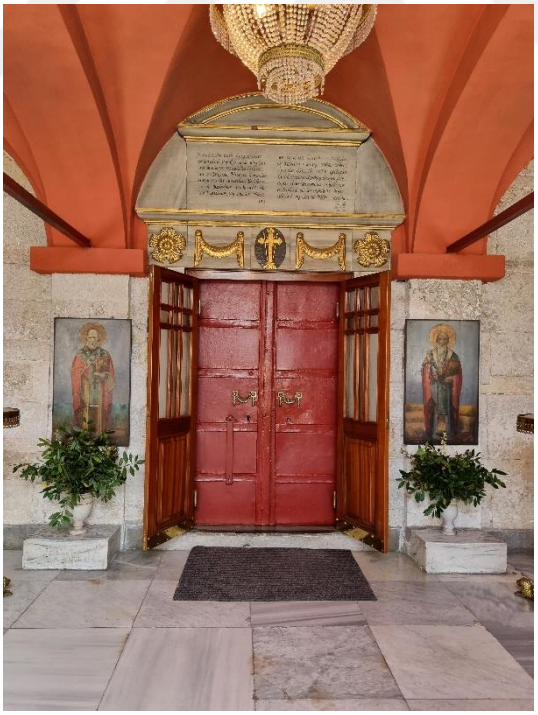
Şekil A.37 : Z01 Narteks mekânı güney duvarında K08 kapısı, 2022.

Şekil A.38 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K07 kapısı ve 2. Kitabe, 2022.

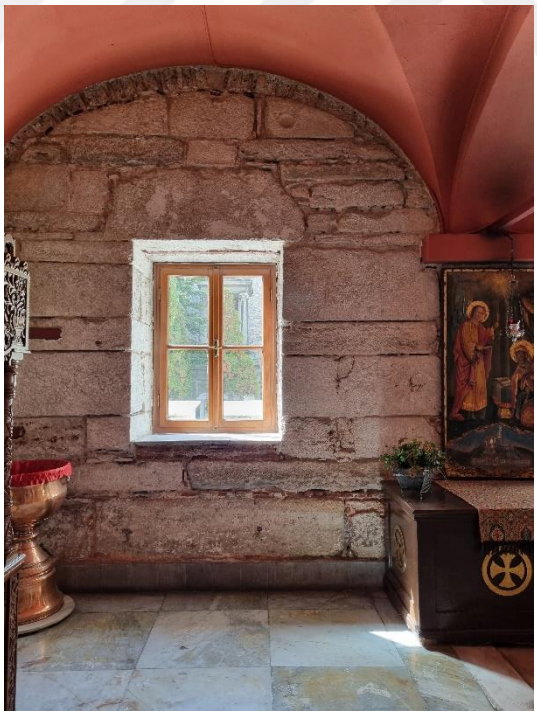
Şekil A.39 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K04 kapısı ve 3. Kitabe, 2022.

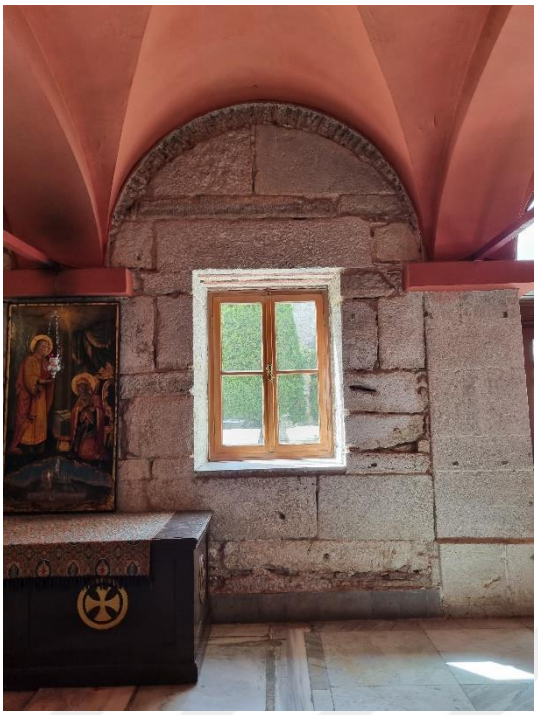
Şekil A.40 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında K05 ve K06 kapıları ile 1.Kitabe, 2022.

Şekil A.41 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P01 penceresi ve 4. Kitabe, 2022.

Şekil A.42 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P03 penceresi, 2022.

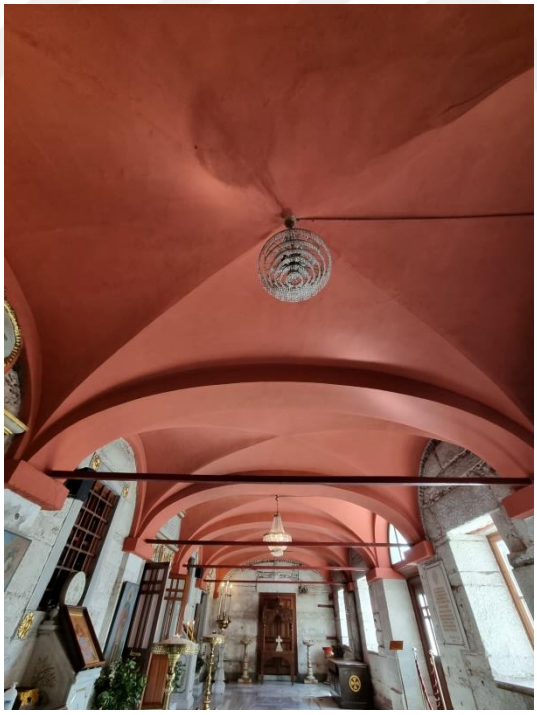
Şekil A.43 : Z01 Narteks mekânı batı duvarında P02 penceresi, 2022.

Şekil A.44 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında P04 penceresi, 2022.

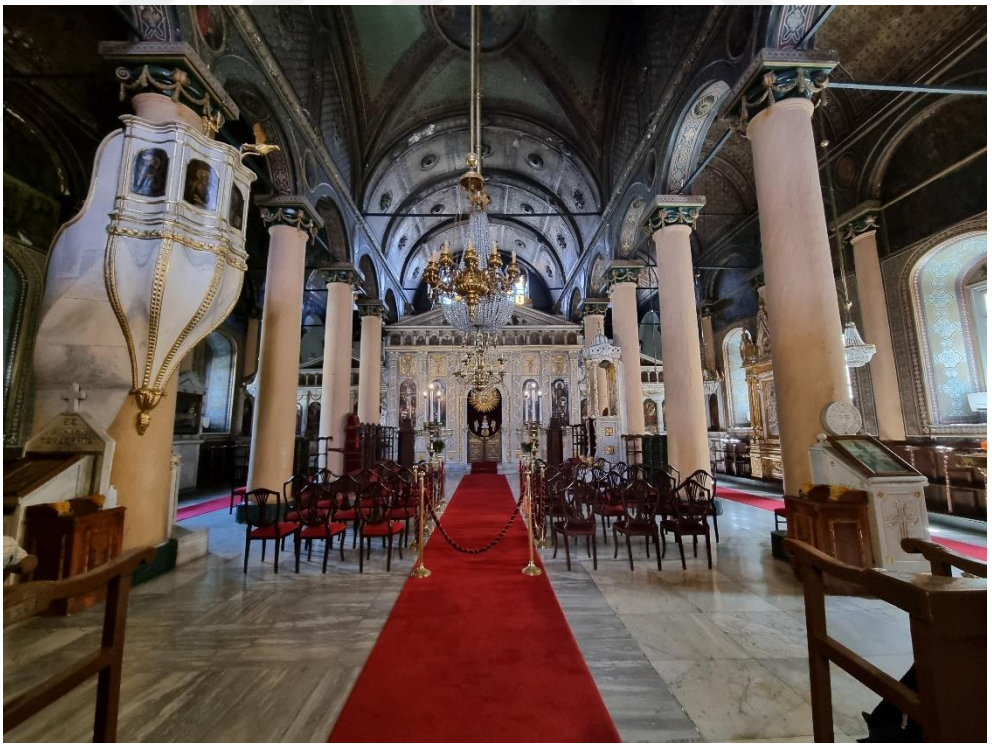
Şekil A.45 : Z01 Narteks mekânı doğu duvarında P05 penceresi, 2022.

Şekil A.46 : Z01 Narteks mekânın çapraz tonozlarla örtülü tavanı, 2022.

Şekil A.47 : Z01 Narteks mekânı kuzeybatı köşesinde bulunan demir kenetler, 2022.

Şekil A.48 : Z02 Naos orta nefine batıdan bakış, 2022.

Şekil A.49 : Z02 Naos orta nefine doğudan bakış, 2022.

Şekil A.50 : Z02 Naos kuzey yan nefe orta neften bakış, 2022.

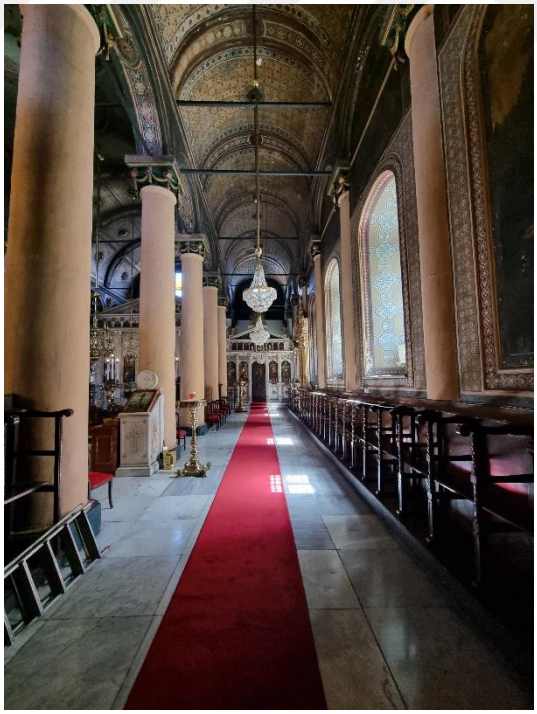
Şekil A.51 : Z02 Naos kuzey yan nefe batıdan bakış, 2022.

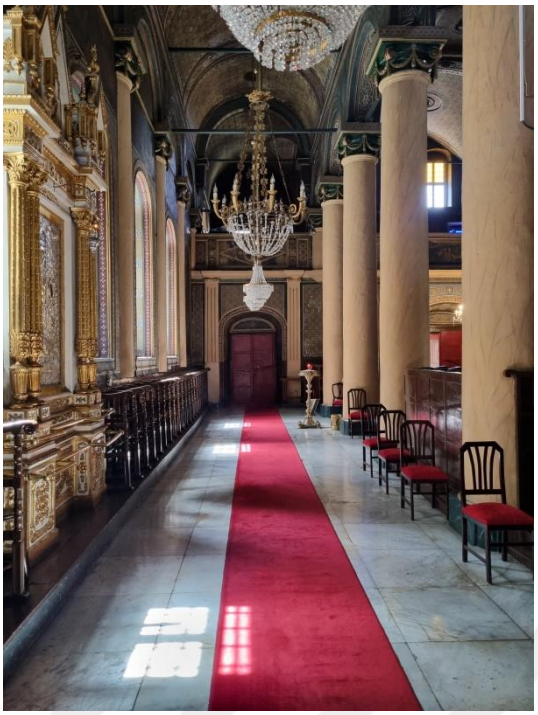
Şekil A.52 : Z02 Naos kuzey yan nefe doğudan bakış, 2022.

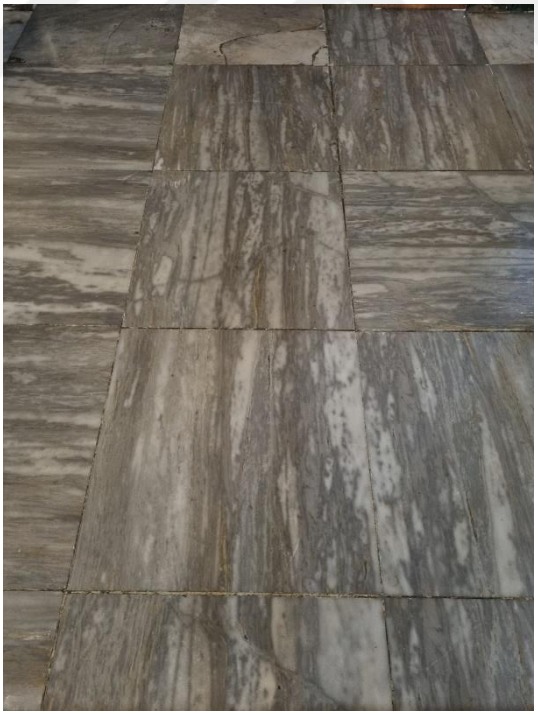
Şekil A.53 : Z02 Naos güney yan nefe orta neften bakış, 2022.

Şekil A.54 : Z02 Naos güney yan nefe batıdan bakış, 2022.

Şekil A.55 : Z02 Naos güney yan nefe doğudan bakış, 2022.

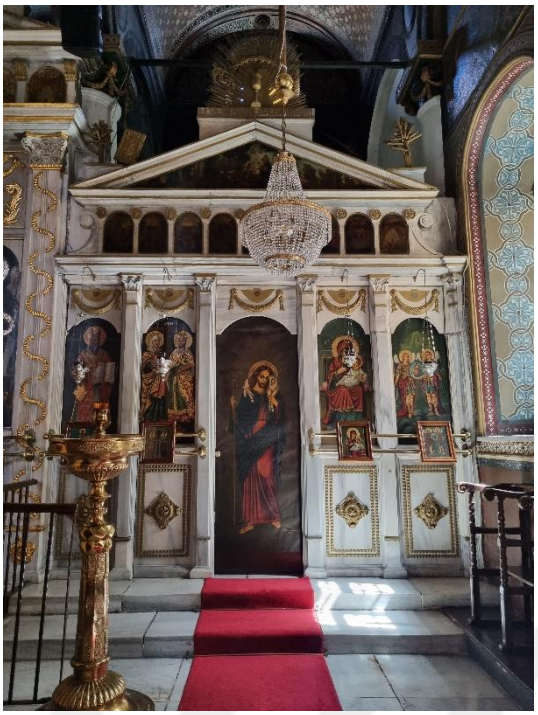
Şekil A.56 : Z02 Naos orta nef mermer kaplama döşemesi, 2022.

Şekil A.57 : Z02 Naos kuzey yan nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022.

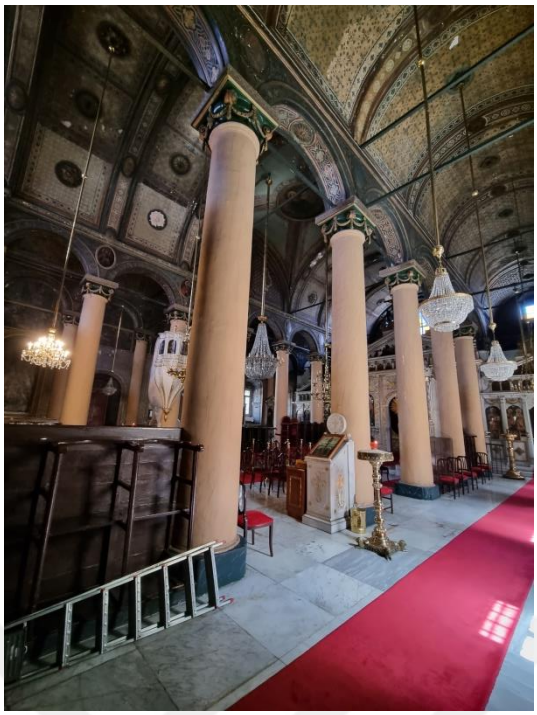
Şekil A.58 : Z02 Naos kuzey orta nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022.

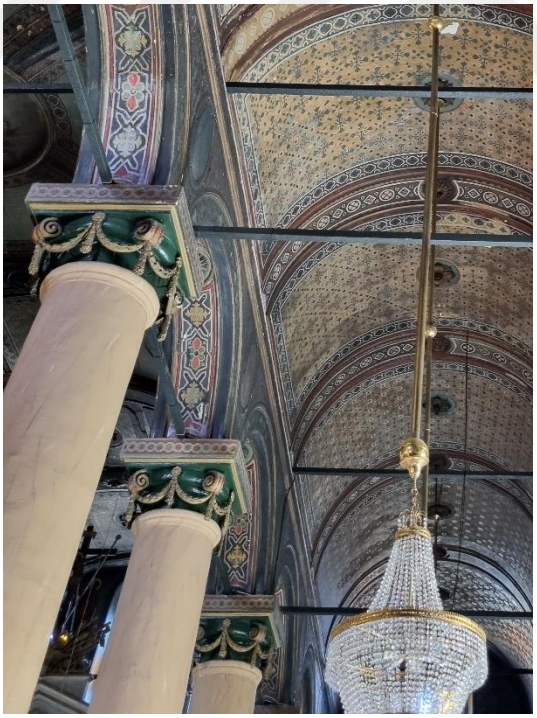
Şekil A.59 : Z02 Naos güney yan nefte bulunan mermer ikonostasion, 2022.

Şekil A.60 : Z02 Naosta bulunan sütunlar-1, 2022.

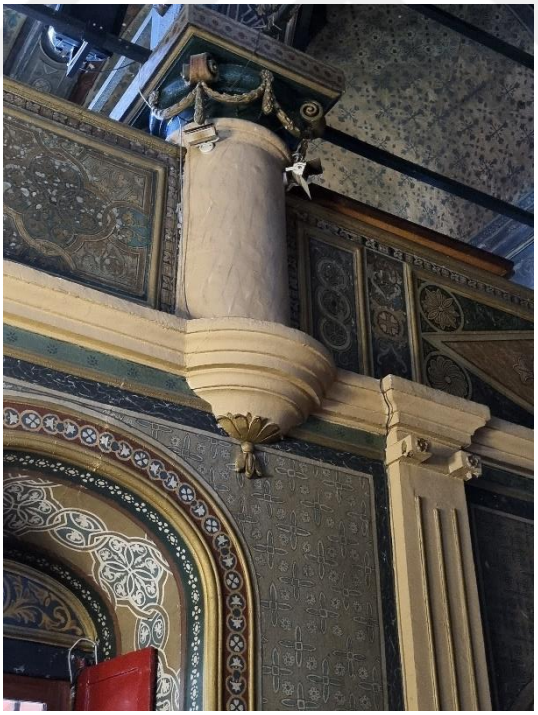
Şekil A.61 : Z02 Naosta bulunan sütunlar-2, 2022.

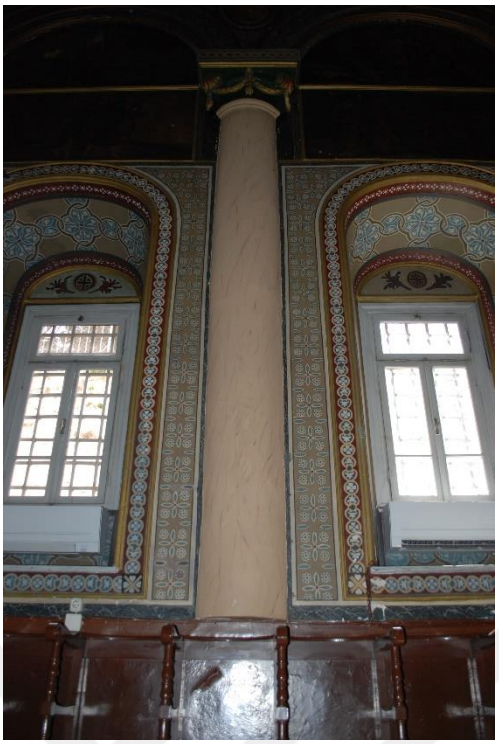
Şekil A.62 : Z02 Naosta bulunan sütun başlıkları, 2022.

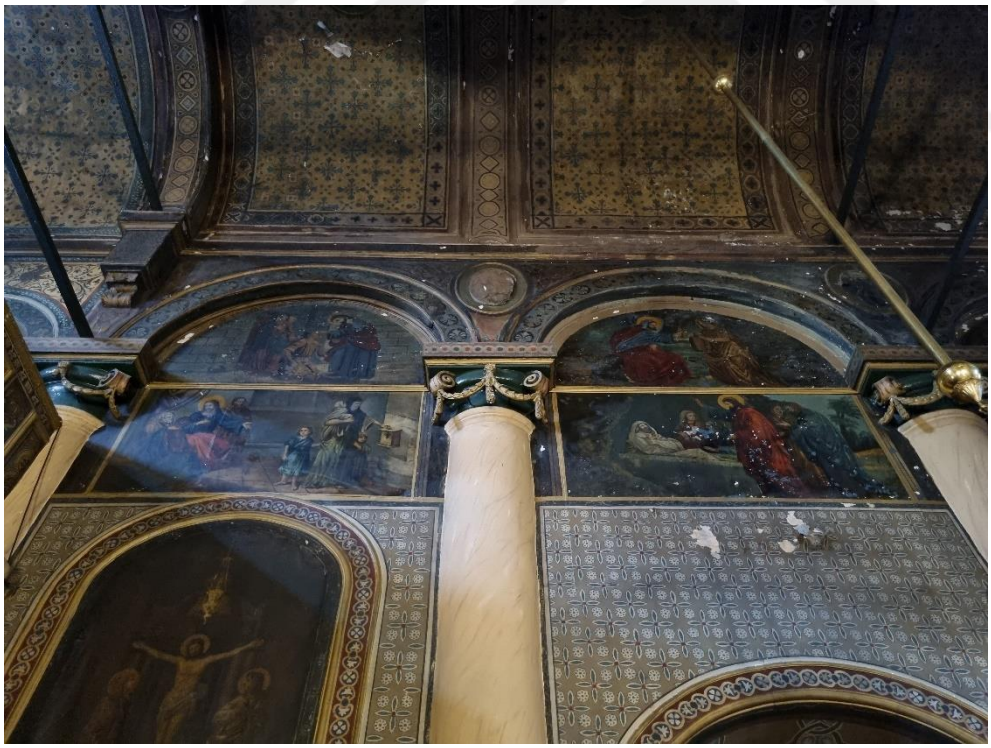
Şekil A.63 : Z02 Naosta bulunan sütun kaidesi, 2022.

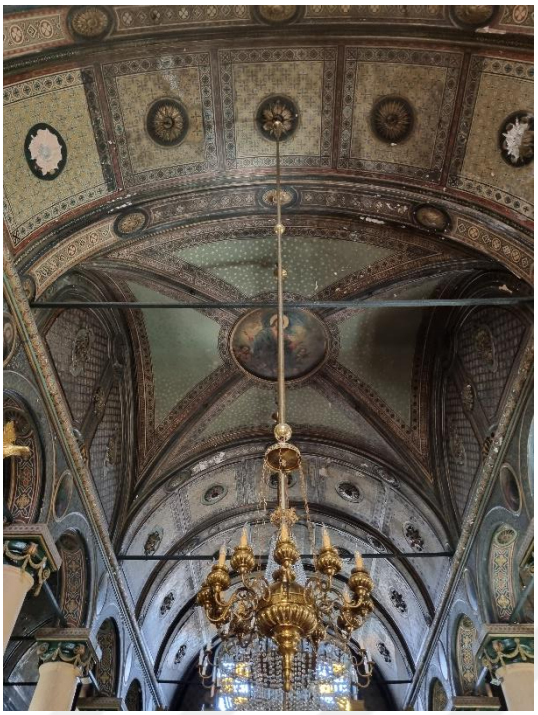
Şekil A.64 : Z02 Naos batı duvarı üzerinde bulunan yarım sütun, 2022.

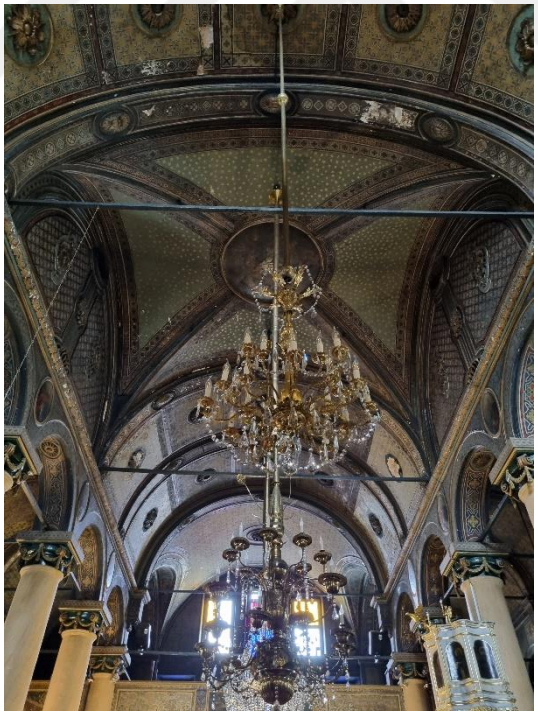
Şekil A.65 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan sütun biçimli pilastır örneği, 2022.

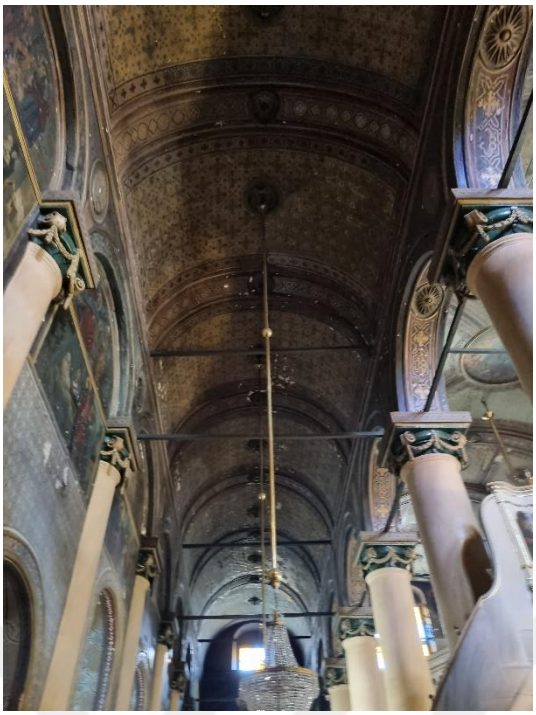
Şekil A.66 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan kör kemer örneği, 2022.

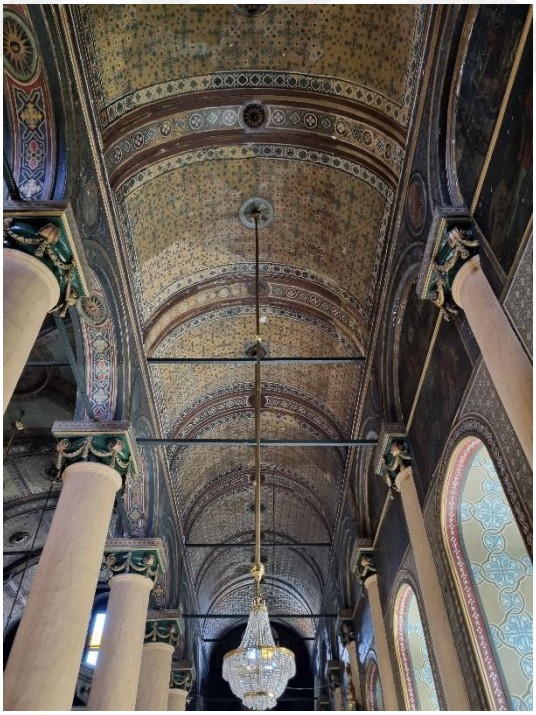
Şekil A.67 : Z02 Naos orta nef tavanına batıdan genel bakış, 2022.

Şekil A.68 : Z02 Naos orta nef tavanına doğudan genel bakış, 2022.

Şekil A.69 : Z02 Naos kuzey yan nef tavanı, 2022.

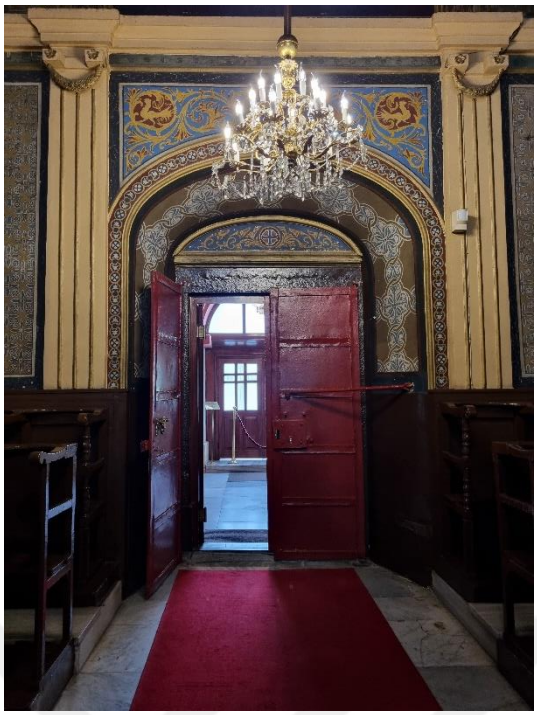
Şekil A.70 : Z02 Naos güney yan nef tavanı, 2022.

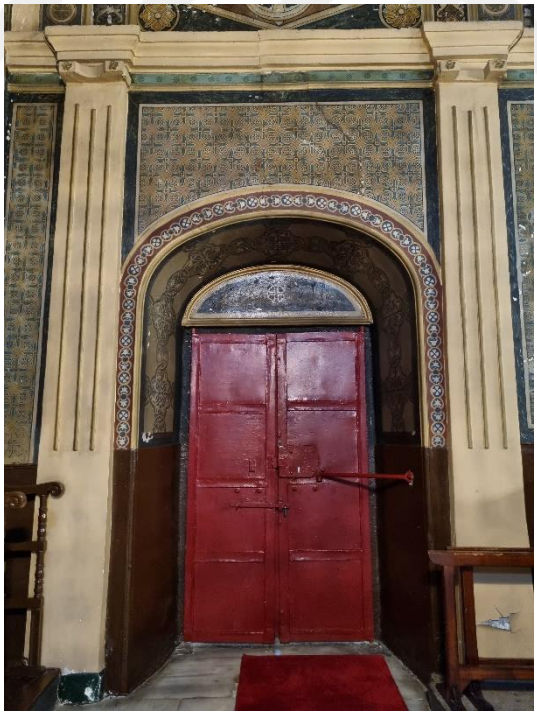
Şekil A.71 : Z02 Naos orta nef çapraz tonozu ve "Pantokrator İsa" tasviri, 2022.

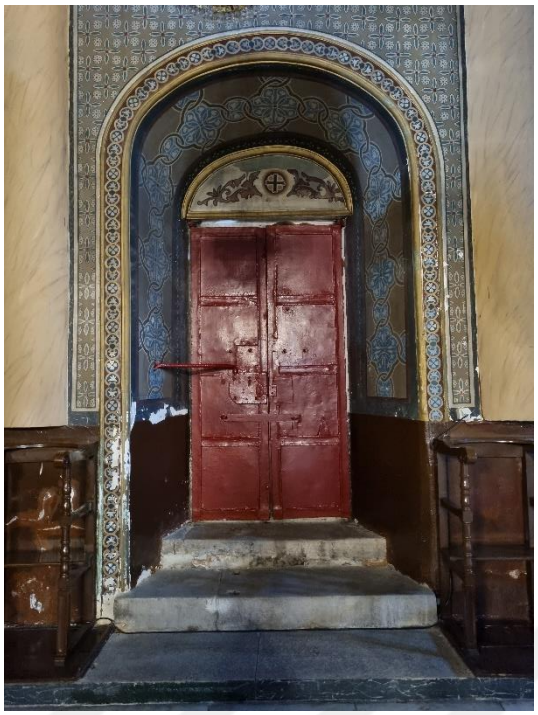
Şekil A.72 : Z02 Naos batı duvarında K04 kapısı, 2022.

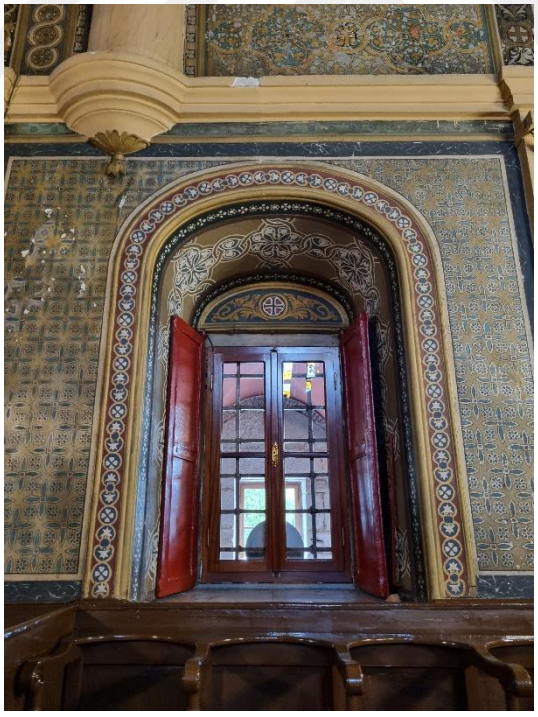
Şekil A.73 : Z02 Naos batı duvarında K06 kapısı, 2022.

Şekil A.74 : Z02 Naos batı duvarında K07 kapısı, 2022.

Şekil A.75 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında K10 kapısı, 2022.

Şekil A.76 : Z02 Naos batı duvarında P04 penceresi, 2022.

Şekil A.77 : Z02 Naos batı duvarında P05 penceresi, 2022.

Şekil A.78 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P06 penceresi, 2022.

Şekil A.79 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P07 penceresi, 2022.

Şekil A.80 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P08 penceresi, 2022.

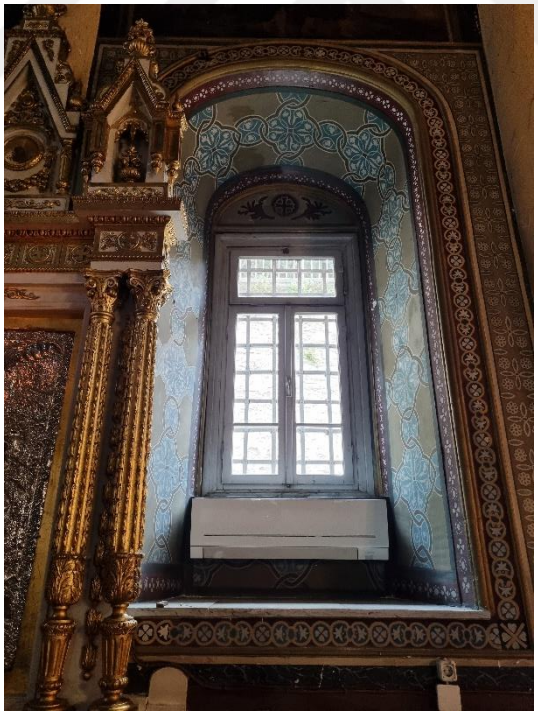
Şekil A.81 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında P09 penceresi, 2022.

Şekil A.82 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P13 pencresi, 2022.

Şekil A.83 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P14 pencresi, 2022.

Şekil A.84 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P15 pencresi, 2022.

Şekil A.85 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P16 pencresi, 2022.

Şekil A.86 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında P17 pencresi, 2022.

Şekil A.87 : Z02 Naos kuzey yan nef duvarında bulunan duvar resmi, 2022.

Şekil A.88 : Z02 Naos güney yan nef duvarında bulunan duvar resmi, 2022.

Şekil A.89 : Z02 Naos orta nef ile kuzey yan nef arasında bulunan ahşap seperatör, 2022.

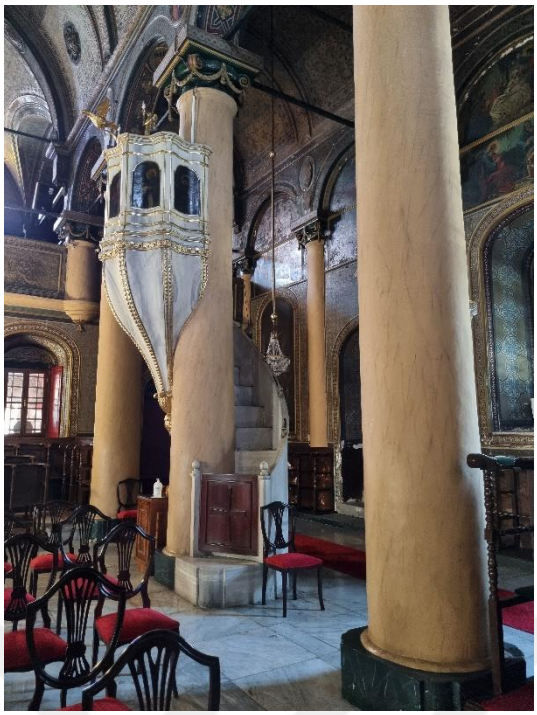
Şekil A.90 : Z02 Naos orta nef ile güney yan nef arasında bulunan ahşap seperatör, 2022.

Şekil A.91 : Z02 Naosta bulunan ambona güneyden bakış, 2022.

Şekil A.92 : Z02 Naosta bulunan ambona kuzeyden bakış, 2022.

Şekil A.93 : Z02 Naosta bulunan ambona doğudan bakış, 2022.

Şekil A.94 : Z02 Naosta bulunan despot koltuğuna kuzeyden bakış, 2022.

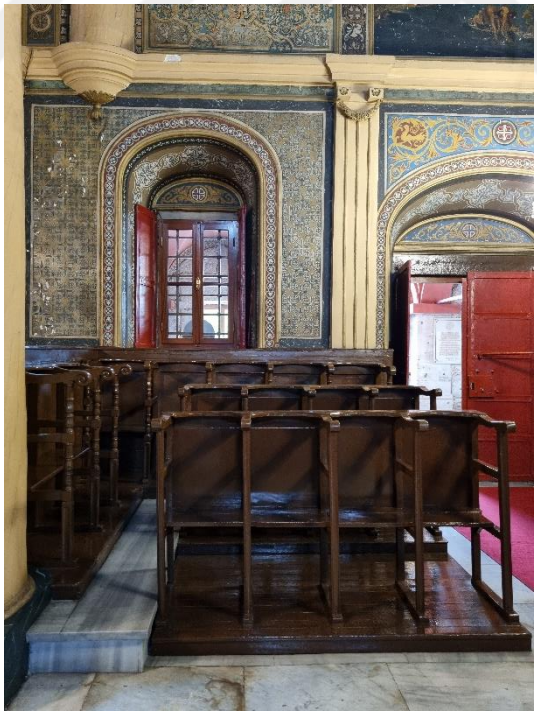
Şekil A.95 : Z02 Naosta bulunan despot koltuğu ve ahşap kürsüye kuzeydoğudan bakış, 2022.

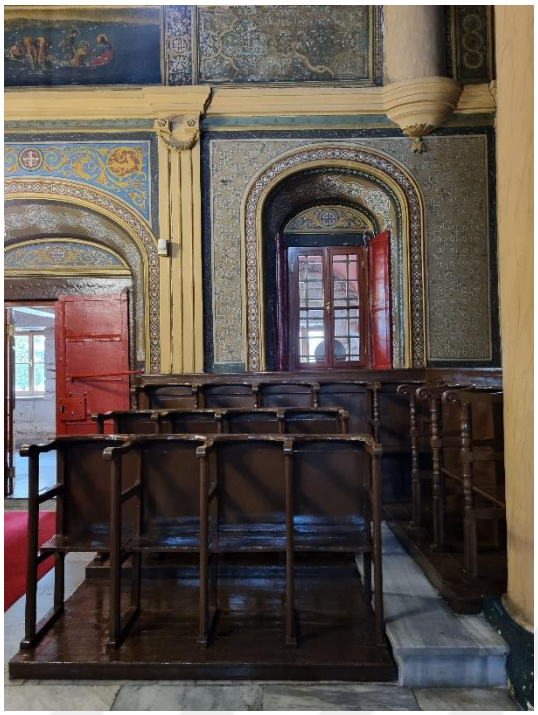
Şekil A.96 : Z02 Naosta bulunan ahşap kürsüye kuzeyden bakış, 2022.

Şekil A.97 : Z02 Naosta bulunan ahşap kürsüye güneyden bakış, 2022.

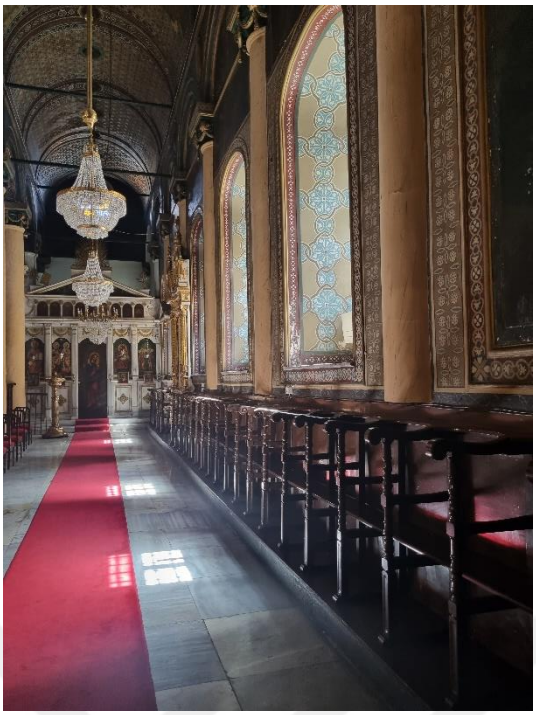
Şekil A.98 : Z02 Naos orta nefte bulunan ahşap oturma elemanları-1, 2022.

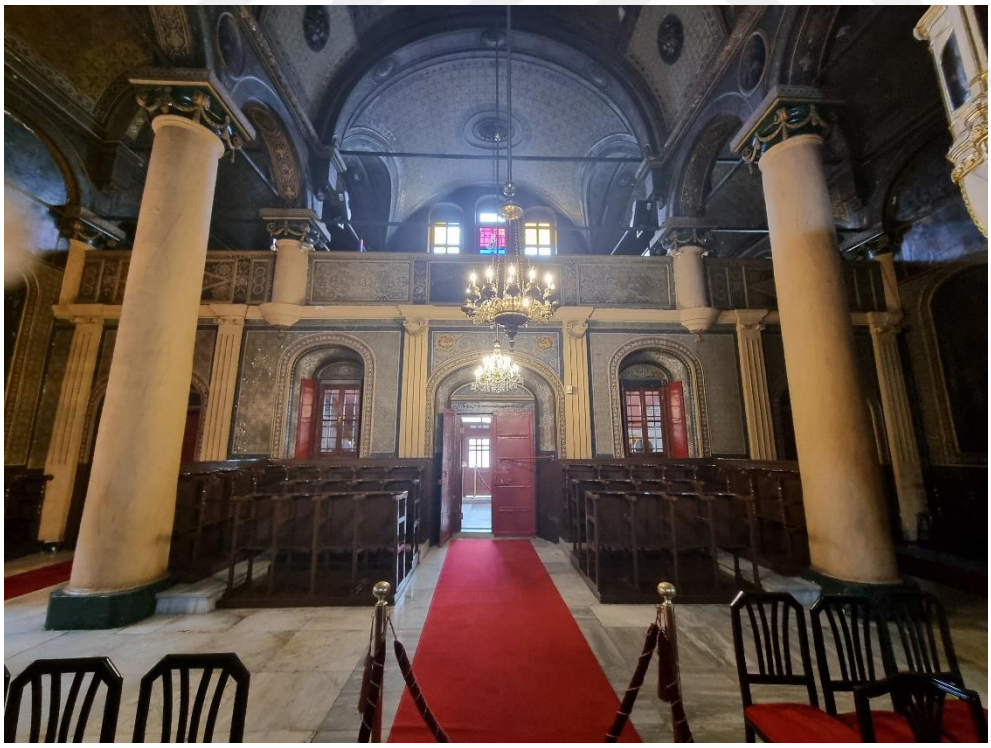
Şekil A.99 : Z02 Naos orta nefte bulunan ahşap oturma elemanları-2, 2022.

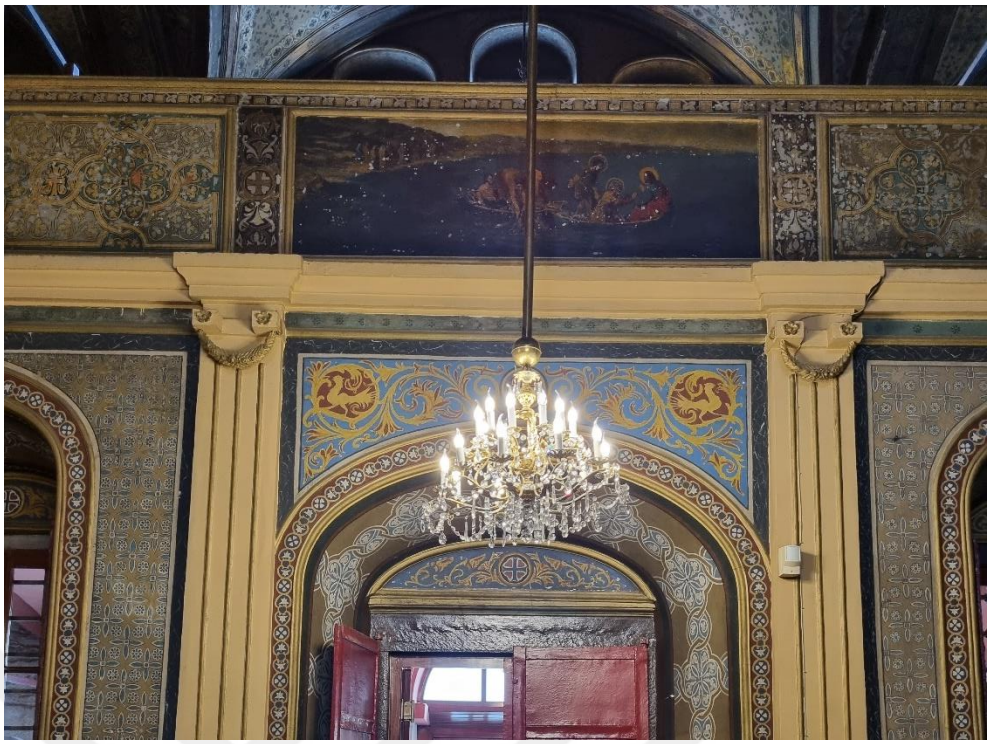
Şekil A.100 : Z02 Naos kuzey yan nefte bulunan ahşap oturma elemanlarına doğudan bakış, 2022.

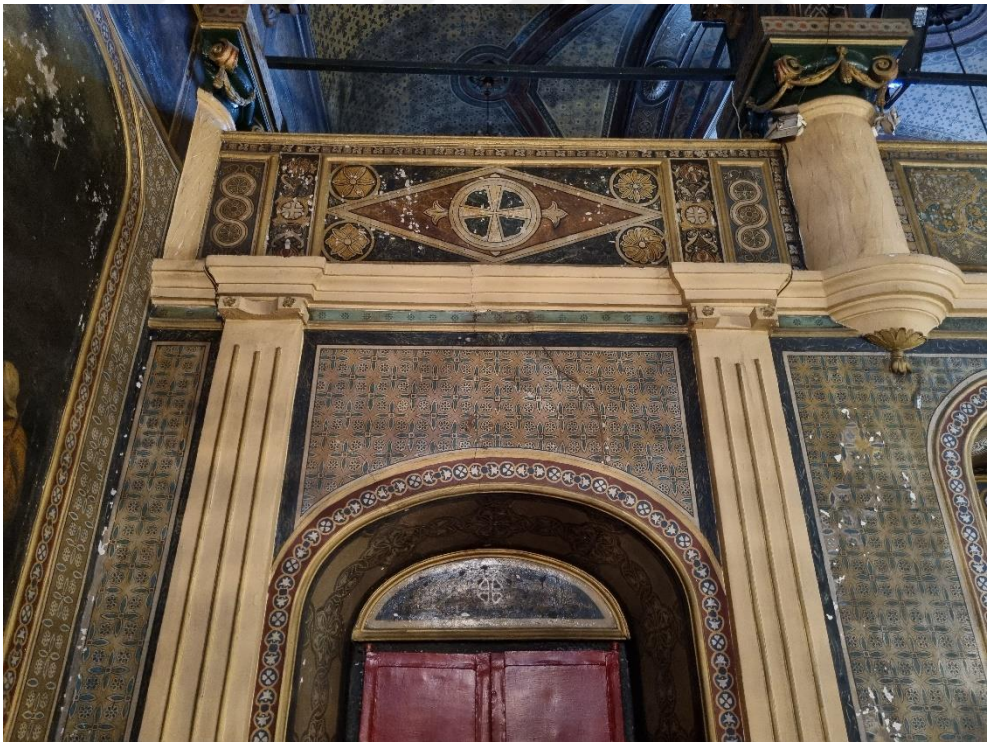
Şekil A.101 : Z02 Naos güney yan nefte bulunan ahşap oturma elemanlarına batıdan bakış, 2022.

Şekil A.102 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-1, 2022.

Şekil A.103 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-2, 2022.

Şekil A.104 : Galeri korkuluğu yüzeyinde yer alan panolar-3, 2022.

Şekil A.105 : Z02 Naos batı duvarında bulunan paye biçimli, yivli pilastır örneği, 2022.

Şekil A.106 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında bulunan mermer ikona panosu-1, 2022.

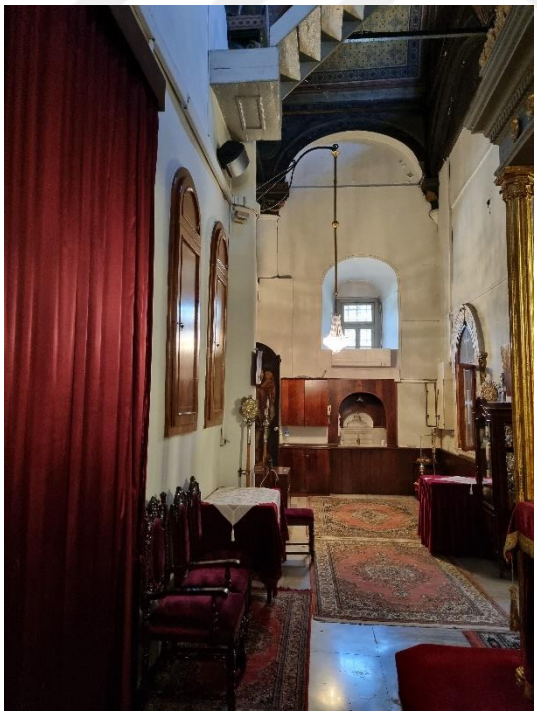
Şekil A.107 : Z02 Naos kuzey yan nef kuzey duvarında bulunan mermer ikona panosu-2, 2022.

Şekil A.108 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan mermer ikona panosu-1, 2022.

Şekil A.109 : Z02 Naos güney yan nef güney duvarında bulunan mermer ikona panosu-2, 2022.

Şekil A.110 : Z03 Bema kuzey duvarında bulunan el yıkama nişi ve P10 penceresi, 2022.

Şekil A.111 : Z03 Bema güney duvarında bulunan niş ve P12 penceresi, 2022.

Şekil A.112 : Z03 Bema doğu duvarında üstte P29, P30 ve P31 pencereleri, 2022.

Şekil A.113 : Z03 Bema doğu duvarında güney yan nef hizasındaki nişler, 2022.

Şekil A.114 : Z03 Bema doğu duvarında kuzey nef hizasındaki niş, 2022.

Şekil A.115 : Z03 Bema batı duvarına kuzeydoğudan bakış, 2022.

Şekil A.116 : Z03 Bema güneybatı köşesine bakış, 2022.

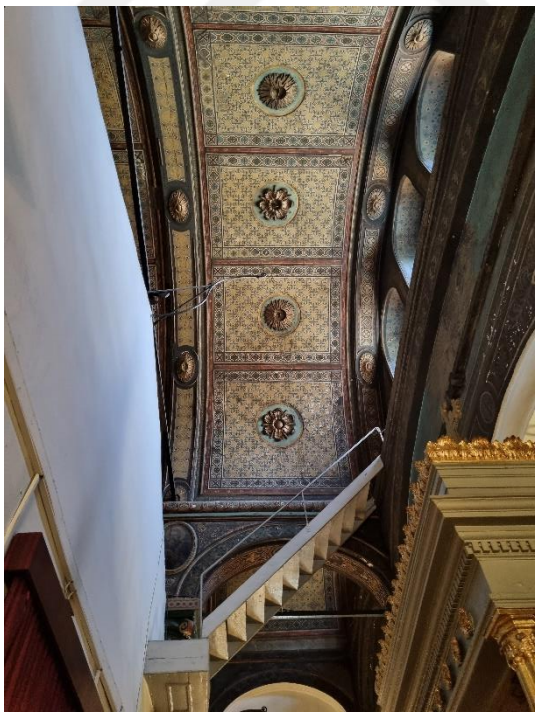
Şekil A.117 : Z03 Bema batı kuzeybatı köşesine bakış, 2022.

Şekil A.118 : Z03 Bemada bulunan ahşap altar ve Z04 Apsise bakış, 2022.

Şekil A.119 : Z03 Bema kuzey yan nef tavanı ve demir merdiven, 2022.

Şekil A.120 : Z03 Bema orta nef tavanı ve demir merdiven, 2022.

Şekil A.121 : Z03 Bema güney yan nef tavanı, 2022.

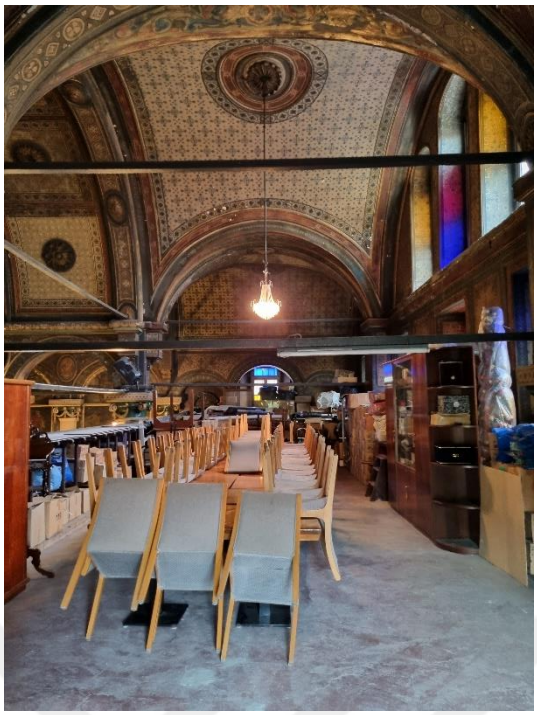
Şekil A.122 : Z03 Bema güneydoğu köşesindeki strüktürel çatlak, 2022.

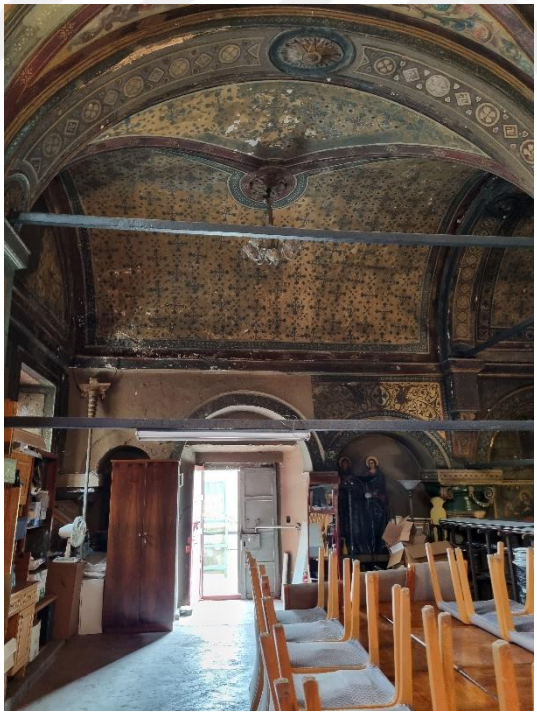
Şekil A.123 : Z03 Bema mermer döşemedeki strüktürel çatlak, 2022.

Şekil A.124 : Z04 Apsiste bulunan ahşap synthronon, mermer kathedra ve P11 penceresi, 2022.

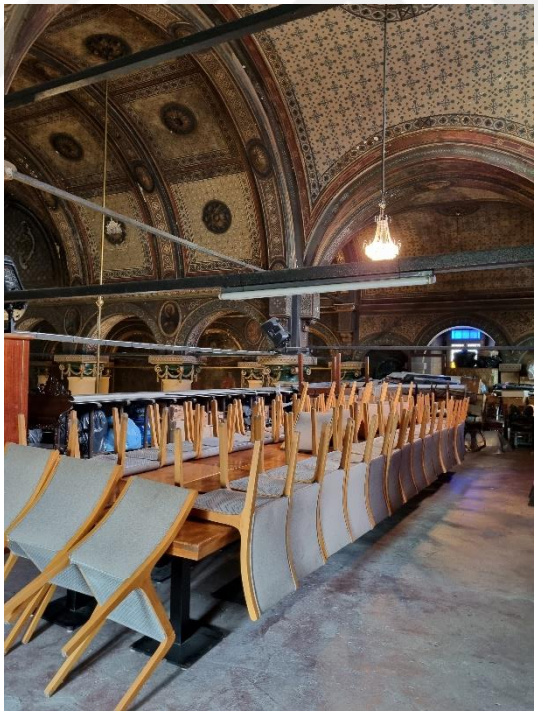
Şekil A.125 : G01 Galeri mekânı güney duvarına bakış, 2022.

Şekil A.126 : G01 Galeri mekânı kuzey duvarına bakış, 2022.

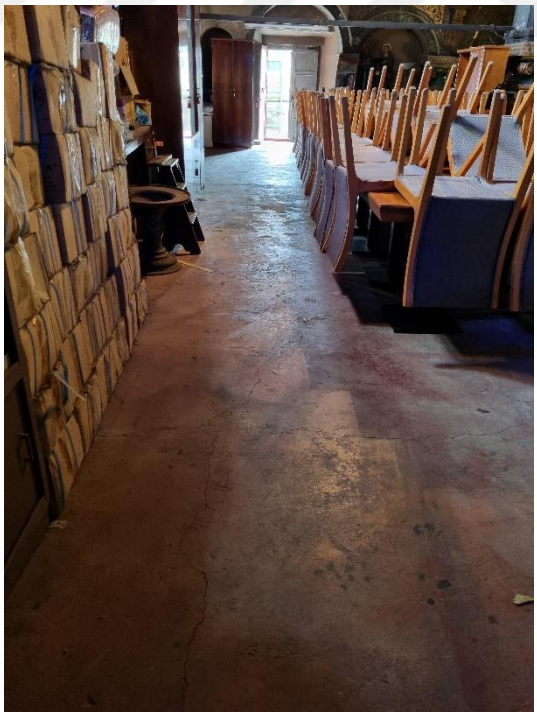
Şekil A.127 : G01 Galeri mekânı batı duvarına bakış, 2022.

Şekil A.128 : G01 Galeri mekânının doğusuna bakış, 2022.

Şekil A.129 : G01 Galeri mekânının mermer kaplama döşemesi ve K16 kapısı, 2022.

Şekil A.130 : G01 Galeri mekânının şap döşemesi, 2022.

Şekil A.131 : G01 Galeri mekânının mermer kaplama ve şap döşeme birleşimi, 2022.

Şekil A.132 : G01 Galeri mekânının doğusunda bulunan taş korkuluk ve ahşap oturma elemanları-1, 2022.

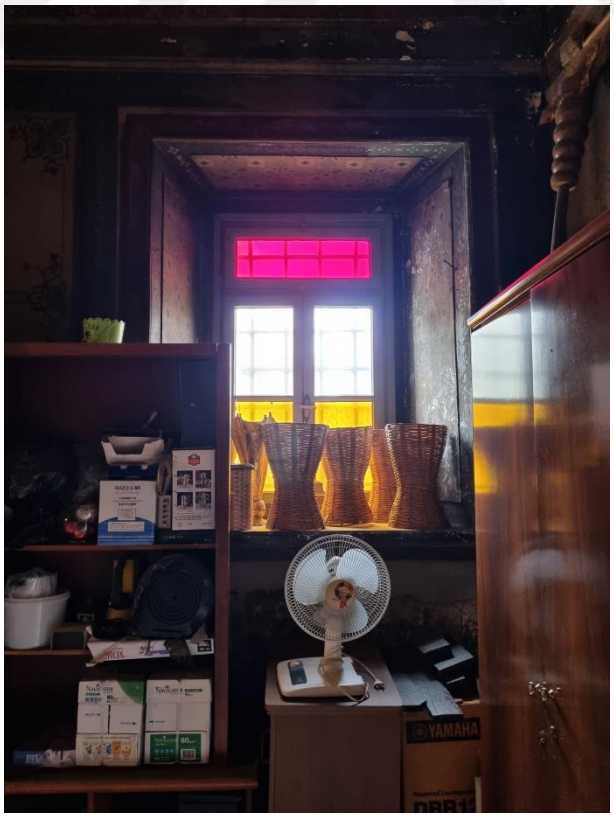
Şekil A.133 : G01 Galeri mekânının doğusunda bulunan taş korkuluk ve ahşap oturma elemanları-2, 2022.

Şekil A.134 : G01 Galeri mekânı kuzey duvarında bulunan K16 kapısı ve iki yanındaki basık kemerli niş, 2022.

Şekil A.135 : G01 Galeri doğu duvarında bulunan P25, P26 ve P27 pencereleri, 2022.

Şekil A.136 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P19 penceresi, 2022.

Şekil A.137 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P20 penceresi, 2022.

Şekil A.138 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P21 penceresi, 2022.

Şekil A.139 : G01 Galeri mekânı batı duvarında bulunan P22 penceresi, 2022.

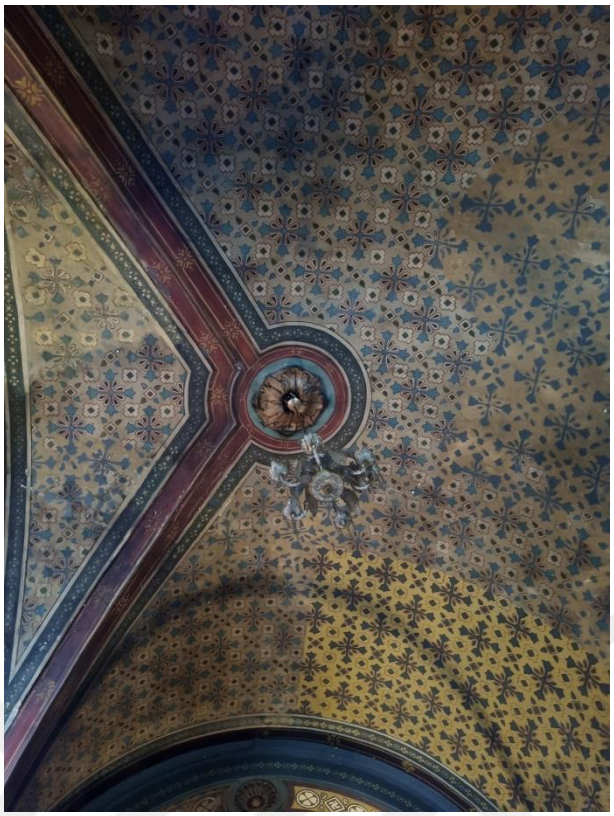
Şekil A.140 : G01 Galeri mekânı güney duvarında bulunan P24 penceresi ve iki yanındaki niş, 2022.

Şekil A.141 : G01 Galeri mekânı korkuluğunda bulunan sütunun ikinci başlığı, 2022.

Şekil A.142 : G01 Galeri mekânı orta nef hizasındaki yelken tonoz, 2022.

Şekil A.143 : G01 Galeri mekânı yan nef hizasındaki yarım çapraz ve yarım beşik tonoz örtü, 2019.

Şekil A.144 : Balıklı Meryem Ana Rum Ortodoks Manastırı avlu duvarlarına sokaktan bakış, 2022.

Şekil A.145 : Kuzey cephesine kuzeydoğudan bakış-1, 2022.

Şekil A.146 : Kuzey cephesine kuzeybatıdan bakış-1, 2022.

Şekil A.147 : Kuzey cephesine kuzeybatıdan bakış-2, 2022.

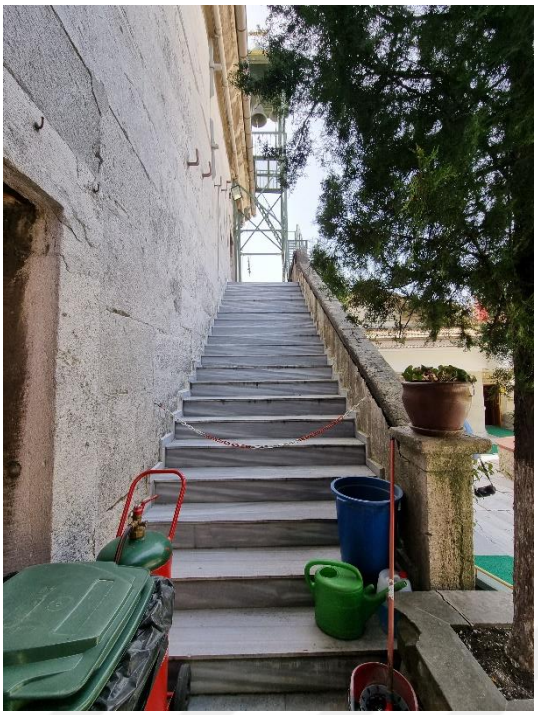
Şekil A.148 : Kuzey cephesine kuzeyden bakış, 2019.

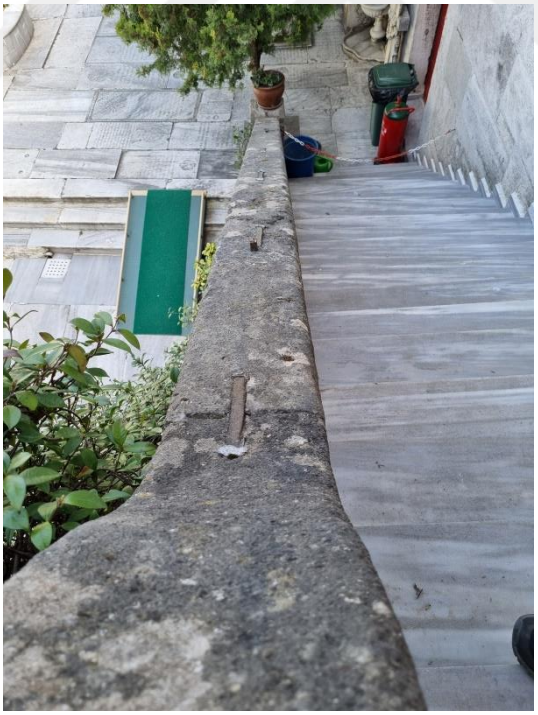
Şekil A.149 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene kuzeyden bakış, 2022.

Şekil A.150 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene kuzeydoğudan bakış, 2022.

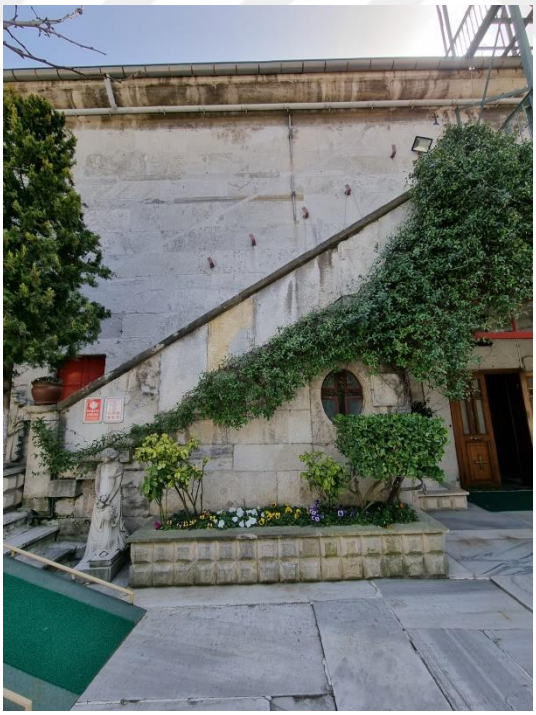
Şekil A.151 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene doğudan bakış, 2022.

Şekil A.152 : Kuzey cephesinde bulunan merdivene batıdan bakış ve taş korkuluktaki metal kenetler, 2022.

Şekil A.153 : Kuzey cephesinde bulunan merdivenin dayandığı duvardaki iz ve metal elemanlar-1, 2022.

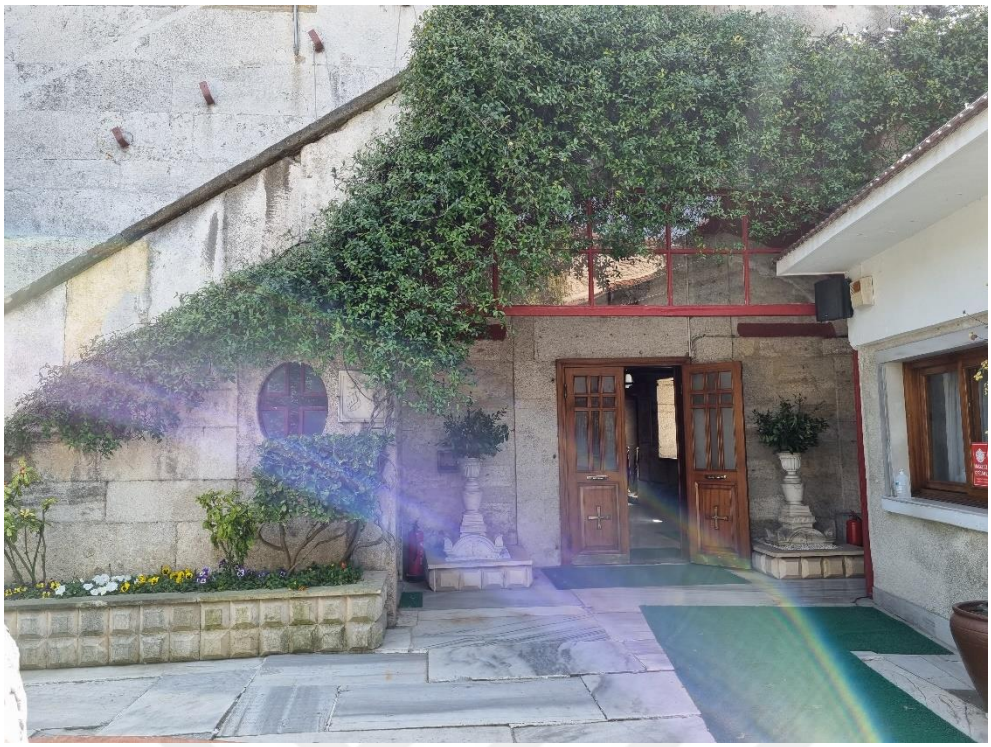
Şekil A.154 : Kuzey cephesinde bulunan merdivenin dayandığı duvardaki iz ve metal elemanlar-2, 2022.

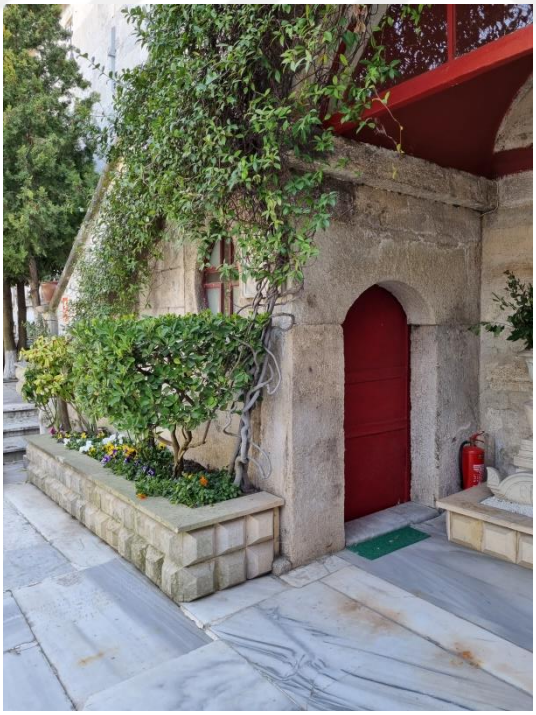
Şekil A.155 : Kuzey cephesinde Z01 Narteks ve G01 Galeri girişleri ilişkisi, 2019.

Şekil A.156 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan P18 penceresi, 2022.

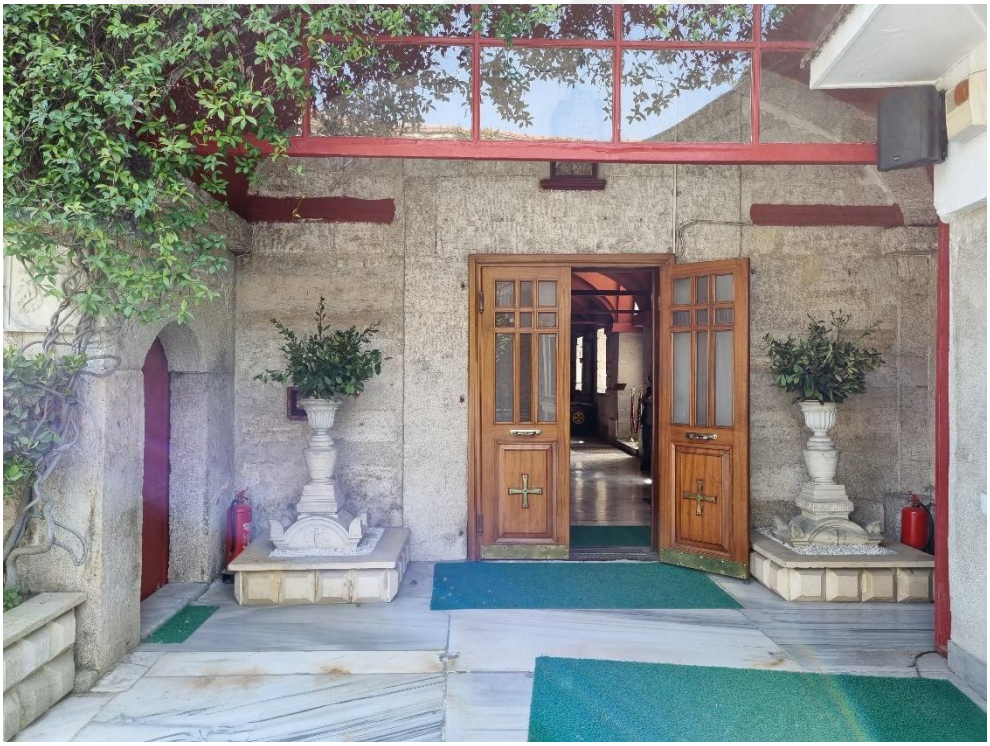
Şekil A.157 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan P18 penceresi ve K01 kapısı, 2022.

Şekil A.158 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan K15 kapısı, 2022.

Şekil A.159 : Kuzey cephesinde K10 kapısı, 2022.

Şekil A.160 : Kuzey cephesinde merdiven altında bulunan K01 ve K15 kapıları, 2022.

Şekil A.161 : Kuzey cephesinde K16 kapısı, 2022.

Şekil A.162 : Kuzey cephesinde K10 kapısı ve P06 ve P07 pencereleri, 2022.

Şekil A.163 : Kuzey cephesinde P07 ve P08 pencereleri ve metal haç, 2022.

Şekil A.164 : Kuzey cephesinde P10 ve P09 pencereleri, 2022.

Şekil A.165 : Kuzey cephesi K16 kapı üzerinde bulunan metal haç ve muhdes aydınlatma elemanı ile kamera, 2022.

Şekil A.166 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine kuzeyden bakış, 2022.

Şekil A.167 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine kuzeydoğudan bakış, 2022.

Şekil A.168 : Kuzey cephesinde metal çan kulesine doğudan bakış, 2022.

Şekil A.169 : Batı avluda bulunan mermer mezarlar, 2022.

Şekil A.170 : Batı avludadan ayazmaya bakış, 2022.

Şekil A.171 : Batı avludan kadınlar manastırı ve ayazmaya bakış, 2022.

Şekil A.172 : Batı cephesi-1, 2022.

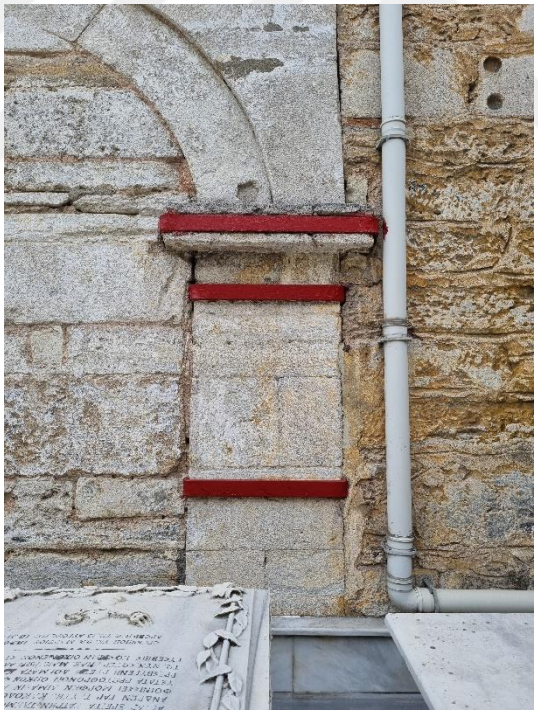
Şekil A.173 : Batı cephesi-2, 2022.

Şekil A.174 : Batı cephesine kuzeybatıdan bakış, 2022.

Şekil A.175 : Batı cephesine güneybatıdan bakış, 2022.

Şekil A.176 : Batı cephesindeki demir kenetler, 2022.

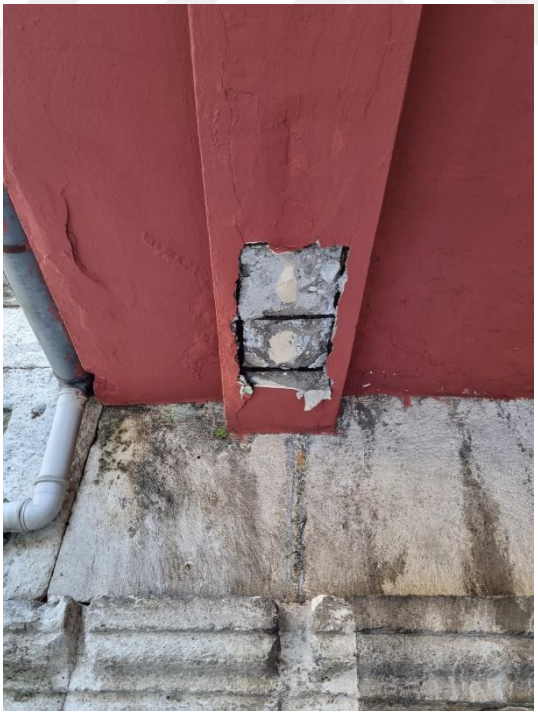
Şekil A.177 : Batı cephesinde K02 kapısı ve giriş saçağı, 2022.

Şekil A.178 : Batı cephesinde K02 kapısı, 2022.

Şekil A.179 : Batı cephesinde bulunan giriş saçağının mermer dikmesi, 2022.

Şekil A.180 : Batı cephesinde bulunan giriş saçağında malzeme kaybı, 2022.

Şekil A.181 : Batı cephesinde bulunan sundurmanın çatısı, 2022.

Şekil A.182 : Batı cephesinde K03 kapısı, 2022.

Şekil A.183 : Batı cephesinde mermer yazıt-1, 2022.

Şekil A.184 : Batı cephesinde mermer yazıt-2, 2022.

Şekil A.185 : Batı cephesinde mermer yazıt-3, 2022.

Şekil A.186 : Batı cephesinde P01 penceresi, 2022.

Şekil A.187 : Batı cephesinde P02 penceresi, 2022.

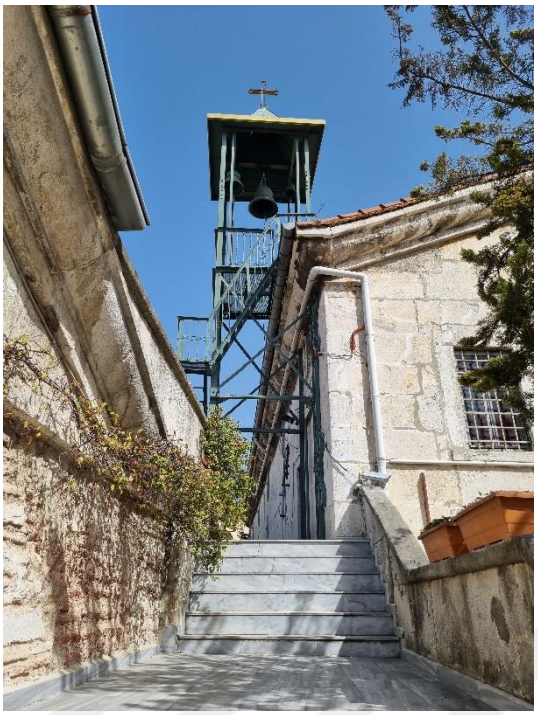
Şekil A.188 : Batı cephesinde P03 penceresi, 2022.

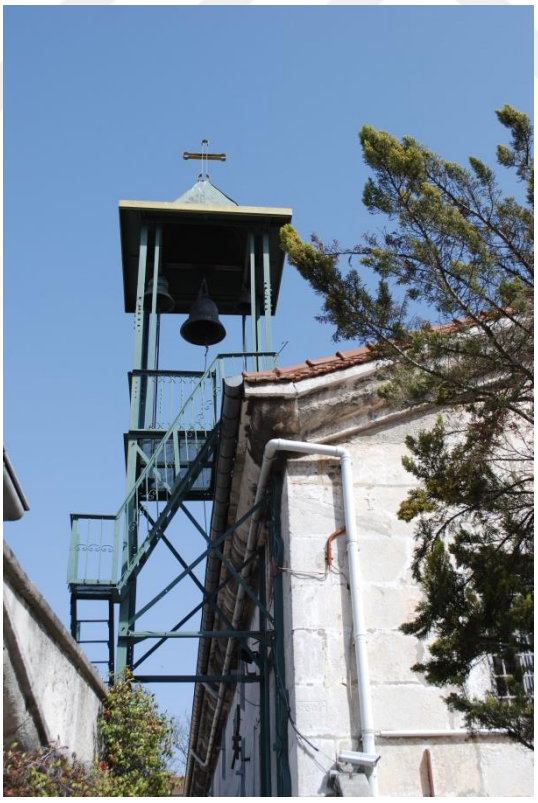
Şekil A.189 : Batı cephesinde demir kılıçlar, 2022.

Şekil A.190 : Batı cephesinde altta P19, P20, P21, P22, ve P23 pencereleri ile üstte P25 ,P26 ve P27 pencereleri, 2022.

Şekil A.191 : Metal çan kulesine batıdan bakış-1, 2022.

Şekil A.192 : Metal çan kulesine batıdan bakış-2, 2022.

Şekil A.193 : Metal çan kulesine çıkış, 2022.

Şekil A.194 : Batı cephesi ile taş duvar ilşkisi ve K17 kapısı, 2022.

Şekil A.195 : Batı cephesinde bulunan taş kabartma ve kazıma yazı, 2022.

Şekil A.196 : Kuzey cepheden batı cepheye devam eden merdiven üzerindeki iz, 2022.

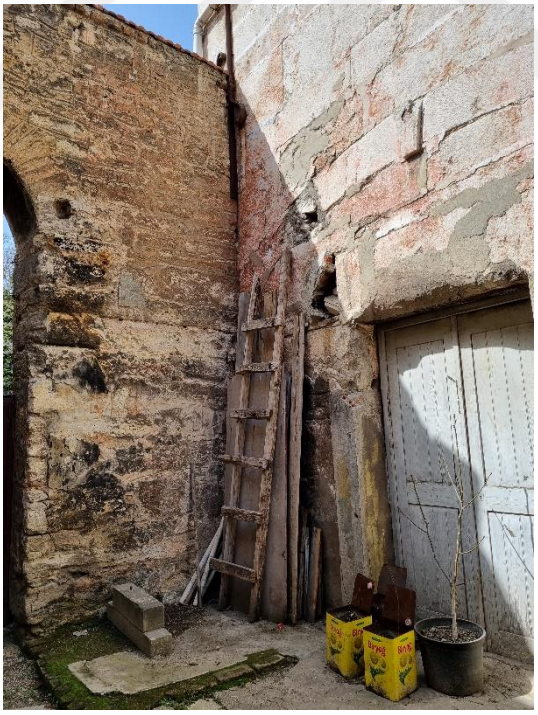
Şekil A.197 : Güney cephesine güneydoğudan bakış, 2022.

Şekil A.198 : Güney cephesine güneybatıdan bakış, 2022.

Şekil A.199 : Güney cephesinde K09 kapısı, 2022.

Şekil A.200 : Güney cephesi ile beşik kemerli taş duvar ilişkisi ve K09 kapısı, 2022.

Şekil A.201 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-1, 2022.

Şekil A.202 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-2, 2022.

Şekil A.203 : Güney cephesinde bulunan kiremit depolama alanı-3, 2022.

Şekil A.204 : Güney cephesinde P12 penceresi, 2022.

Şekil A.205 : Güney cephesinde P13 penceresi, 2022.

Şekil A.206 : Güney cephesinde P14 penceresi, 2022.

Şekil A.207 : Güney cephesinde P15 penceresi, 2022.

Şekil A.208 : Güney cephesinde P16 penceresi, 2022.

Şekil A.209 : Güney cephesinde P17 penceresi, 2022.

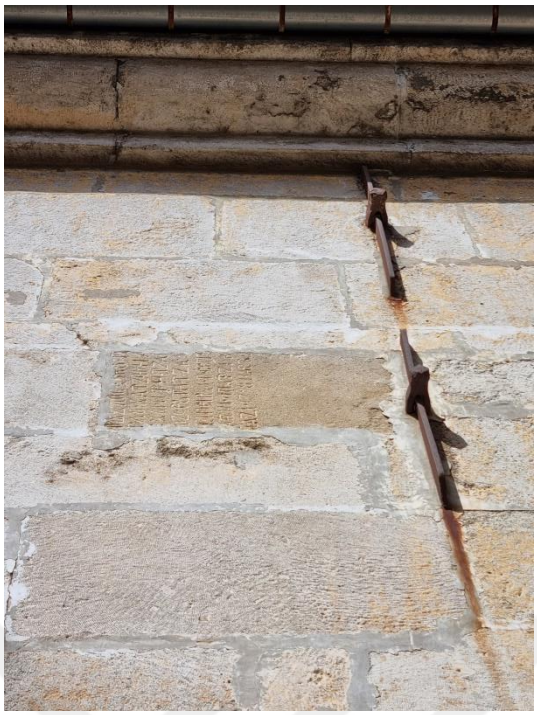
Şekil A.210 : Güney cephesinde P17, P16 ve P15 pencereleri, 2022.

Şekil A.211 : Güney cephesinde bulunan demir kılıçlar-1, 2022.

Şekil A.212 : Güney cephesinde bulunan demir kılıçlar-2, 2022.

Şekil A.213 : Güney cephesinde bulunan devşirme taş ve demir kılıçlar, 2022.

Şekil A.214 : Güney cephesinde K09 kapısı, P24 penceresi ve demir kılıçlar, 2022.

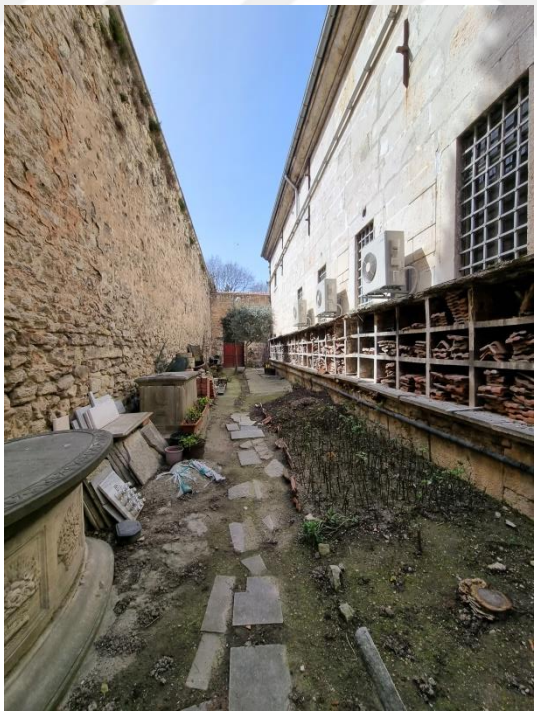
Şekil A.215 : Güney cephesinde bulunan taş kabartma haç, 2022.

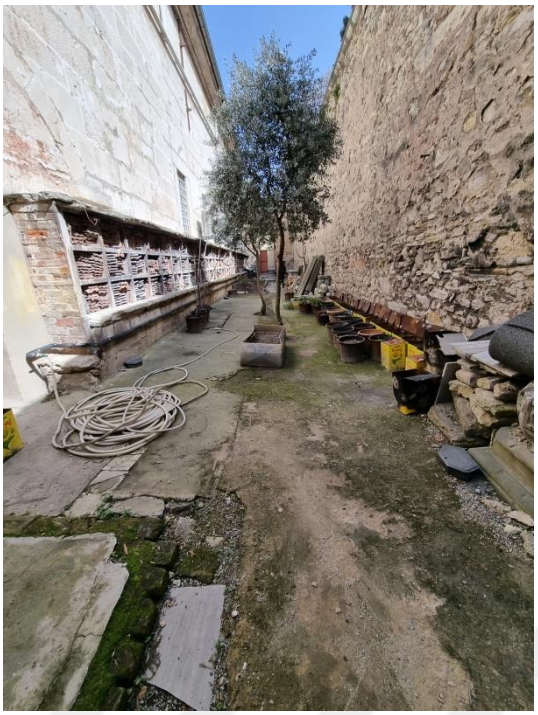
Şekil A.216 : Güney avluya batı avludan geçişi sağlayan beşik kemerli taş duvar ve K17 kapısı, 2022.

Şekil A.217 : Güney avluya doğu avludan geçişi sağlayan beşik kemerli taş duvardaki strüktürel çatlak ve K18 kapısı, 2022.

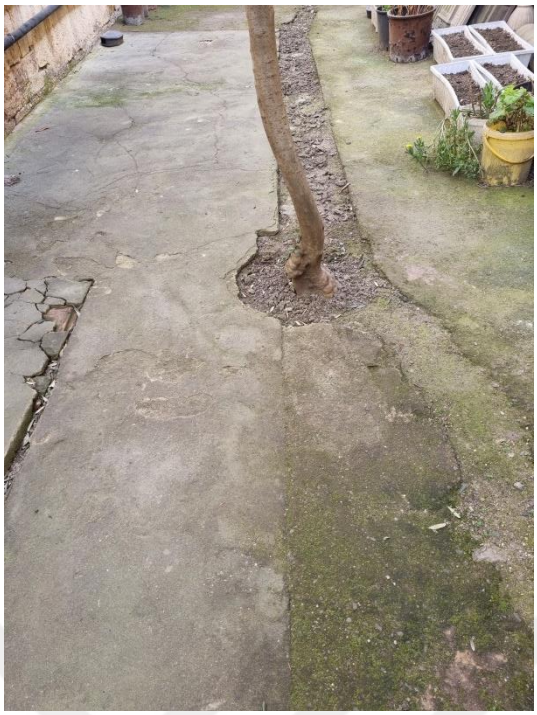
Şekil A.218 : Güney avluya doğudan bakış, 2022.

Şekil A.219 : Güney avluya batıdan bakış, 2022.

Şekil A.220 : Güney avluda K18 kapısı önündeki mermer adım taşları, 2022.

Şekil A.221 : Güney avluda şap döşeme, 2022.

Şekil A.222 : Güney avluda şap döşeme, toprak zemin ve mermer adım taşları, 2022.

Şekil A.223 : Doğu cephesi, 2022.

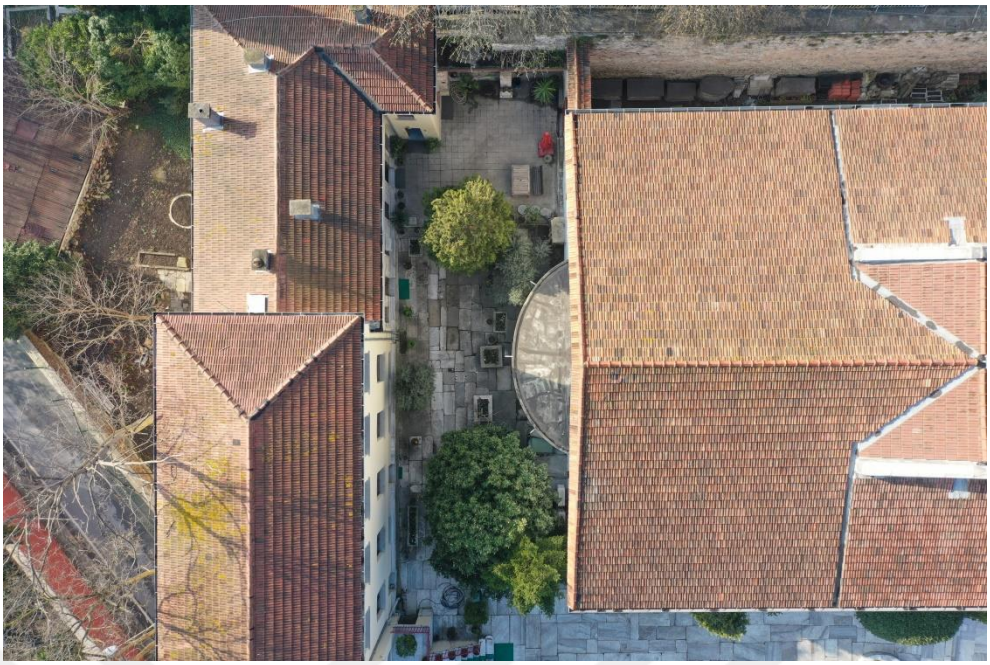
Şekil A.224 : Doğu cephesinde P11 penceresi ve K14 kapısı, 2022.

Şekil A.225 : Doğu cephesinde üçlü pencere grubu ve demir kılıçlar, 2022.

Şekil A.226 : Doğu cephesinde P11 penceresi, K14 kapısı ve üçlü pencere grubu, 2022.

Şekil A.227 : Apsis'in üst örtüsü, 2022.

Şekil A.228 : Doğu cephesine bitişik jeneratör birimi ve klima dış üniteleri-1, 2022.

Şekil A.229 : Doğu cephesine bitişik jeneratör birimi ve klima dış üniteleri-2, 2022.

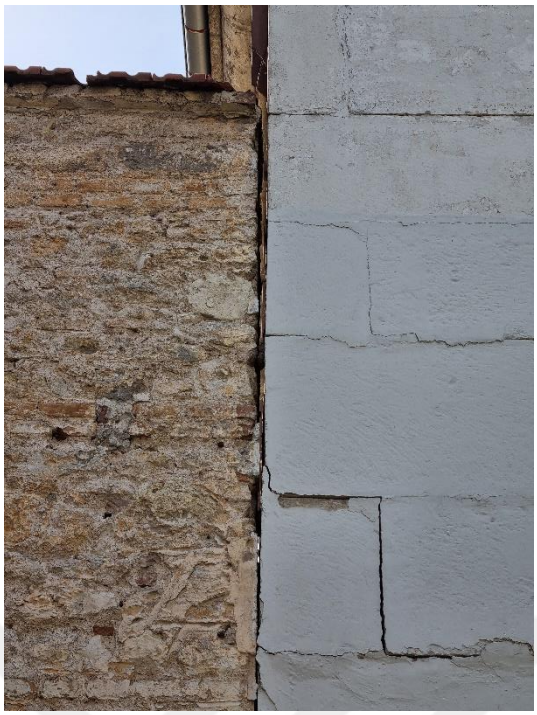
Şekil A.230 : Doğu cephesinin güneyinde bulunan strüktürel çatlak-1, 2022.

Şekil A.231 : Doğu cephesinin güneyinde bulunan strüktürel çatlak-2, 2022.

Şekil A.232 : Doğu cephesine bitişik taş duvarın beşik kemerindeki strüktürel çatlak ve K18 kapısı, 2022.

Şekil A.233 : Doğu cephesi ile taş duvar birleşim ilişkisi, 2022.

EK B

Şekil B.1 : 1942 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.2 : 1954 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.3 : 1958 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.4 : 1959 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.5 : 1968 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

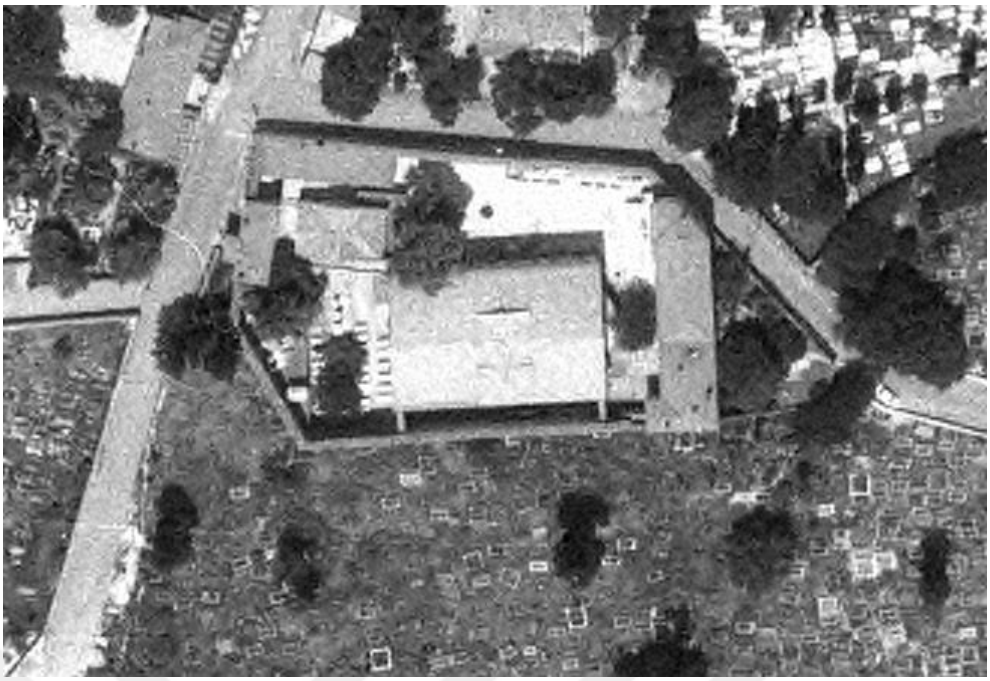
Şekil B.6 : 1969 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.7 : 1970 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

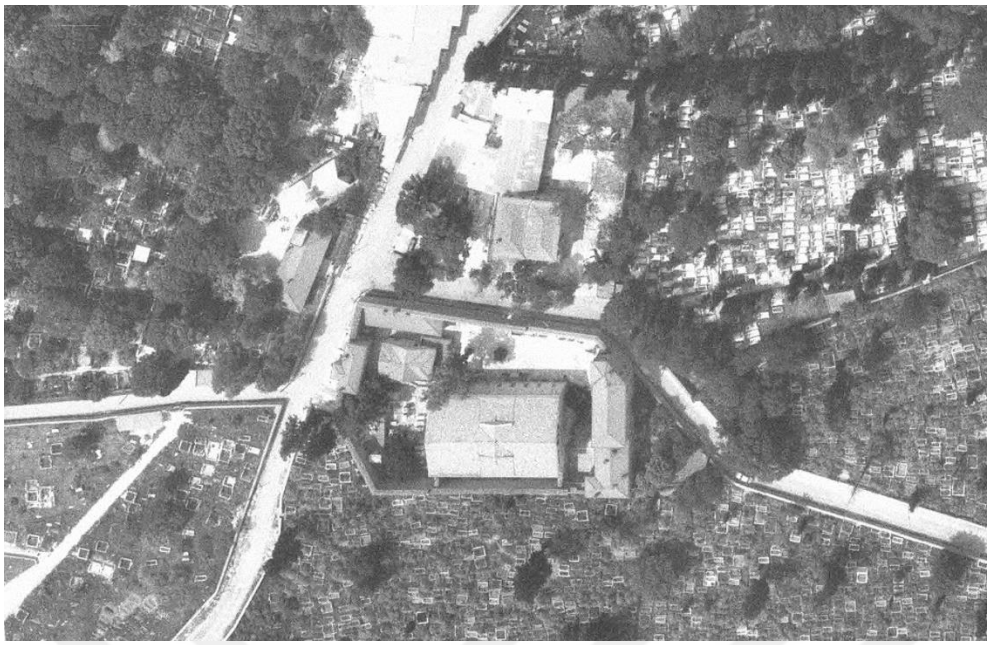
Şekil B.8 : 1973 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

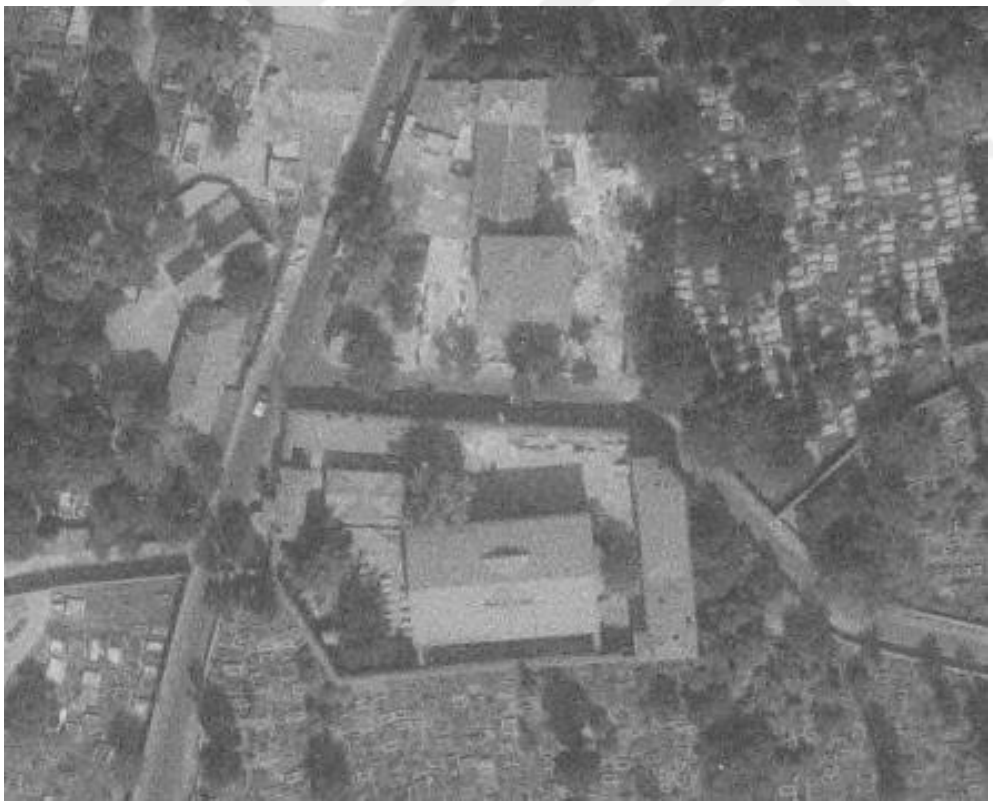
Şekil B.9 : 1976 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

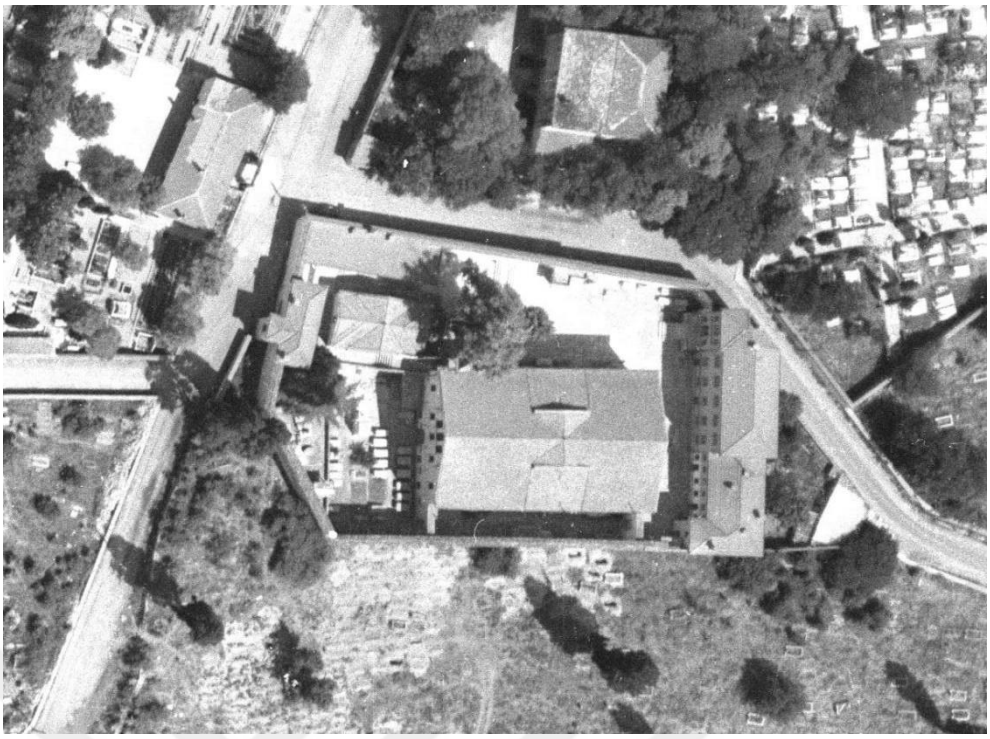
Şekil B.10 : 1977 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.11 : 1982 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.12 : 1987 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

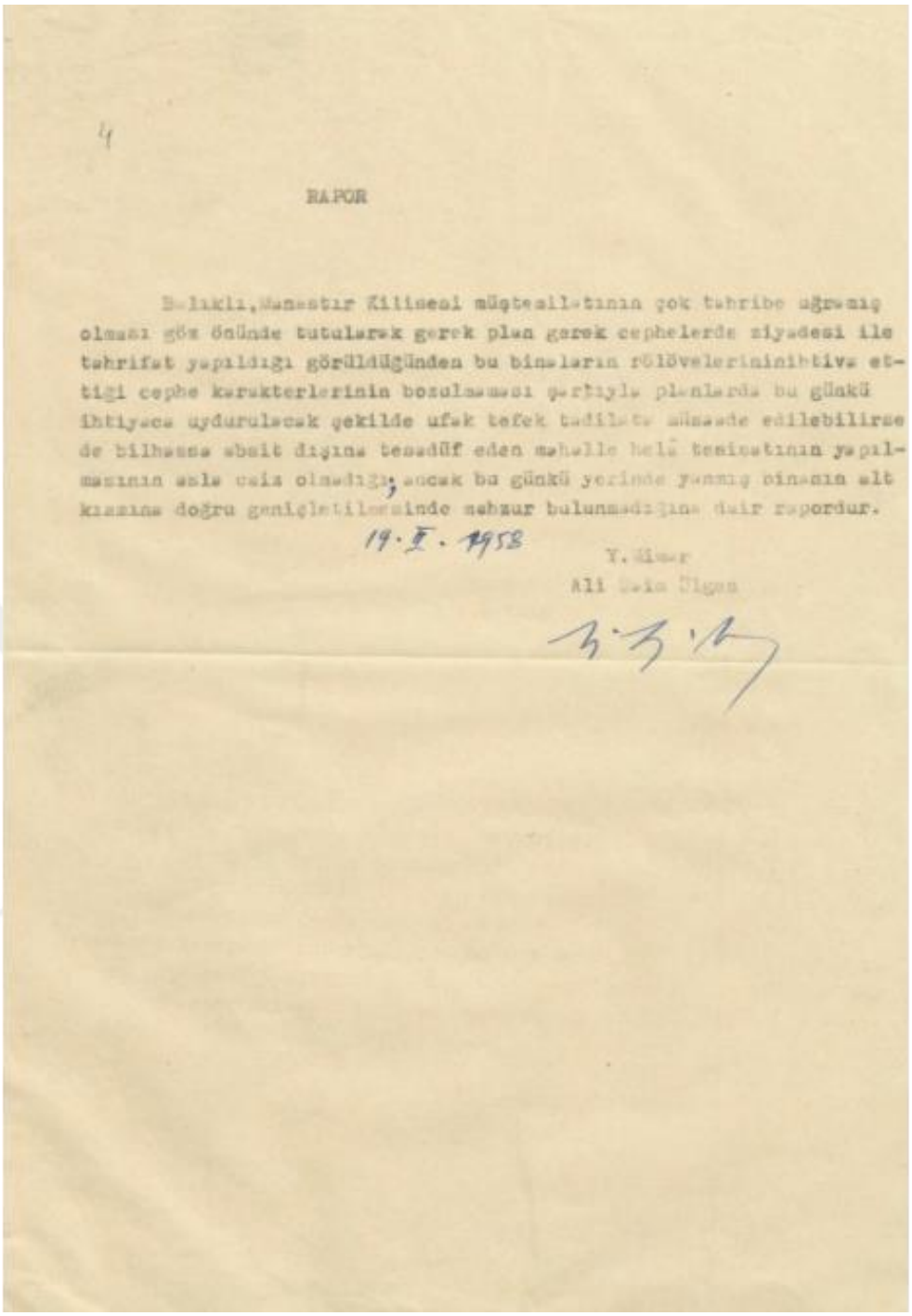
Şekil B.13 : 1988 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.14 : 1989 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

Şekil B.15 : 1998 tarihli hava fotoğrafı (MSB HGM arşivi).

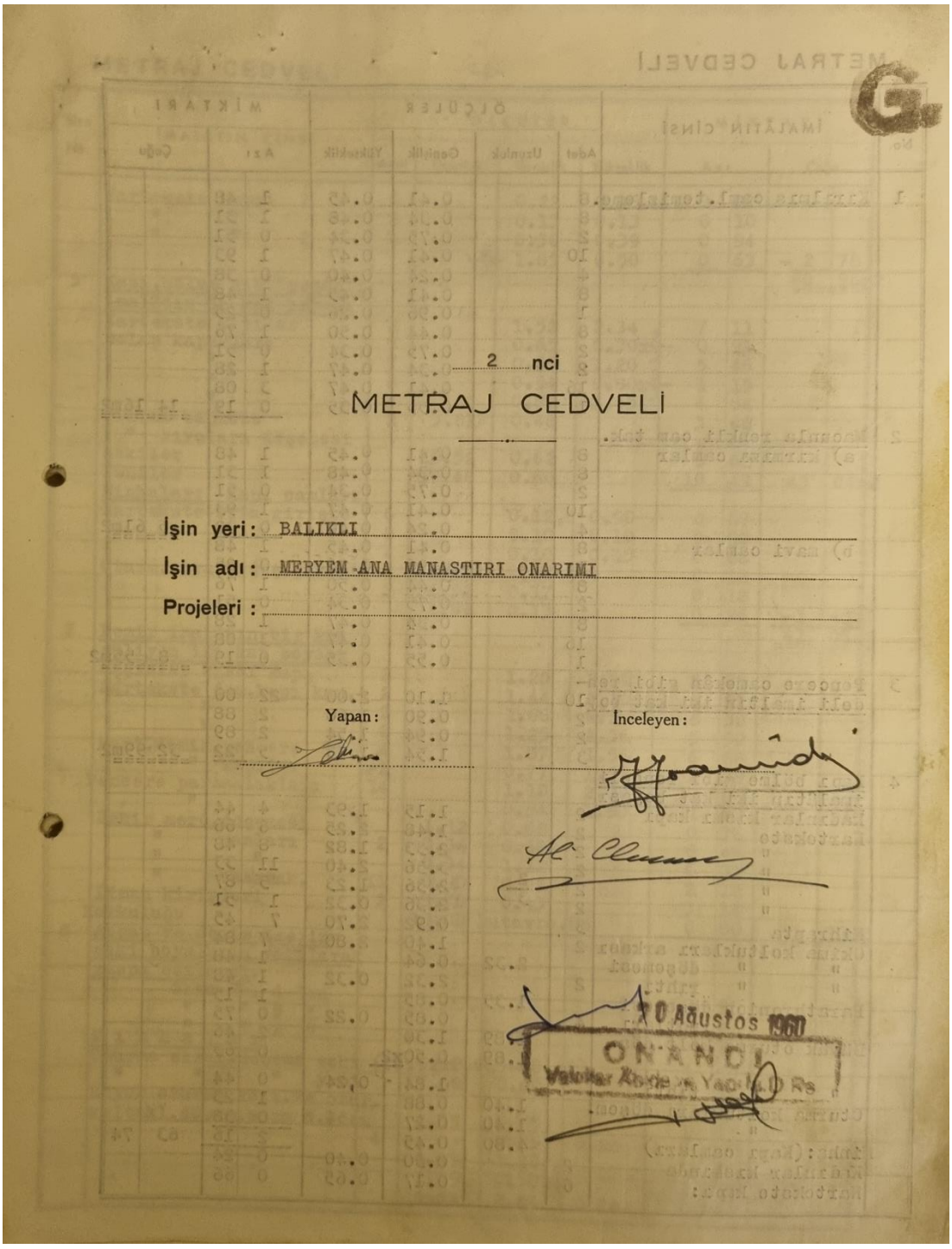
RAPOR

Bulıklı,Manastır Kilisesi müştemilatının çok tahribe uğramış olması göz önünde tutularak gerek plan gerek cephelerde ziyadesi ile tahrifat yapıldığı görüldüğünden bu binaların rölövelerininihtiva ettiği cephe karakterlerinin bozulmaması şartiyle planlarda bu günkü ihtiyaca uydurulacak şekilde ufak tefek tadilata müsaade edilebilirse de bilhassa sabit dışına tesadüf eden mahalle hela tesisatının yapılmamasının asla caiz olmadığı; ancak bu günkü yerinde yanmış binanın alt kısmına doğru genişletilmesinde mahzur bulunmadığına dair rapordur.

19.X.1958

Y. Mimar
Ali Saim Ülgen

Şekil B.16 : 1958 yılında Ali Saim Ülgen tarafından yazılan rapor (Salt Araştırma arşivi).

2 nci

METRAJ CEDVELİ

İşin yeri: BALIKLI

İşin adı: MERYEM ANA MANASTIRI ONARIMI

Projeleri :

Yapan :

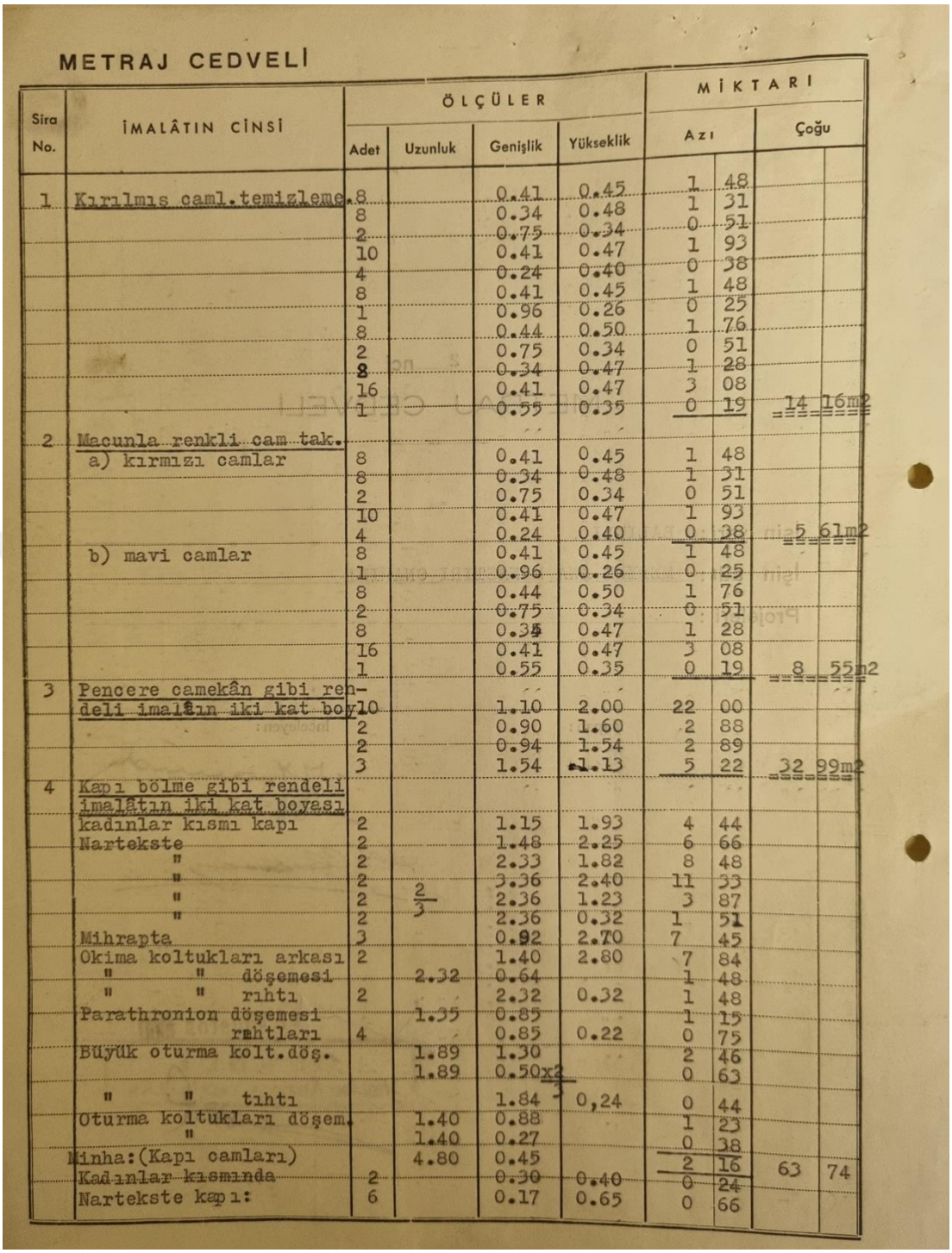
İnceleyen :

20 Ağustos 1960

ONANDI

Vakıflar Abide ve Yadigârlar Rs

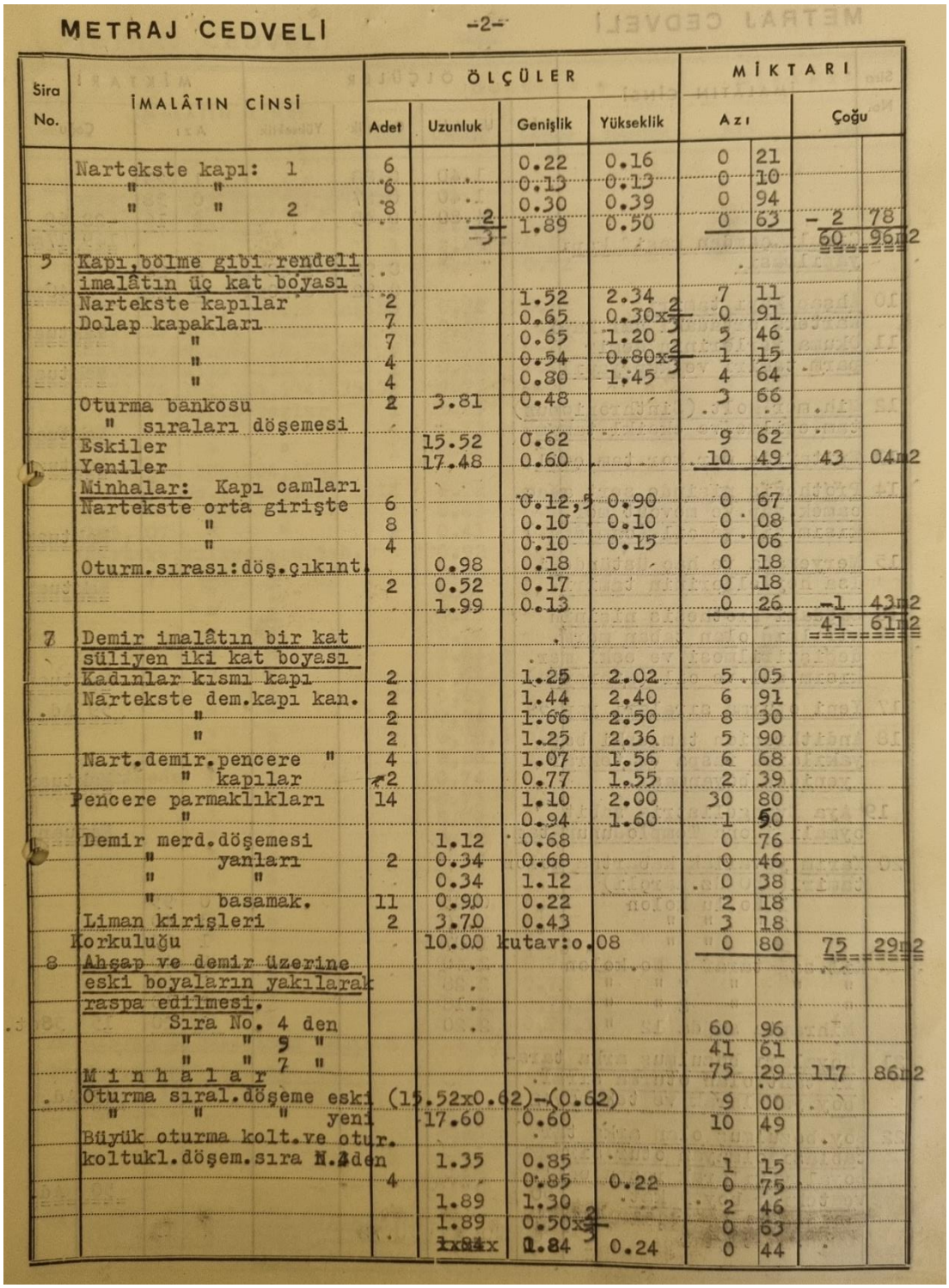
Şekil B.17 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-1 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI			
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı		Çoğu	
1	Kırılmış caml.temizleme.	8		0.41	0.45	1	48		
		8		0.34	0.48	1	31		
		2		0.75	0.34	0	51		
		10		0.41	0.47	1	93		
		4		0.24	0.40	0	38		
		8		0.41	0.45	1	48		
		1		0.96	0.26	0	25		
		8		0.44	0.50	1	76		
		2		0.75	0.34	0	51		
		8		0.34	0.47	1	28		
		16		0.41	0.47	3	08		
		1		0.55	0.35	0	19	14	16m2
2	Macunla renkli cam tak.								
	a) kırmızı camlar	8		0.41	0.45	1	48		
		8		0.34	0.48	1	31		
		2		0.75	0.34	0	51		
		10		0.41	0.47	1	93		
		4		0.24	0.40	0	38	5	61m2
	b) mavi camlar	8		0.41	0.45	1	48		
		1		0.96	0.26	0	25		
		8		0.44	0.50	1	76		
		2		0.75	0.34	0	51		
		8		0.34	0.47	1	28		
		16		0.41	0.47	3	08		
		1		0.55	0.35	0	19	8	55m2
3	Pencere camekân gibi rendeli imalâtın iki kat boyası	10		1.10	2.00	22	00		
		2		0.90	1.60	2	88		
		2		0.94	1.54	2	89		
		3		1.54	1.13	5	22	32	99m2
4	Kapı bölme gibi rendeli imalâtın iki kat boyası								
	kadınlar kısmı kapı	2		1.15	1.93	4	44		
	Nartekste	2		1.48	2.25	6	66		
	"	2		2.33	1.82	8	48		
	"	2		3.36	2.40	11	33		
	"	2	2/3	2.36	1.23	3	87		
	"	2		2.36	0.32	1	51		
	Mihrapta	3		0.92	2.70	7	45		
	Okima koltukları arkası	2		1.40	2.80	7	84		
	" " döşemesi		2.32	0.64		1	48		
	" " rıhtı	2		2.32	0.32	1	48		
	Parathronion döşemesi		1.35	0.85		1	15		
	rahtları	4		0.85	0.22	0	75		
	Büyük oturma kolt.döş.		1.89	1.30		2	46		
			1.89	0.50x2		0	63		
	" " tıhtı			1.84	0,24	0	44		
	Oturma koltukları döşem.		1.40	0.88		1	23		
	"		1.40	0.27		0	38		
	Minha:(Kapı camları)		4.80	0.45		2	16	63	74
	Kadınlar kısmında	2		0.30	0.40	0	24		
	Nartekste kapı:	6		0.17	0.65	0	66		

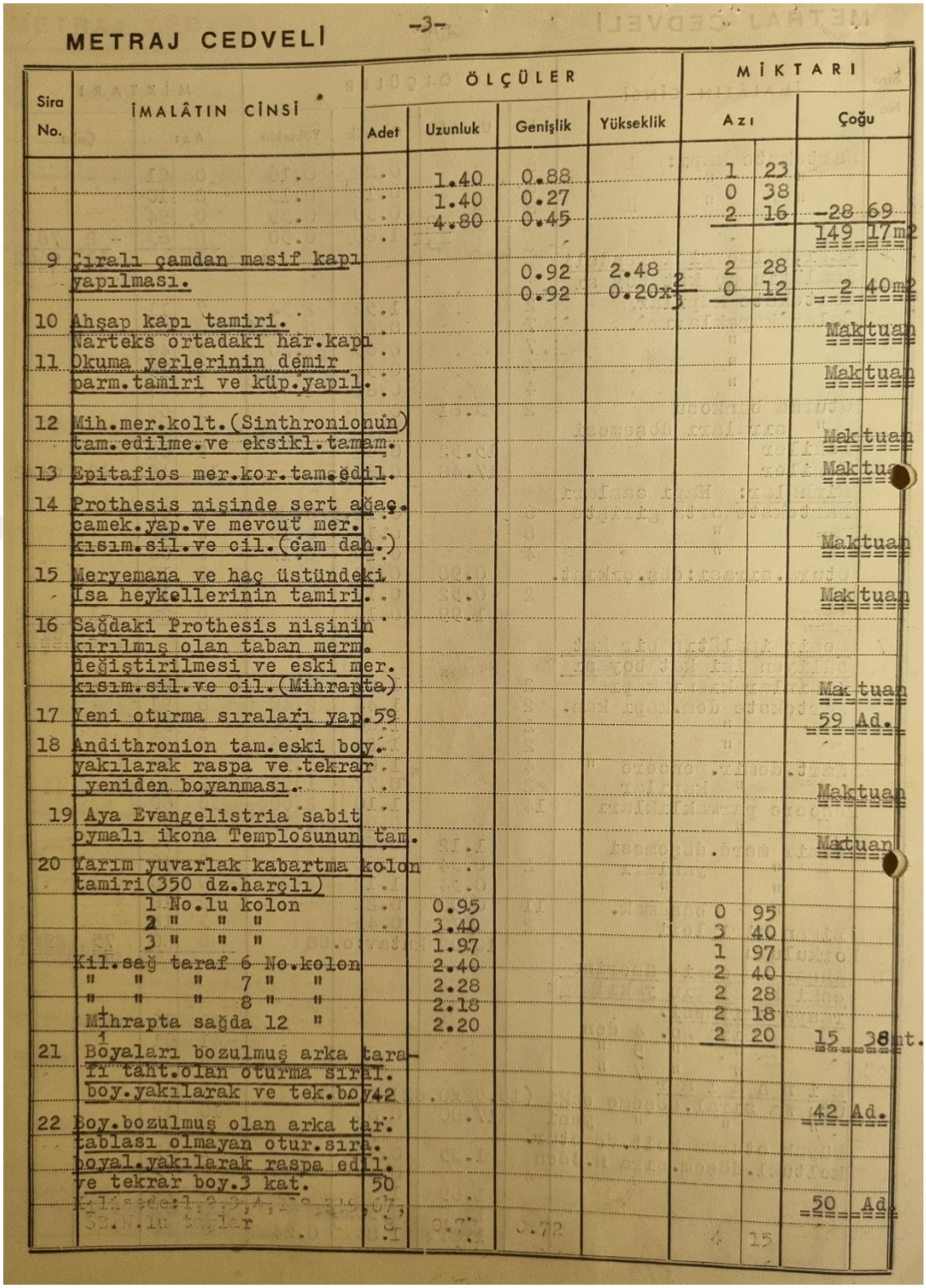
Şekil B.18 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-2 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -2-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI			
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı		Çoğu	
	Nartekste kapı: 1	6		0.22	0.16	0	21		
	" "	6		0.13	0.13	0	10		
	" " 2	8		0.30	0.39	0	94		
			2/3	1.89	0.50	0	63	- 2	78
								60	96m2
5	Kapı,bölme gibi rendeli imalâtın üç kat boyası								
	Nartekste kapılar	2		1.52	2.34	7	11		
	Dolap kapakları	7		0.65	0.30x2/3	0	91		
	"	7		0.65	1.20	5	46		
	"	4		0.54	0.80x2/3	1	15		
	"	4		0.80	1.45	4	64		
	Oturma bankosu	2	3.81	0.48		3	66		
	" sıraları döşemesi								
	Eskiler		15.52	0.62		9	62		
	Yeniler		17.48	0.60		10	49	43	04m2
6	Minhalar: Kapı camları								
	Nartekste orta girişte	6		0.12,5	0.90	0	67		
	"	8		0.10	0.10	0	08		
	"	4		0.10	0.15	0	06		
	Oturm.sırası:döş.çıkınt.		0.98	0.18		0	18		
		2	0.52	0.17		0	18		
			1.99	0.13		0	26	-1	43m2
								41	61m2
7	Demir imalâtın bir kat süliyen iki kat boyası								
	Kadınlar kısmı kapı	2		1.25	2.02	5	05		
	Nartekste dem.kapı kan.	2		1.44	2.40	6	91		
	"	2		1.66	2.50	8	30		
	"	2		1.25	2.36	5	90		
	Nart.demir.pencere "	4		1.07	1.56	6	68		
	" kapılar	2		0.77	1.55	2	39		
	Pencere parmaklıkları	14		1.10	2.00	30	80		
	"			0.94	1.60	1	50		
8	Demir merd.döşemesi		1.12	0.68		0	76		
	" yanları	2	0.34	0.68		0	46		
	" "		0.34	1.12		0	38		
	" basamak.	11	0.90	0.22		2	18		
	Liman kirişleri	2	3.70	0.43		3	18		
	Korkuluğu		10.00	kutav:0.08		0	80	75	29m2
9	Ahşap ve demir üzerine eski boyaların yakılarak raspa edilmesi.								
	Sıra No. 4 den					60	96		
	" " 5 "					41	61		
	" " 7 "					75	29	117	86m2
	Minhalar								
	Oturma sıral.döşeme eski		(15.52x0.62)-(0.62)			9	00		
	" " " yeni		17.60	0.60		10	49		
	Büyük oturma kolt.ve otur. koltukl.döşem.sıra N.2den		1.35	0.85		1	15		
		4		0.85	0.22	0	75		
			1.89	1.30	2/3	2	46		
			1.89	0.50x2/3		0	63		
			1.89	1.84	0.24	0	44		

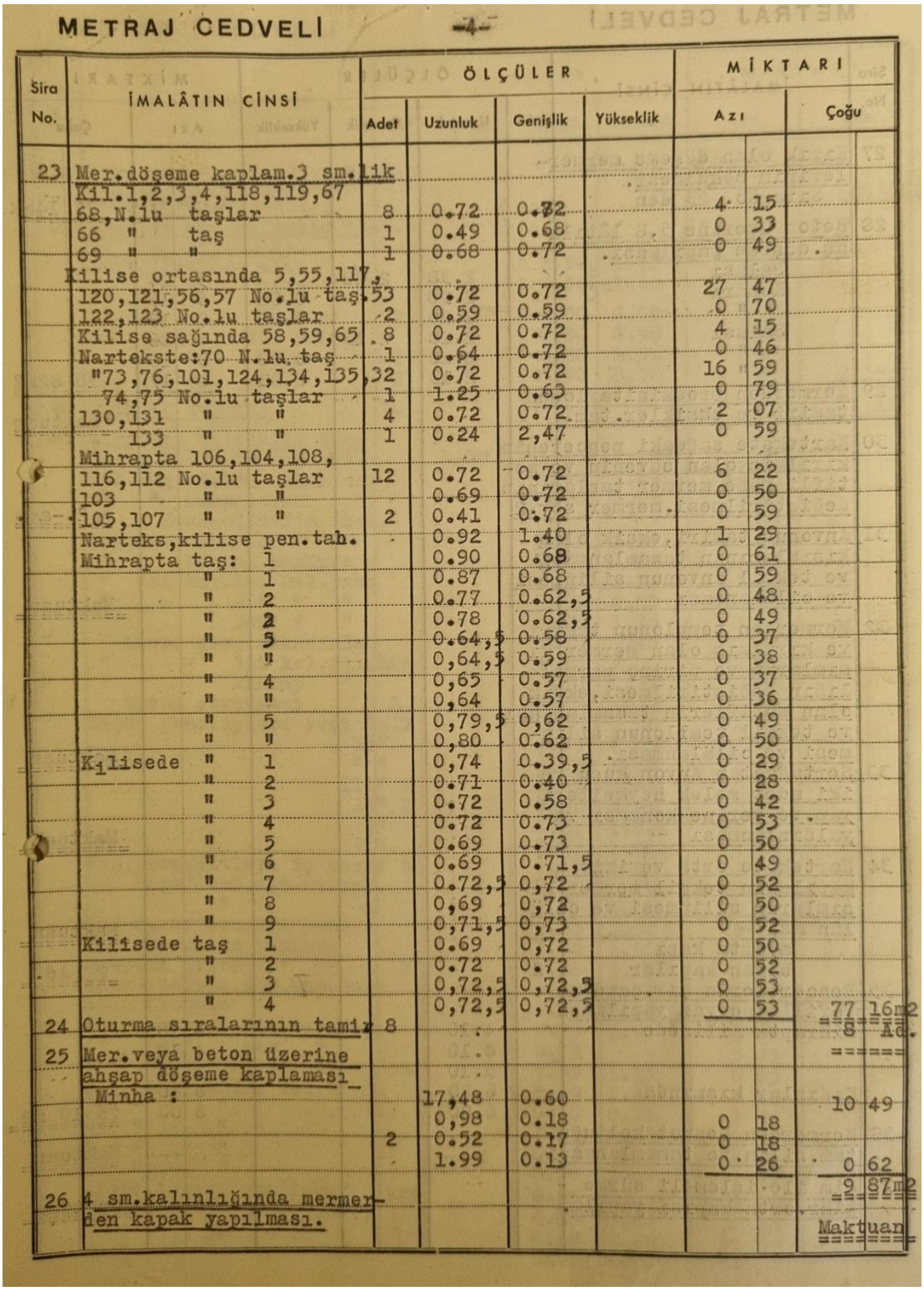
Şekil B.19 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-3 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -3-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	MİKTARI Azı	Çoğu
			1.40	0.88		1 23	
			1.40	0.27		0 38	
			4.80	0.45		2 16	-28 69
							149 17m²
9	Çıralı çamdan masif kapı yapılması.			0.92	2.48	2 28	
				0.92	0.20x⅔	0 12	2 40m²
10	Ahşap kapı tamiri. Narteks ortadaki har.kapı						Maktuan
11	Okuma yerlerinin demir parm.tamiri ve küp.yapıl.						Maktuan
12	Mih.mer.kolt.(Sinthronionun) tam.edilme.ve eksikl.tamam.						Maktuan
13	Epitafios mer.kor.tam.edil.						Maktuan
14	Prothesis nişinde sert ağaç. çamek.yap.ve mevcut mer. kısım.sil.ve cil.(çam dan.)						Maktuan
15	Meryemana ve haç üstündeki İsa heykellerinin tamiri.						Maktuan
16	Sağdaki Prothesis nişinin kırılmış olan taban merm. değiştirilmesi ve eski mer. kısım.sil.ve cil.(Mihrapta)						Maktuan
17	Yeni oturma sıraları yap.	59					59 Ad.
18	Andithronion tam.eski boy. yakılarak raspa ve tekrar yeniden boyanması.						Maktuan
19	Aya Evangelistria sabit oymalı ikona Templosunun tam.						Maktuan
20	Yarım yuvarlak kabartma kolon tamiri(350 dz.harçlı)						
	1 No.lu kolon		0.95			0 95	
	2 " " "		3.40			3 40	
	3 " " "		1.97			1 97	
	Kil.sağ taraf 6 No.kolon		2.40			2 40	
	" " " 7 " "		2.28			2 28	
	" " " 8 " "		2.18			2 18	
	Mihrapta sağda 12 "		2.20			2 20	15 38mt.
21	Boyaları bozulmuş arka tarafı tahtalı olan oturma sıral. boy.yakılarak ve tek.boy	42					42 Ad.
22	Boy.bozulmuş olan arka tar. tablası olmayan otur.sıra. boyal.yakılarak raspa edil. ve tekrar boy.3 kat.	50					50 Ad.

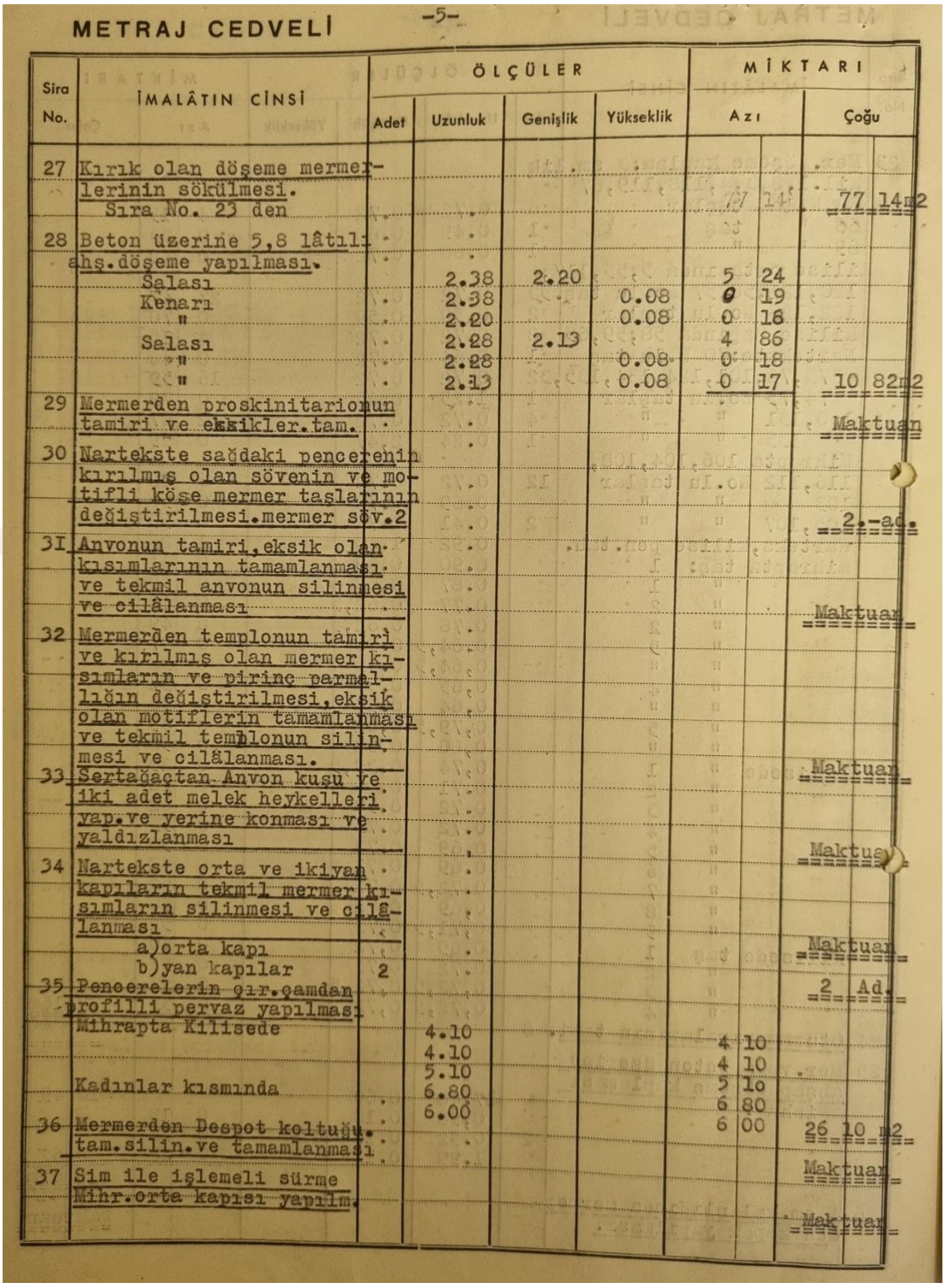
Şekil B.20 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-4 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -4-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	MİKTARI Azı	Çoğu
23	Mer.döşeme kaplam.3 sm.lik						
	Kil.1,2,3,4,118,119,67						
	68,N.lu taşlar	8	0.72	0.72		4 15	
	66 " taş	1	0.49	0.68		0 33	
	69 " "	1	0.68	0.72		0 49	
	Kilise ortasında 5,55,117,						
	120,121,56,57 No.lu taş.	53	0.72	0.72		27 47	
	122,123 No.lu taşlar	2	0.59	0.59		0 70	
	Kilise sağında 58,59,65	8	0.72	0.72		4 15	
	Nartekste:70 N.lu taş	1	0.64	0.72		0 46	
	"73,76,101,124,134,135	32	0.72	0.72		16 59	
	74,75 No.lu taşlar	1	1.25	0.63		0 79	
	130,131 " "	4	0.72	0.72		2 07	
	133 " "	1	0.24	2,47		0 59	
	Mihrapta 106,104,108,						
	116,112 No.lu taşlar	12	0.72	0.72		6 22	
	103 " "		0.69	0.72		0 50	
	105,107 " "	2	0.41	0.72		0 59	
	Narteks,kilise pen.tah.		0.92	1.40		1 29	
	Mihrapta taş: 1		0.90	0.68		0 61	
	" 1		0.87	0.68		0 59	
	" 2		0.77	0.62,5		0 48	
	" 3		0.78	0.62,5		0 49	
	" 5		0.64,5	0.58		0 37	
	" "		0,64,5	0.59		0 38	
	" 4		0,65	0.57		0 37	
	" "		0,64	0.57		0 36	
	" 5		0,79,5	0,62		0 49	
	" "		0,80	0.62		0 50	
	Kilisede " 1		0,74	0.39,5		0 29	
	" 2		0.71	0.40		0 28	
	" 3		0.72	0.58		0 42	
	" 4		0.72	0.73		0 53	
	" 5		0.69	0.73		0 50	
	" 6		0.69	0.71,5		0 49	
	" 7		0.72,5	0,72		0 52	
	" 8		0,69	0,72		0 50	
	" 9		0,71,5	0,73		0 52	
	Kilisede taş 1		0.69	0,72		0 50	
	" 2		0.72	0.72		0 52	
	" 3		0,72,5	0,72,5		0 53	
	" 4		0,72,5	0,72,5		0 53	77 16m2
24	Oturma sıralarının tamir	8					8 Ad.
25	Mer.veya beton üzerine ahşap döşeme kaplaması						
	Minha :		17,48	0.60			10 49
			0,98	0.18		0 18	
		2	0.52	0.17		0 18	
			1.99	0.13		0 26	0 62
							9 87m2
26	4 sm.kalınlığında mermer- den kapak yapılması.						Maktuan

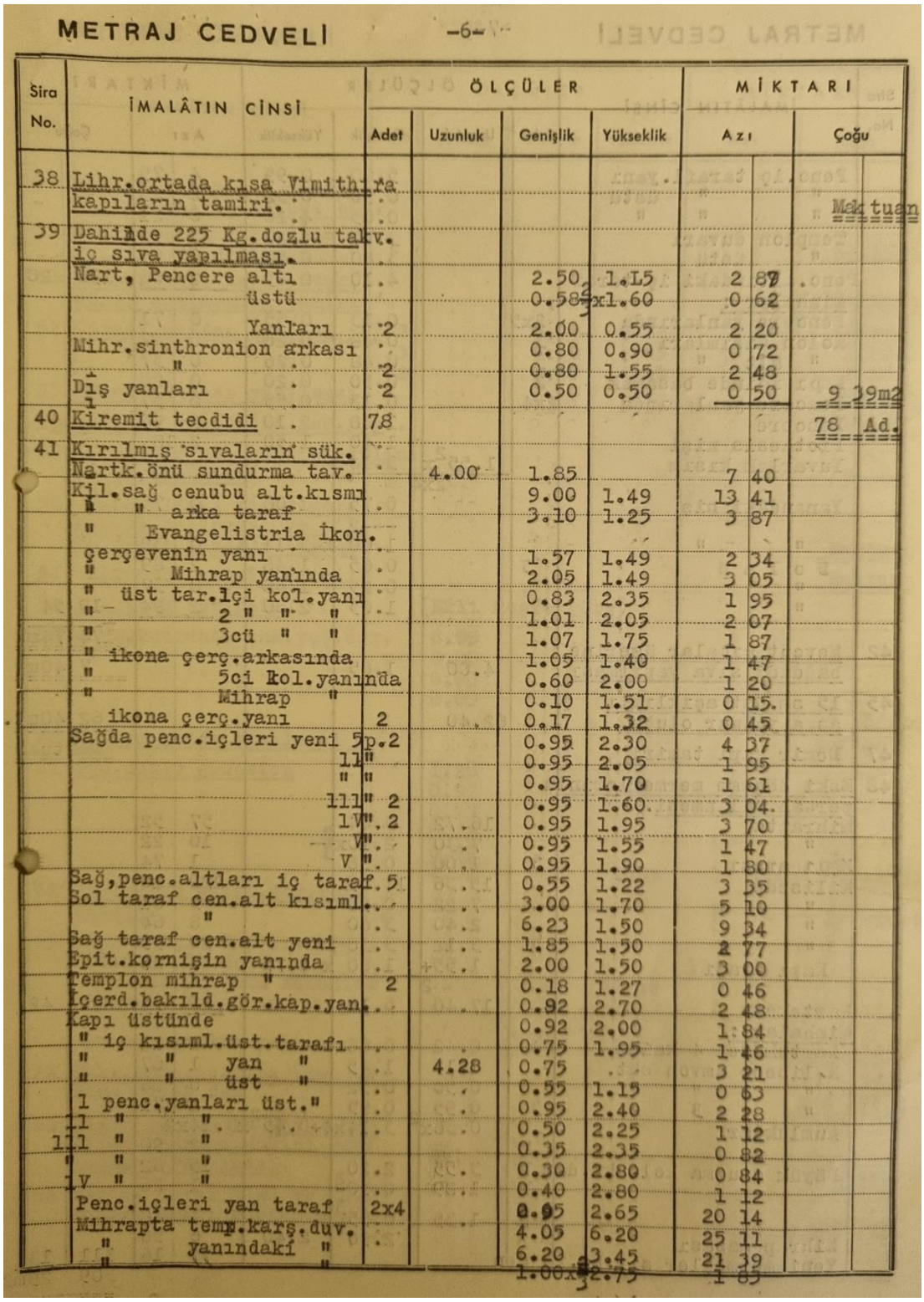
Şekil B.21 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-5 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -5-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI			
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı		Çoğu	
27	Kırık olan döşeme mermerlerinin sökülmesi. Sıra No. 23 den					77	14	77	14 m2
28	Beton üzerine 5,8 lâtıllı ahş.döşeme yapılması.								
	Salası		2.38	2.20		5	24		
	Kenarı		2.38		0.08	0	19		
	"		2.20		0.08	0	16		
	Salası		2.28	2.13		4	86		
	"		2.28		0.08	0	18		
	"		2.13		0.08	0	17	10	82 m2
29	Mermerden proskinitarionun tamiri ve eksikler.tam.							Maktuan	
30	Nartekste sağdaki pencerenin kırılmış olan sövenin ve motifli köşe mermer taşlarının değiştirilmesi.mermer söv.2							2.-ad.	
31	Anvonun tamiri,eksik olan kısımlarının tamamlanması ve tekmil anvonun silinmesi ve cilâlanması							Maktuan	
32	Mermerden templonun tamiri ve kırılmış olan mermer kısımların ve pirinç parmaklığın değiştirilmesi,eksik olan motiflerin tamamlanması ve tekmil templonun silinmesi ve cilâlanması.							Maktuan	
33	Sertağaçtan Anvon kuşu ve iki adet melek heykelleri yap.ve yerine konması ve yaldızlanması							Maktuan	
34	Nartekste orta ve ikiyan kapıların tekmil mermer kısımların silinmesi ve cilâlanması							Maktuan	
	a)orta kapı								
	b)yan kapılar	2						2	Ad.
35	Pencerelerin çır.çamdan profilli pervaz yapılması								
	Mihrapta Kilisede		4.10			4	10		
			4.10			4	10		
			5.10			5	10		
	Kadınlar kısmında		6.80			6	80		
			6.00			6	00	26	10 m2
36	Mermerden Despot koltuğu tam.silin.ve tamamlanması							Maktuan	
37	Sim ile işlemeli sürme Mihr.orta kapısı yapılm.							Maktuan	

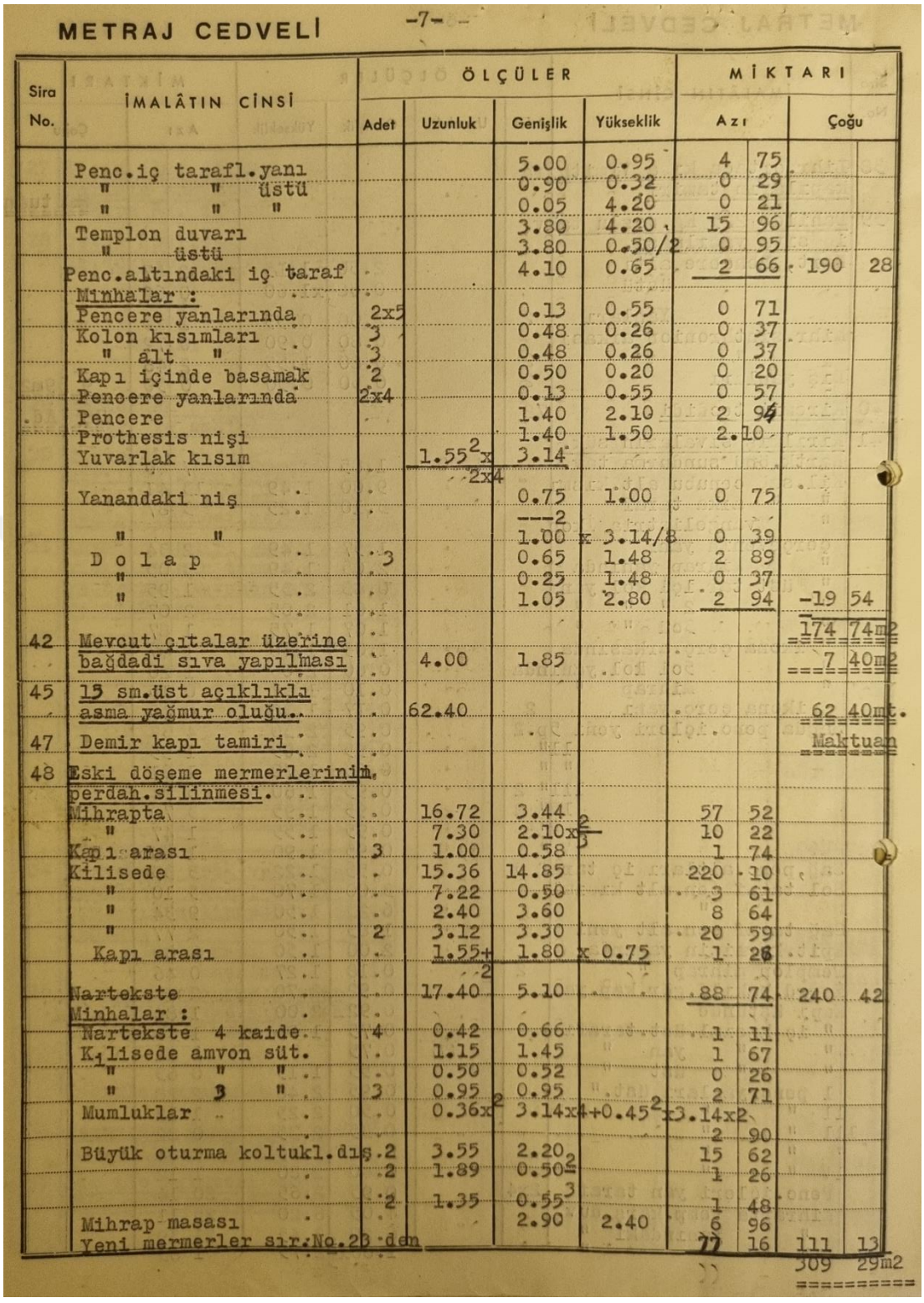
Şekil B.22 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-6 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -6-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI	
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı	Çoğu
38	Lihr.ortada kısa Yimithra kapıların tamiri.						Mktuan
39	Dahilde 225 Kg.dozlu tav. iç sıva yapılması.						
	Nart, Pencere altı			2.50	1.L5	2 87	
	üstü			0.58	x1.60	0 62	
	Yanları	2		2.00	0.55	2 20	
	Mihr.sinthronion arkası			0.80	0.90	0 72	
	"	2		0.80	1.55	2 48	
	Dış yanları	2		0.50	0.50	0 50	9 39m2
40	Kiremit tecdidi	78					78 Ad.
41	Kırılmış sıvaların sük.						
	Nartk.önü sundurma tav.		4.00	1.85		7 40	
	Kil.sağ cenubu alt.kısmı			9.00	1.49	13 41	
	" " arka taraf			3.10	1.25	3 87	
	" Evangelistria İkon. çerçevenin yanı			1.57	1.49	2 34	
	" Mihrap yanında			2.05	1.49	3 05	
	" üst tar.içi kol.yanı			0.83	2.35	1 95	
	" 2 " " "			1.01	2.05	2 07	
	" 3cü " "			1.07	1.75	1 87	
	" ikona çerç.arkasında			1.05	1.40	1 47	
	" 5ci kol.yanında			0.60	2.00	1 20	
	" Mihrap "			0.10	1.51	0 15.	
	ikona çerç.yanı	2		0.17	1.32	0 45	
	Sağda penc.içleri yeni 5p.	2		0.95	2.30	4 37	
	11"			0.95	2.05	1 95	
	" "			0.95	1.70	1 61	
	111"	2		0.95	1.60	3 04.	
	1V".	2		0.95	1.95	3 70	
	V".			0.95	1.55	1 47	
	V "			0.95	1.90	1 80	
	Sağ,penc.altları iç taraf.	5		0.55	1.22	3 35	
	Sol taraf cen.alt kısıml.			3.00	1.70	5 10	
	"			6.23	1.50	9 34	
	Sağ taraf cen.alt yeni			1.85	1.50	2 77	
	Epit.kornişin yanında			2.00	1.50	3 00	
	Templon mihrap "	2		0.18	1.27	0 46	
	İçerd.bakıld.gör.kap.yan.			0.92	2.70	2 48	
	Kapı üstünde			0.92	2.00	1 84	
	" iç kısıml.üst.tarafı			0.75	1.95	1 46	
	" " yan "		4.28	0.75		3 21	
	" " üst "			0.55	1.15	0 63	
	1 penc.yanları üst."			0.95	2.40	2 28	
	1 " "			0.50	2.25	1 12	
11	1 " "			0.35	2.35	0 82	
	" "			0.30	2.80	0 84	
	1V " "			0.40	2.80	1 12	
	Penc.içleri yan taraf	2x4		0.95	2.65	20 14	
	Mihrapta temp.karş.duv.			4.05	6.20	25 11	
	" yanındaki "			6.20	3.45	21 39	
				1.00x	2.75	1 83	

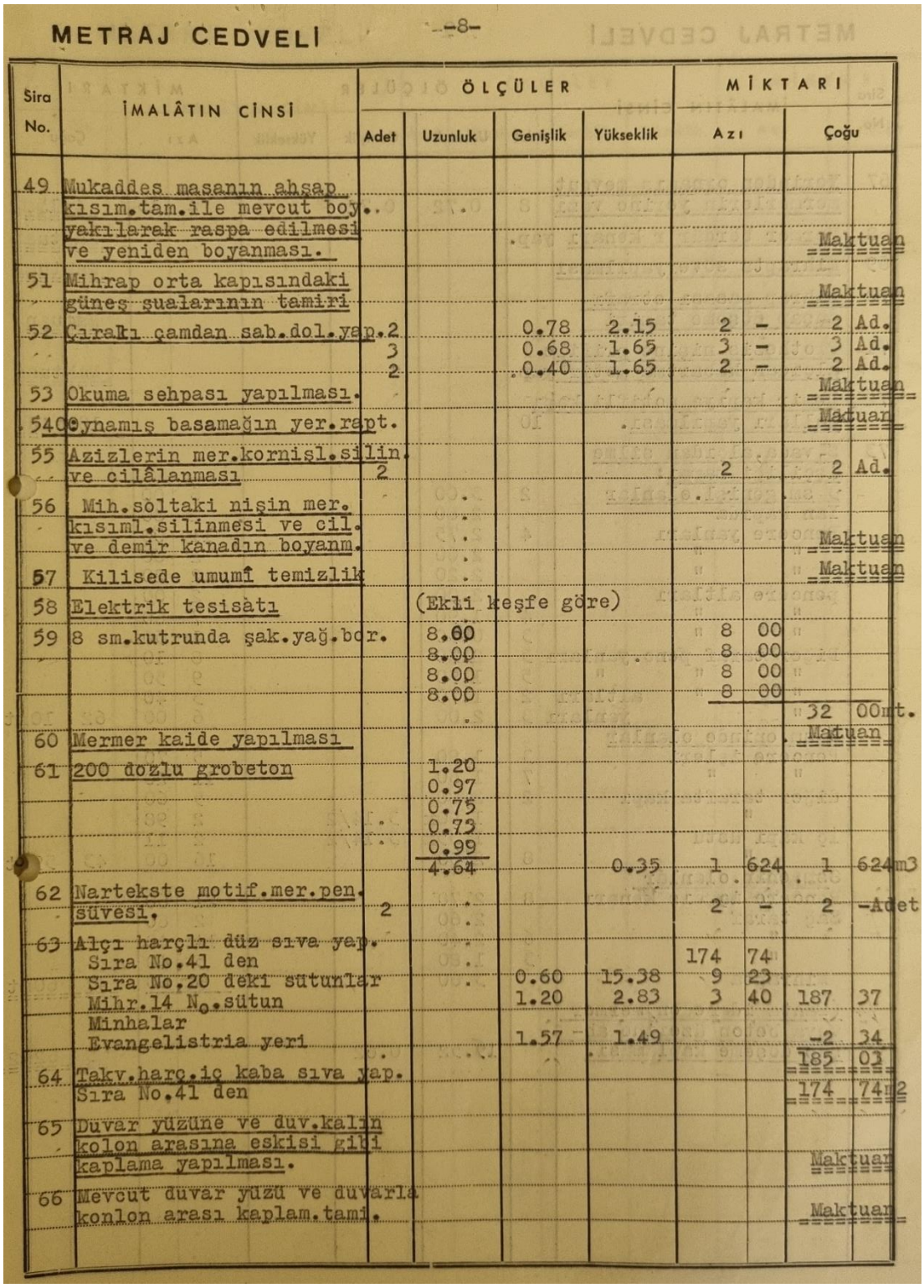
Şekil B.23 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-7 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -7-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	MİKTARI Azı		Çoğu	
	Penc.iç tarafl.yanı			5.00	0.95	4	75		
	" " üstü			0.90	0.32	0	29		
	" " "			0.05	4.20	0	21		
	Templon duvarı			3.80	4.20	15	96		
	" üstü			3.80	0.50/2	0	95		
	Penc.altındaki iç taraf			4.10	0.65	2	66	190	28
	Minhalar :								
	Pencere yanlarında	2x5		0.13	0.55	0	71		
	Kolon kısımları	3		0.48	0.26	0	37		
	" alt "	3		0.48	0.26	0	37		
	Kapı içinde basamak	2		0.50	0.20	0	20		
	Pencere yanlarında	2x4		0.13	0.55	0	57		
	Pencere			1.40	2.10	2	94		
	Prothesis nişi			1.40	1.50	2	10		
	Yuvarlak kısım		$1.55^2 \times \frac{3.14}{2x4}$						
	Yanandaki niş			0.75	1.00	0	75		
	" "			$\frac{---^2}{1.00}$	x 3.14/8	0	39		
	D o l a p	3		0.65	1.48	2	89		
	"			0.25	1.48	0	37		
	"			1.05	2.80	2	94	-19	54
								174	74m²
42	Mevcut çıtalar üzerine bağdadi sıva yapılması		4.00	1.85				7	40m²
45	15 sm.üst açıklıklı asma yağmur oluğu.		62.40					62	40mt.
47	Demir kapı tamiri							Maktuan	
48	Eski döşeme mermerlerinin perdah.silinmesi.								
	Mihrapta		16.72	3.44		57	52		
	"		7.30	$2.10 \times \frac{2}{3}$		10	22		
	Kapı arası	3	1.00	0.58		1	74		
	Kilisede		15.36	14.85		220	10		
	"		7.22	0.50		3	61		
	"		2.40	3.60		8	64		
	"	2	3.12	3.30		20	59		
	Kapı arası		$\frac{1.55+1.80}{2}$	x 0.75		1	26		
	Nartekste		17.40	5.10		88	74	240	42
	Minhalar :								
	Nartekste 4 kaide.	4	0.42	0.66		1	11		
	Kilisede amvon süt.		1.15	1.45		1	67		
	" " "		0.50	0.52		0	26		
	" 3 "	3	0.95	0.95		2	71		
	Mumluklar		$0.36x^2$	$3.14x4+0.45^2x3.14x2$		2	90		
	Büyük oturma koltukl.dış	2	3.55	2.20^2		15	62		
		2	1.89	0.50^2		1	26		
		2	1.35	0.55^3		1	48		
	Mihrap masası			2.90	2.40	6	96		
	Yeni mermerler sır.No.20 den					77	16	111	13
								309	29m2

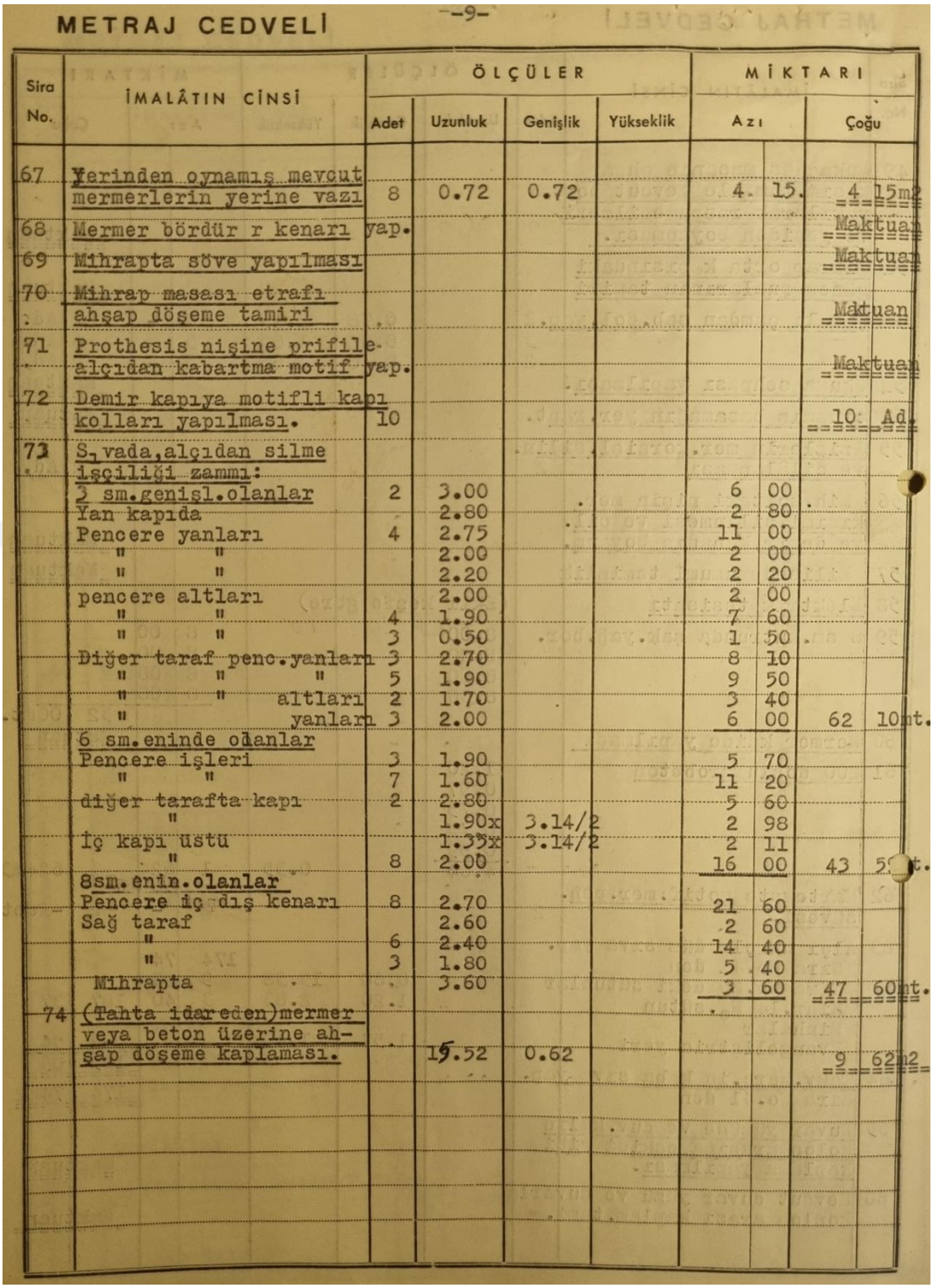
Şekil B.24 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-8 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -8-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI			
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı		Çoğu	
49	Mukaddes masanın ahşap kısım.tam.ile mevcut boy.. yakılarak raspa edilmesi ve yeniden boyanması.							Maktuan	
51	Mihrap orta kapısındaki güneş şualarının tamiri							Maktuan	
52	Çıraklı çamdan sab.dol.yap.	2		0.78	2.15	2	-	2	Ad.
		3		0.68	1.65	3	-	3	Ad.
		2		0.40	1.65	2	-	2	Ad.
53	Okuma sehpası yapılması.							Maktuan	
54	Oynamış basamağın yer.rapt.							Maktuan	
55	Azizlerin mer.kornişl.silin. ve cilâlanması	2				2		2	Ad.
56	Mih.sòltaki nişin mer. kısıml.silinmesi ve cil. ve demir kanadın boyanm.							Maktuan	
57	Kilisede umumî temizlik							Maktuan	
58	Elektrik tesisàtı		(Ekli keşfe göre)						
59	8 sm.kutrunda şak.yağ.bor.		8.00			8	00		
			8.00			8	00		
			8.00			8	00		
			8.00			8	00		
								32	00mt.
60	Mermer kaide yapılması							Maktuan	
61	200 dozlu grobeton		1.20						
			0.97						
			0.75						
			0.73						
			0.99						
			4.64		0.35	1	624	1	624m3
62	Nartekste motif.mer.pen. süvesi.	2				2	-	2	-Adet
63	Alçı harçlı düz sıva yap.								
	Sıra No.41 den					174	74		
	Sıra No.20 deki sütunlar			0.60	15.38	9	23		
	Mihr.14 No.sütun			1.20	2.83	3	40	187	37
	Minhalar								
	Evangelistria yeri			1.57	1.49			-2	34
								185	03
64	Takv.harç.iç kaba sıva yap. Sıra No.41 den							174	74m2
65	Duvar yüzüne ve düv.kalın kolon arasına eskisi gibi kaplama yapılması.							Maktuan	
66	Mevcut duvar yüzü ve duvarla konlon arası kaplam.tami.							Maktuan	

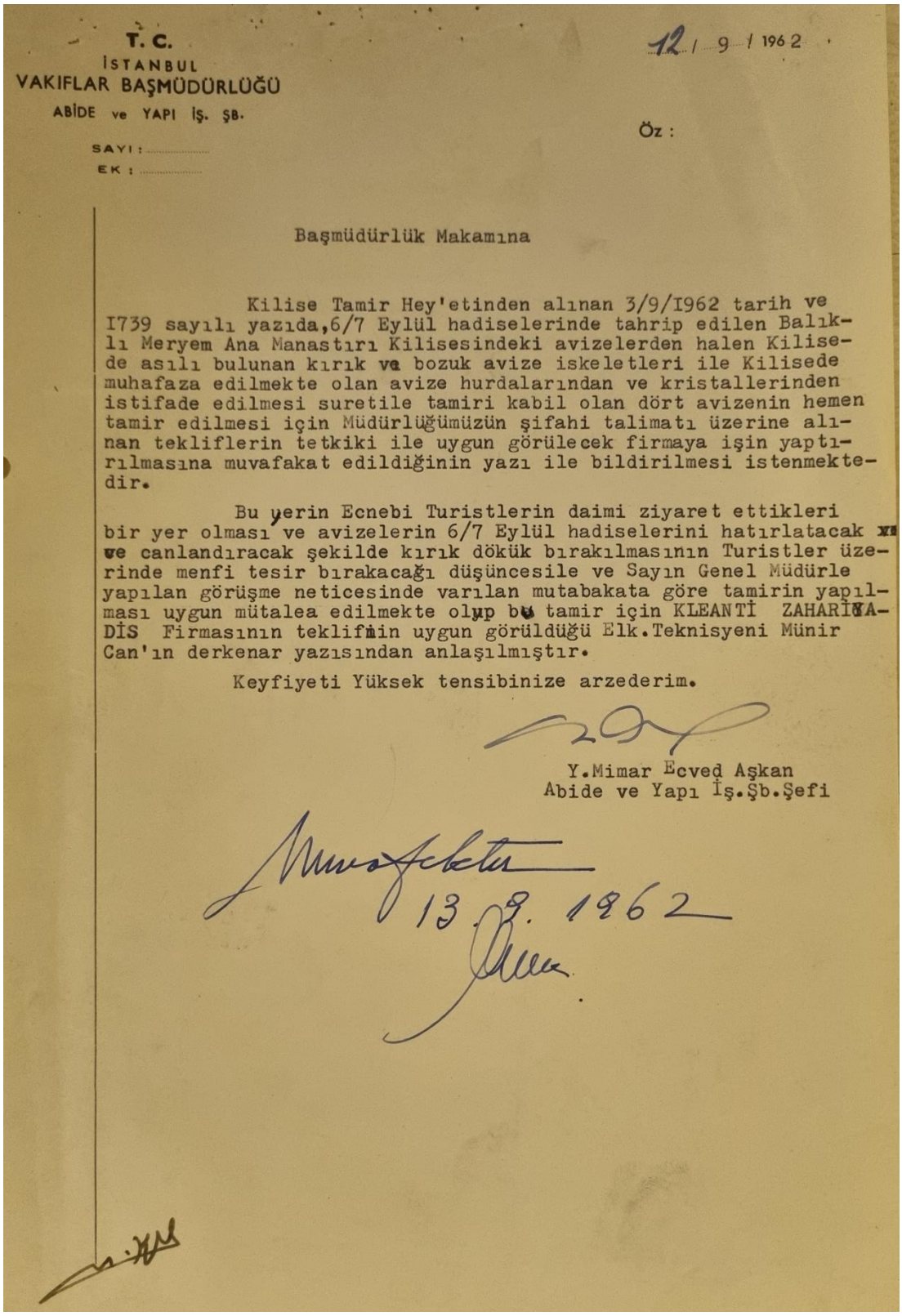
Şekil B.25 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-9 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

METRAJ CEDVELİ -9-

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	ÖLÇÜLER				MİKTARI			
		Adet	Uzunluk	Genişlik	Yükseklik	Azı		Çoğu	
67	Yerinden oynamış mevcut mermerlerin yerine vazı	8	0.72	0.72		4.	15.	4	15m2
68	Mermer bördür r kenarı	yap.						Maktuan	
69	Mihrapta söve yapılması							Maktuan	
70	Mihrap masası etrafı ahşap döşeme tamiri							Maktuan	
71	Prothesis nişine prifile alçıdan kabartma motif	yap.						Maktuan	
72	Demir kapıya motifli kapı kolları yapılması.	10						10	Ad.
73	Sıvada,alçıdan silme işçiliği zammı:								
	3 sm.genişl.olanlar	2	3.00			6	00		
	Yan kapıda		2.80			2	80		
	Pencere yanları	4	2.75			11	00		
	" "		2.00			2	00		
	" "		2.20			2	20		
	pencere altları		2.00			2	00		
	" "	4	1.90			7	60		
	" "	3	0.50			1	50		
	Diğer taraf penc.yanları	3	2.70			8	10		
	" " "	5	1.90			9	50		
	" " altları	2	1.70			3	40		
	" yanları	3	2.00			6	00	62	10mt.
	6 sm.eninde olanlar								
	Pencere işleri	3	1.90			5	70		
	" "	7	1.60			11	20		
	diğer tarafta kapı	2	2.80			5	60		
	"		1.90x	3.14/2		2	98		
	İç kapı üstü		1.35x	3.14/2		2	11		
	"	8	2.00			16	00	43	59mt.
	8sm.enin.olanlar								
	Pencere iç dış kenarı	8	2.70			21	60		
	Sağ taraf		2.60			2	60		
	"	6	2.40			14	40		
	"	3	1.80			5	40		
	Mihrapta		3.60			3	60	47	60mt.
74	(Tahta idareden)mermer veya beton üzerine ahşap döşeme kaplaması.		15.52	0.62				9	62m2

Şekil B.26 : 1960 yılı onarımlarına ait metraj cetveli-10 (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

T. C.
İSTANBUL
VAKIFLAR BAŞMÜDÜRLÜĞÜ
ABİDE ve YAPI İŞ. ŞB.

SAYI :
EK :

12 / 9 / 1962

Öz :

Başmüdürlük Makamına

Kilise Tamir Hey'etinden alınan 3/9/I962 tarih ve I739 sayılı yazıda,6/7 Eylül hadiselerinde tahrip edilen Balıklı Meryem Ana Manastırı Kilisesindeki avizelerden halen Kilisede asılı bulunan kırık ve bozuk avize iskeletleri ile Kilisede muhafaza edilmekte olan avize hurdalarından ve kristallerinden istifade edilmesi suretile tamiri kabil olan dört avizenin hemen tamir edilmesi için Müdürlüğümüzün şifahi talimatı üzerine alınan tekliflerin tetkiki ile uygun görülecek firmaya işin yaptırılmasına muvafakat edildiğinin yazı ile bildirilmesi istenmektedir.

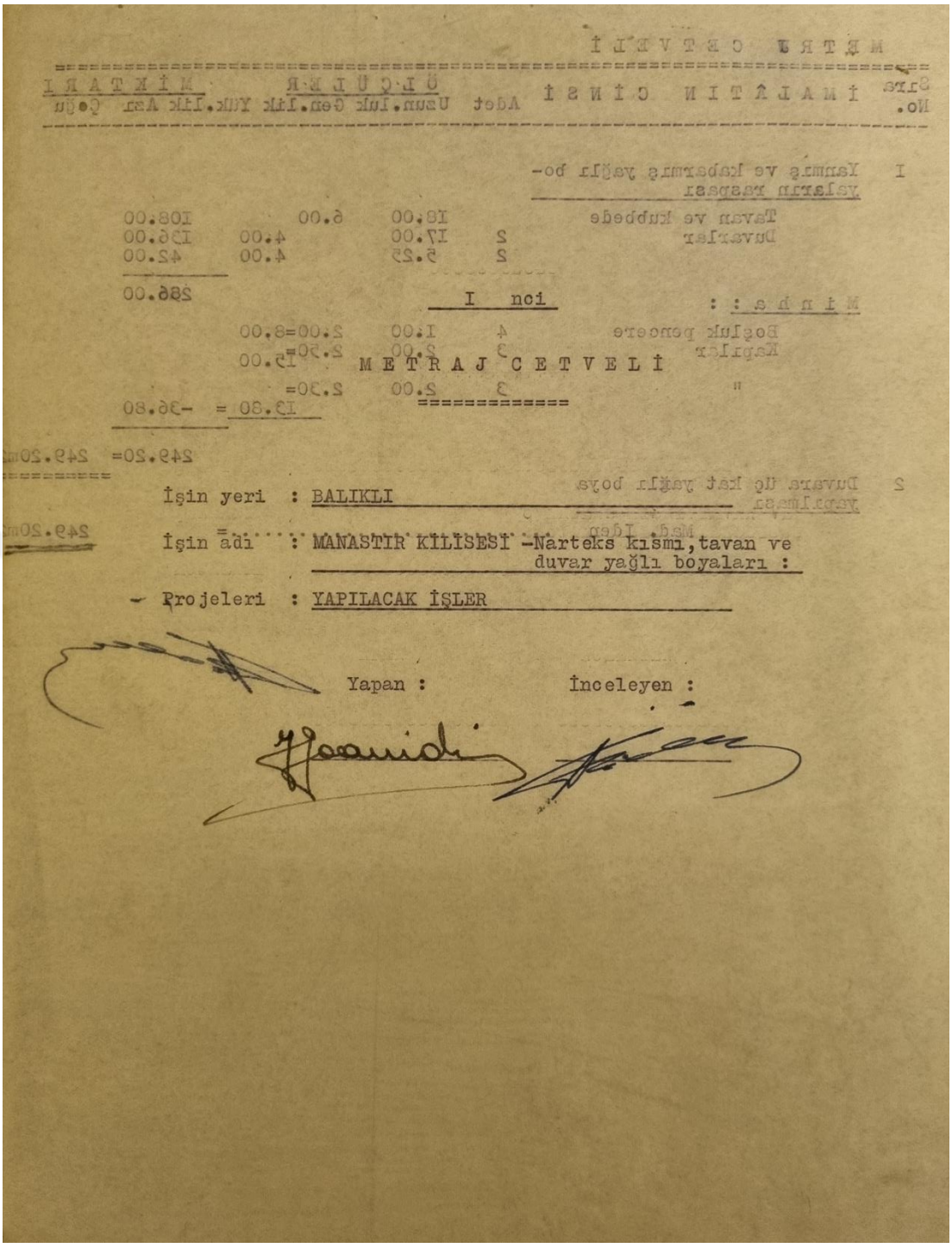
Bu yerin Ecnebi Turistlerin daimi ziyaret ettikleri bir yer olması ve avizelerin 6/7 Eylül hadiselerini hatırlatacak ve canlandıracak şekilde kırık dökük bırakılmasının Turistler üzerinde menfi tesir bırakacağı düşüncesile ve Sayın Genel Müdürle yapılan görüşme neticesinde varılan mutabakata göre tamirin yapılması uygun mütalea edilmekte olup bu tamir için KLEANTİ ZAHARİADİS Firmasının teklifinin uygun görüldüğü Elk.Teknisyeni Münir Can'ın derkenar yazısından anlaşılmıştır.

Keyfiyeti Yüksek tensibinize arzederim.

Y.Mimar Ecved Aşkan
Abide ve Yapı İş.Şb.Şefi

13.9.1962

Şekil B.27 : Kilisedeki dört adet avizenin onarımı hakkında yazılmış rapor, 1962, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

M E T R A J C E T V E L İ

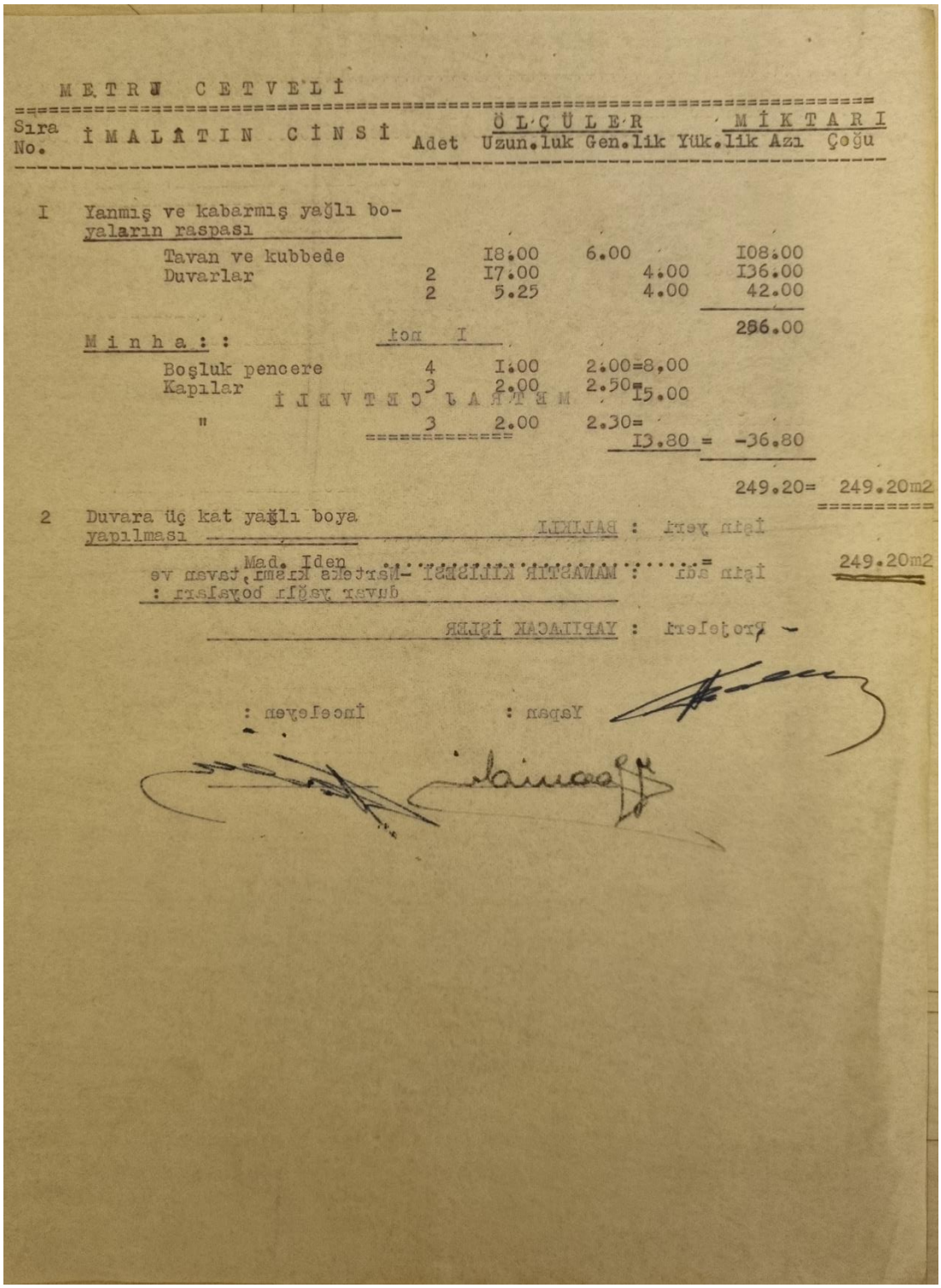
İşin yeri : BALIKLI

İşin adı : MANASTIR KİLİSESİ -Narteks kısmı,tavan ve duvar yağlı boyaları :

- Projeleri : YAPILACAK İŞLER

Yapan : İnceleyen :

Şekil B.28 : 1963 yılı narteks mekânı onarımına ait metraj cetveli-1, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

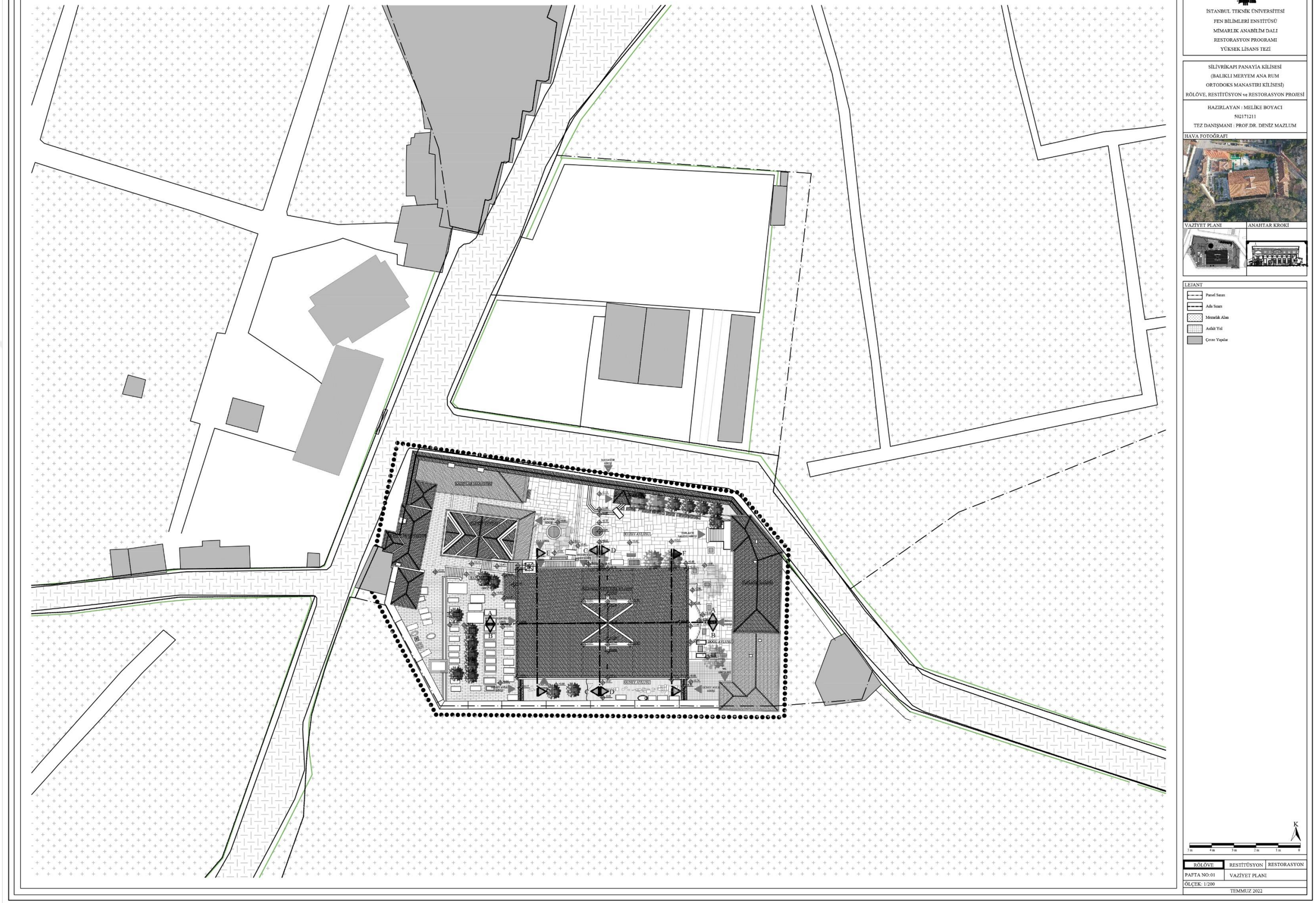
METRÛ CETVELİ

Sıra No.	İMALÂTIN CİNSİ	Adet	ÖLÇÜLER Uzun.luk	Gen.lik	Yük.lik	MİKTARI Azı	Çoğu
I	Yanmış ve kabarmış yağlı boyaların raspası						
	Tavan ve kubbede		I8.00	6.00			I08.00
	Duvarlar	2	I7.00		4.00		I36.00
		2	5.25		4.00		42.00
							286.00
	Minha :						
	Boşluk pencere	4	I.00		2.00	=8,00	
	Kapılar	3	2.00		2.50	=I5.00	
	"	3	2.00		2.30	=	
						I3.80 =	-36.80
						249.20=	249.20m2
2	Duvara üç kat yağlı boya yapılması						
							249.20m2

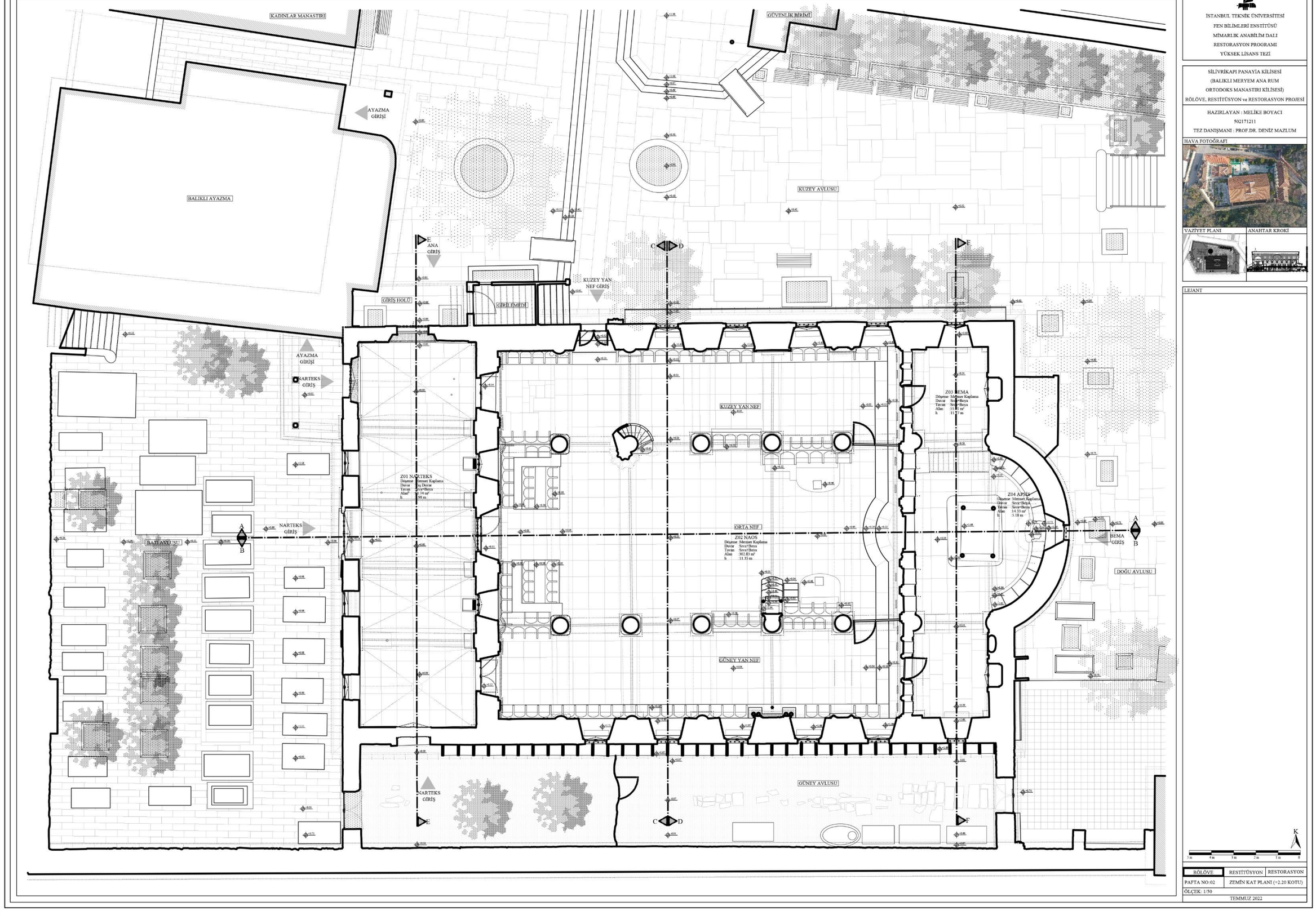
Mad. Iden

Yapan : İnceleyen :

Şekil B.29 : 1963 yılı narteks mekânı onarımına ait metraj cetveli-2, (İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

Şekil C.1 : Rölöve: Vaziyet planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

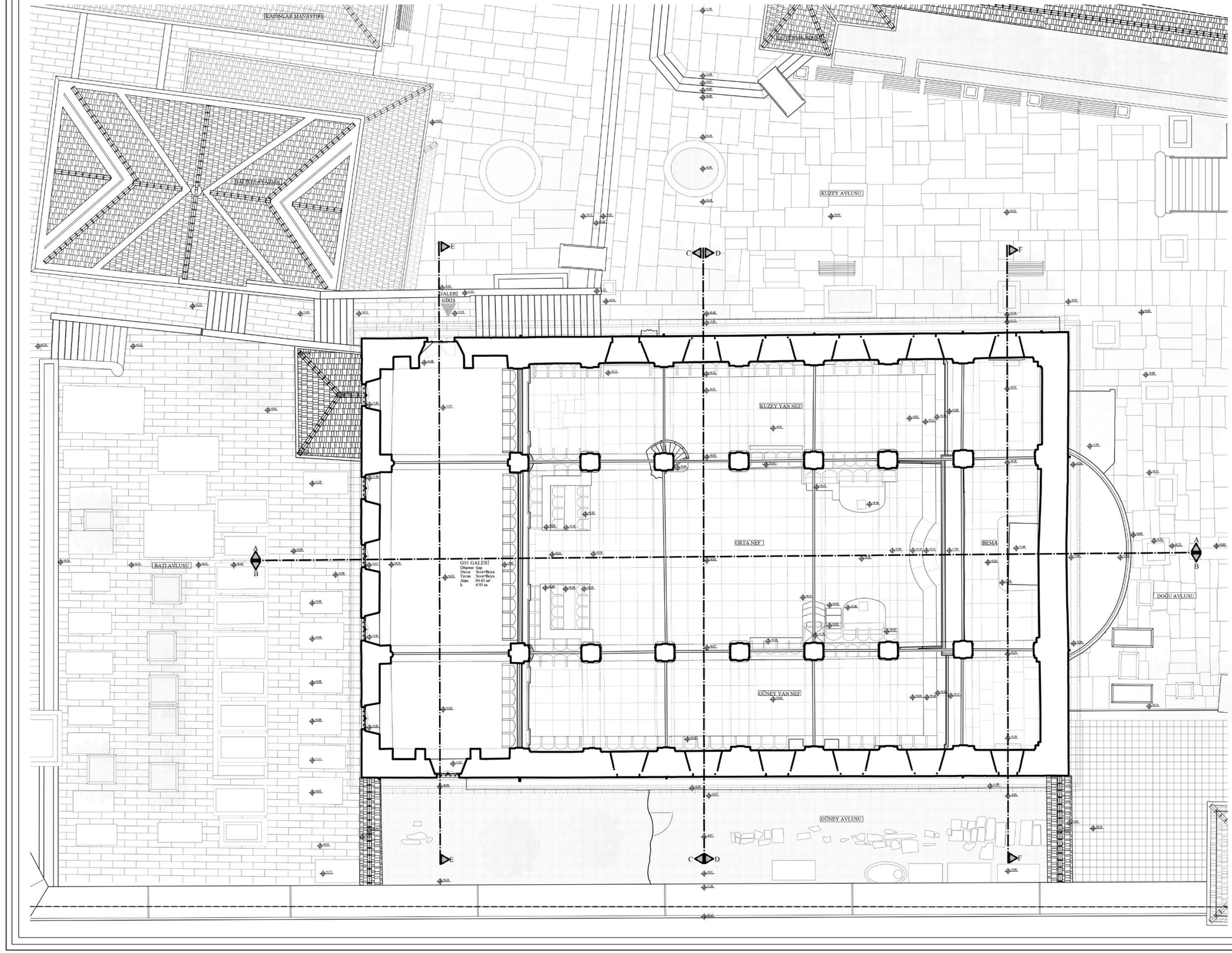
VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

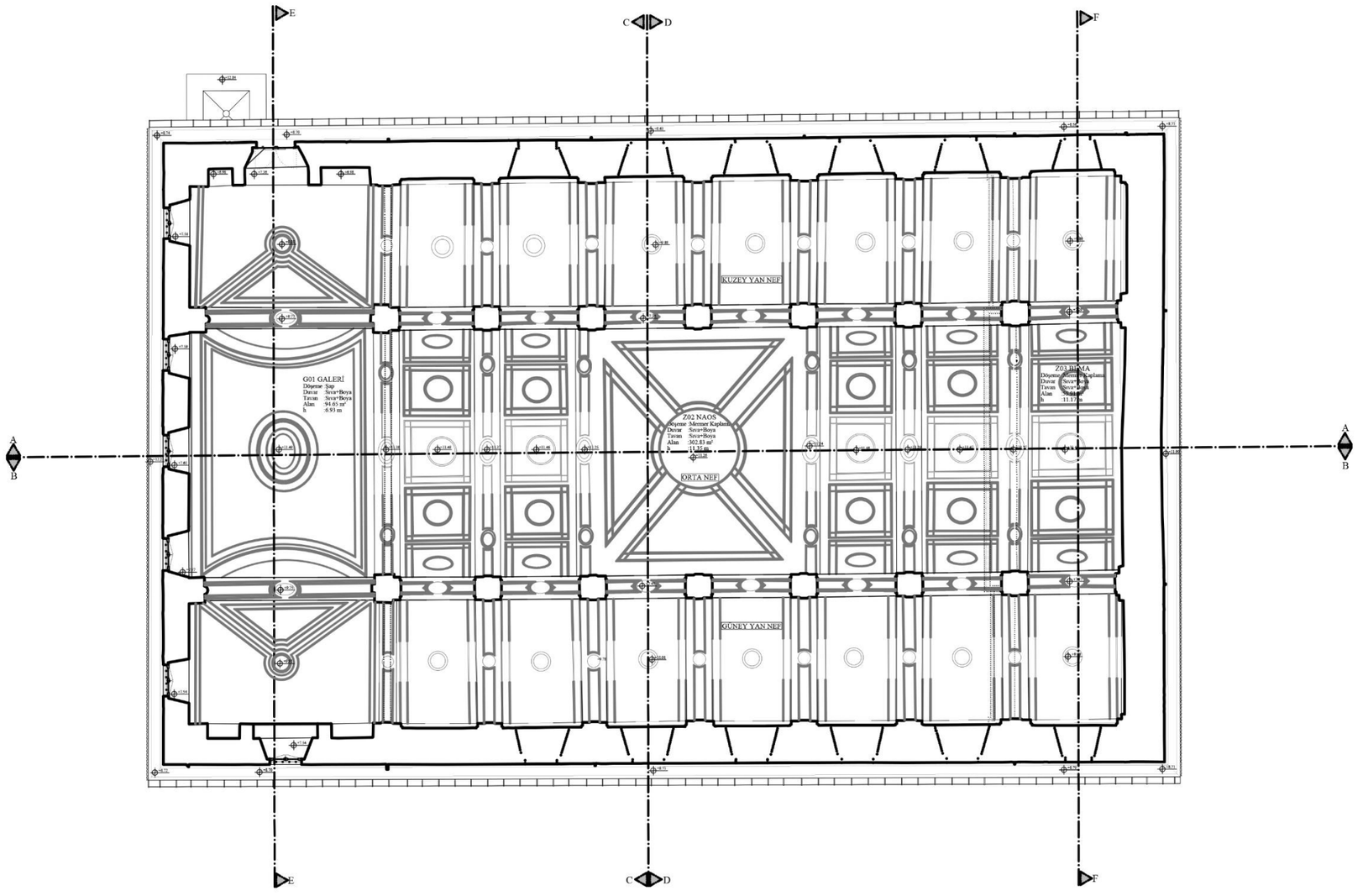
RÖLÖVE | RESTİTÜSYON | RESTORASYON
PAFTA NO:02 | ZEMİN KAT PLANI (+2.20 KOTU)
ÖLÇEK: 1/50
TEMMUZ 2022

Şekil C.2 : Rölöve: Zemin kat planı.

Şekil C.3 : Rölöve: Galeri katı planı.

Şekil C.4 : Rölöve: Zemin kat tavan planı.

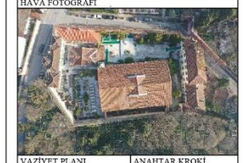

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

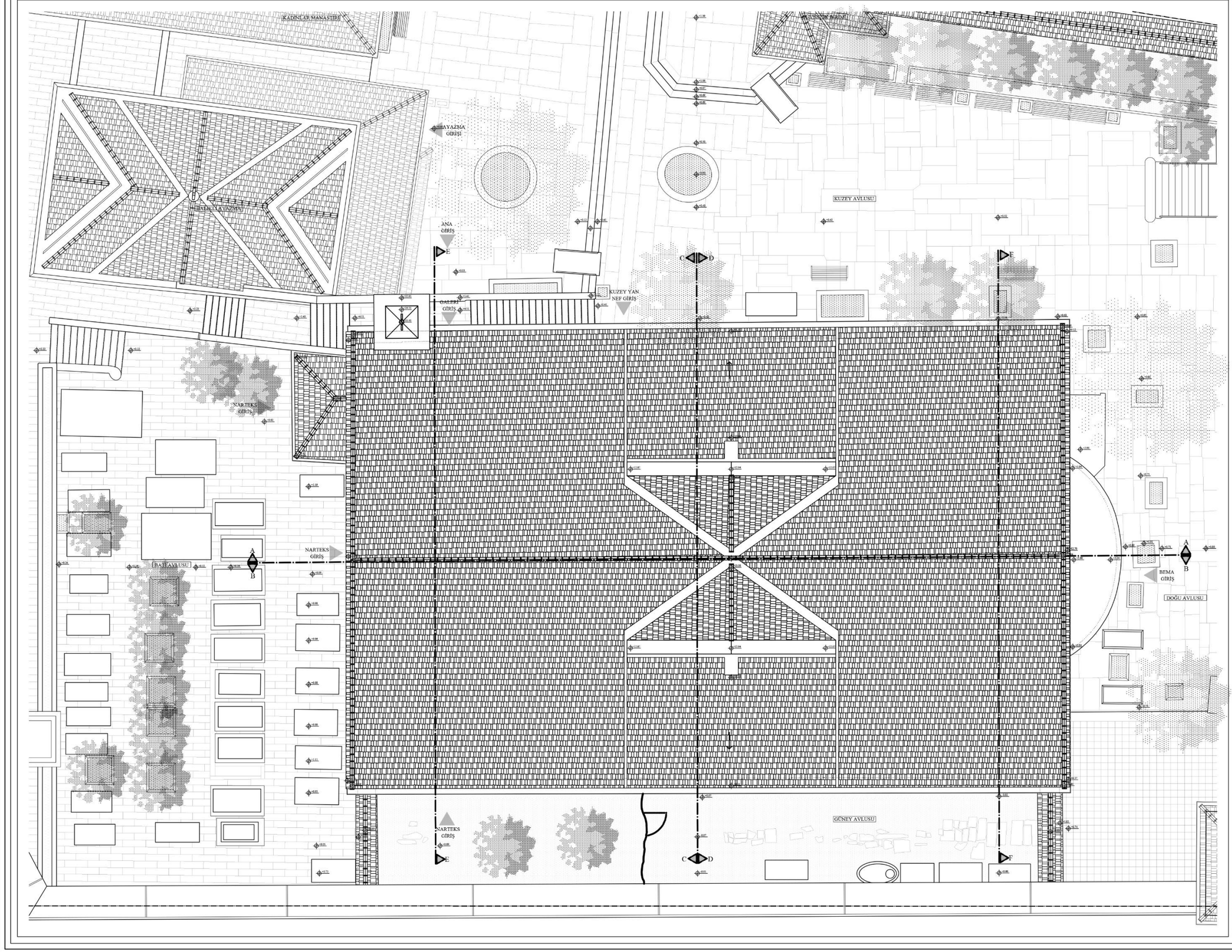

LEJANT

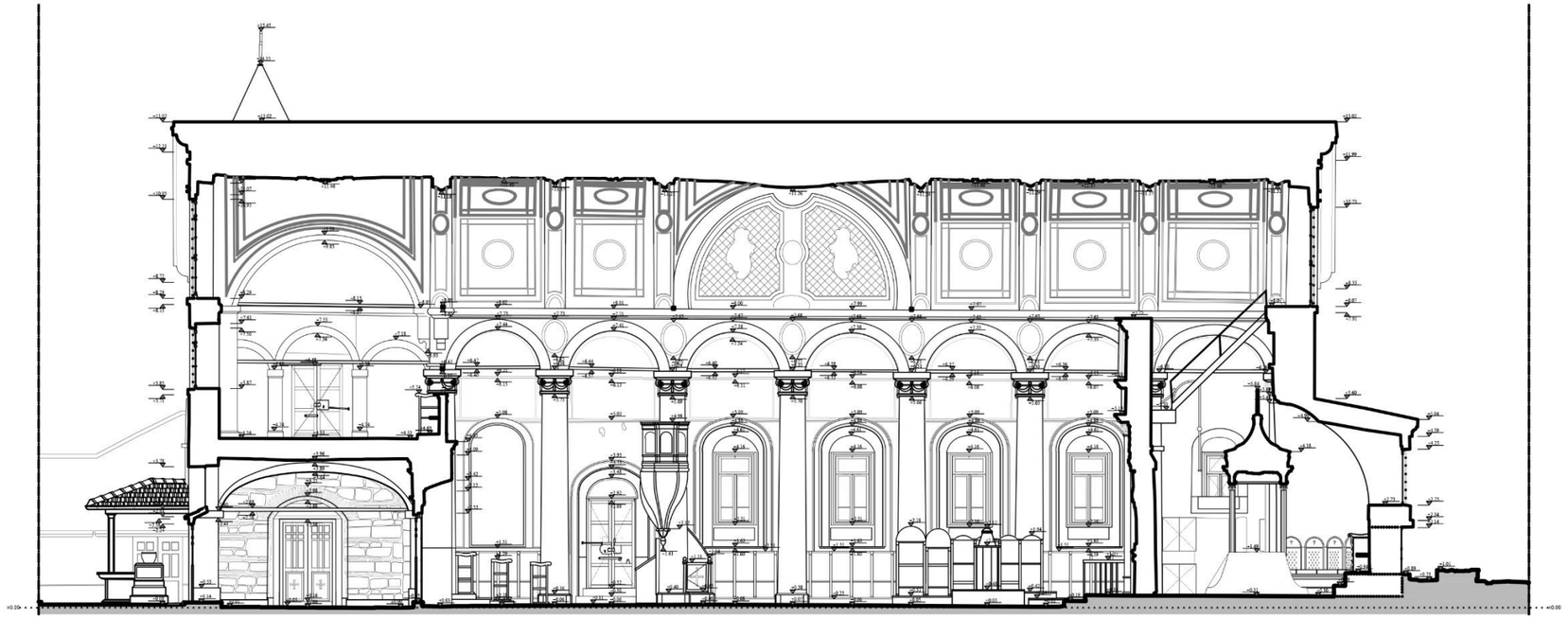
K

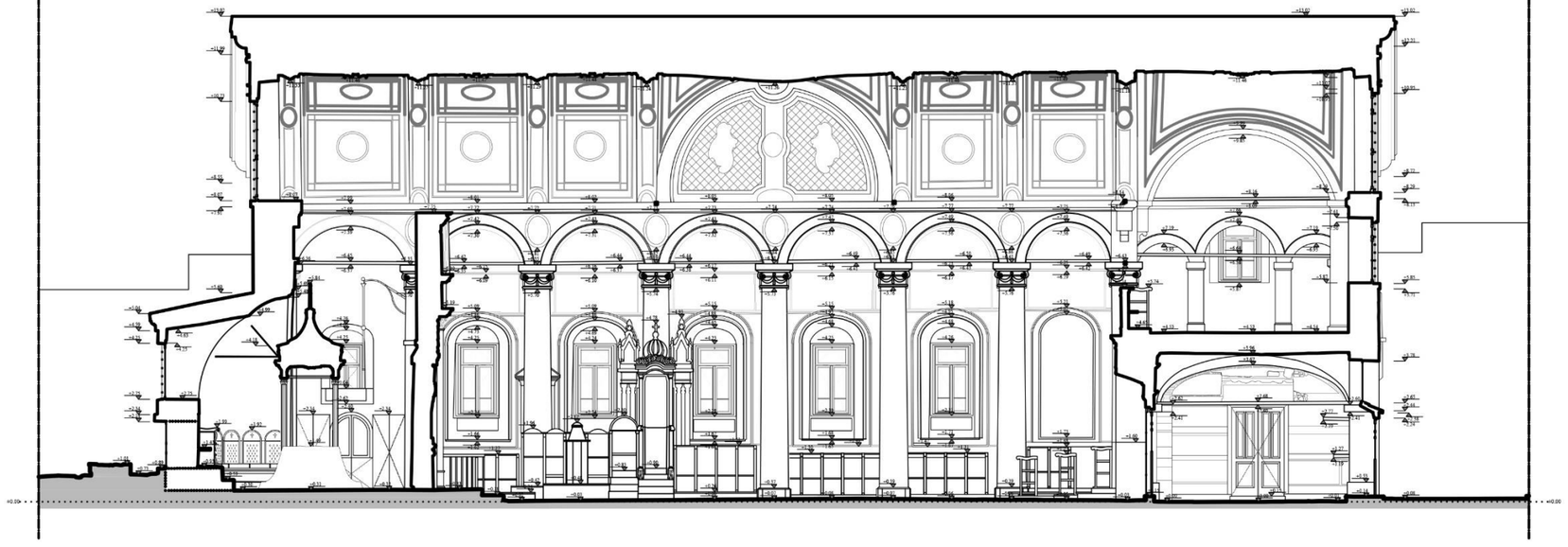
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:05	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.5 : Rölöve: Galeri katı tavan planı.

Şekil C.6 : Rölöve: Çatı planı.

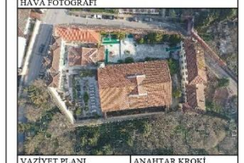

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

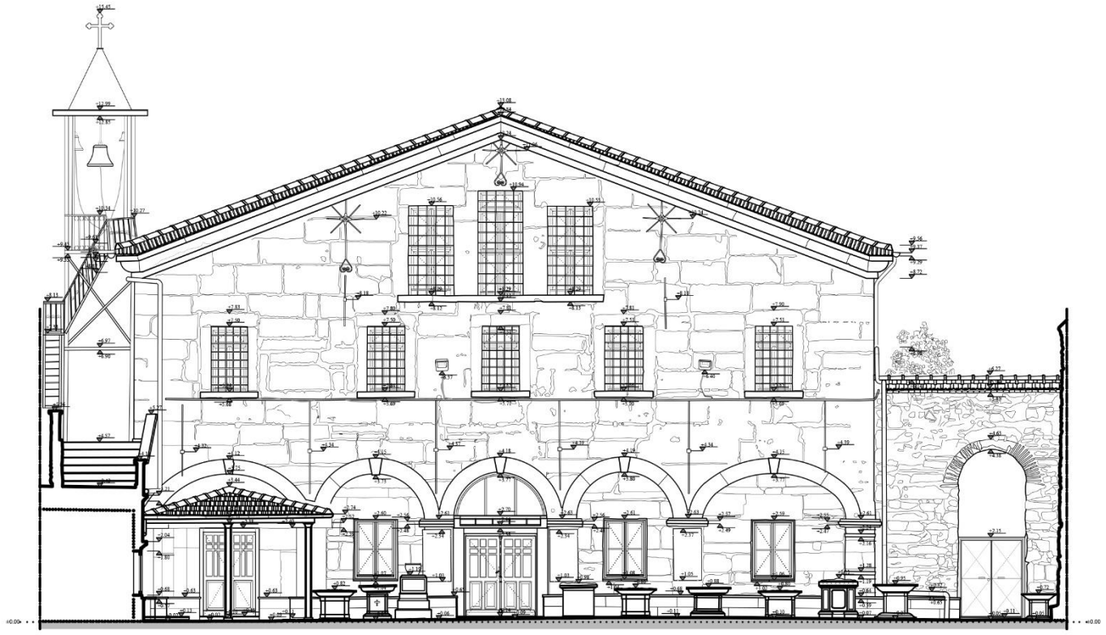
LEJANT

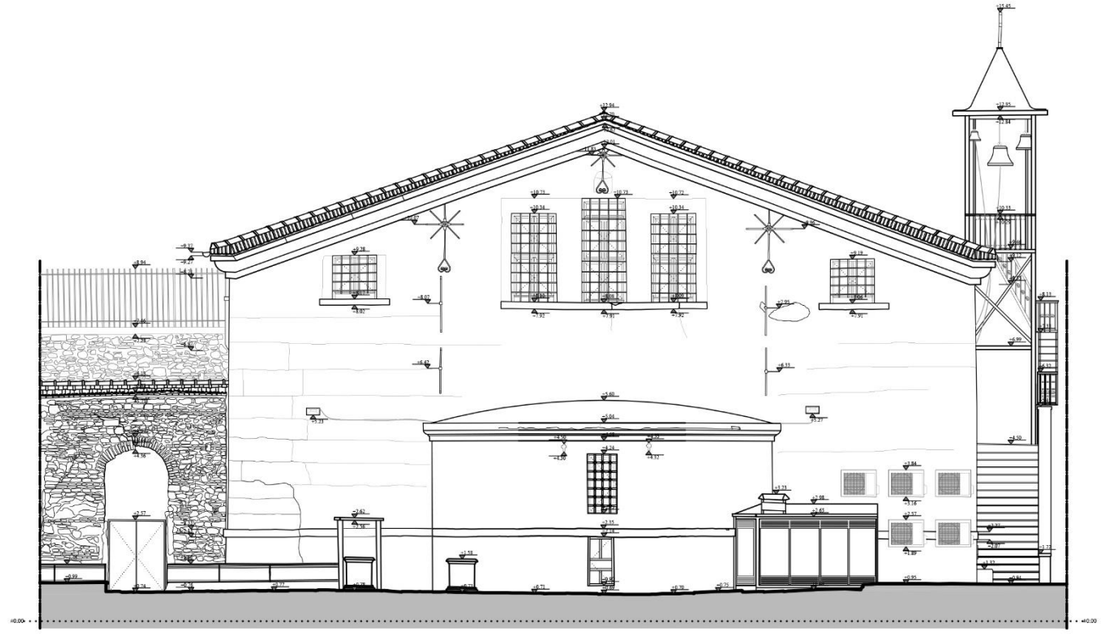
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:07	A-A KESİTİ B-B KESİTİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.7 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri.

Şekil C.8 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri.

Şekil C.9 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri.

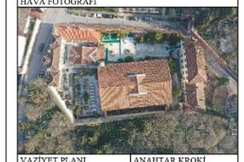

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

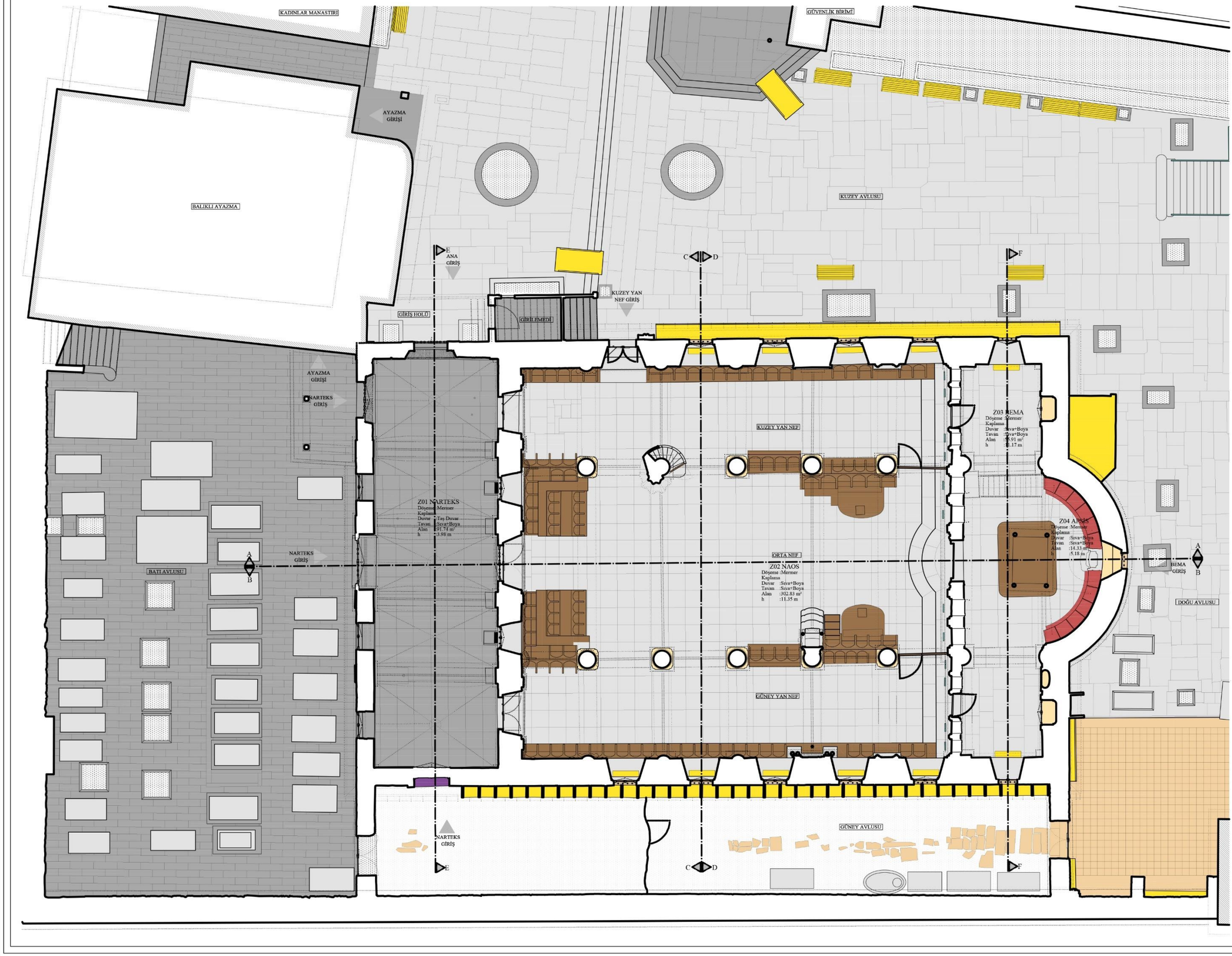
ANAHTAR KROKİ

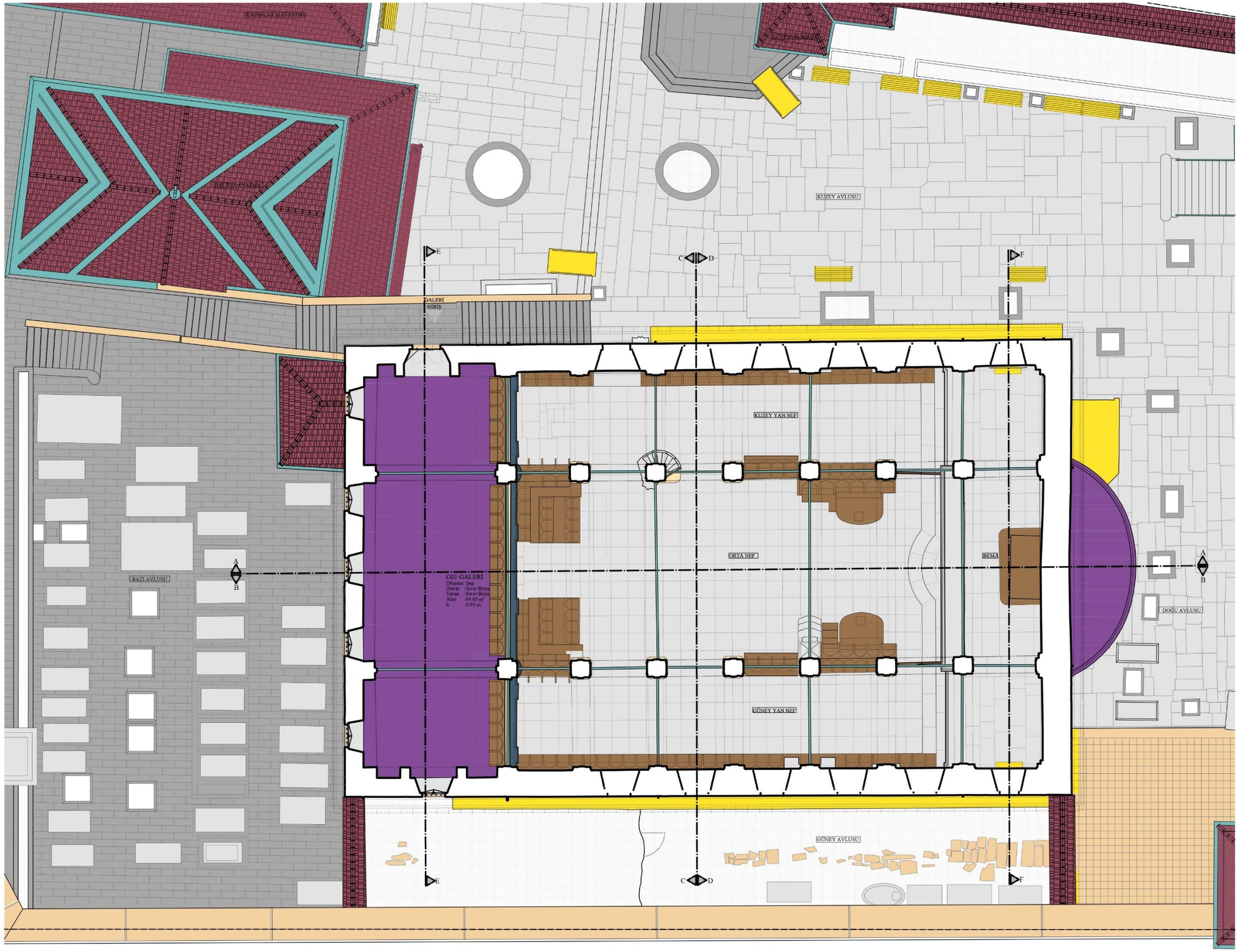
LEJANT

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:10	BATI CEPHESİ DOĞU CEPHESİ	
ÖLÇEK: 1/50	TEMMUZ 2022	

Şekil C.10 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri.

Şekil C.11 : Rölöve: Zemin kat planı, malzeme analizi.

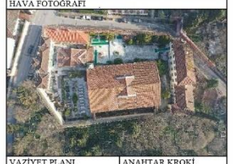

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

MALZEME LEJANTI

- Taş
- Mermer (Özgün)
- Mermer (Yeni)
- Tuğla
- Marsulya Kiremiti
- Ahşap
- Cam
- Harç
- Boya
- Mermer Taklidi
- Duvar Resmi/Kalemişi
- Kireç Badana
- Alçı
- Metal
- Kumaş
- Şap
- Çimento Esaslı Harç
- Nitelıksız Ek

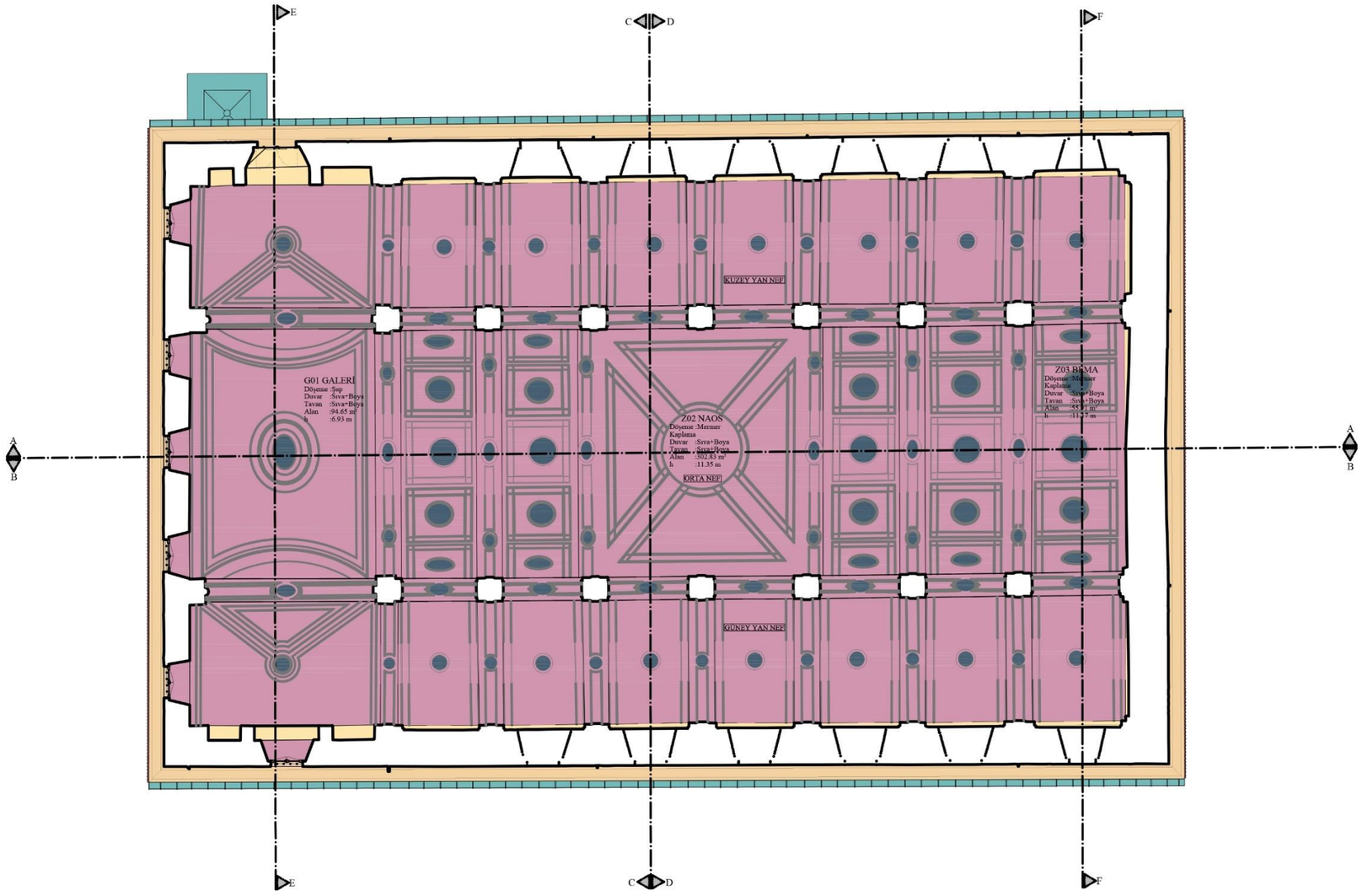
K

3 m 4 m 5 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:12	GALERİ KATI PLANI (+6.30 KOTU)	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.12 : Rölöve: Galeri katı planı, malzeme analizi.

Şekil C.13 : Rölöve: Zemin kat tavan planı, malzeme analizi.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

MALZEME LEJANTI

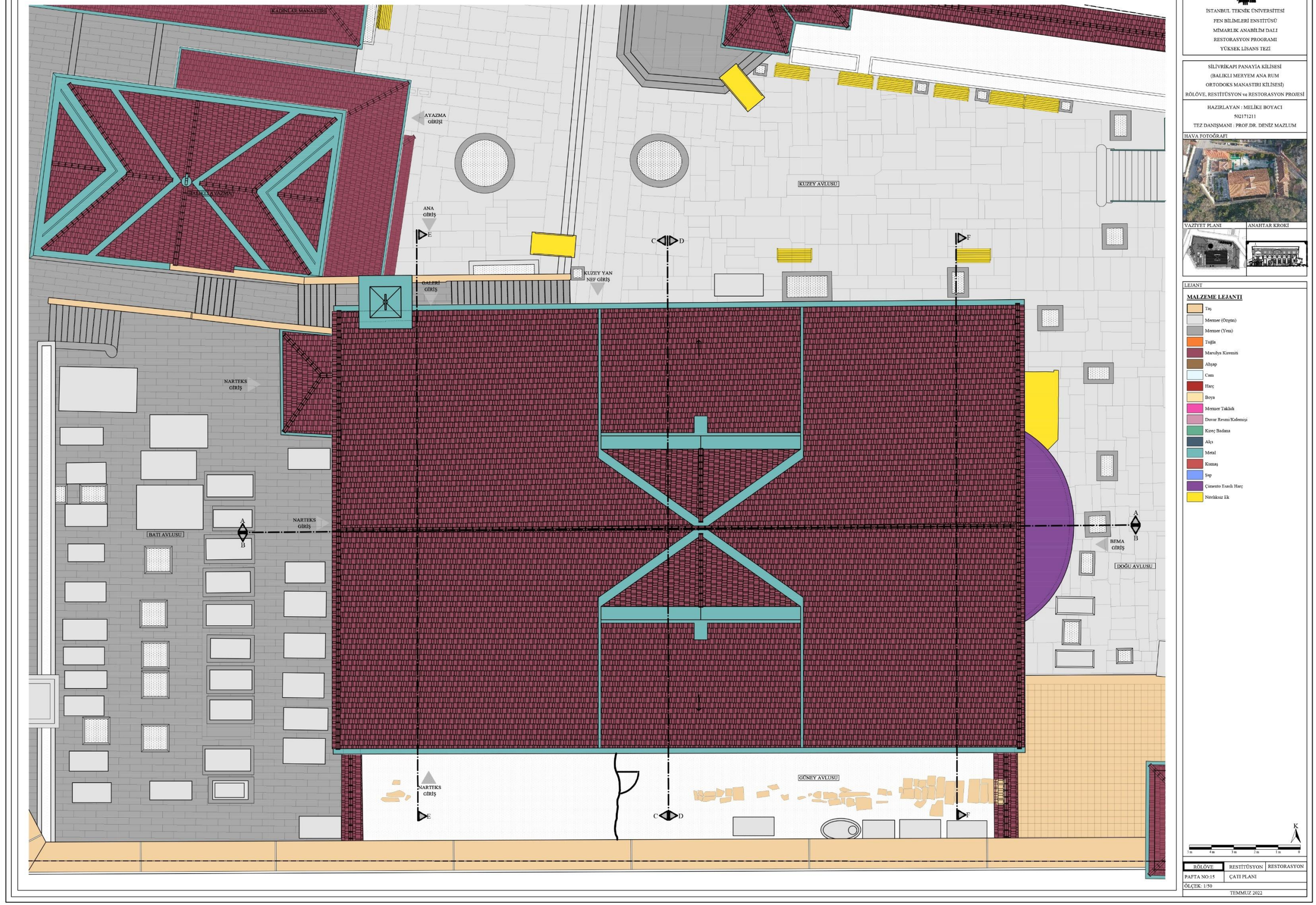
- Taş
- Mermer (Özgün)
- Mermer (Yeni)
- Tuğla
- Marsulya Kiremiti
- Ahşap
- Cam
- Harç
- Boya
- Mermer Taklidi
- Duvar Resmi/Kalemişi
- Kireç Badana
- Alçı
- Metal
- Kumaş
- Şap
- Çimento Esaslı Harç
- Nitelıksız Ek

K

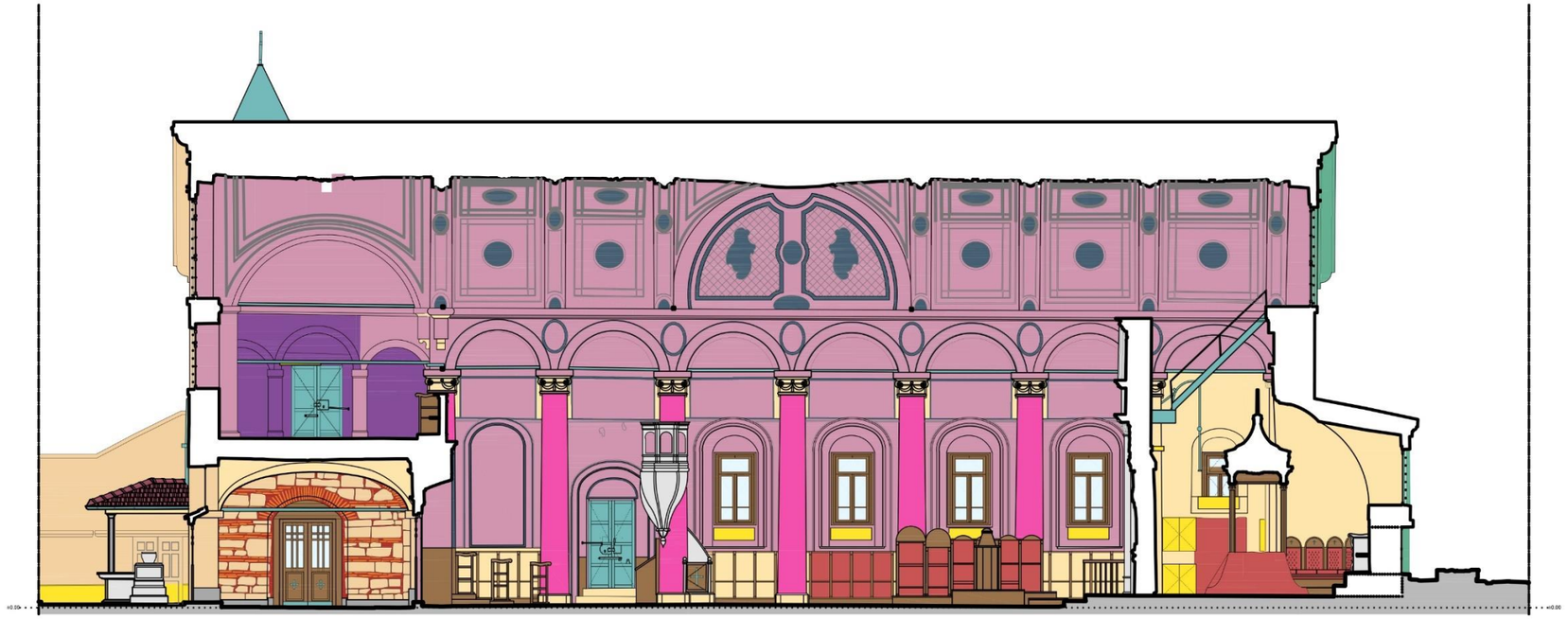
3 m 4 m 5 m 2 m 1 m 0

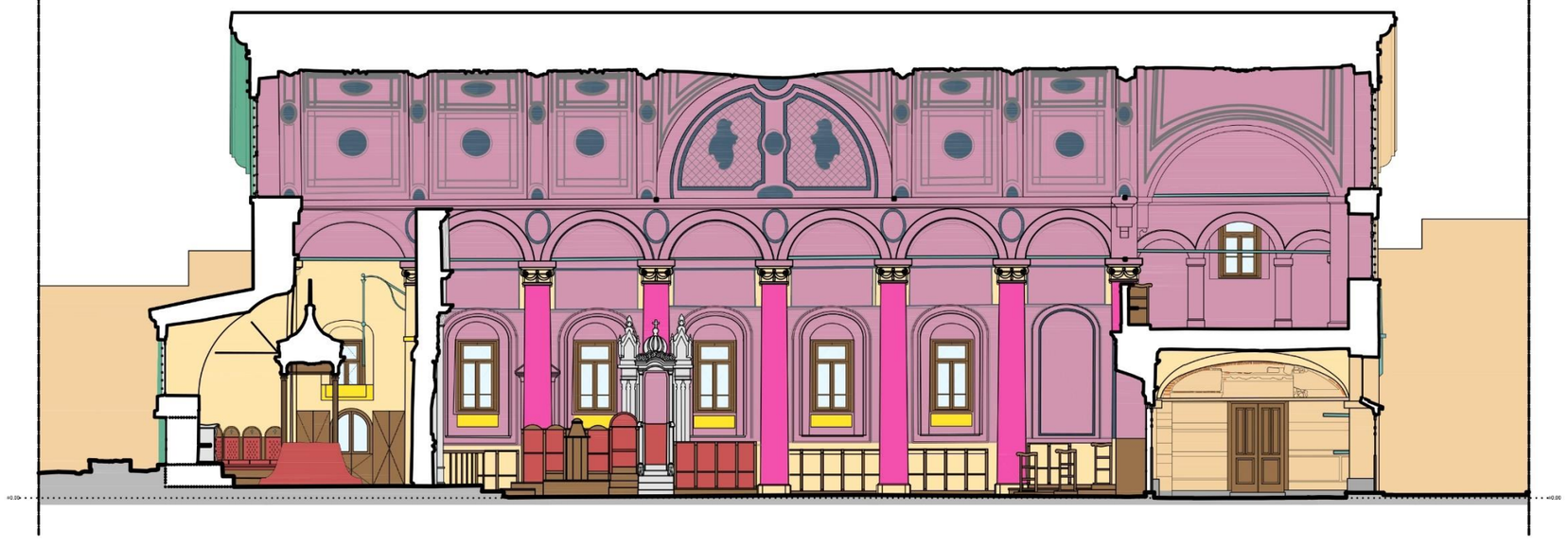
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:14	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.14 : Rölöve: Galeri katı tavan planı, malzeme analizi.

Şekil C.15 : Rölöve: Çatı planı, malzeme analizi.

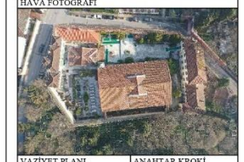

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

MALZEME LEJANTI

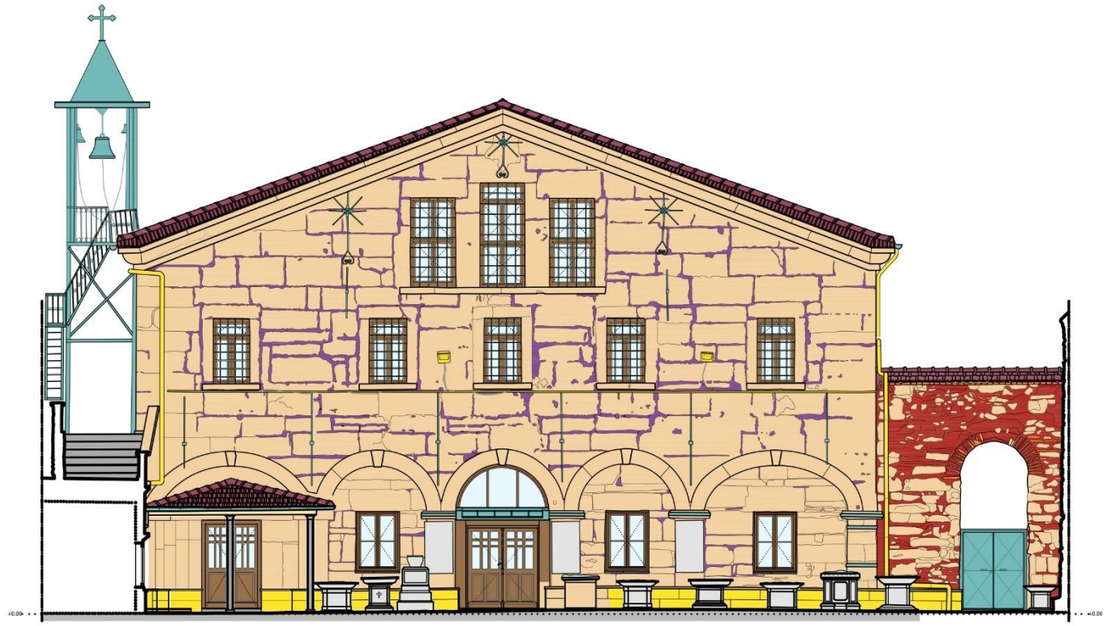
- Taş
- Mermer (Özgün)
- Mermer (Yeni)
- Tuğla
- Marsilya Kiremiti
- Ahşap
- Cam
- Harç
- Boya
- Mermer Taklidi
- Duvar Resmi/Kalemişi
- Kireç Badana
- Alçı
- Metal
- Kumaş
- Sıva
- Çimento Esaslı Harç
- Nitelıksız Ek

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:07	A-A KESİTİ B-B KESİTİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.16 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri, malzeme analizi.

Şekil C.17 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, malzeme analizi.

Şekil C.18 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri, malzeme analizi.

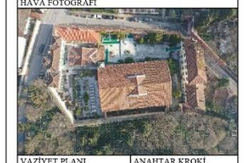

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

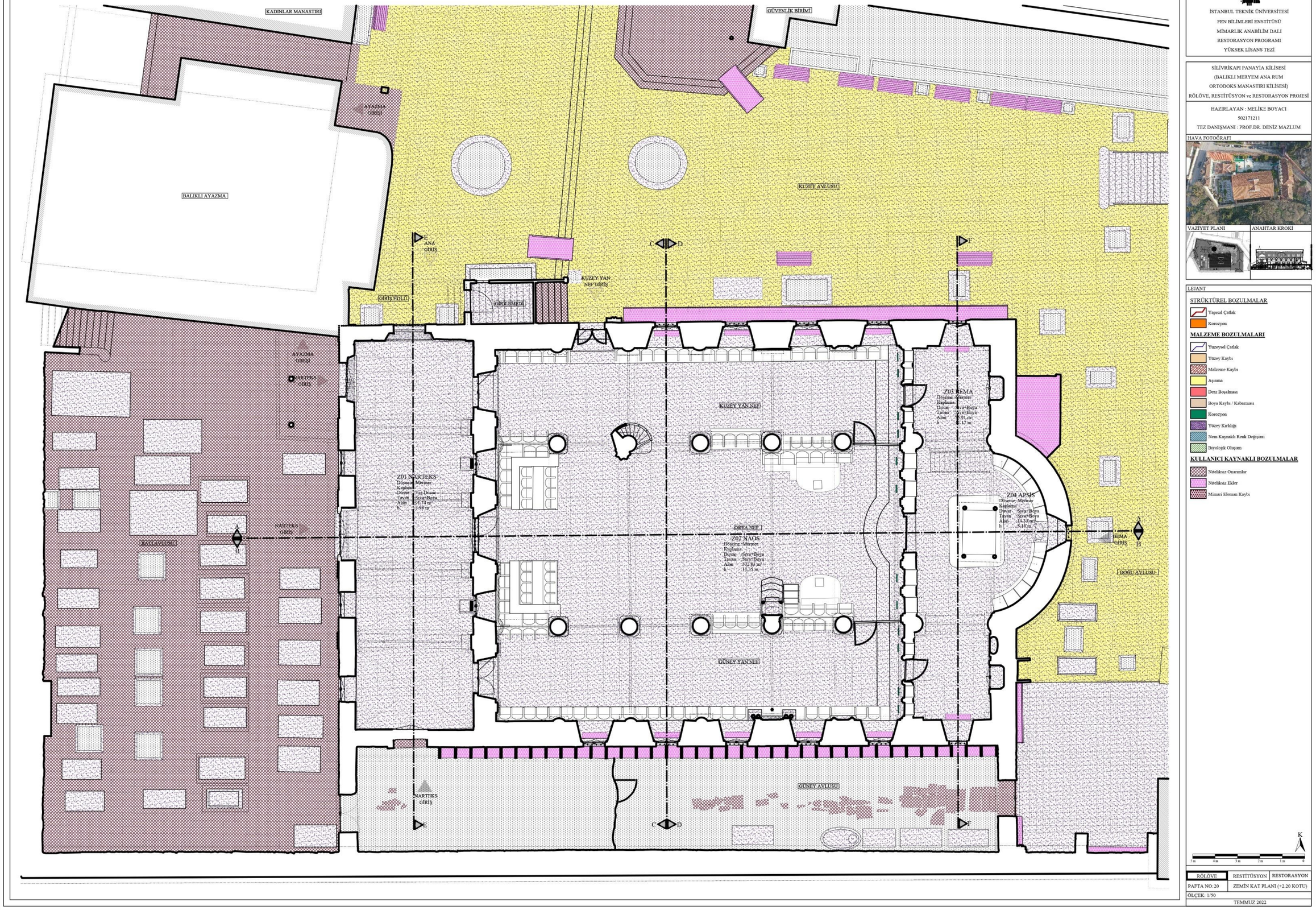
MALZEME LEJANTI

- Taş
- Mermer (Özgün)
- Mermer (Yeni)
- Tuğla
- Marsilya Kiremiti
- Ahşap
- Cam
- Harç
- Boya
- Mermer Taklidi
- Duvar Resmi/Kalemişi
- Kireç Badana
- Ağıç
- Metal
- Kumaş
- Sıvı
- Çimento Esaslı Harç
- Nitelıksız Ek

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:19	BATI CEPHESİ DOĞU CEPHESİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.19 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri, malzeme analizi.

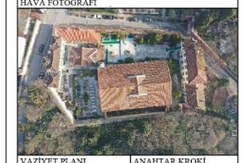
Şekil C.20 : Rölöve: Zemin kat planı, bozulma analizi.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- Yapısal Çatlak
- Korozyon

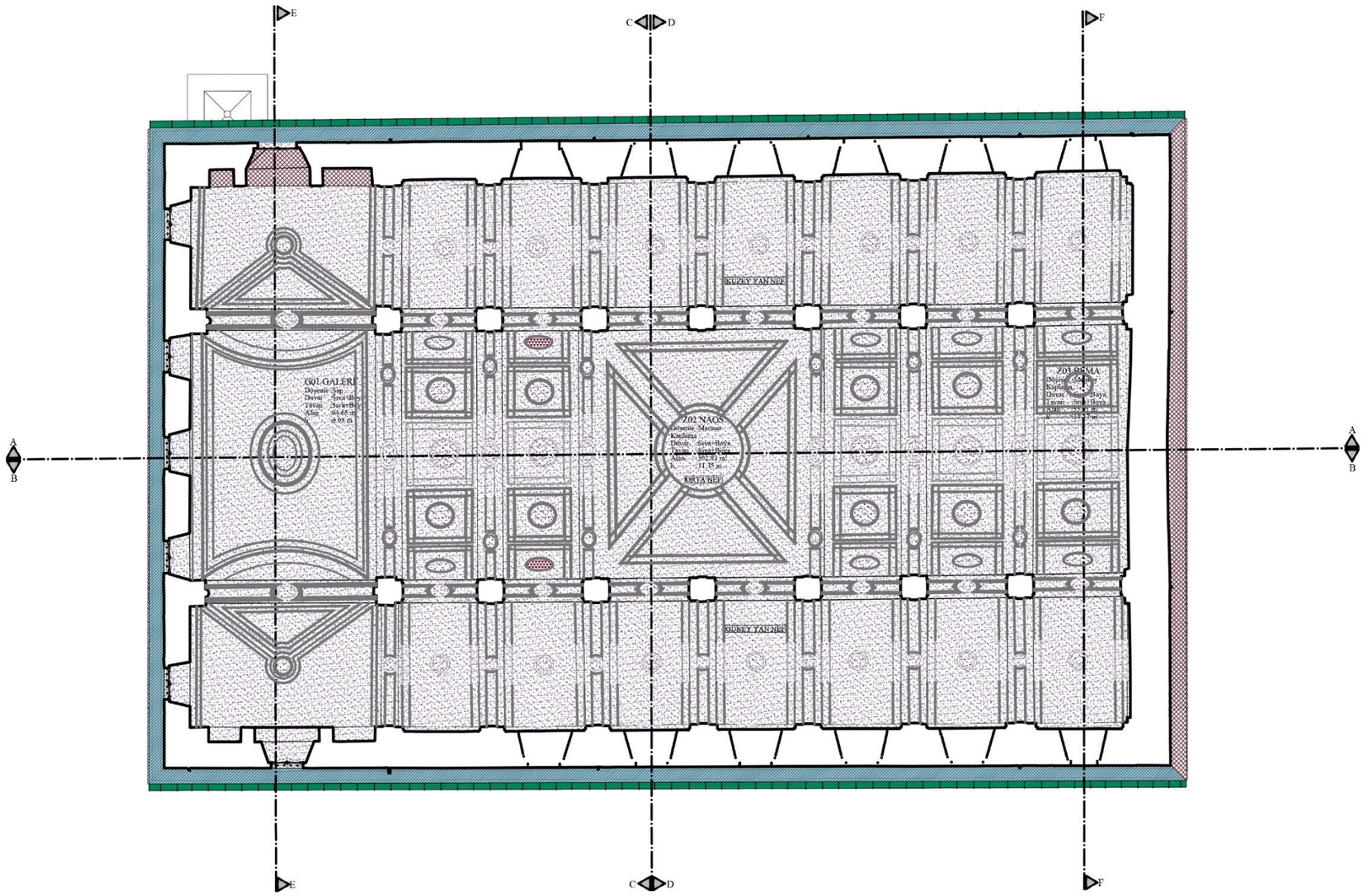
MALZEME BOZULMALARI
- Yüzeysel Çatlak
- Yüzey Kaybı
- Malzeme Kaybı
- Ayrışma
- Derz Boşalması
- Boya Kaybı / Kabarması
- Korozyon
- Yüzey Kirlilliği
- Nem Kaynaklı Renk Değişimi
- Biyolojik Oluşum

KULLANICI KAYNAKLI BOZULMALAR
- Niteliksiz Onarımlar
- Niteliksiz Ekler
- Mimari Eleman Kaybı

RÖLÖVE | RESTİTÜSYON | RESTORASYON
PAFTA NO:21 | GALERİ KATI PLANI (+6.30 KOTU)
ÖLÇEK: 1/50
TEMMUZ 2022

Şekil C.21 : Rölöve: Galeri katı planı, bozulma analizi.

Şekil C.22 : Rölöve: Zemin kat tavan planı, bozulma analizi.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- Yapısal Çatlak
- Korozyon

MALZEME BOZULMALARI
- Yüzeysel Çatlak
- Yüzey Kaybı
- Malzeme Kaybı
- Ayrışma
- Derz Boşalması
- Boya Kaybı / Kabarması
- Korozyon
- Yüzey Kirlilliği
- Nem Kaynaklı Renk Değişimi
- Biyolojik Oluşum

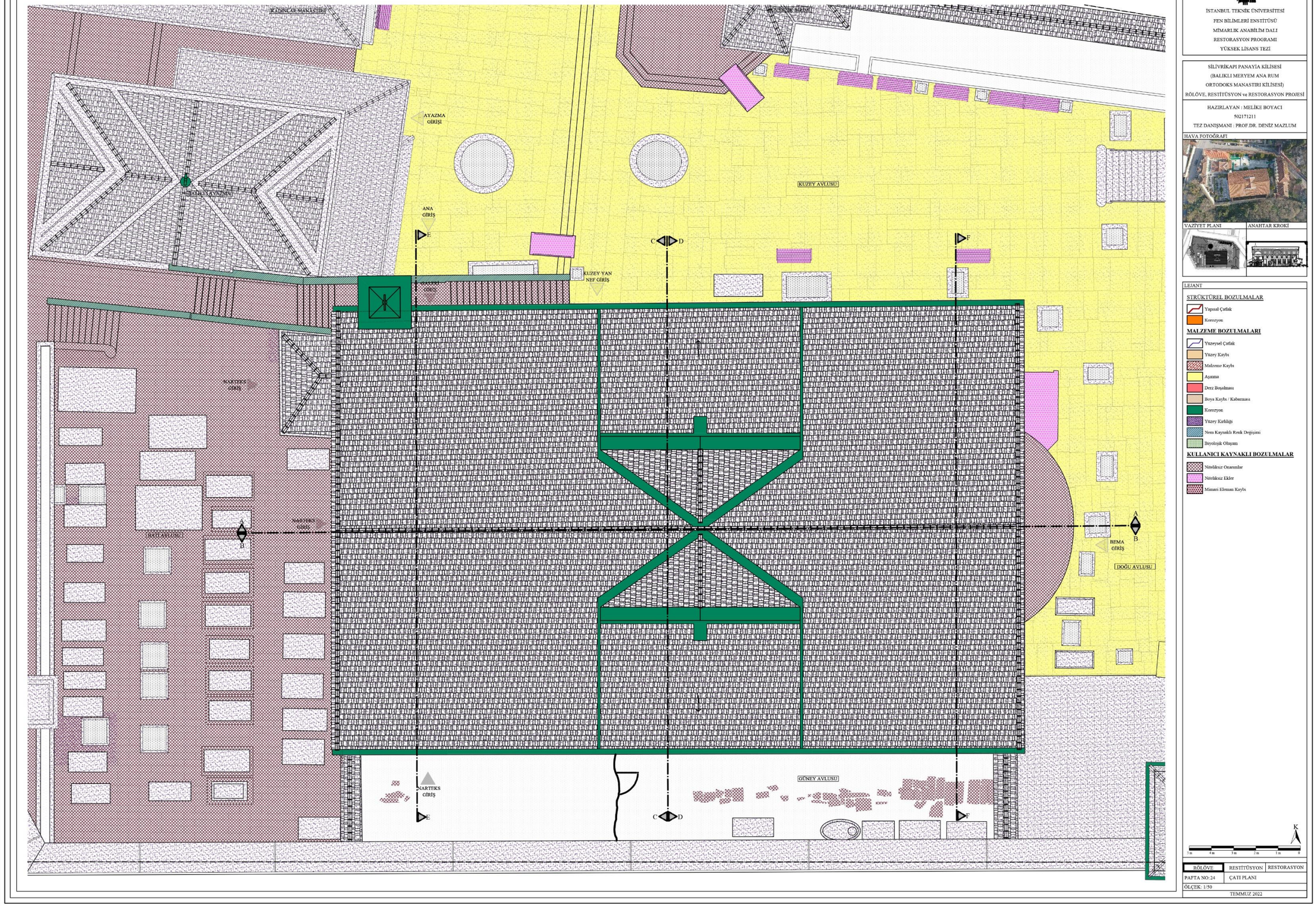
KULLANICI KAYNAKLI BOZULMALAR
- Niteliksiz Onarımlar
- Niteliksiz Ekler
- Mimari Eleman Kaybı

K

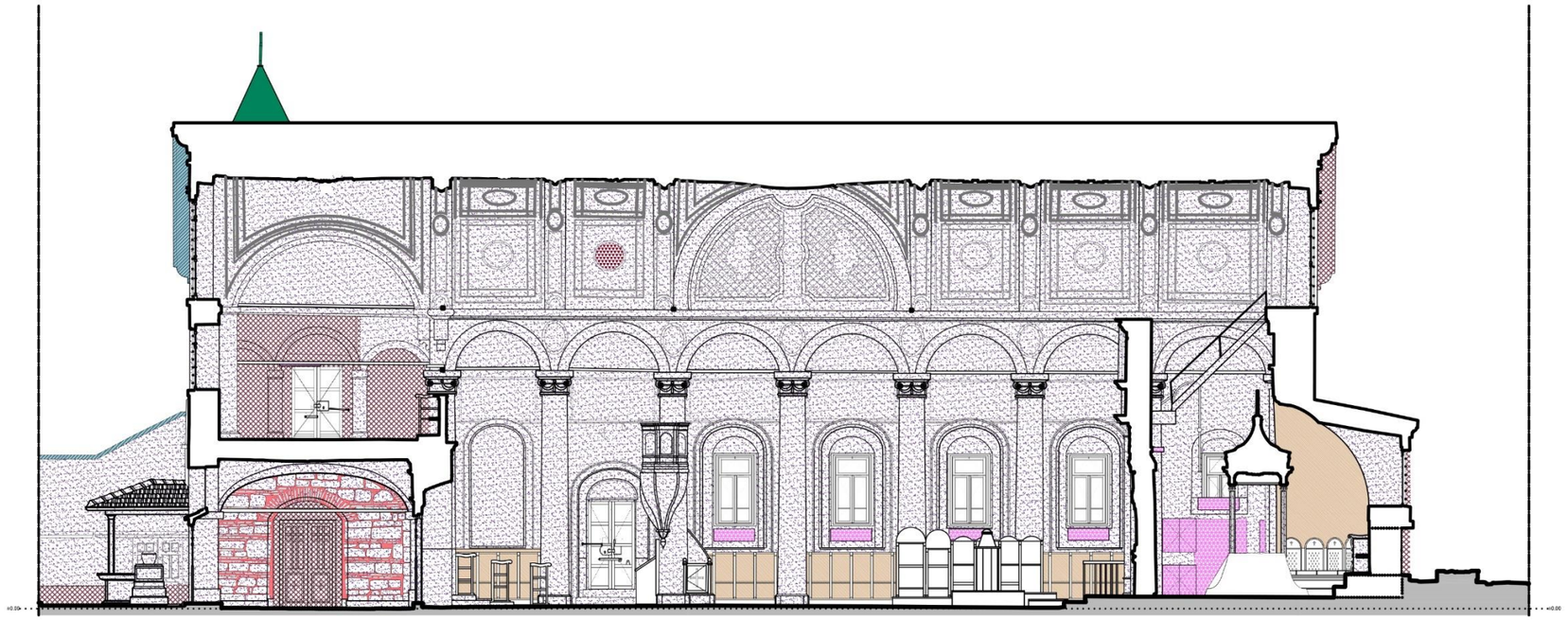
5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

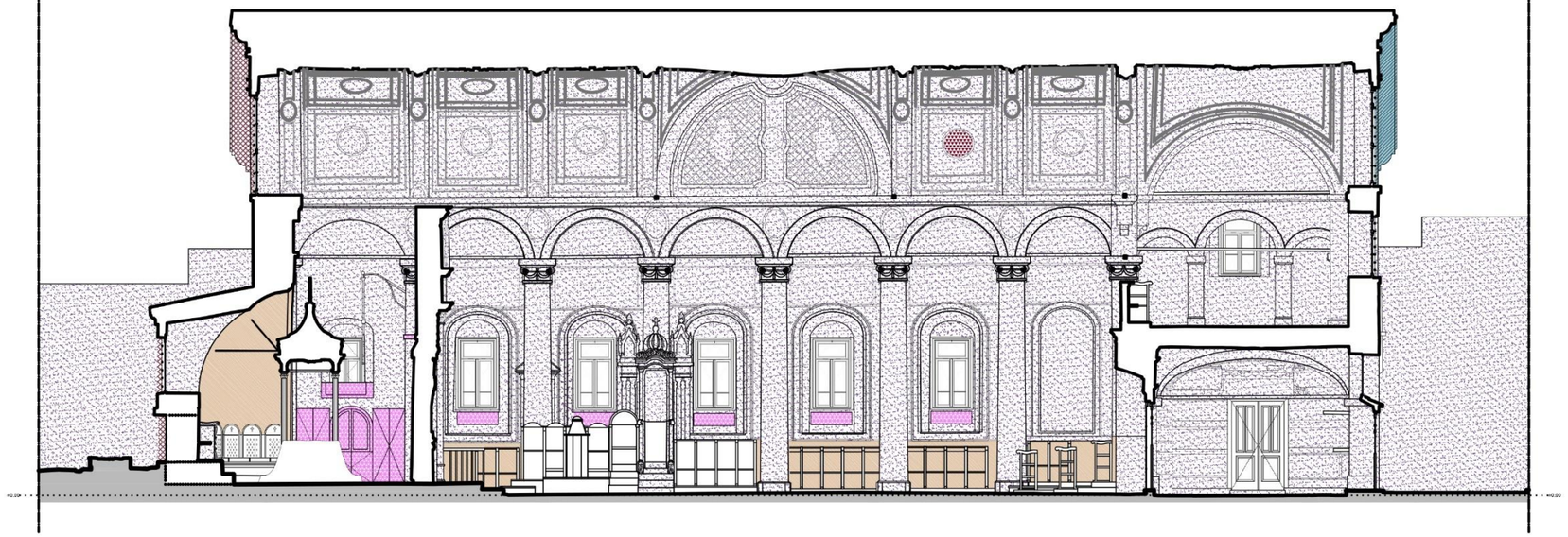
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:23	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.23 : Rölöve: Galeri katı tavan planı, bozulma analizi.

Şekil C.24 : Rölöve: Çatı planı, bozulma analizi.

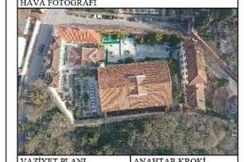

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- Yapısal Çatlak
- Korozyon

MALZEME BOZULMALARI
- Yüzeysel Çatlak
- Yüzey Kaybı
- Malzeme Kaybı
- Ayrışma
- Derz Boşalması
- Boya Kaybı / Kabarması
- Korozyon
- Yüzey Kirlilği
- Nem Kaynaklı Renk Değişimi
- Biyolojik Oluşum

KULLANICI KAYNAKLI BOZULMALAR
- Niteliksiz Onarımlar
- Niteliksiz Ekler
- Mimari Eleman Kaybı

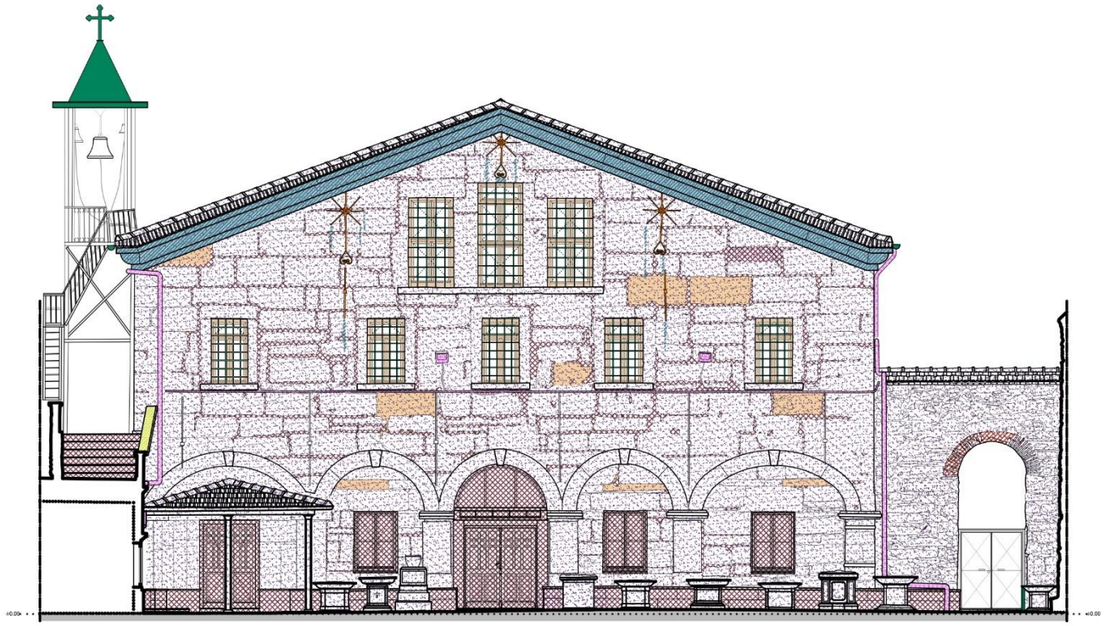
5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

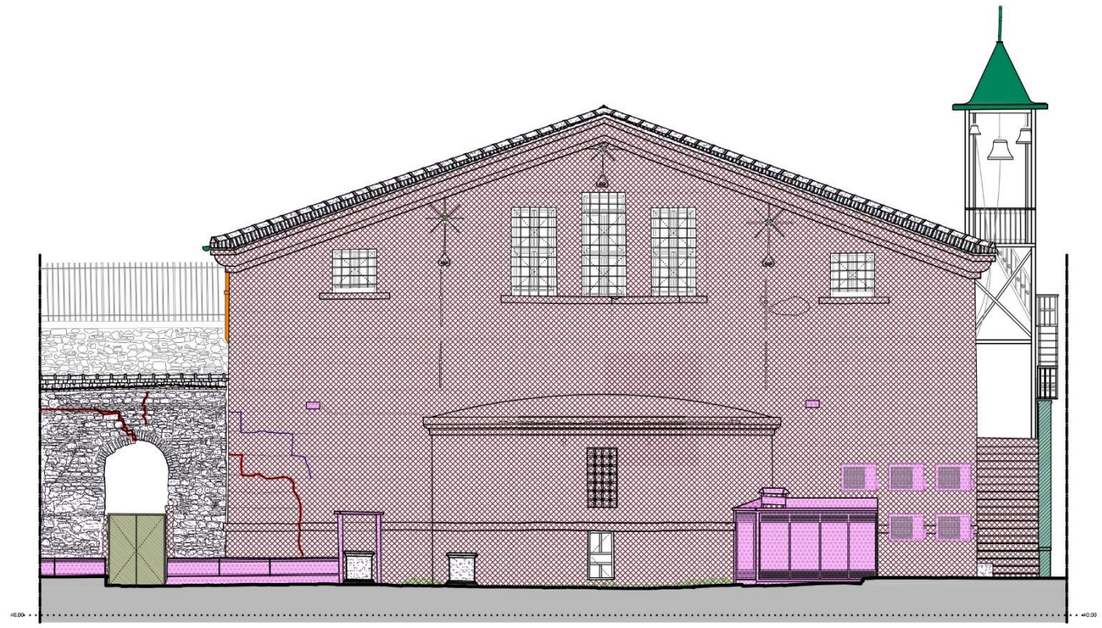
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:25	A-A KESİTİ B-B KESİTİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.25 : Rölöve: A-A ve B-B kesitleri, bozulma analizi.

Şekil C.26 : Rölöve: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, bozulma analizi.

Şekil C.27 : Rölöve: Kuzey ve güney cepheleri, bozulma analizi.

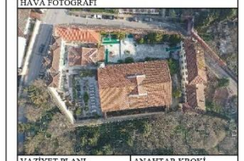

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL BOZULMALAR
- Yapısal Çatlak
- Korozyon

MALZEME BOZULMALARI
- Yüzeysel Çatlak
- Yüzey Kaybı
- Malzeme Kaybı
- Ayrışma
- Derz Boşalması
- Boya Kaybı / Kabarması
- Korozyon
- Yüzey Kirlilği
- Nem Kaynaklı Renk Değişimi
- Biyolojik Oluşum

KULLANICI KAYNAKLI BOZULMALAR
- Niteliksiz Onarımlar
- Niteliksiz Ekler
- Mimari Eleman Kaybı

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:28	BATI CEPHESİ DOĞU CEPHESİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.28 : Rölöve: Batı ve doğu cepheleri, bozulma analizi.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

- Parsel Sınırı
- Ada Sınırı
- Mezarlık Alanı
- Asfalt Yol
- Çevre Yapılar

K

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:29	VAZİYET PLANI	
ÖLÇEK: 1/200		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.29 : Restitüsyon: Vaziyet planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

KADINLAR MANASTIRI
GÜVENLİK BİRİMİ
AYAZMA GİRİŞİ
BALIKLI AYAZMA
KUZEY AVLUSU
ANA GİRİŞ
KUZEY YAN NEF GİRİŞ
GİRİŞ HOLÜ
GİRİLEMEDİ
AYAZMA GİRİŞİ
KUZEY YAN NEF
Z03 BEMA
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 33.1 m²
h: 11.7 m
Z01 NARTEKS
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Taş Duvar
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 29.74 m²
h: 9.98 m
Z04 APSİS
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 14.33 m²
h: 5.18 m
ORTA NEF
Z02 NAOS
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 362.83 m²
h: 11.33 m
BEMA GİRİŞİ
BATI AVLUSU
DOĞU AVLUSU
GÜNEY YAN NEF
NARTHEX GİRİŞ
GÜNEY AVLUSU

RÖLÖVE | RESTİTÜSYON | RESTORASYON
PAFTA NO:30 | ZEMİN KAT PLANI (+2.20 KOTU)
TEMMUZ 2022

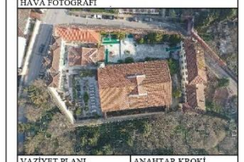
Şekil C.30 : Restitüsyon: Zemin kat planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

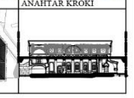
HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

KADINLAR MANASTIRI
KADINLAR AVLUSU
GÜVENLİK BİRİMİ
KUZEY AVLU
GALERİ GİRİŞ
KUZEY YAN NEF
G01 GALERİ
Döşeme :Mermer Kaplama
Duvar :Sıva+Boya
Tavan :Sıva+Boya
Alan: 94.65 m²
h :6.93 m
BATI AVLU
OKTA NEF
BEMA
DOĞU AVLU
GÜNEY YAN NEF
GÜNEY AVLU

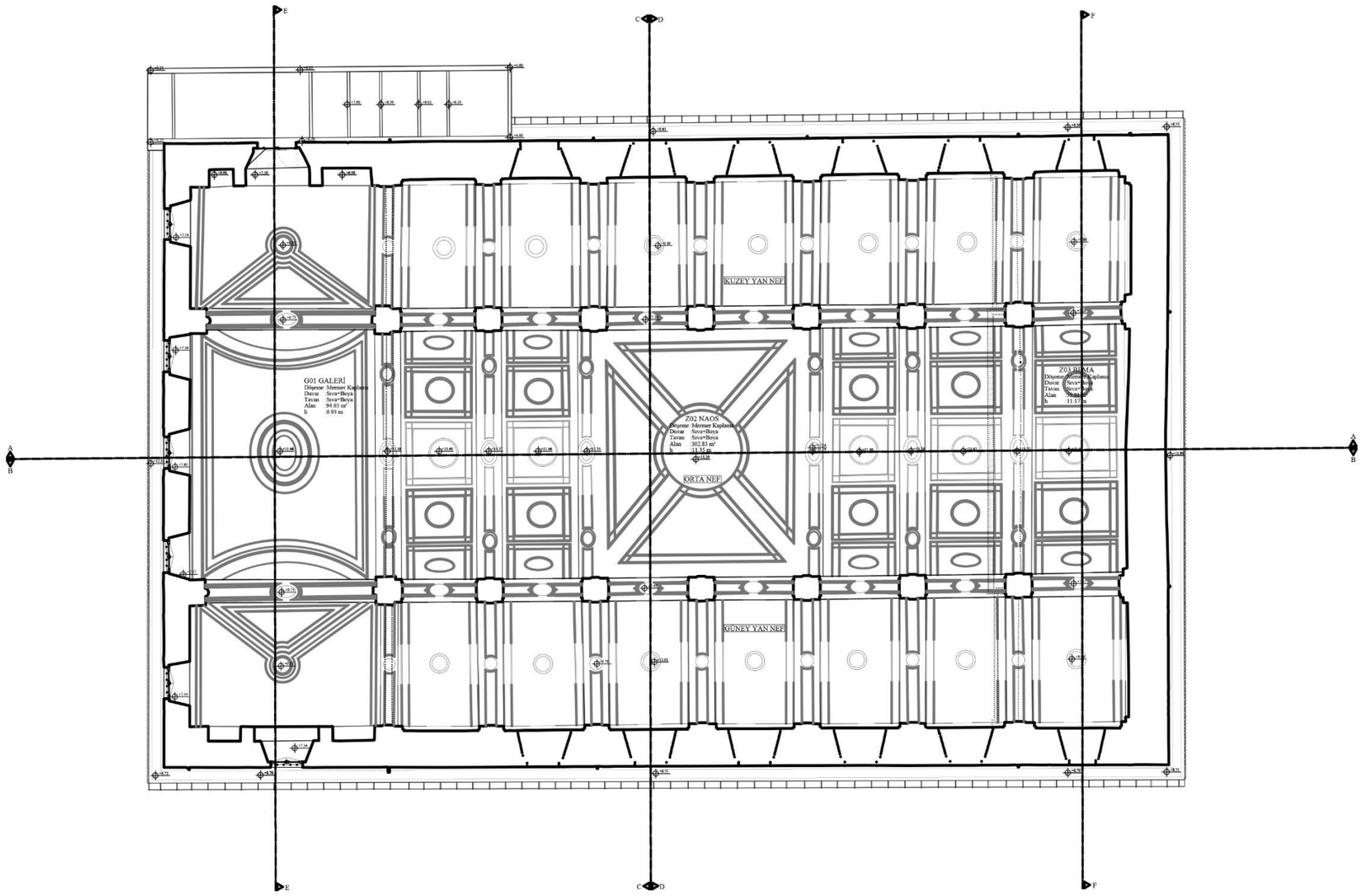
K

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:31	GALERİ KATI PLANI (+6.30 KOTU)	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.31 : Restitüsyon: Galeri katı planı.

Şekil C.32 : Restitüsyon: Zemin kat tavan planı.

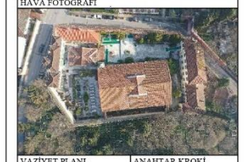

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

K

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:33	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

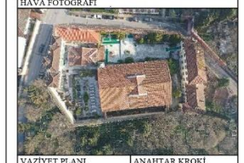
Şekil C.33 : Restitüsyon: Galeri katı tavan planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

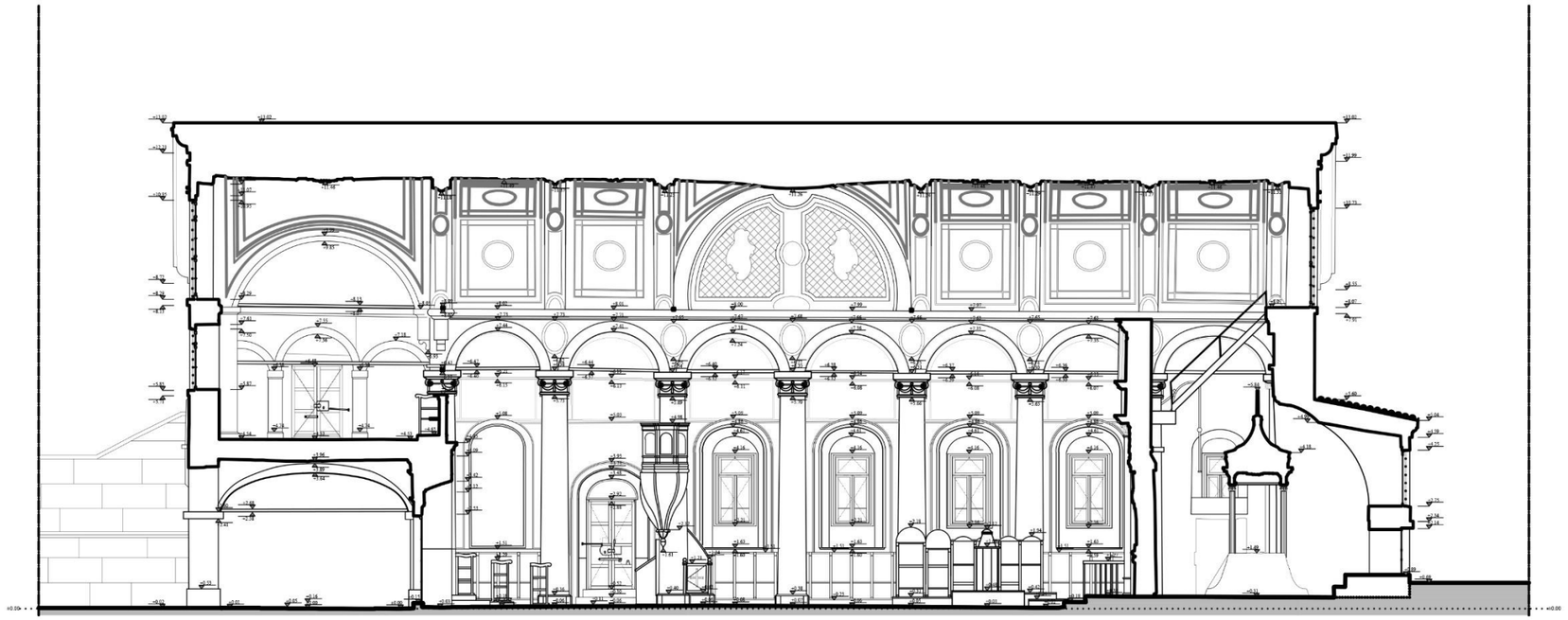

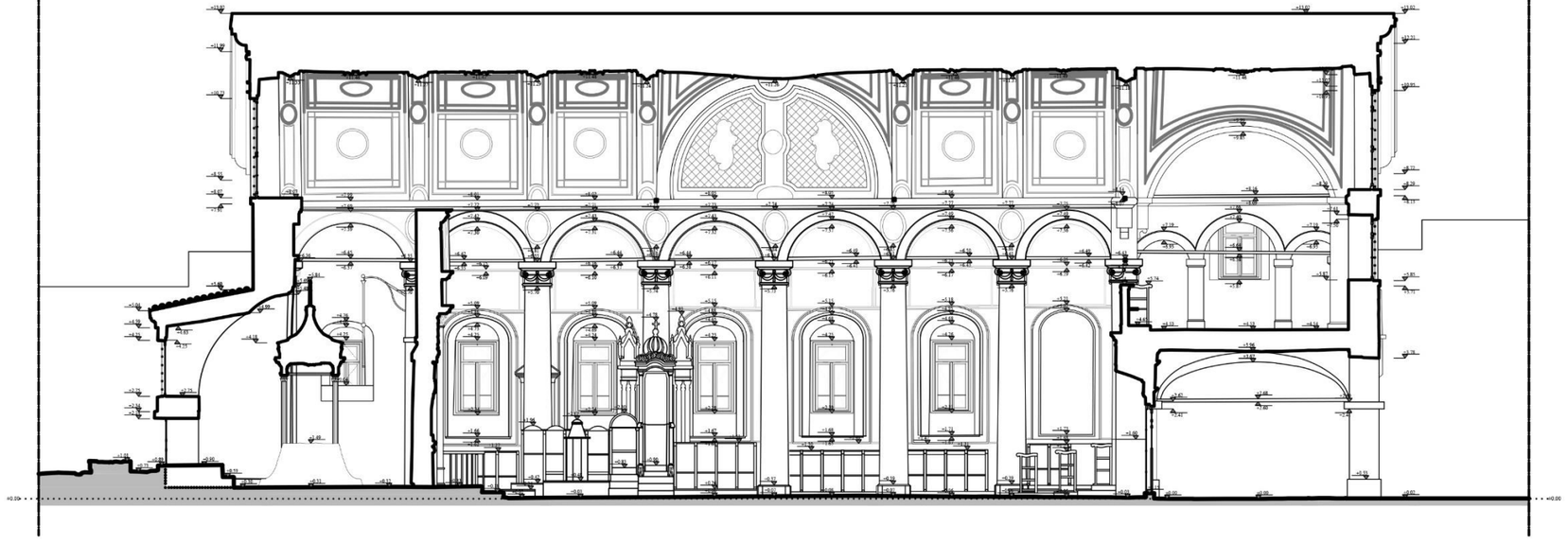
ANAHTAR KROKİ

LEJANT

Şekil C.34 : Restitüsyon: Çatı planı.

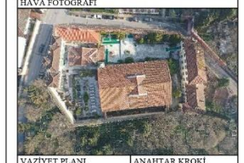

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

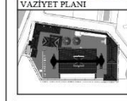
SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

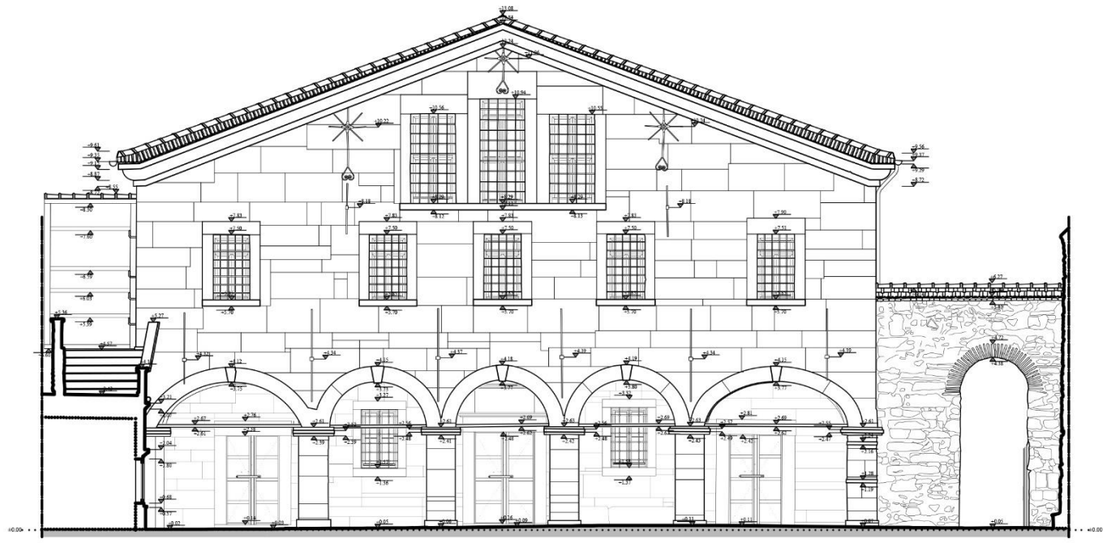
LEJANT

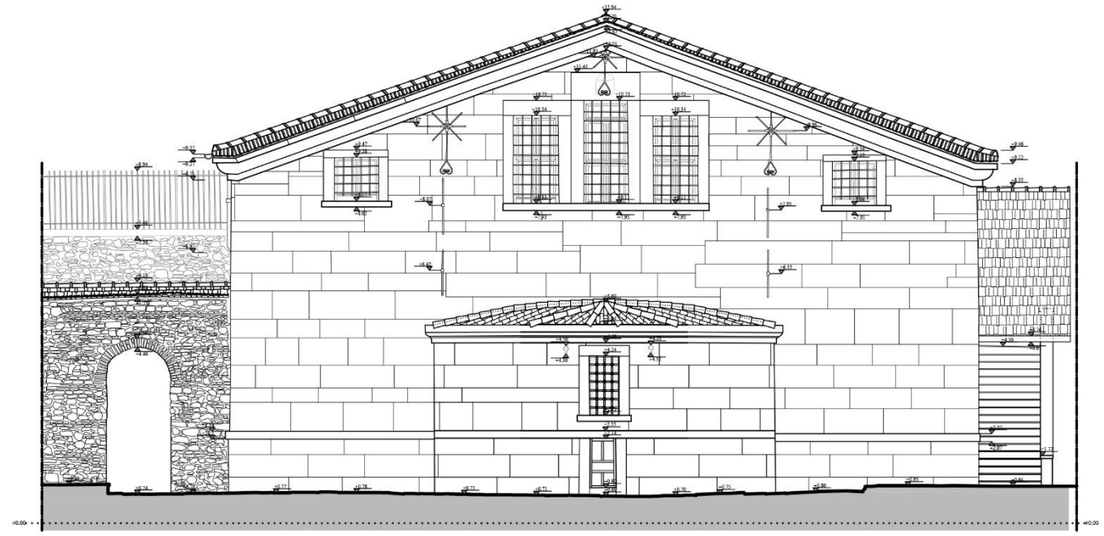
RÖLÖVE | RESTİTÜSYON | RESTORASYON
PAFTA NO:35 | A-A KESİTİ, B-B KESİTİ
ÖLÇEK: 1/50
TEMMUZ 2022

Şekil C.35 : Restitüsyon: A-A ve B-B kesitleri.

Şekil C.36 : Restitüsyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri.

Şekil C.37 : Restitüsyon: Kuzey ve güney cepheleri.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:38	BATI CEPHESİ DOĞU CEPHESİ	
ÖLÇEK: 1/50	TEMMUZ 2022	

Şekil C.38 : Restitüsyon: Batı ve doğu cepheleri.

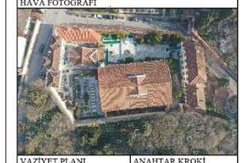

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

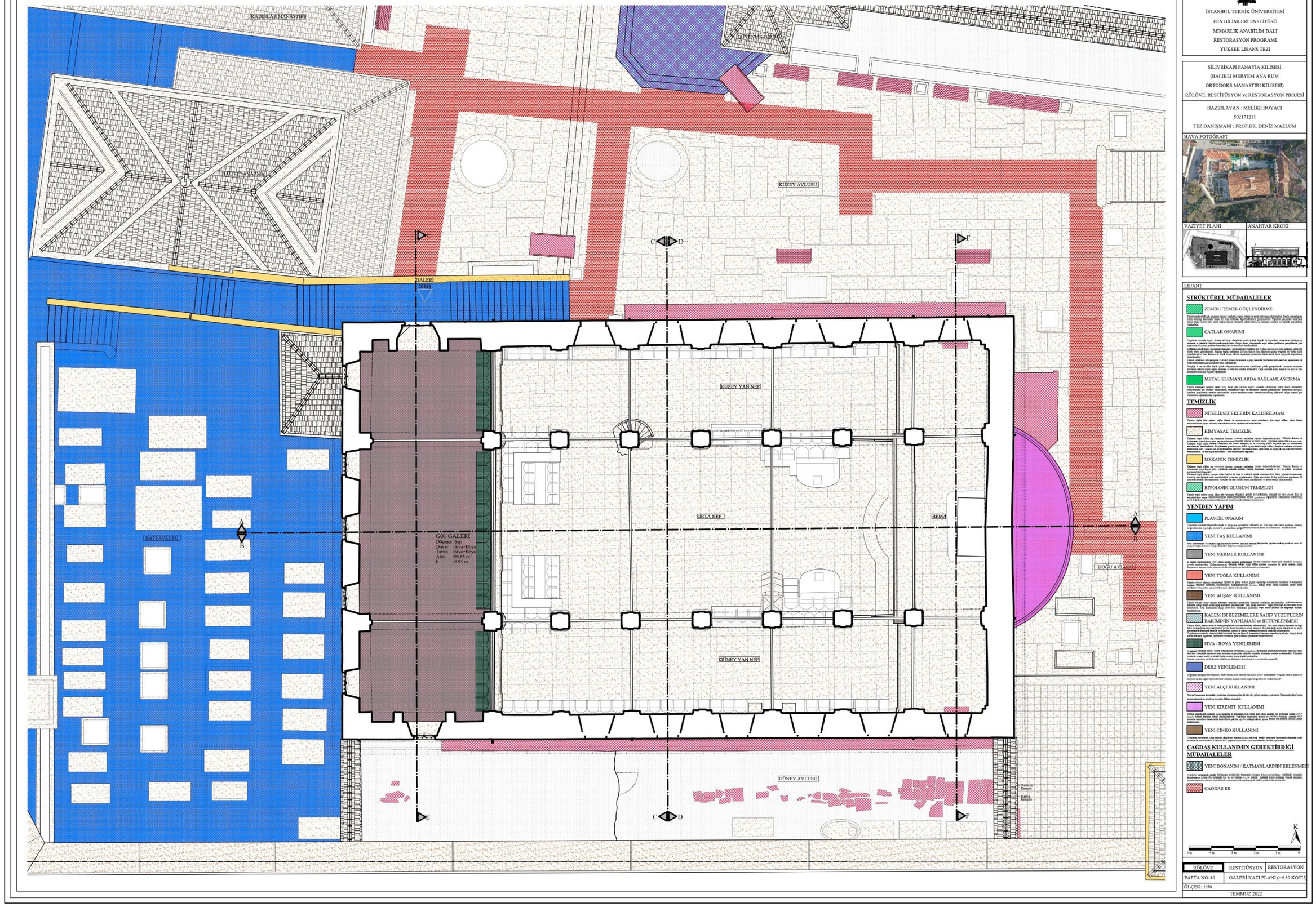

LEJANT

STRÜKTÜREL MÜDAHALELER

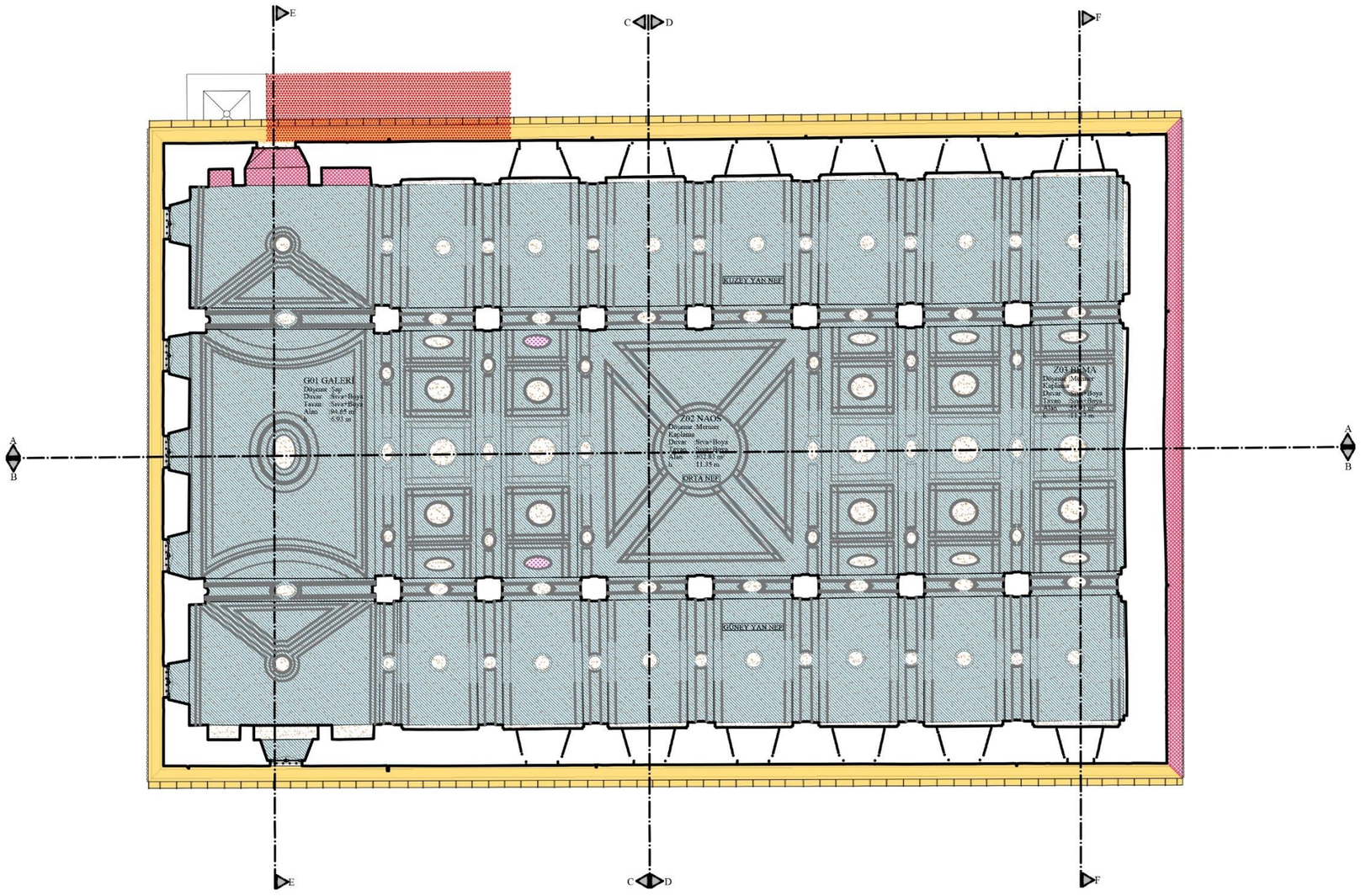
ZEMİN / TEMEL GÜÇLENDİRME

Yüzeye suyun sızmasını engelleyen, yüzeyden suyun uzaklaşmasını sağlayan, yüzeyden suyun buharlaşmasını sağlayan, yüzeyden suyun buharlaşmasını engelleyen

Şekil C.40 : Restorasyon: Galeri katı planı, müdahale analizi.

Şekil C.41 : Restorasyon: Zemin kat tavan planı, müdahale analizi.

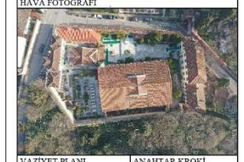

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL MÜDAHALELER

ZEMİN / TEMEL GÜÇLENDİRME

CATLAK ONARIMI

METAL ELEMANLARDA SAĞLAMLAŞTIRMA

TEMİZLİK

NİTELİKSİZ EKLERİN KALDIRILMASI

KİMYASAL TEMİZLİK

MEKANİK TEMİZLİK

BİYOLOJİK OLUŞUM TEMİZLİĞİ

YENİDEN YAPIM

PLASTİK ONARIM

YENİ TAŞ KULLANIMI

YENİ MERMER KULLANIMI

YENİ TUĞLA KULLANIMI

YENİ AHŞAP KULLANIMI

KALEM İŞİ BEZEMELERE SAHİP YÜZEYLERİN BAKIMININ YAPILMASI ve BÜTÜNLENMESİ

SIVA / BOYA YENİLEMESİ

DERZ YENİLEMESİ

YENİ ALÇI KULLANIMI

YENİ KİREMİT KULLANIMI

YENİ ÇİNKO KULLANIMI

ÇAĞDAŞ KULLANIMIN GEREKTİRDİĞİ MÜDAHALELER

YENİ DONANIM / KATMANLARININ EKLENMESİ

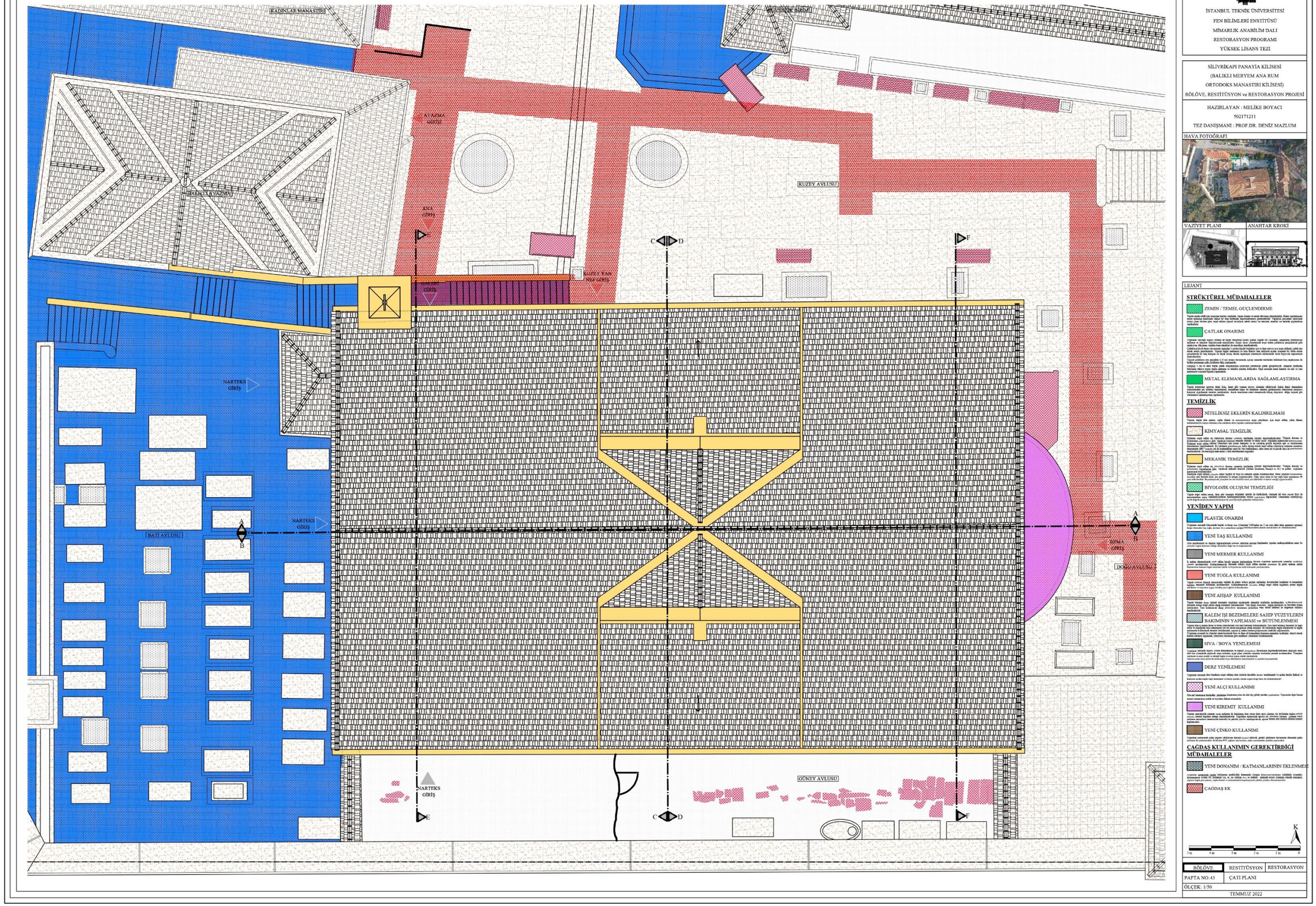
ÇAĞDAŞ EK

K

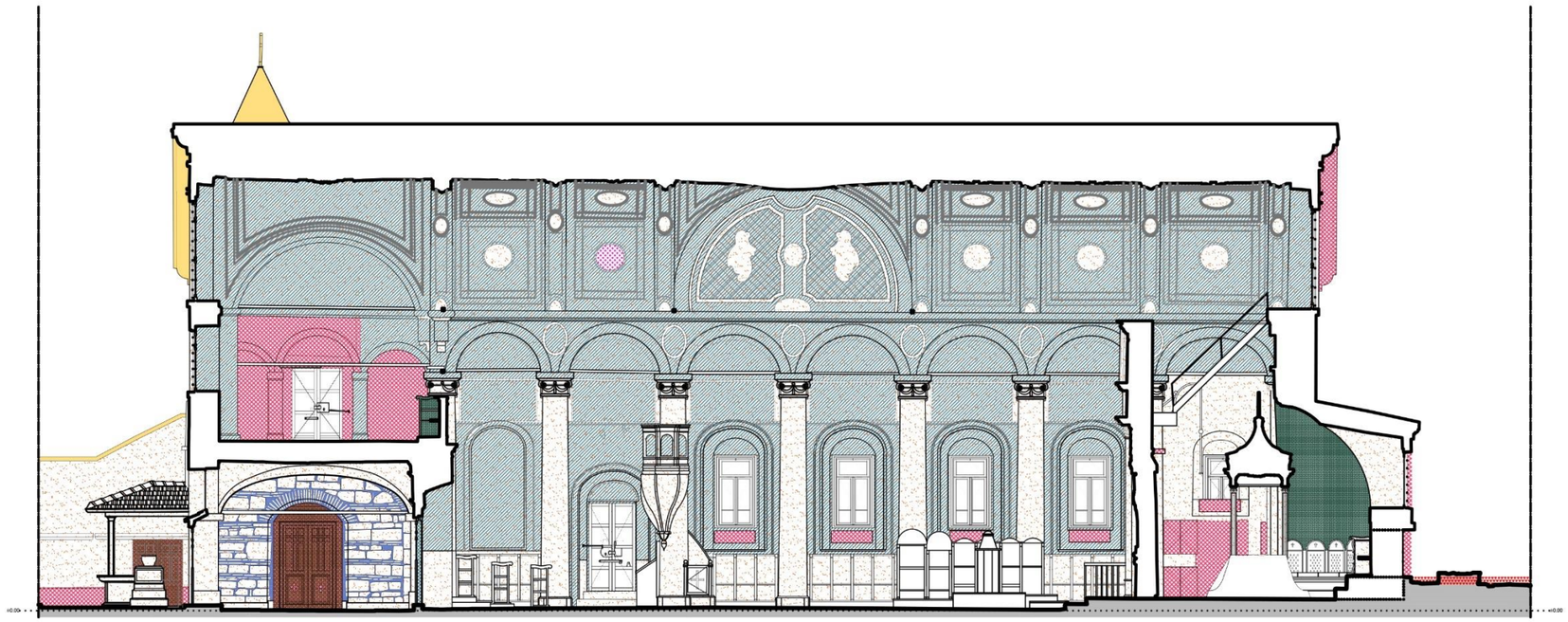
5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

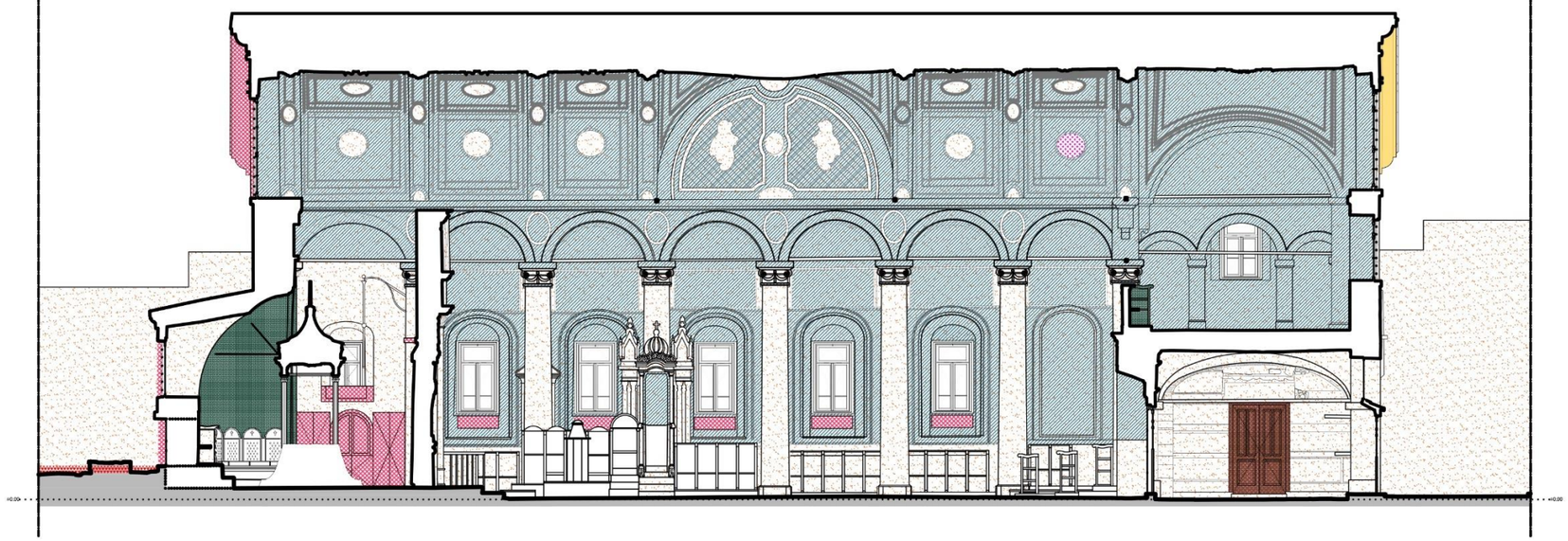
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:42	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.42 : Restorasyon: Galeri katı tavan planı, müdahale analizi.

Şekil C.43 : Restorasyon: Çatı planı, müdahale analizi.

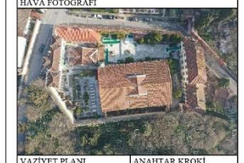

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

STRÜKTÜREL MÜDAHALELER

ZEMİN / TEMEL GÜÇLENDİRME

Yüzeyi sıvalı etkili için sıvanın kaldırılmasından sonra, yapı zemin ve temeli ile ilgili çalışmalar yapılır. Zemin ve temel güçlendirmesi için yapılacak kazılarda, kazı derinliği, kazı yapılacak yerin çevresindeki yapıların durumu, kazı yapılacak yerin zemin yapısı, yeraltı suyu durumu gibi hususlar dikkate alınır. Kazı, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılır. Kazı sırasında, yıkılan ve temelde yıkılacak yapılar kaldırılır.

ÇATLAK ONARIMI

Uygulama sırasında ağırlığın azaltılması ve kütle dengesinin korunması için, çatlağın her iki yanındaki duvar kütlesinin, çatlağın yönüne göre dengeli olarak kaldırılması gerekir. Çatlak onarımı için, çatlağın yönüne göre, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılacak uygulamalara karar verilir. Çatlak onarımı için yapılacak uygulamalara karar verilirken, çatlağın yönü, genişliği, derinliği, çatlağın oluşum nedenleri ile ilgili olarak yapılacak değerlendirmeler dikkate alınır.

Çatlakların kil dolgu ile onarımında (şekil.1) 1 zarfın ağırlığı başlıkta 1 ya ve ilgili zarfın ince toprağı elenerek, çatlak içine dolgu yapılır. Dolgu yapılırken, çatlak içine su verilerek, dolgu malzemesinin çatlak içine iyice yerleşmesi sağlanır. Dolgu malzemesinin çatlak içine yerleştirilmesinde ve sıkıştırılmasında ahşap veya plastik malzemeden yapılmış aletler kullanılır. Dolgu malzemesinin çatlak içine yerleştirilmesinde ve sıkıştırılmasında metal aletler kullanılmaz.

Yüzeyel çatlakların ara pencelerle (1-4 cm) dikme duvarında, içeriği onarımlar bırakılan bölümün kuş uçuşunun ile yapılır. Çatlakların onarımı için çatlakların ilkü yapılmalıdır.

Yarılığı 1 cm ve daha büyük çatlak oluşumlarının prensipte çimentolu çatlak gerçekleşmek. onarımlar mortarlar bölümün bütün uygun ilgili malzemeler ve tekniklere uygun olarak kullanılır. Özel durumlar hariç kısmen ince kısmen ile eski ve yeni malzemeler arasında bağlantı yapılmalıdır.

METAL ELEMANLARDA SAĞLAMLAŞTIRMA

Yüzeyi korozyona uğramış demir kilit, kanat gibi yapma ürünü, dönemi etkilemeyen özgün demir elemanlara ilişkin, demirin korunmasına yönelik olarak, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılacak uygulamalara karar verilir. Demirin korunmasına yönelik olarak yapılacak uygulamalarda, demirin mekanik özelliklerini bozmayacak, demir malzeme ile uyumlu olacak, demir malzeme ile etkileşmeyecek malzemeler kullanılır. Kullanılacak malzemelerin, demir malzeme üzerinde bırakacağı olumsuz etkiler, demirin korunmasına yönelik olarak yapılacak uygulamalarda dikkate alınır. Demirin korunmasına yönelik olarak yapılacak uygulamalarda, demirin mekanik özelliklerini bozmayacak, demir malzeme ile uyumlu olacak, demir malzeme ile etkileşmeyecek malzemeler kullanılır. Kullanılacak malzemelerin, demir malzeme üzerinde bırakacağı olumsuz etkiler, demirin korunmasına yönelik olarak yapılacak uygulamalarda dikkate alınır.

TEMİZLİK

NİTELİKSİZ EKLERİN KALDIRILMASI

Yüzeyi ilgili yön yapma, yapı ilişkisi ve sorumlusuyla uyum yöntemleri, için tespit edilen, yıkım ilkesi ilkesi mümkünmüş yapıya olumsuz etkisi olmayan etkisi yapılır.

KİMYASAL TEMİZLİK

Kilitsiz yapı etkisi taş yüzeyinin dışında çimento esaslı harçlarda temizlik değerlendirilmiştir. Yüzeyi durumu ve çevresinde yıkım ilkesi yapılacak malzeme kimyasal temizlik yöntemi, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılır. Kilitsiz yapı etkisi kilitsiz yüzeyinin dışında çimento esaslı harçlarda temizlik değerlendirilmiştir. Yüzeyi durumu ve çevresinde yıkım ilkesi yapılacak malzeme kimyasal temizlik yöntemi, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılır.

MEKANİK TEMİZLİK

Kilitsiz yapı etkisi taş yüzeyinin dışında çimento esaslı harçlarda temizlik değerlendirilmiştir. Yüzeyi durumu ve çevresinde yıkım ilkesi yapılacak malzeme mekanik yöntemi, ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak yapılır.

BİYOLOJİK OLUŞUM TEMİZLİĞİ

Yapılı yapı etkisi taşın, ilkü yön yüzeyin dışında çimento ile kirlilikten, yıkılmış ilkü yüzeyinin ilkü ile mümkünmüş olan, mümkünmüşlüğün bütünleşmesinden yüzeyi uygulanan yapılacaktır. Uygulanacak bütünleşmiş kirli değil ile mümkünmüş kullanılacak kimyasal ile yeni biçimiyle gelişimine bırakmıştır.

YENİDEN YAPIM

PLASTİK ONARIM

Uygulama sırasında bünyesinde başlık ve kenar olan Uygulama %20'nitelikte alt 2 cm veya daha ilkü yapmaya uygunsuz kenar olmasıdır (taş, tuğla, mermer vb.), yıkılmış kısımlar ile mümkünmüşlüğün yüzeyi uygulanacaktır.

YENİ TAŞ KULLANIMI

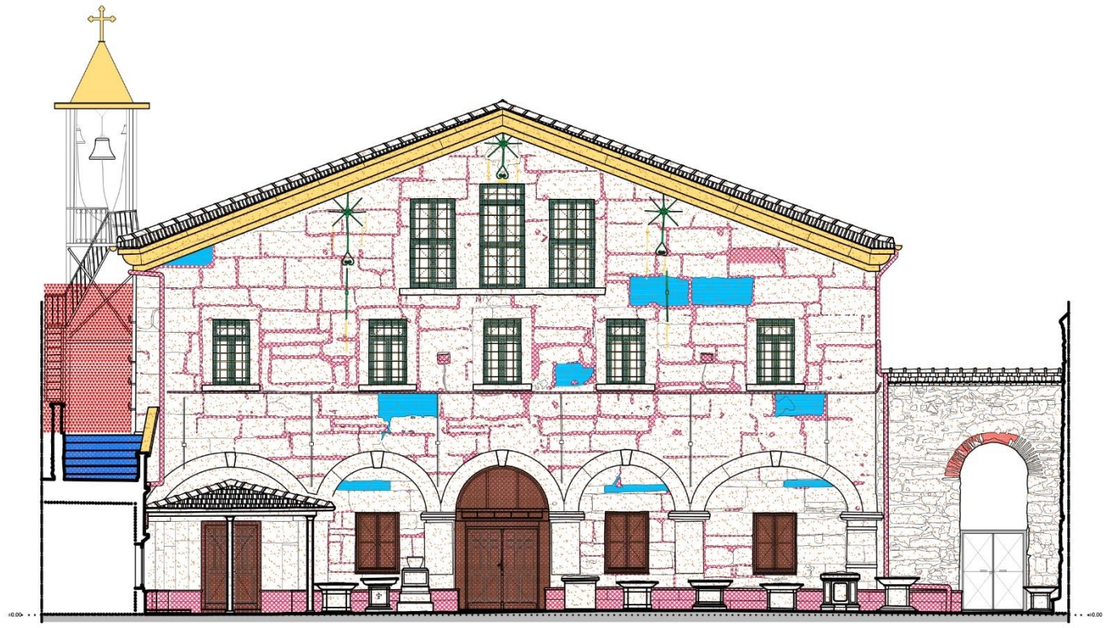
Artık malzemenin ve dışarıya taşınamamış yıkılmış yüzeyinin mevcut kullanılır yapılan uygulamalarda onarılmış ilkü yüzeyinin ilgili malzeme olduğu değerlerin değişmiş taş ile kaplamasıdır.

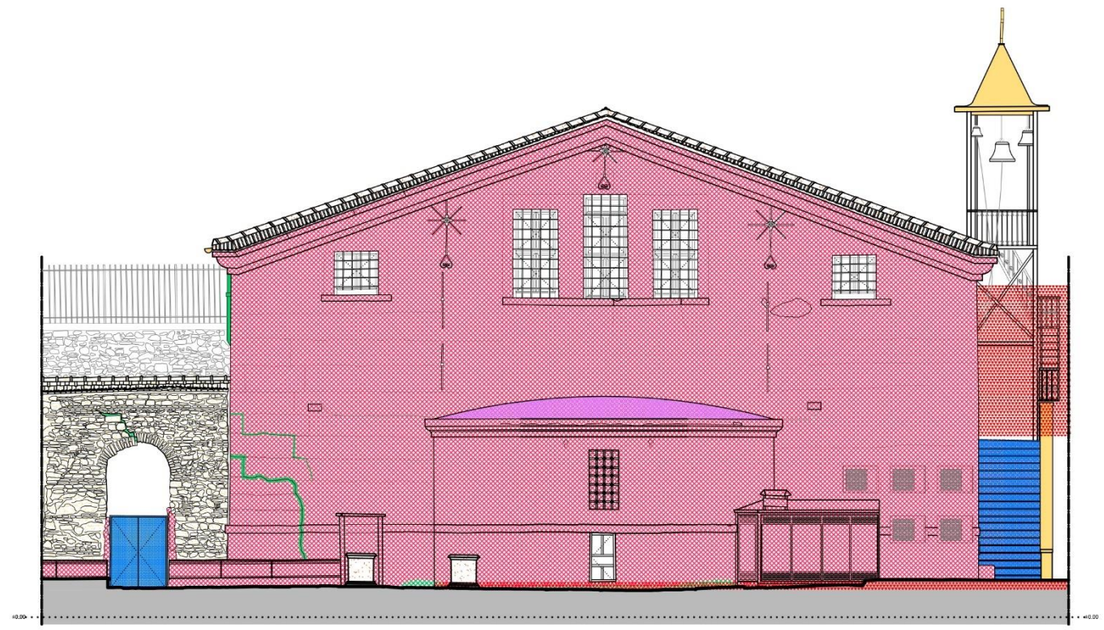
YENİ MERMER KULLANIMI

İç mekan dışarıdaki yeni ortaya çıkan ilkü yüzeyinin dışında çimento esaslı mermerlerden yapılmış yüzeyinin mevcut mermerlerden yapılmış yüzeyinin dışında çimento esaslı mermerlerden yapılmış yüzeyinin dışında çimento esaslı mermerlerden yapılmış yüzeyinin dışında çimento esaslı

Şekil C.45 : Restorasyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri, müdahale analizi.

Şekil C.46 : Restorasyon: Kuzey ve güney cepheleri, müdahale analizi.

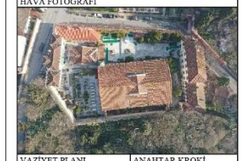

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

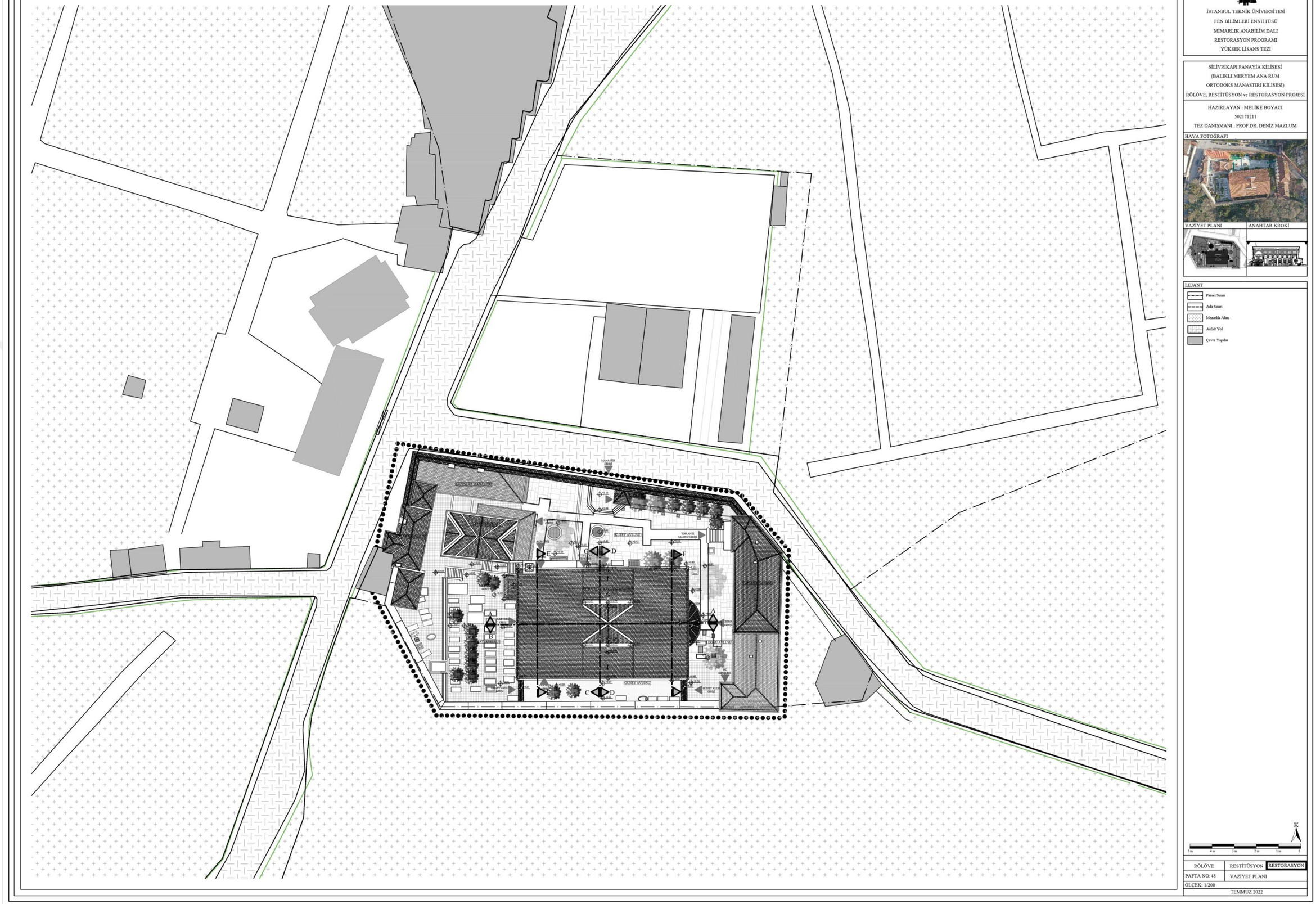

LEJANT

STRÜKTÜREL MÜDAHALELER

ZEMİN / TEMEL GÜÇLENDİRME

Yüzeyi sıvalı etkili için sıvanın kaldırılmasından sonra yapılır. Sıva sonrası ve yeni sıvanın altında yapılır. Derz onarımları,

Şekil C.48 : Restorasyon: Vaziyet planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

KADINLAR MANASTIRI
GÜVENLİK BİRİMİ
BALIKLI AYAZMA
AYAZMA GİRİŞİ
KUZEY AVLUSU
P ANA GİRİŞ
GİRİŞ HOLÜ
Z05 DEPO
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Taş Duvar
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 5.28 m²
KUZEY YAN NEF GİRİŞİ
AYAZMA GİRİŞİ
NARTEKS GİRİŞ
KUZEY YAN NEF
Z03 BEMA
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 55.91 m²
h: 11.17 m
Z04 APSİS
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 14.33 m²
h: 5.18 m
Z01 NARTEKS
Döşeme: Taş Kaplama
Duvar: Taş Duvar
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 53.74 m²
h: 7.96 m
NARTEKS GİRİŞ
ORTA NEF
Z02 NAOS
Döşeme: Mermer Kaplama
Duvar: Sıva+Boya
Tavan: Sıva+Boya
Alan: 302.83 m²
h: 11.35 m
BEMA GİRİŞ
BATI AVLUSU
DOĞU AVLUSU
GÜNEY YAN NEF
NARTEKS GİRİŞ
GÜNEY AVLUSU

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:49	ZEMİN KAT PLANI (+2.20 KOTU)	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.49 : Restorasyon: Zemin kat planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

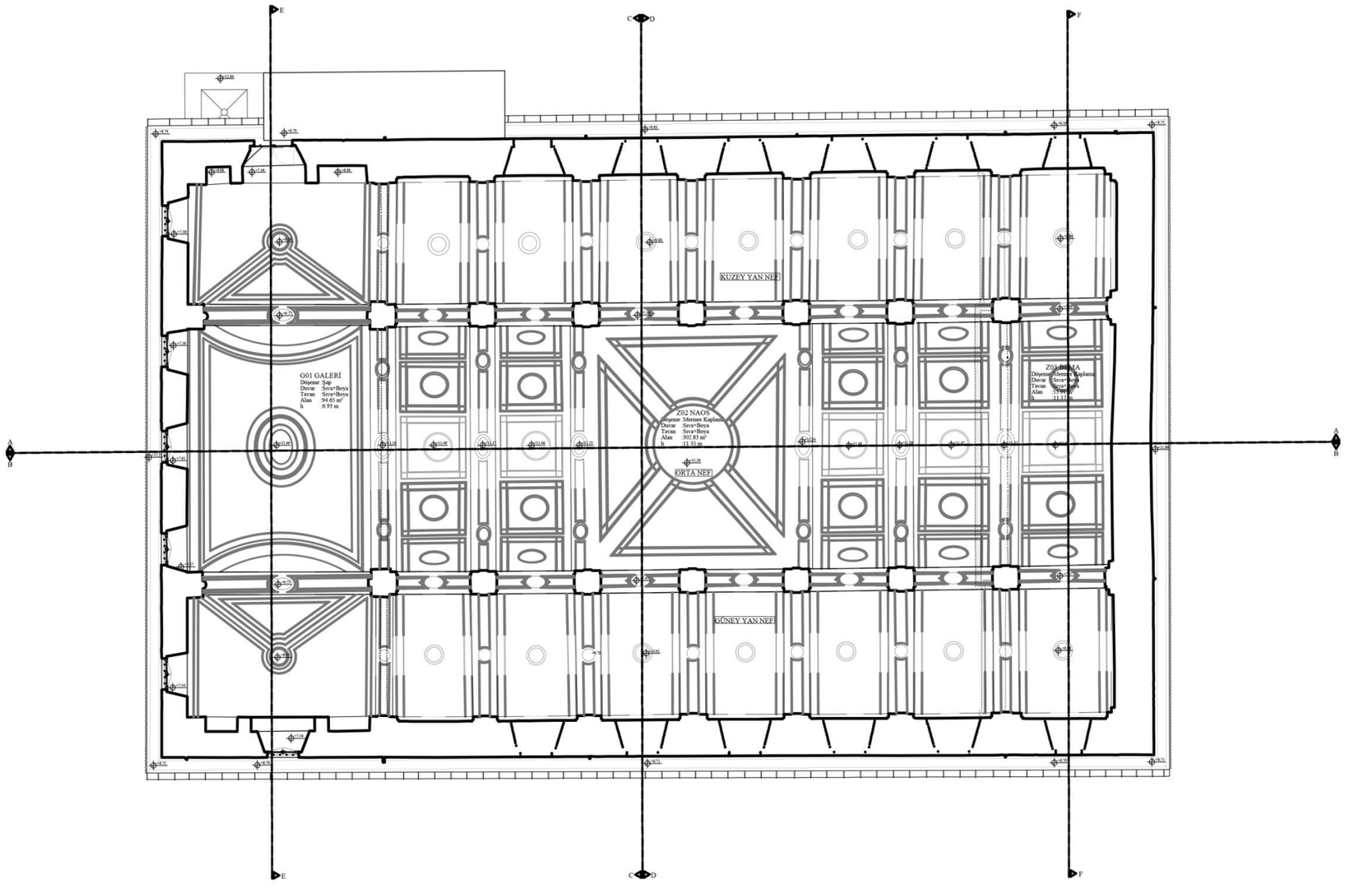
KADINLAR MANASTIRI
İKİNCİ AVLU
GİRİŞİ
KUZEY AVLUSU
GÜNEY BİRİMİ
GALERİ GİRİŞİ
KUZEY YAN NEF
DOĞU AVLUSU
G01 GALERİ
Döşeme :Mermer Kaplama
Duvar :Sıva+Boya
Tavan :Sıva+Boya
Alan :94.65 m²
h :6.93 m
ORTA NEF
BEMA
BATI AVLUSU
GÜNEY YAN NEF
GÜNEY AVLUSU

K

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:50	GALERİ KATI PLANI (+6.30 KOTU)	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.50 : Restorasyon: Galeri katı planı.

Şekil C.51 : Restorasyon: Zemin kat tavan planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

K

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:52	GALERİ KATI TAVAN PLANI	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.52 : Restorasyon: Galeri katı tavan planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

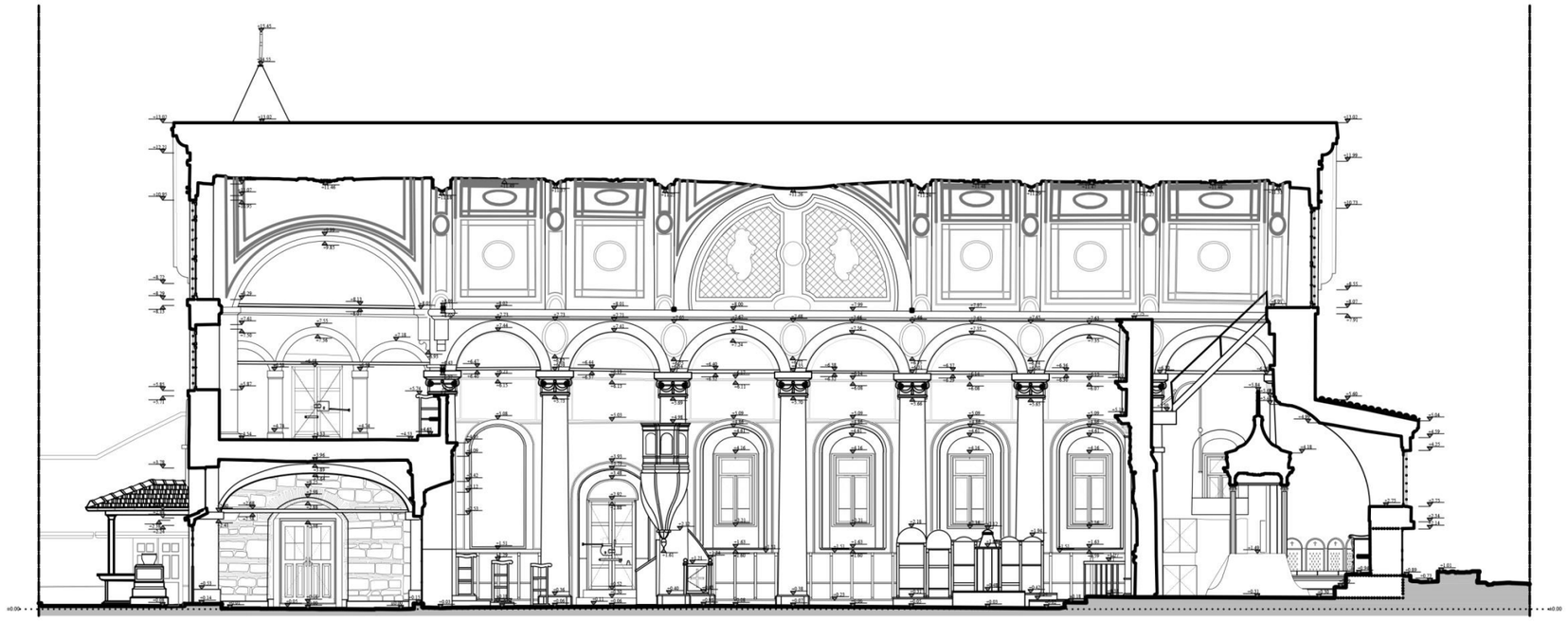
VAZİYET PLANI

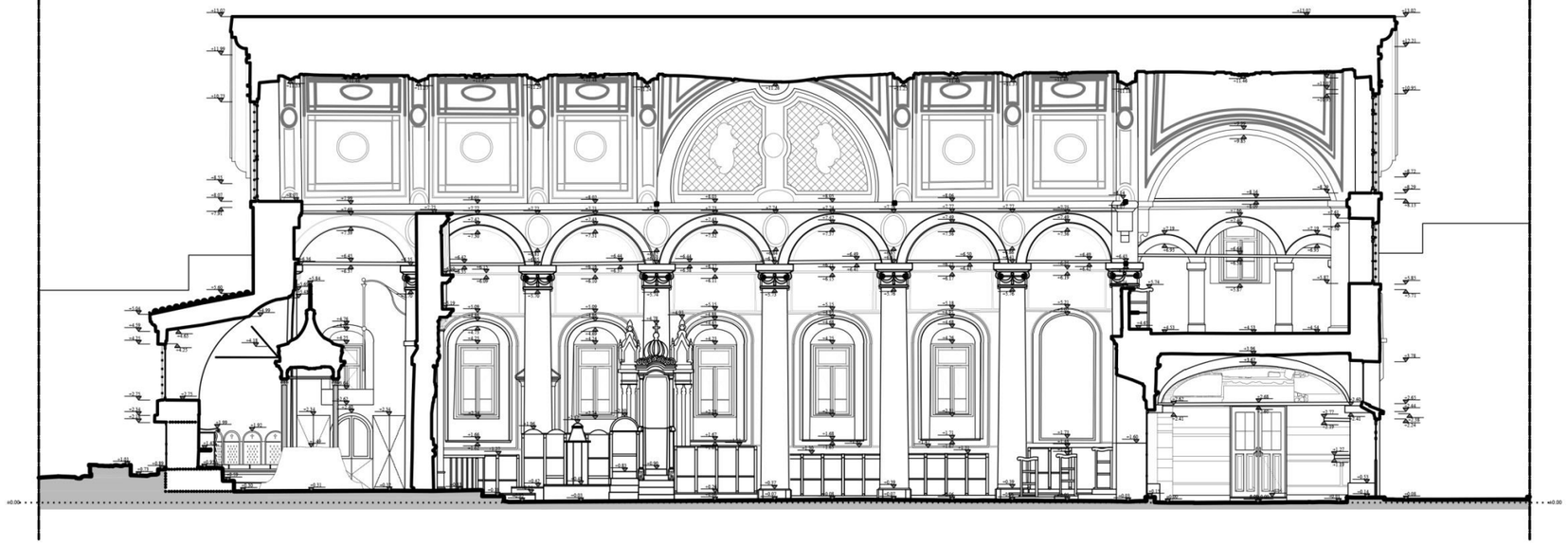
ANAHTAR KROKİ

LEJANT

RÖLÖVE | RESTİTÜSYON | RESTORASYON
PAFTA NO:53 | ÇATI PLANI
ÖLÇEK: 1/50
TEMMUZ 2022

Şekil C.53 : Restorasyon: Çatı planı.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

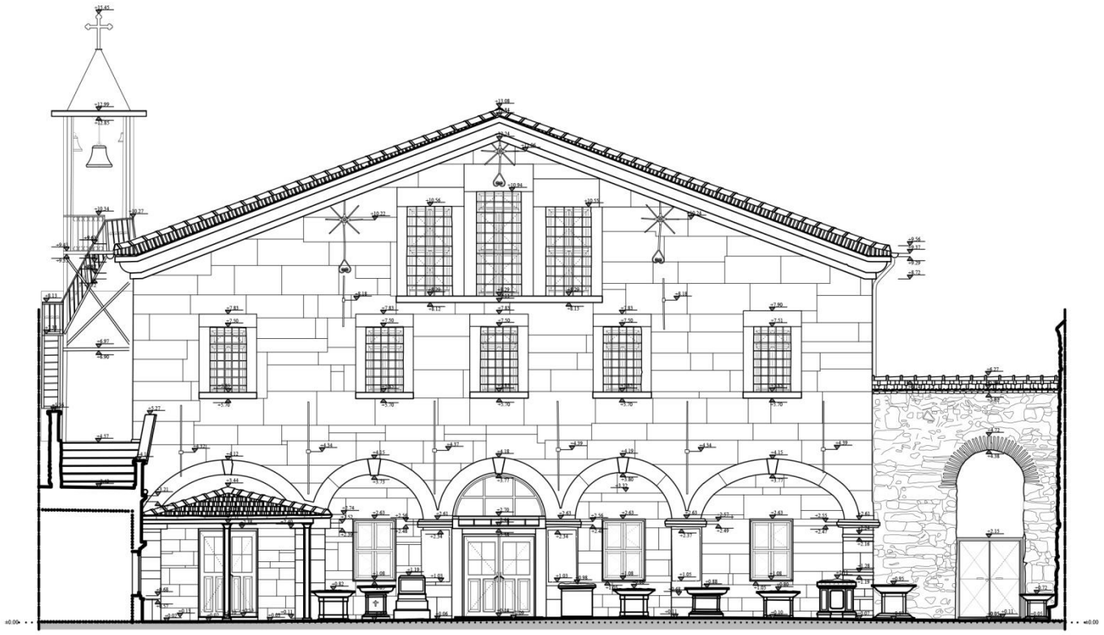
LEJANT

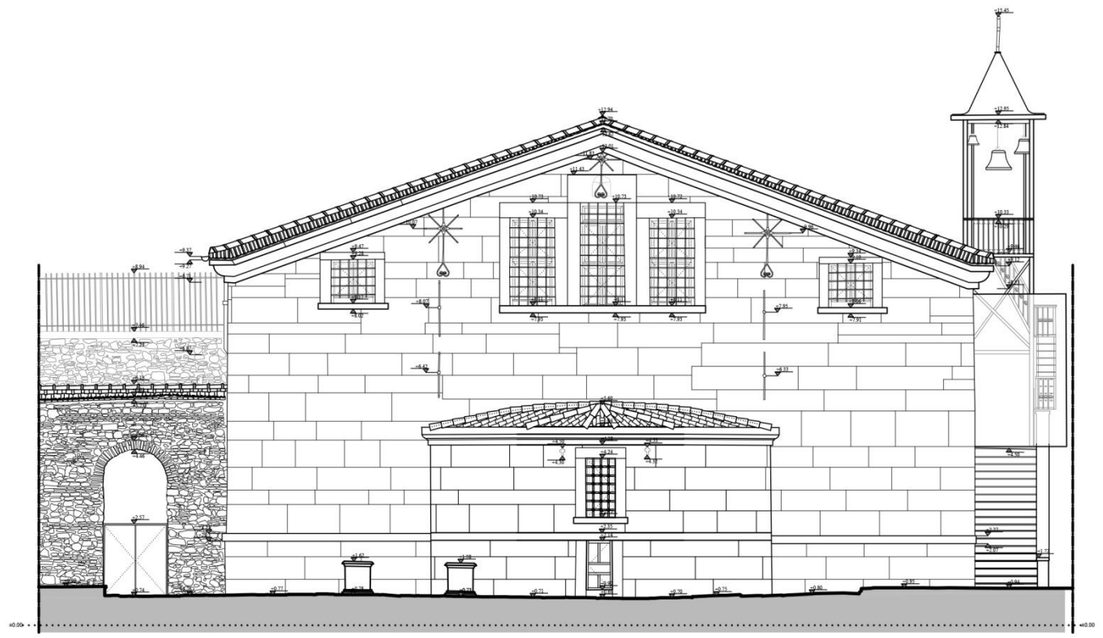
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO:54	A-A KESİTİ B-B KESİTİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.54 : Restorasyon: A-A ve B-B kesitleri.

Şekil C.55 : Restorasyon: C-C, D-D, E-E ve F-F kesitleri.

Şekil C.56 : Restorasyon: Kuzey ve güney cepheleri.

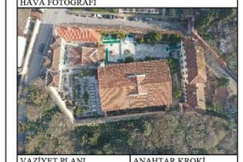

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİLİVRİKAPI PANAYİA KİLİSESİ
(BALIKLI MERYEM ANA RUM
ORTODOKS MANASTIRI KİLİSESİ)
RÖLÖVE, RESTİTÜSYON ve RESTORASYON PROJESİ

HAZIRLAYAN : MELİKE BOYACI
502171211
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. DENİZ MAZLUM

HAVA FOTOĞRAFI

VAZİYET PLANI

ANAHTAR KROKİ

LEJANT

5 m 4 m 3 m 2 m 1 m 0

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
PAFTA NO: 57	BATI CEPHESİ DOĞU CEPHESİ	
ÖLÇEK: 1/50		
TEMMUZ 2022		

Şekil C.57 : Restorasyon: Batı ve doğu cepheleri.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad **:**Melike BOYACI

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** **:** 2016, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** **:** 2022, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı

MESLEKİ DENEYİM:

- 2021 - …… :YD Mimarlık
- 2019 - 2021 :Rekare Mimarlık ve Restorasyon
- 2018 - 2019 :Koop Mimarlık
- 2016 - 2018 :Rekare Mimarlık Restorasyon
- 2015 - 2016 :Sema Yapı Restorasyon